

Strategische Milieubeoordeling van het Belgisch Operationeel Programma voor de Belgische visserijsector, 2014 – 2020

Opdrachtgever: Vlaamse overheid, afdeling landbouw- en visserijbeleid

Datum: 27-11-2013

Titel	SMB voor het nationaal operationeel programma voor de Belgische visserijsector, 2014 - 2020
Opdrachtgever	Vlaamse overheid, afdeling landbouw- en visserijbeleid
Contactpersoon opdrachtgever	Sasja De Bruyne
Indiener	Technum (Tractebel Engineering n.v.) Coveliersstraat 15 - 2600 Antwerpen T +32 3 270 92 92 - info@technum-tractebel.be
Contactpersoon indiener	Pascale Tricot
Datum	20/12/2013
Versienummer	1
Projectnummer	P.005086

KWALITEIT

DOCUMENTGESCHIEDENIS (BOVENSTE RIJ IS HUIDIGE VERSIE)

Versie	Datum	Opmerkingen
1	20/12/2013	

DOCUMENTVERANTWOORDELIJKHEID

Auteur(s)	Peter Adriaens, Thomas Vanagt (eCOAST)	Datum 20/12/2013
Document screener(s)	Koen Couderé	Datum 20/12/2013

BESTANDSINFORMATIE

Bestandsnaam	P 005086-51-021 Strategische milieubeoordeling BOP ikv EFMZV
Laatst opgeslagen	19/12/2013

INHOUD

1.	Niet-technische samenvatting	4
2.	Verklarende woordenlijst / Lijst met afkortingen	17
3.	Inleiding	20
4.	Aanleiding voor het Belgisch operationeel programma	23
5.	Toetsing aan de m.e.r.-plicht	26
6.	Procedure van de strategische milieubeoordeling	28
7.	Beschrijving van het Belgisch Operationeel Programma	32
7.1	Omgevingsanalyse Vlaamse visserij- en aquacultuursector	32
7.2	Inhoud van het BOP Visserij: prioriteiten en operationele doelstellingen	33
7.2.1	Prioriteit 1: Bevorderen van duurzame en efficiënte visserij en aquacultuur	33
7.2.2	Prioriteit 2: Bevorderen van innovatieve, competitieve en kennis-gebaseerde visserij en aquacultuur	35
7.2.3	Prioriteit 3: Bevorderen van de implementatie van het GVB	37
7.2.4	Prioriteit 4: Verhogen van de werkgelegenheid en territoriale cohesie	38
7.2.5	Prioriteit 5: Bevorderen van toepassing van geïntegreerd maritiem beleid (GMB)	39
7.3	Vergelijking tussen het Belgisch Operationeel Programma 2007-2013 en 2014-2020	39
8.	De juridische en beleidsmatige randvoorwaarden	45
8.1	Overzicht	45
8.2	Passende beoordeling	53
9.	Beschrijving van de uitgangs-condities	59
10.	Milieubeoordeling van het BOP 2014-2020	69
10.1	Relevantie van de maatregelen beschreven in het BOP	69
10.2	Milieubeoordeling per maatregel	75
10.2.1	Bevorderen van duurzame en efficiënte visserij en aquacultuur	76
10.2.2	Bevorderen van innovatieve, competitieve en kennis-gebaseerde visserij en aquacultuur	104
10.2.3	Bevorderen van de implementatie van het GVB	157
10.2.4	Verhogen van de werkgelegenheid en territoriale cohesie	162
10.2.5	Bevorderen van toepassing van geïntegreerd maritiem beleid (GMB)	163
11.	De nulsituatie	167

12.	Alternatieven en mitigerende maat-regelen	183
12.1	Mitigerende maatregelen	183
12.2	Alternatieven	184
13.	Monitoring	185
14.	Leemten in de kennis	186
15.	Besluit	187
15.1	Beschrijving milieusituatie	187
15.2	Analyse van de effecten	191
16.	Referenties	195
17.	Bijlagen	197
17.1	OSPAR List of threatened species and habitats	197
17.2	Soorten van Bijlage I van de Europese Vogelrichtlijn	202
17.3	Soorten van Bijlage II van de Europese Habitatrichtlijn	204
17.4	Soorten van Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn	205
17.5	Habitats van Bijlage I van de Europese Habitatrichtlijn	206

Team van deskundigen

Deze strategische milieubeoordeling werd opgemaakt door Peter Adriaens en Thomas Vanagt, beiden werkzaam bij eCOAST Marine Research, en gecoördineerd door Koen Couderé, werkzaam bij Technum (Tractebel Engineering n.v.).

De contactgegevens van deze personen worden vermeld in Tabel 1.

Tabel 1 Contactgegevens van de auteurs en coördinator van het plan-m.e.r.

Naam	Adres	Handtekening
Peter Adriaens Marien wetenschapper	eCOAST Marine Research Esplanadestraat 1 8400 Oostende www.ecoast.be peter.adriaens@ecoast.be	
Thomas Vanagt Marien wetenschapper	eCOAST Marine Research Esplanadestraat 1 8400 Oostende www.ecoast.be Thomas.vanagt@ecoast.be	
Koen Couderé Erkend MER-deskundige	Technum (Tractebel Engineering n.v.) Coveliersstraat 15 2600 Antwerpen www.technum.be koen.coudere@technum- tractebel.be	

1. NIET-TECHNISCHE SAMENVATTING

In opdracht van het Departement Landbouw en Visserij van de Vlaamse Overheid voerden Technum en eCOAST een strategische milieubeoordeling (SMB) uit op het Belgisch Operationeel Programma (BOP) voor de visserijsector 2014-2020. Dit deel van het rapport is de niet-technische samenvatting, die de hoofdkenmerken van het Vlaamse luik van de SMB, met name het plan-milieueffectenrapport (plan-MER) samenvat. Het plan-MER bevat de beoordeling van de mogelijke effecten die het BOP kan hebben op het milieu en is het belangrijkste document in de procedure.

Een strategische milieubeoordeling uitvoeren van een operationeel programma dat nog in opbouw is, is een complexe taak, te meer omdat het operationeel programma zich voornamelijk op strategisch niveau richt. Het doel van deze SMB is niet om het operationeel programma voor de Belgische visserijsector om te vormen tot een louter milieugericht programma. Het doel is eerder om de mogelijke milieueffecten te identificeren en om de geïdentificeerde negatieve effecten op het milieu te vermijden, te verminderen of desgevallend te compenseren.

De evaluatie gebeurt op strategisch niveau van de vastgelegde prioriteiten in het operationeel programma, zonder de al voorgestelde acties uit het oog te verliezen. Aangezien de maatregelen van het operationeel programma 2014-2020 geen gedetailleerde en vastgelegde projecten moeten bevatten, kan deze oefening soms abstract lijken. Men moet er zich van bewust zijn dat de mogelijke effecten in een aantal gevallen niet volledig voorzien kunnen worden. Hierdoor zullen de aanbevelingen zich meer op het strategische niveau bevinden met de bedoeling milieuvriendelijke randvoorwaarden voor de implementatie van het toekomstig operationeel programma aan te bevelen.

De Europese SMB Richtlijn heeft tot doel:

“te voorzien in een hoog milieubeschermingsniveau en bij te dragen tot de integratie van milieuoverwegingen in de voorbereiding en vaststelling van plannen en programma's, met het oog op de bevordering van duurzame ontwikkeling, door ervoor te zorgen dat bepaalde plannen en programma's die aanzienlijke effecten op het milieu kunnen hebben in overeenstemming met deze richtlijn aan een milieubeoordeling worden onderworpen.”

Het wettelijk kader voor de SMB is gebaseerd op de Europese Richtlijn 2001/42/EC. In België is deze Richtlijn omgezet als volgt:

1. Op federaal niveau omgezet in de wet van 13 februari 2006. Het KB van 5 juni 2007 regelt de federale beoordelingsprocedure van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's die in een grensoverschrijdende context aanzienlijke gevolgen kunnen hebben.
2. Op gewestelijk niveau is er voor Vlaanderen het Vlaams decreet van 27 april 2007 (uitvoeringsbesluit 12 oktober 2007) dat in werking trad op 1 december 2007.
3. Voor het Waals gewest wordt gerefereerd naar het “Décret relatif au Livre 1ier du Code de l'Environnement” (Decreet 31 mei 2007).

Het Belgisch Operationeel Programma voor de visserijsector 2014-2020

Op 2 december 2011 heeft de Europese Commissie een voorstel voor verordening ingediend voor de oprichting van een nieuw fonds, het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij

(EFMZV). Dit vervangt vanaf 2014 tot 2020 het huidige Europees Visserijfonds (EVF). Om te kunnen genieten van dit fonds dient België een bijhorend Belgisch Operationeel Programma (BOP) op te stellen, waarin wordt aangegeven hoe de toegewezen middelen zullen worden aangewend.

Het doel van het BOP is een kader en een handleiding te creëren voor de fondsen van het EFMZV. De nadruk ligt daarbij op een visserijsector waarin groei, werkgelegenheid en duurzaamheid centraal komen te staan. Het BOP dient ook om het geïntegreerd maritiem beleid van de Europese Unie uit te voeren. Er wordt gestreefd naar een duurzame, concurrerende visserij en aquacultuur, en naar een evenwichtige, inclusieve territoriale ontwikkeling van de visserijgebieden.

Naast de Vlaamse overheid zijn ook de Waalse en federale overheid bevoegde instanties bij de opmaak van het Belgisch Operationeel Programma. De federale overheid is bevoegd voor het treffen van milieubeschermingsmaatregelen op zee. De bescherming van het mariene milieu omvat onder meer het toezicht op vervuiling op zee, het geïntegreerd kustzonebeheer, het instellen van beschermde gebieden in zee, het beschermen van soorten en het vergunnen van geplande activiteiten op zee (zoals maricultuur). Het Vlaams Gewest is bevoegd voor de zeevisserij. De Dienst Zeevisserij is belast met het toezicht op de bescherming van de biologische rijkdommen van de zee. Ze definieert de quotamaatregelen, verleent visvergunningen en kan visserijgebieden sluiten wanneer nodig. Het Waals Gewest is bevoegd voor visserij op haar eigen grondgebied. Ook de lokale aquacultuur valt onder die bevoegdheid.

Het BOP omvat de volgende vijf prioritaire zwaartepunten:

- *Prioriteit 1: bevorderen van duurzame en efficiënte visserij en aquacultuur*
- *Prioriteit 2: bevorderen van innovatieve, competitieve en kennis gebaseerde visserij en aquacultuur*
- *Prioriteit 3: bevorderen van de implementatie van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid*
- *Prioriteit 4: verhogen van de werkgelegenheid en territoriale cohesie*
- *Prioriteit 5: bevorderen van de toepassing van het geïntegreerd maritiem beleid*

In onderstaande tabel wordt een korte beschrijving gegeven van deze 5 prioriteiten.

Prioritair zwaartepunt	Omschrijving
1. Bevorderen van duurzame en efficiënte visserij en aquacultuur	<p>Met deze prioriteit wil België streven naar een efficiënte, maatschappelijk verantwoorde visserij met verminderde impact van vistuig op het mariene milieu (voornamelijk door minder bodemberoering), selectiever vissen zodanig dat de teruggooi wordt teruggedrongen en bijvangst (o.a. beschermde diersoorten zoals zeevogels en zeezoogdieren) worden verminderd, en implementeren van energiebesparende maatregelen en technieken.</p> <p>Er wordt veel belang gehecht aan zowel de innovatie als de implementatie van nieuwe technieken en methoden. Er komt starters- en installatiesteun voor vissers en financiële steun voor een aquacultuursector die economisch</p>

	rendabel is maar tegelijk ook minimale impact heeft op het milieu.
2. Bevorderen van innovatieve, competitieve en kennis gebaseerde visserij en aquacultuur	De overheid zal onderzoeks- en proefprojecten ondersteunen waarin verbeterde technologieën het rendement, de kwaliteit en de duurzaamheid verhogen. Zowel voor vissers als voor aquacultuurproducenten wordt een formeel en stevig netwerk opgezet. Het BOP moet ook helpen om de inspanningen voor een duurzame visserij bekender te maken bij het brede publiek. Verder komt er ook steun voor het groeperen van aquacultuurbedrijven in zogeheten aquaparks.
3. Bevorderen van de implementatie van het GVB	Europa wil geleidelijk aan een verbod op teruggooi van bijvangst in invoeren. Dit brengt nieuwe uitdagingen met zich mee voor vissers. Er komt daarom steun voor selectievere vistechnieken (waardoor ongewenste bijvangsten verminderd worden) en voor de commercialisering en verwerking van bij het publiek minder bekende vissoorten. Er wordt ingezet op het verhogen van de kennis van de visbestanden, betere controle, en duidelijkheid over de herkomst van de vis naar de consument toe. Financiële steun is ook mogelijk voor een (vrijwillig) systeem waarbij visquota verhandeld kunnen worden.
4. Verhogen van de werkgelegenheid en de territoriale cohesie	Het BOP 2014-2020 steunt initiatieven voor opleiding en werkcreatie, alsook projecten voor mariene aquacultuur.
5. Bevorderen van toepassing van geïntegreerd maritiem beleid	De intenties die Vlaanderen heeft onder het GMB zitten al gedeeltelijk vervat in de vorige prioriteiten. Vlaanderen hecht prioritair belang aan het continu streven naar vistechnieken met een kleinere impact op het marien milieu door het stimuleren van selectiviteit en het verminderen van het contact van vistuig met de bodem van de zee. In het bijzonder zal in de marien beschermde gebieden zoals NATURA 2000 gebieden aandacht geschonken worden aan duurzamere vistechnieken en gepaste maatregelen voor visserij om te komen tot een kleinere impact op het marien milieu. In het algemeen zal het terug aan wal brengen van afval gegenereerd tijdens het vissen worden ondersteund.

Juridisch en beleidsmatig kader

De SMB Richtlijn vereist een beschrijving van “de op internationaal, communautair of nationaal niveau vastgestelde doelstellingen ter bescherming van het milieu, welke relevant zijn voor het plan of programma, alsook de wijze waarop met deze doelstellingen en andere milieuoverwegingen rekening is gehouden bij de voorbereiding van het plan of programma” (Richtlijn 2001/42/EC, Bijlage 1). In het kader van het BOP zijn de belangrijkste wettelijke kaders waarbinnen de milieubeoordeling getoetst wordt, terug te vinden in:

Internationaal kader:

Kaderrichtlijn Water

Europese kaderrichtlijn luchtkwaliteit

Vogelrichtlijn

Habitatrichtlijn

Conventie van Ramsar

OSPAR

Kaderrichtlijn Mariene Strategie

EU biodiversiteitsstrategie voor 2020 [COM (2011) 244]

Geïntegreerd Maritiem Beleid

ASCOBANS

Schelde/Maas

Strategie Duurzame Toekomst voor de Aquacultuur [COM (2009) 162]

Wet betreffende het gebruik van uitheemse en plaatselijk niet-voorkomende soorten

Richtlijn Geschikt Water voor Schelpdieren

Richtlijn havenontvangstvoorzieningen

Vlaams kader:

Gewestelijke reglementen inzake milieuvergunning: VLAREM I & II

Decreet Integraal Waterbeleid

Besluit betreffende indeling en kwaliteitsdoelstellingen waterlopen

Natuurbehoudsdecreet

Soortenbesluit

Materialendecreet (VLAREMA)

Federaal kader:

Wet Marien Milieu

KB mariene strategie

Beleidskader:

Milieubeleidsplan 2011-2015 (MINA 4)

Milieurapport Vlaanderen (MIRA)

Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020

Globaal maritiem ruimtelijk plan (in opmaak)

Beschrijving van de milleusituatie (toestand in 2013)

De zeevisserij

De effecten van de visserijactiviteiten op het mariene milieu hebben een impact op de mariene biodiversiteit in ruimere zin, hetzij direct, hetzij indirect. Directe effecten omvatten de visserijsterfte veroorzaakt ten gevolge het toepassen van bepaalde visserijtechnieken en de mechanische schade aan de zeebodem. Indirecte effecten worden geassocieerd met energieverbruik en met langetermijnveranderingen aan de structuur van het ecosysteem.

De belangrijkste invloeden van de zeevisserij op het milieu zijn als volgt samen te vatten:

Bijvangst

De Belgische vloot wordt gedomineerd door de boomkorvisserij. Marginaal worden ook andere methodes beoefend; een klein aantal schepen is overgeschakeld op staand wantvisserij en drie vaartuigen werden omgebouwd tot de zogeheten 'flyshoot' visserij.

De boomkorvisserij is een typische gemengde visserij. Initieel is ze gericht op het vangen van pladijs, tong, schar, tarbot en griet. Daarnaast levert deze methode een grote bijvangst van o.a. kabeljauw, rog, wijting, poon, mul, zeeduivel, tongschar, Noorse kreeft, krab, etc. Het totale aantal commerciële soorten gevangen door de boomkorvloot loopt op tot 40 soorten. Naar de effecten van de boomkorvisserij op het ecosysteem is veel onderzoek gedaan. Zo is vastgesteld dat de sterfte ten gevolge van het vangen van ondermaatse en niet commerciële soorten door het gebruik van de boomkor en andere bodemuigen, heel hoog is. Ongewenste bijvangsten in de visserij kunnen onderscheiden worden in:

- ondermaatse commerciële vissoorten;
- commerciële vis die niet mag worden aangeland i.v.m. quota;
- niet-commerciële vissoorten;
- zeezoogdieren;
- zeevogels;
- ongewervelden;
- afval.

Bijvangsten vormen voor de visser uitsluitend een last. De verwerking van de vangst duurt langer en door bijvangsten zoals zeesterren of stenen wordt de vangst vaak beschadigd. De sector nam echter wel al zelf het initiatief om de kleine mazen in de rug van het net te vervangen door mazen van minimum 30 cm waardoor bepaalde vissoorten betere ontsnappingskansen hebben.

Zeebodem

Voor de boomkorvisserij heeft de reputatie een significant negatieve impact te hebben op de zeebodem en al wat er leeft. De fysische verstoring teweeggebracht door de boomkorvisserij en de vistechnieken in het algemeen, beïnvloedt de habitat en de bijhorende fauna en flora.

Hierbij moet opgemerkt dat de vistechnieken de voorbije jaren stelselmatig werden verbeterd. Zo hebben de meeste reders hun materiaal duidelijk lichter gemaakt zodat de bodemberoering afneemt en ook de sleepweerstand en dus het brandstofverbruik afneemt.

De overbevissing

De sector kampt met een structureel gebrek aan evenwicht tussen de vangstcapaciteit en het biologisch potentieel van de visbestanden met als gevolg de overbevissing van heel wat visbestanden die van belang zijn voor de Belgische visserijsector (o.m. kabeljauw, schol, tong). Grotere oudere dieren worden gevangen en jonge dieren worden sneller geslachtsrijp. Jongere generaties zijn echter niet zo vruchtbaar als de oudere, waardoor de visbestanden sneller onder druk komen te staan. Overbevissing leidt tot een grote druk op de mariene ecosystemen en de mariene biodiversiteit. De daarmee gepaard gaande achteruitgang van de visbestanden tast de rentabiliteit van de ondernemingen aan.

Voor een aantal visbestanden is het paaibestand in meer dan één geval als onvoldoende beschouwd om een biologische ineenstorting van het bestand te kunnen uitsluiten: kabeljauw in de Noordzee is zwaar overbevist. Door forse vangstreducties is het bestand geleidelijk aan het herstellen, maar 93% van alle kabeljauw wordt gevangen voordat ze zich kan voortplanten.

Tegelijk zijn er wetenschappelijke aanwijzingen dat de temperatuur van het Noordzeewater stijgt, zodat op de lange termijn koudwatersoorten (o.m. kabeljauw en garnaal) minder talrijk worden en warmwatersoorten zich meer manifesteren. De overbevissing in het algemeen zet het herstel van het mariene ecosysteem additioneel onder druk bij het verwerken van de gevolgen van dergelijke temperatuurswijzigingen.

Energieverbruik

Brandstofverbruik en de hieraan gerelateerde uitstoot van gasen zoals CO₂ spelen een centrale rol in de impact van de visserijsector op het milieu. Brandstofverbruik wordt sterk bepaald door de grootte en het type van het vaartuig en de visserijtechniek. Het brandstofverbruik is een significante kost voor de Belgische reders. De olieprijs op de internationale markten zijn de laatste jaren gestegen. Daarom zijn er de laatste jaren heel wat initiatieven ontwikkeld in de Belgische zeevisserij die gericht zijn op een verminderd brandstofverbruik.

De aquacultuur op land en de maricultuur

In zee: de maricultuur

De interesse in de kweek van schelpdieren in het Belgisch deel van de Noordzee neemt toe. Reders die genoodzaakt zijn om uit de traditionele visserij te stappen, zien hierin een alternatieve broodwinning. De kweek van schelpdieren is een vergunningsplichtige activiteit. Schelpdieren (bvb mosselen (*Mytilus edulis*)), voeden zich voornamelijk met fytoplankton, maar ook met bacteriën, zoöplankton en detritus. Dit betekent dat ze in competitie kunnen treden met andere grazende organismen in de waterkolom, die op hun beurt voedsel zijn voor hogere trofische niveaus zoals vissen. Hieruit volgt dat een zeer lokale en intensieve schelpdierkweek de hogere trofische niveaus nadelig kan beïnvloeden.

Kunstmatige harde substraten, zoals de hangstructuren waarop de schelpdieren gekweekt worden, kunnen verschillende niet-inheemse soorten aantrekken, die kunnen gaan concurreren met inheemse soorten. Bovendien kunnen de mosselculturen gastheerspecifieke parasieten aantrekken, die na verloop van tijd natuurlijke schelpdierpopulaties kunnen infecteren. Voor de aanmaak van voer voor de kweek van mariene vissoorten is men sterk afhankelijk van vismeel en visolie. Door de stijgende vismeel- en visolieprijzen wordt het voer de laatste jaren duurder en dient men alternatieven te vinden (soyameel, soyaolie).

Aan land: de aquacultuur

Algemeen kan men stellen dat de aquacultuur in België tot op heden gekenmerkt wordt door kleinschaligheid, extensieve productie en tewerkstelling in bijberoep. De Belgische aquacultuurproductie is beperkt en vooral geconcentreerd op forel, karper en de kweek van enkele soorten in warm water zoals meerval. Momenteel stelt ze ongeveer 50 mensen tewerk, in 16 bedrijven.

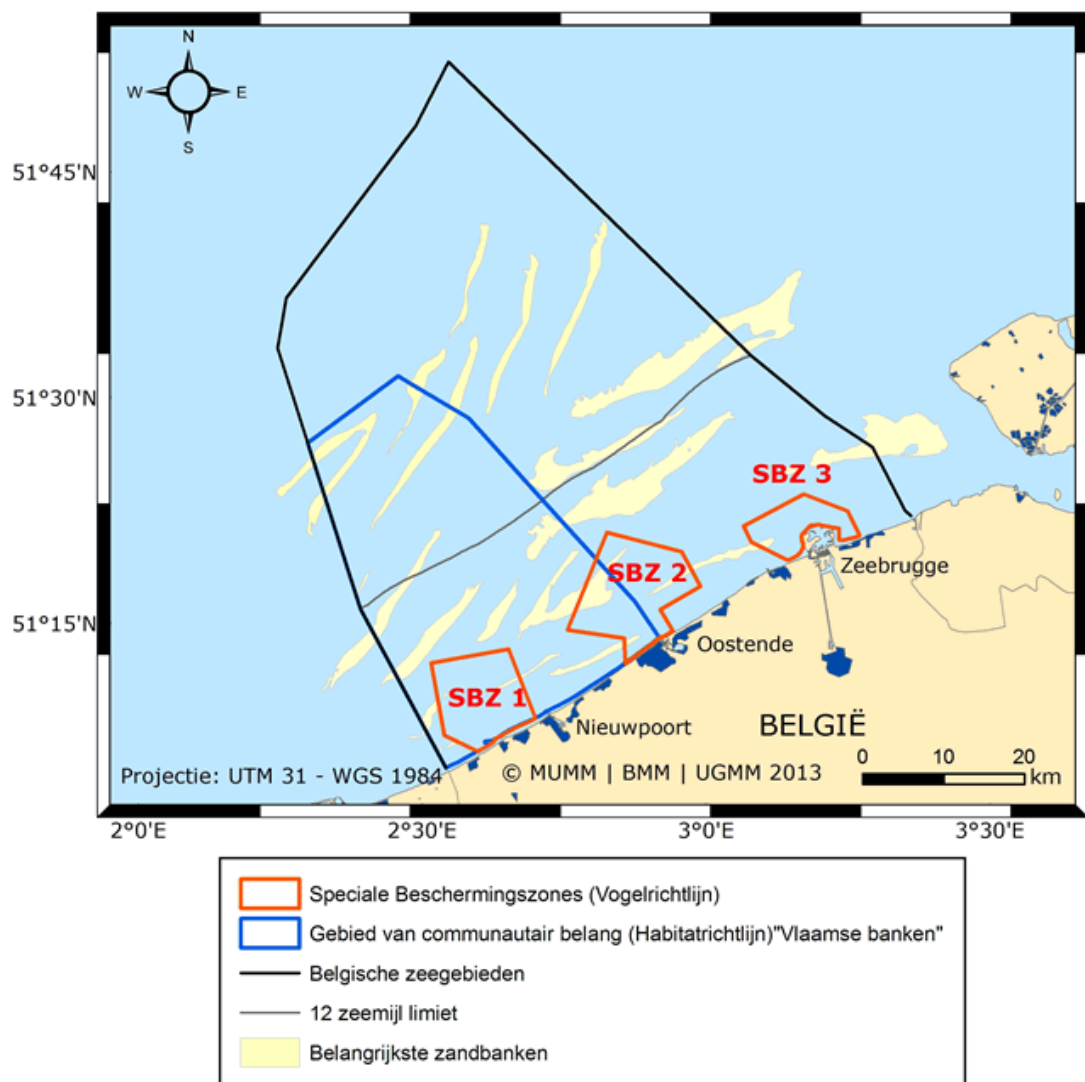
Een beperkt aantal bedrijven heeft een klein doch mogelijks significant effect op het milieu. De technologische ontwikkelingen in deze sector leiden eveneens tot een hogere productiviteit met als gevolg een impact op de omgeving. In het kader van Natura 2000 zijn bepaalde aspecten van de commerciële visteelt voor veel beschermde habitats niet compatibel met de Europese Richtlijnen. Omdat de vervuilingsgraad van een aquacultuurbedrijf sterk afhankelijk is enerzijds van de soort die wordt gekweekt en anderzijds van het systeem dat wordt gebruikt, is het moeilijk hiervan de impact in te schatten.

Natura 2000

België heeft significante verplichtingen na te komen in het kader van natuur- en milieubescherming volgens een aantal EU Richtlijnen. Deze verplichtingen spelen een cruciale rol in de toekomstige inspanningen van België gericht op natuur- en milieubescherming.

Alhoewel Natura 2000 geen beleidsinstrument is om de visserij te beheren, is het aan te bevelen om bij de uitvoering van visserijplannen rekening te houden met de Natura 2000 Richtlijnen (Habitat- en Vogelrichtlijn). Het aanduiden van mariene beschermde gebieden kan een ondersteuning zijn voor de visserijsector: correct aangeduide en beheerde gebieden kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de afname van de vissterfte, de overbevissing en bijvangst.

Europa heeft in België, Vlaanderen en Wallonië samen ongeveer 450 Natura 2000 sites aangeduid. Op basis van het KB van 14 oktober 2005 werden vier gebieden afgebakend op het Belgisch deel van de Noordzee (BDNZ): drie Vogelrichtlijngebieden en één Habitatrichtlijngebied (Figuur 1).

Figuur 1 Het Belgisch deel van de Noordzee, met aanduiding van de afgebakende vogel- en habitatrichtlijngebieden.

Havens en verwerking

De Belgische visverwerkende sector situeert zich vooral in Vlaanderen, in de directe nabijheid van de aanvoerhavens en visveilingen. Dit brengt mee dat er een verminderde behoefte is aan energie voor transport eens dat de primaire producten aangeland zijn. De impact op het milieu vanuit de verwerking is kleiner in verhouding met de impact vanuit de productie (zeevisserij, aquacultuur en maricultuur). Binnen de sector van havens en verwerking moet de aandacht in het kader van de impact op het milieu zich vooral richten op een daling van het energieverbruik, de hoeveelheid verpakking en soorten verpakking, het waterverbruik en het creëren van een duurzame werkomgeving.

Bespreking van de mogelijke effecten op het milieu

Aangezien de nadruk in het Belgisch Operationeel Programma sterk ligt op duurzaamheid, lijken de meeste maatregelen daarin positief voor het milieu. Er zijn echter nog belangrijke onzekerheden en sommige maatregelen kunnen als eerder negatief ingeschat worden.

Prioriteit 1: bevorderen van duurzame en efficiënte visserij en aquacultuur

Innovatie zal naar verwachting bijdragen aan een duurzamere visserij, maar anderzijds kan een modernisering van de vloot ook weer het risico inhouden op een stijging van de visserijinspanning, bijvoorbeeld doordat het efficiënter gebruik van energie toelaat om visgronden sneller te bereiken en er dus langer kan gevist worden. Bij een efficiëntere visserij moeten daarom selectiviteit en energiebesparing voorop staan. Ook de jaarlijks opgelegde quota moeten gerespecteerd worden. Nieuwe vistechnieken kunnen een positieve impact hebben op het milieu, maar vereisen degelijke wetenschappelijke ondersteuning en opvolging, anders kunnen ze een inefficiënte en dure investering zijn zonder de gewenste, duurzame resultaten. Vissers kunnen actief bijdragen aan de bescherming van het mariene milieu en de mariene beschermde zones en kunnen daar financiële steun voor krijgen. Dit zal naar verwachting een positieve milieu-impact hebben en kan ook op socio-economisch vlak positief doorwerken: het visbestand kan zich sneller herstellen, niet alleen in beschermde gebieden maar ook daarbuiten. In een druk bevaren gebied zoals de Belgische Noordzee moet een duurzame visserij rekening houden met mariene beschermde gebieden en de daar geldende wetgeving en beleid. Daarom is een sterke koppeling nodig tussen deze sector en het milieubeleid op zee.

Innovatie in aquacultuurtechnieken zal naar verwachting positieve effecten hebben voor het milieu, maar daar zijn nog onzekerheden rond aangezien veel afhangt van de nog te selecteren concrete projecten en van de plaats waar die zullen uitgevoerd worden. Een belangrijk knelpunt is het waterverbruik. Aquacultuurprojecten kunnen het best uitgevoerd worden in ofwel gesloten en geïntegreerde intensieve systemen, zodat de kans op uitlekken van ziektes en afvalstoffen miniem is, en met niet-carnivore, ziektebestendige soorten, ofwel in open maar extensieve systemen. De sector moet ook nog gevoelig groeien om echt een alternatief te bieden voor de visvangst en om de impact op de wilde visbestanden zichtbaar te verminderen. Het opzetten van aquacultuur op land en van maricultuurprojecten is een milieuvergunningsplichtige activiteit.

Prioriteit 2: bevorderen van innovatieve, competitieve en kennis gebaseerde visserij en aquacultuur

Er komt financiële steun voor adviesdiensten die de globale prestaties en het concurrentievermogen van aquacultuurbedrijven verbeteren. Dit betekent dat adviesverlening in principe kan leiden tot een sterke groei van de sector, wat een negatief milieueffect teweeg kan brengen (bv. naar waterverbruik toe). Het is daarom belangrijk dat de adviesverlening in de eerste plaats gericht moet zijn op duurzaamheid. Bij het verhogen van het potentieel van aquacultuursites moet aandacht besteed worden aan het hergebruiken van afvalwater, bijvoorbeeld d.m.v. gesloten recirculatiesystemen. Bovendien moet bij aquacultuur de nadruk liggen op projecten waarin rekening gehouden wordt met milieudoelstellingen, voedselproductie en de bestaande en toekomstige hernieuwbare energieproductie. Bij het verbeteren van de concurrentiepositie van de visserij mogen selectiviteit en duurzaamheid niet uit het oog verloren worden. Er komt ook financiële steun voor de aankoop van tweedehandsvaartuigen. Op die manier wil de Europese Commissie verdere aangroei van de vloot vermijden. Vanuit de milieubeoordeling wordt opgemerkt dat de maatregelen om (jonge) vissers steun te verlenen bij de aankoop van een tweedehands vaartuig, alternatieve visserijtechnieken in te voeren en de

vloot te moderniseren zich dienen te richten op een verbetering van de selectiviteit en niet op efficiëntie. Het verminderen van energieverbruik dient hierbij een centraal gegeven te zijn. Bij deze maatregel dient er op gelet dat de aankoop niet leidt tot een stijging van de totale visserijinspanning.

De steun voor systemen van verhandelbare visserijrechten en quota is wellicht een nogal omstreden maatregel in het BOP. Het risico bestaat dat de quota meer en meer in handen komen van kapitaalkrachtige groepen, wat leidt tot een virtuele privatisering van de zee ten nadele van de kleine vissers. Een concentratie van quota bij grote visserijbedrijven met niet-duurzame schepen zou negatief zijn voor de mariene biodiversiteit. De maatregel wordt echter niet verplicht opgelegd door Europa en er zijn meerdere alternatieven mogelijk.

Een andere problematiek is die van de ongewenste bijvangsten en het verbod op teruggooi. Een maatregel als 'het verbeteren afzet van ongekende soorten', bijvoorbeeld soorten die tot ongewenste bijvangst behoren, kan dan ook zowel positieve als negatieve effecten hebben. Het gebruik van minder populaire vissoorten en schelpdieren en van bepaalde bijvangsten kan de druk op andere, populaire vissoorten doen afnemen, wat uiteraard positief is. Anderzijds lijkt er een reëel risico dat niet langer geprobeerd zal worden bijvangsten te vermijden maar deze juist na te streven voor bepaalde soorten, wat dan weer als een negatief milieueffect beoordeeld zou kunnen worden. Het (geleidelijke) verbod op teruggooi waar Europa naar streeft, maakt dat de overlevingskansen van de bijvangsten worden gereduceerd tot nul. Alles wat opgevist wordt, zal effectief uit zijn habitat verwijderd worden. In die zin is er dus sprake van een eerder negatieve impact op het mariene milieu en blijkt een maatregel als 'het verbeteren van de afzet van bijvangsten' eerder matigend te werken dan echt positief. Het probleem van de bijvangsten is complex en de gevolgen van maatregelen er rond zijn voorlopig moeilijk in te schatten.

Prioriteit 3: bevorderen van de implementatie van het GVB

Het gaat om steun voor maatregelen als dataverzameling en een beter controlebeleid. De milieueffecten daarvan worden globaal als positief beoordeeld.

Prioriteit 4: verhogen van de werkgelegenheid en territoriale cohesie

Bij de maatregelen onder deze prioriteit worden geen noemenswaardige milieueffecten voorzien.

Prioriteit 5: bevorderen van de toepassing van het geïntegreerd maritiem beleid

Het gaat om financiële steun voor de implementatie van de kaderrichtlijn mariene strategie en de Natura 2000 richtlijnen. De effecten op het milieu worden als positief ingeschat. In een druk bevaren gebied zoals de Belgische Noordzee moet een duurzame visserij rekening houden met mariene beschermde gebieden en de daar geldende wetgeving en beleid. Financiële steun vanuit het Europees fonds gaat nog een stap verder en wil vissers stimuleren om actief bij te dragen aan de bescherming van het mariene milieu en de mariene beschermde zones.

Invloedsbeperkende maatregelen, alternatieven en leemten in kennis

Mogelijke negatieve effecten van de maatregelen in het Belgisch Operationeel Programma kunnen voorkomen of gereduceerd worden door hun invloed te beperken. Soms zijn ook alternatieven voorhanden bij sommige maatregelen. Hoewel het nieuwe BOP sterk gericht is op meer duurzaamheid en innovatie, heeft een aantal maatregelen toch een duidelijk economische inslag en kan het nodig zijn om daarvoor invloedsbeperkende acties of alternatieven te overwegen. Die zijn echter gebonden aan het juridisch kader en de Europese financieringscriteria en daardoor redelijk beperkt. Mogelijke alternatieven voor de maatregelen van het BOP in ontwerp zullen er daarom wellicht eerder zijn bij de concrete invulling, zoals bijvoorbeeld bij het bepalen van geschikte locaties voor aquacultuur of bij de inrichting van gebieden voor aquacultuur. Algemene uitsluitingscriteria of specifieke gebieden bijvoorbeeld kunnen op dit moment nog niet worden afgebakend voor de maatregelen, omdat elke subsidieaanvraag zal moeten voldoen aan specifieke instap- en verbintenisvoorwaarden en omdat heel wat projecten met potentieel negatieve impact vergunningsplichtig zijn (bv. aquaparken) en dus ook pas op vergunningsniveau zullen beoordeeld worden. Financiële steun uit het BOP 2014-2020 zal enkel worden toegekend aan vergunde projecten en aan projecten die niet vergunningsplichtig zijn.

Ook eventuele invloedsbeperkende acties zullen wellicht maar mogelijk zijn bij de concrete invulling, bijvoorbeeld in de voorschriften van nog aan te vragen vergunningen of via een flankerend beleid.

De strategische milieubeoordeling van het BOP 2014-2020 stelt een aantal mogelijke invloedsbeperkende en alternatieve maatregelen voor. Daarnaast wijst ze ook op een aantal leemten in kennis, die kunnen opgevangen worden bij de vertaling van de maatregelen in concrete projecten en acties.

Monitoring

De monitoring van de milieueffecten bij de uitvoering van het BOP is een specifieke vereiste volgens de procedure van de SMB (zowel federaal, Vlaams als Waals) en vormt een essentieel onderdeel om te verzekeren dat het beoogde resultaat van de aanbevelingen en de invloedsbeperkende maatregelen bereikt wordt. Dergelijk monitoringsprogramma is niet enkel een indicatie van hoe de impact op het milieu verloopt, maar is ook te gebruiken als basis voor het mogelijk bijsturen van de uitvoering van het BOP.

Aan de verschillende maatregelen van het Belgisch Operationeel Programma 2014-2020 worden doelstellingen verbonden (zoals aantal dossiers, streefbudget, ...) alsook indicatoren naar output, resultaat en impact toe. Om financiële steun te verkrijgen, worden er uitvoeringsvoorwaarden opgelegd en gedurende de volledige programmaperiode (dus tot 2020) zal een permanente monitoring gebeuren waarover jaarlijks wordt gerapporteerd.

Ex post evaluatie

Het BOP zal aan het eind van de programmaperiode onderworpen worden aan een grondige evaluatie achteraf (ex post evaluatie).

De bedoeling van deze evaluatie is in eerste instantie om de impact te meten die dat programma op de visserij- en aquacultuursector heeft gehad.

De evaluatie betreft het gebruik van de middelen, de doeltreffendheid en efficiëntie van het BOP, alsook het effect ervan in het licht van de doelstellingen van het programma en de relevante leidende beginselen voor het BOP.

Eén van de doelstellingen van het BOP is 'het bevorderen van de bescherming en de verbetering van het milieu en de natuurlijke rijkdommen indien er sprake is van een band met de visserijsector'.

Leidende beginselen waar bij de uitvoering van het BOP rekening mee moet worden gehouden zijn o.a. 'versterking van een harmonieuze, evenwichtige en duurzame ontwikkeling van economische activiteiten, banen en menselijke hulpbronnen, alsmede bescherming en verbetering van het milieu' en 'stimuleren van concrete acties die bijdragen tot de strategie van Göteborg en in het bijzonder acties die de milieudimensie in de visserijsector versterken'.

Er zal worden nagegaan welke factoren tot het welslagen of het mislukken van de uitvoering van het BOP hebben bijgedragen, ook wat de duurzaamheid betreft, en er wordt bepaald wat als beste praktijk kan worden aangemerkt.

De ex post evaluatie, die eveneens als Europese verplichting geldt, zal worden uitgewerkt volgens een Europees methodologisch kader dat op Vlaamse leest zal worden geschoeid. De evaluator zal hierbij bijvoorbeeld gebruik maken van een enquête onder actoren in de sector; ook zal bijvoorbeeld een beroep gedaan kunnen worden op bestaande analyses en rapporten.

2. VERKLARENDE WOORDENLIJST / LIJST MET AFKORTINGEN

Aquacultuur	Het kweken van aquatische organismen
Bathymetrie	Diepteprofiel van de waterbodem
BDNZ	Belgisch Deel van de Noordzee
Benthos	Bodemdieren. Meestel wordt hiermee verwezen naar macrobenthos, het bodemleven dat groter is dan 1mm
Besommen	Opbrengst van visserij in tonnage
Boomkorvisserij	Visserijmethode waarbij met een vissersboot twee sleepnetten over de zeebodem worden getrokken. De vangst bestaat vooral uit platvis. BOP Belgisch Operationeel Programma
DABM	Decreet Algemene Bepaling inzake Milieubehoud
Demersale soorten	Soorten (meestal vissen) die demersaal leven, d.w.z. levend in de buurt van of op de bodem
Discard ban	Verbod op het weggooien van ongewenste bijvangst van vissersboten.
EC	Europese Commissie
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EFMZV	Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij
EU	Europese Unie
Eurokotter	Vissersschepen met een vermogen <300pk
EVF	Europees Visserijfonds
Ex Ante Evaluatie	Een (onafhankelijke) toets op de ambtelijke beleidsvoorbereiding: het beleidsontwerp wordt onafhankelijk beoordeeld op aannames, redeneringen e.d. De ex ante evaluatie wordt ingezet in de fase van beleidsvoorbereiding om een zo goed mogelijk beleidsontwerp te maken.
FAO	Voedsel- en landbouworganisatie van de Verenigde Naties
Flyshoot	Duurzame vorm van visserij, waarbij gebruikt gemaakt wordt van zegentouwen om vissen richting het net te drijven

Foulinggemeenschap	Aquatische organismen die groeien op harde substraten
GSK	Gemeenschappelijk Strategisch Kader
GVB	Gemeenschappelijk Visserijbeleid
Interstitieel water	Water wat zich tussen sedimentkorrels bevindt
KRW	Kaderrichtlijn Water
Maricultuur	Mariene aquacultuur
m.e.r.	Milieueffectrapportage
MER	Milieueffectenrapport
MPA	Marine Protected Area = natuurbeschermingszone op zee
MSFD	Marine Strategy Framework Directive
NOP	Nationaal Operationeel Programma
NSP	Nationaal Strategisch Plan
Offshore	Van de kust verwijderd, in open zee
OP	Operationeel Programma
Outriggervisserij	Visserij met borden om de netten open te houden
SBZ	Speciale Beschermingszone
SEA	Strategic Environmental Assessment
SMB	Strategische Milieubeoordeling
Staand wand	Visserij met een in het water stilstaand net
Subtidaal	Beneden de laagwaterlijn
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
TAC	Total Allowable Catch
Territoriale cohesie	EU-beleid dat erop gericht is de verschillen tussen de lidstaten en regio's te verminderen en bij te dragen aan een harmonieuze en duurzame ontwikkeling van geografische gebieden met uiteenlopende kenmerken.
Trofisch	Tot voeding behorend
TTV	Totaal Toegestane Vangsten
Turbiditeit	Troebelheid

Ultraperifeer gebied	Gebiedsdeel van een lidstaat van de Europese Unie waar de EU-wetgeving geldt maar waar het mogelijk is om, vanwege de grote afstand tussen deze gebieden en het metropolitane Europa, uitzonderingen te maken in de geldigheid van de wetgeving. Er zijn acht zogenaamde "ultraperifere" regio's (UPR): Guadeloupe, Frans-Guyana, Martinique en Réunion (vier overzeese departementen van Frankrijk), Saint-Martin (een overzeese gemeenschap van Frankrijk), de Canarische Eilanden (die bij Spanje horen), en de Azoren en Madeira (die bij Portugal horen).
VKP	Vlaams Klimaatbeleidsplan
Zeemijl	Lengtemaat; 1 zeemijl = 1852 meter

3. INLEIDING

De strategische milieubeoordeling (SMB) van het Belgisch Operationeel Programma (BOP) voor de visserijsector 2014 – 2020 werd uitgevoerd door Technum en eCoast in opdracht van het Departement Landbouw en Visserij van de Vlaamse overheid. De contactgegevens van deze instanties zijn als volgt:

Vlaamse Overheid
Departement Landbouw en Visserij
Afdeling Landbouw- en Visserijbeleid
Koning Albert II-laan 35 bus 40
1030 Brussel
<http://lv.vlaanderen.be>

Technum (Tractebel Engineering n.v.)
Coveliersstraat 15
2600 Antwerpen
<http://www.technum-tractebel.be>

eCOAST Marine Research
Esplanadestraat 1
8400 Oostende
<http://www.ecoast.be>

Naast de Vlaamse overheid zijn ook de Waalse en federale overheid bevoegde instanties bij de opmaak van het Belgisch Operationeel Programma. De federale overheid is bevoegd voor het treffen van milieubeschermingsmaatregelen op zee. De bescherming van het mariene milieu omvat onder meer het toezicht op vervuiling op zee, het geïntegreerd kustzonebeheer, het instellen van beschermde gebieden in zee, het beschermen van soorten en het vergunnen van geplande activiteiten op zee (zoals maricultuur). Het Vlaams Gewest is bevoegd voor de zeevisserij¹. De Dienst Zeevisserij is belast met het toezicht op de bescherming van de biologische rijkdommen van de zee. Ze definieert de quotamaatregelen, verleent visvergunningen en kan visserijgebieden sluiten wanneer nodig. Het Waals Gewest is bevoegd voor visserij op haar eigen grondgebied. Ook de lokale aquacultuur valt onder die bevoegdheid.

Wallonië voert op het onderdeel van het BOP betreffende hun bevoegdheid een afzonderlijke strategische milieubeoordeling. De resultaten van de Waalse SMB zullen in dit rapport worden opgenomen bij het beëindigen van de Waalse procedure om zo tot 1 eindrapport te komen. Op federaal niveau werd ervoor gekozen om geen SMB op te maken voor het BOP.

---

¹ Bijzondere Wet van 13 juli 2001 (Wet Lambermont)

De basis voor de onderhavige milieu-evaluatie is in eerste instantie terug te vinden in de Europese Richtlijn 2001/42/EEG betreffende de beoordeling van de effecten van bepaalde plannen en programma's op het milieu: de SEA Directive (Strategic Environmental Assessment) of in het Nederlands de SMB Richtlijn (Strategische Milieubeoordeling). In bijlage I van deze Richtlijn wordt vastgelegd welke informatie het milieuraapport dient te bevatten. Deze bijlage I werd in de Vlaamse wetgeving en MER-praktijk verfijnd. In de Working Paper on Ex Ante Evaluation² worden in annex 3 richtlijnen gegeven omtrent hoe om te gaan met de MER-plicht in het kader van de ex ante evaluatie in het kader van structuur- en cohesiefondsen.

De SEA Directive heeft tot doel "voor een hoog niveau van milieubescherming te zorgen en bij te dragen tot de integratie van milieu-overwegingen in de voorbereiding en toepassing van plannen en programma's met het oog op het stimuleren van duurzame ontwikkeling". Een strategische milieubeoordeling is automatisch verplicht voor twee types van plannen en programma's:

1. Plannen/programma's die voorbereid worden voor landbouw, bosbouw, visserij, energie, industrie, transport, afvalbeheer, waterbeheer, telecommunicatie, toerisme, stedelijke en regionale planning of landgebruik, en die het kader bepalen voor toekomstige projecten opgelijst in bijlages I en II van Richtlijn 85/337/EEG (EIA = Europese MER-richtlijn);
2. Plannen/programma's die, gezien het vermoedelijk effect op bepaalde sites, een beoordeling vereisen volgens Artikels 6 en 7 van Richtlijn 92/43/EEG (Habitatrichtlijn).

De meeste operationele programma's voor structuur- en cohesiefondsen vereisen een strategische milieubeoordeling.

Europese richtlijnen moeten worden omgezet naar lokale regelgeving in iedere lidstaat. De richtlijn 2001/42/EEG werd voor de verschillende bevoegde instanties van het Belgisch Operationeel Programma als volgt omgezet:

- Voor de federale bevoegdheid: wet van 13 februari 2006 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's en de inspraak van het publiek bij de uitwerking van bepaalde plannen en programma's in verband met het milieu;
- Voor de Vlaamse bevoegdheid: Vlaams decreet van 27 april 2007 (BS 20/06/2007) (met uitvoeringsbesluit van 12 oktober 2007, BS 07/11/2007);
- Voor de Waalse bevoegdheid: Décret relatif au Livre 1ier du Code de l'Environnement (Decreet 31 mei 2007).

Voor het Vlaamse luik volgt de strategische milieubeoordeling van het BOP de Vlaamse wetgeving, voor het Waalse luik de Waalse wetgeving. In Vlaanderen wordt de 'generieke' plan-m.e.r.-procedure gevolgd, in overeenstemming met het decreet algemene bepalingen inzake milieubeleid (DABM) van 5 april 1995 (BS 03/06/1995) zoals herhaaldelijk gewijzigd.

De kern van de milieubeoordeling bestaat uit een zogenaamde planMER. Deze eigenlijke beoordeling van de impact van de maatregelen op het milieu zal alle essentiële kenmerken bevatten zoals die in artikel 4.1.4, paragraaf 2 van het MER Decreet van 18/12/2002 gedefinieerd werden:

- de systematische en wetenschappelijk verantwoorde analyse en evaluatie van de te verwachten of, in het geval van zware ongevallen, mogelijke gevolgen voor mens en milieu,

---

² E.C. October 2005. The new programming period, 2007-2013: Methodological Working Papers Draft working paper on Ex Ante Evaluation.

van een voorgenomen actie en van de redelijkerwijze in beschouwing te nemen alternatieven voor de actie of onderdelen ervan, en de beschrijving en evaluatie van de mogelijke maatregelen om de gevolgen van de voorgenomen actie op een samenhangende wijze te vermijden, te beperken, te verhelpen of te compenseren;

- De kwaliteitsbeoordeling van de verzamelde informatie;
- De actieve openbaarheid van de rapportage en de besluitvorming over de voorgenomen actie.

Als dusdanig zal ervoor gezorgd worden dat milieuoverwegingen kunnen geïntegreerd worden in de besluitvorming omtrent het Belgisch Operationeel Programma. Zo kan er over gewaakt worden dat:

- het programma ook bijdraagt tot een verbetering van het leefmilieu in de betreffende gebieden;
- potentiële effecten van het programma vroegtijdig kunnen gedetecteerd worden, zodat er, waar mogelijk, ook tijdig maatregelen kunnen genomen worden;
- er conformiteit is met de bestaande Vlaamse en Europese natuur- en milieuwetgeving en de bestaande milieunormen, beleidsdoelstellingen en andere randvoorwaarden.

De strategische milieubeoordeling werd opgemaakt op basis van de recentste ontwerpversie van het BOP (versie september 2013). Dat het om een ontwerpversie ging, is niet meer dan logisch, aangezien de SMB deel uitmaakt van een ex ante evaluatie, d.w.z. een evaluatie vooraf. Deze ex ante evaluatie - inclusief de SMB - van het BOP is een continu proces waarin de opdrachtnemer als evaluator en de programmaopsteller elkaar op geregelde tijdstippen ontmoeten om er samen naar te streven uiteindelijk een zo geschikt mogelijk BOP tot stand te laten komen dat voldoet aan alle wettelijke (Europese en nationale) voorschriften en eisen terzake. De opmaak van het BOP en het evaluatieproces - en dus ook het proces van de SMB - lopen procedureel niet alleen parallel naast elkaar, zowel inhoudelijk als wat betreft de doorlooptijd, de ex ante evaluatie dient zelf integraal deel uit te maken van het programma.

Het Belgisch Operationeel Programma voorziet enkel financiële steun aan maatregelen/acties/projecten met een structurele impact die verband houden met commerciële vissoorten en professionele vissers. Er worden bijgevolg geen maatregelen gevat ter bevordering van de recreatieve visserij. Bovendien is het zo dat diadrome vissen (vissen met trekgedrag van zee naar binnenwater en vice versa) geen onderdeel uitmaken van de zeevisserij in België en dat het BOP geen maatregelen bevat met betrekking tot zoetwatervisserij in Vlaanderen. Ook belangrijk om vooraf te vermelden is dat het soort aquacultuur waar Vlaanderen op wil inzetten, geen impact zal hebben op vismigratie.

4. AANLEIDING VOOR HET BELGISCH OPERATIONEEL PROGRAMMA

Op 2 december 2011 heeft de Europese Commissie een voorstel voor verordening³ ingediend voor de oprichting van een nieuw fonds, het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV). Dit vervangt vanaf 2014 tot 2020 het huidige Europees Visserijfonds (EVF). Om te kunnen genieten van dit fonds dient België een Nationaal Strategisch Plan (NSP) voor de Belgische Visserij 2014-2020 en een bijhorend Belgisch Operationeel Programma (BOP) op te stellen, waarin wordt aangegeven hoe de toegewezen middelen zullen worden aangewend. Het Operationeel Programma kadert binnen de verplichting van artikel 18 van bovengenoemde verordening, waarin wordt bepaald dat elke lidstaat een operationeel programma opstelt waarmee uitvoering wordt gegeven aan de EU-prioriteiten die uit het EFMZV worden gefinancierd. Bij het opstellen van hun operationeel programma moeten de lidstaten rekening houden met de volgende leidende beginselen:

- Voor elke EU-prioriteit worden maatregelen opgenomen die logisch voortvloeien uit een voorafgaande evaluatie en SWOT-analyse (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats – sterke en zwakke punten, kansen en gevaren);
- In het programma wordt een steekhoudende benadering ten aanzien van innovatie en van matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering geïntegreerd;
- Er worden adequate maatregelen gepland om de uitvoering van het programma te vereenvoudigen en te vergemakkelijken;
- Er wordt gezorgd voor samenhang tussen de vastgestelde EU-prioriteiten voor het EFMZV en het nationaal strategisch meerjarenplan voor de aquacultuur.

Het Belgisch Operationeel Programma geeft concrete gestalte aan dit EU-beleid. Er worden onder meer kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen voorop gezet en er wordt aangegeven hoe die kunnen worden gemeten.

Het EFMZV ondersteunt de uitvoering van het toekomstige gemeenschappelijk visserijbeleid (GVB) waarin groei, werkgelegenheid en duurzaamheid centraal komen te staan, en de uitvoering van het geïntegreerd maritiem beleid (GMB) van de EU.

Het EFMZV is gericht op de verwezenlijking van de strategische lange termijndoelen van twee beleidsgebieden: voor het GVB is dit de bevordering van een duurzame en concurrerende visserij en aquacultuur, en voor het GMB de totstandbrenging van een consistent beleidskader en de bevordering van een evenwichtige en inclusieve territoriale ontwikkeling van de visserijgebieden. In overeenstemming met de Europa 2020-strategie worden deze brede doelen voor de periode 2014-2020 gestructureerd rond vier pijlers in het EFMZV:

- Slimme, groene visserij om de overgang te bevorderen naar een duurzame visserij die selectiever is, geen teruggooi meebrengt en minder schade berokkent aan mariene ecosystemen. De steun zal gericht zijn op innovatie en toegevoegde waarde, waardoor de

---

³ Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad inzake het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij [tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1198/2006 van de Raad, Verordening (EG) nr. 861/2006 van de Raad en Verordening nr. XXX/2011 van de Raad inzake het geïntegreerd maritiem beleid]

visserijsector weer rendabel wordt en beter bestand zal zijn tegen externe schokken en de concurrentie van derde landen;

- Slimme, groene aquacultuur zodat deze sector rendabel, concurrerend en groen wordt en de mondiale concurrentie aankan, terwijl aan de EU-consument gezonde producten met een hoge voedingswaarde worden geleverd;
- Duurzame en inclusieve territoriale ontwikkeling om de neergang van talrijke kust- en landinwaarts gelegen gemeenschappen die van de visserij afhankelijk zijn, om te buigen door meer waarde toe te voegen aan visserijgerelateerde activiteiten en door te diversifiëren naar andere sectoren van de maritieme economie;
- Geïntegreerd maritiem beleid gericht op de verwezenlijking van horizontale prioriteiten die besparingen en groei genereren, zoals mariene kennis, maritieme ruimtelijke ordening, geïntegreerd beheer van kustgebieden, geïntegreerde maritieme bewaking, bescherming van het mariene milieu en de biodiversiteit, en aanpassing aan de negatieve gevolgen van de klimaatverandering voor kustgebieden.

Naast deze vier componenten vraagt het EFMZV ook flankerende maatregelen op het gebied van gegevensverzameling en wetenschappelijk advies, controle, bestuur, visserijmarkten (ook in de ultraperifere gebieden), vrijwillige betalingen aan regionale organisaties voor visserijbeheer en technische bijstand. De lidstaten moeten met dit alles rekening houden in hun operationeel programma.

Het EFMZV past binnen de EU2020 strategie waarin groei, werkgelegenheid en duurzaamheid centraal staan. Volgens de Europese Commissie⁴ moet de EU een slimme, duurzame en inclusieve economie worden in een snel veranderende wereld. Het EFMZV is vastgelegd in een Gemeenschappelijk Strategisch Kader (GSK) samen met 4 andere Europese structuurfondsen. Dit betekent o.a. dat de prioriteiten van EFMZV gekoppeld zijn aan deze van het GSK. Door middel van de structuurfondsen moeten de doelstellingen van Europa "2020" in investeringsprioriteiten omgezet worden.

Het EFMZV draagt bij aan de volgende thematische doelstellingen:

- Versterking onderzoek en innovatie
- Bevorderen van de concurrentiekracht van de kmo's
- Ondersteuning van een koolstofarme economie
- Bescherming van het milieu en efficiënt gebruik van de hulpbronnen
- Bevorderen van de werkgelegenheid en de arbeidsmobiliteit
- Onderwijs, vaardigheden en levenslang leren.

De 3 horizontale prioriteiten (innovatie, klimaat en milieu) komen aan bod in alle prioriteiten.

De belangrijkste veranderingen ten opzichte van de huidige financiering uit het Europees Visserijfonds (EVF) zijn:

- De financiële steun voor de sloop van vaartuigen wordt stopgezet. Slopen bleek geen efficiënte maatregel omdat er andere, gemoderniseerde vaartuigen in de plaats kwamen zodat de capaciteit uiteindelijk zelfs toenam.

---

⁴ http://ec.europa.eu/europe2020/index_nl.htm

- De bestaande financiële instrumenten worden samengevoegd tot één fonds, met als gevolg een ingrijpende vereenvoudiging en minder administratieve rompslomp omdat de verschillende administratieve regels op elkaar worden afgestemd;
- De financiering wordt via het voorwaardelijksheidsprincipe gekoppeld aan de hoofddoelstellingen van de GVB-hervorming. Concreet houdt dit in dat de lidstaten en de marktdeelnemers alleen financiering uit het EFMZV zullen ontvangen als zij de doelstellingen en regels van het GVB in acht nemen;
- Het GVB wordt veel sterker geïntegreerd in het bredere maritieme beleid zodat er nieuwe groei- en werkgelegenheidsmogelijkheden ontstaan;
- Via het gemeenschappelijk strategisch kader zal een nauwe coördinatie met andere fondsen plaatsvinden. Dit kader maakt een betere strategische afstemming tussen de fondsen op Europees niveau mogelijk en gaat dus verder dan enkel administratieve vereenvoudiging. Het gemeenschappelijk strategisch kader en de daaruit volgende partnerschapscontracten komen in de plaats van de nationale strategische plannen van het EVF. Het beginsel van afbakeningsgrenzen tussen de fondsen wordt daarmee opgeheven, zodat overlappingen en leemten in de dekkinggraad van het beleid worden weggewerkt.

5. TOETSING AAN DE M.E.R.-PLICHT

De beoordeling van plannen en programma's op hun gevolgen voor het milieu wordt geregeld door het decreet van 27 april 2007 (plan-m.e.r.-decreet, BS 20/6/2007) en het besluit van de Vlaamse Regering van 12 oktober 2007 (plan-m.e.r.-besluit, BS 7/11/2007). De bepaling of een plan of programma onder de plan-m.e.r.-plicht valt, gebeurt in drie stappen:

- **Stap 1:** valt het plan of programma onder de definitie van een plan of programma zoals gedefinieerd in het Decreet houdende Algemene Bepalingen inzake Milieubeleid (DABM, 5 april 1995, herhaaldelijk gewijzigd)? >> hiervoor moeten drie voorwaarden gelijktijdig vervuld zijn:
  - (a) Decretale of bestuursrechtelijke bepalingen moeten voorschrijven dat een plan of programma wordt opgesteld en/of vastgesteld;
  - (b) Het moet gaan om een plan of programma dat door een instantie op regionaal, provinciaal of lokaal niveau is opgesteld;
  - (c) Het plan of programma moet via een instantie op regionaal, provinciaal of lokaal niveau worden vastgesteld.

De opmaak van het BOP wordt opgelegd vanuit de Europese GSK-verordening ter verantwoording van de Europese steun aan Vlaanderen i.k.v. het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij en gebeurt door het Departement Landbouw en Visserij. Het programma wordt vastgesteld door de Vlaamse Regering. Het voldoet dus aan de definitie van een plan of programma.

- **Stap 2:** valt het plan of programma onder het toepassingsgebied van het DABM? >> Dit is het geval indien:
  - (a) Het plan of programma het kader vormt voor de toekenning van een vergunning (stedenbouwkundige, milieu-, natuur-, kap-,....) aan een project;
  - (b) Het plan mogelijk betekenisvolle effecten heeft op speciale beschermingszones waardoor een passende beoordeling vereist is.

Het BOP vormt in principe geen directe basis voor het toekennen van vergunningen, maar verleent wel financiële steun aan bepaalde vergunningsplichtige activiteiten (b.v. aquacultuur,...). Via de toegekende financiële steun kan het eveneens betekenisvolle effecten hebben op speciale beschermingszones (b.v. visvangst in Natura 2000-gebied). In die zin kan gesteld worden dat het BOP onder het toepassingsgebied van het DABM valt.

- **Stap 3:** Valt het plan of programma onder de plan-m.e.r.-plicht? >> Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen:
  - (a) Plannen of programma's die "van rechtswege" plan-m.e.r.-plichtig zijn (geen voorafgaande "screening" vereist):
    - Plannen of programma's die het kader vormen voor projecten uit bijlage I, II of III van het BVR van 10 december 2004 (BS 17/02/2005) zoals herhaaldelijk gewijzigd (project-m.e.r.-besluit) én niet het gebruik regelen van een klein gebied op lokaal niveau noch een kleine wijziging inhouden én betrekking hebben op landbouw, bosbouw, visserij, energie, industrie, vervoer,

afvalstoffenbeheer, waterbeheer, telecommunicatie, toerisme en ruimtelijke ordening;

- Plannen of programma's waarvoor een passende beoordeling vereist is én niet het gebruik regelen van een klein gebied op lokaal niveau noch een kleine wijziging inhouden.

(b) Plannen of programma's die niet onder de vorige categorie vallen en waarvoor geval per geval moet geoordeeld worden of ze aanzienlijke milieueffecten kunnen hebben >> "screeningplicht"

(c) Plannen of programma's voor noodsituaties (niet plan-m.e.r.-plichtig, maar hier niet relevant).

De lijst van m.e.r.-plichtige activiteiten is opgenomen in het Besluit van de Vlaamse Regering van 10 december 2004 (BS 17/02/2005) zoals herhaaldelijk gewijzigd. In dit besluit worden de projecten opgedeeld in Bijlage I-projecten (project-MER altijd vereist), Bijlage II-projecten (onthefing van de project-m.e.r.-plicht mogelijk na gemotiveerd verzoek) en Bijlage III-projecten (project-m.e.r.-screeningsnota of project-MER). De ingrepen die door het BOP gefinancierd zullen worden, zullen wellicht onder bijlage II of misschien bijlage III vallen. Rubrieken die dan van toepassing kunnen zijn, zijn bijvoorbeeld:

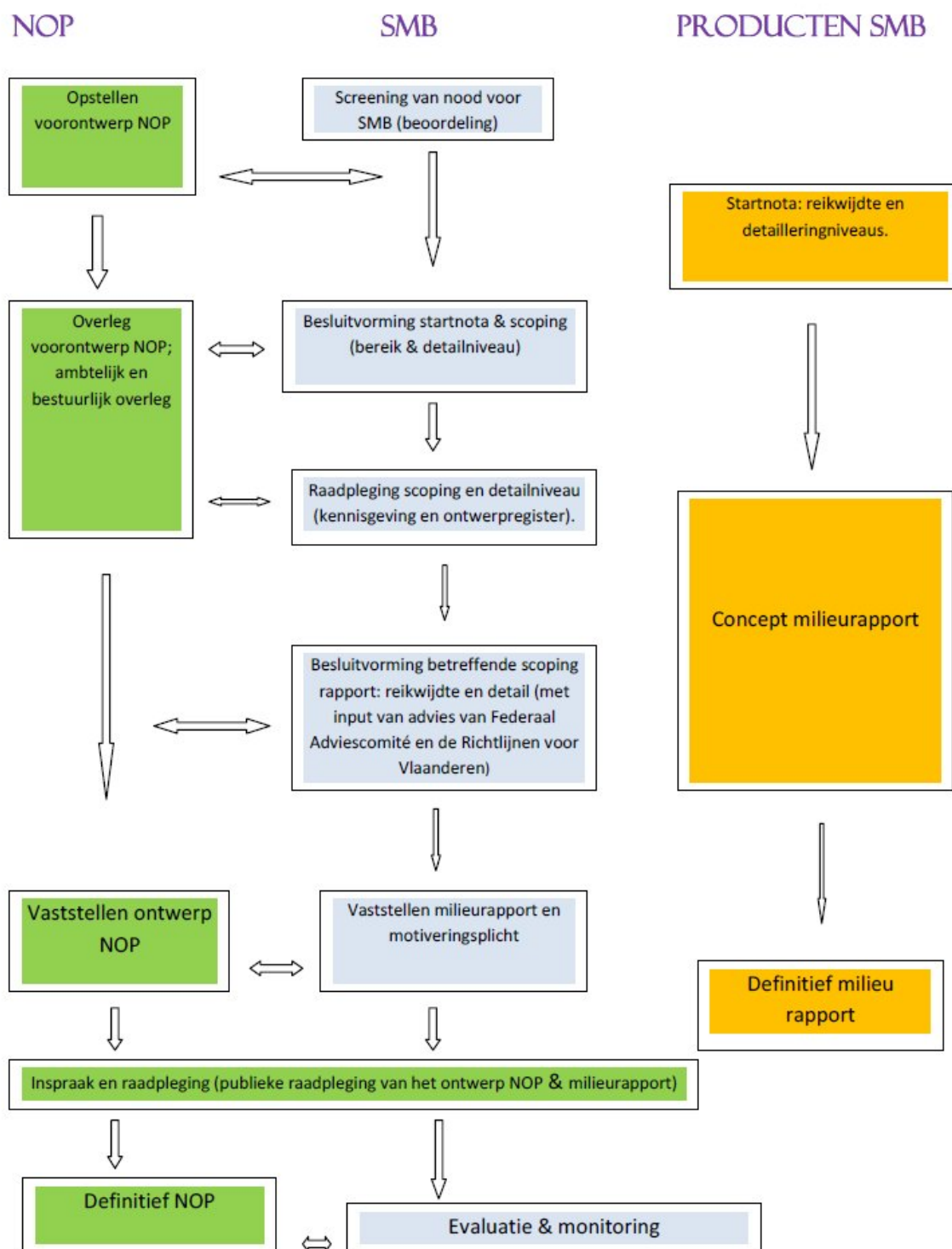
- 1f uit bijlage II (intensieve aquacultuur van vis met een productiecapaciteit van 1.000 ton levend gewicht per jaar of meer);
- 1f uit bijlage III (intensieve aquacultuur van vis – projecten die niet in bijlage II zijn opgenomen);
- 7h uit bijlage II (vismeel- en visoliefabrieken met een productiecapaciteit van 10.000 ton per jaar of meer);
- 7h uit bijlage III (vismeel- en visoliefabrieken).

Ook andere rubrieken zijn eventueel mogelijk.

De ingrepen die door het BOP financieel ondersteund worden, zijn eerder grootschalig (op het niveau van de Vlaamse vissersvloot). Ze hebben betrekking op de visserij en kunnen eventueel een passende beoordeling vereisen en/of project-m.e.r. plichtig zijn. Dit betekent dat ook het BOP dient onderworpen te worden aan een volwaardige plan-m.e.r.-beoordeling.

6. PROCEDURE VAN DE STRATEGISCHE MILIEUBEOORDELING

Het onderstaand schema geeft weer hoe de procedure voor het opstellen van een strategische milieubeoordeling (SMB) en het Belgisch Operationeel Programma (BOP of NOP) verloopt. Het opstellen van het plan-milieueffectenrapport (plan-MER) (Vlaamse luik van de SMB) en het opstellen van de ontwerpversie van het BOP lopen simultaan.

- Infosessies betreffende het concept BOP en de planmilieueffectrapportageprocedure, met inspraakmogelijkheid:
  - 16 juli 2013: workshop voor alle stakeholders uit de sector op het Vlaams Instituut voor de Zee, Oostende
  - 20 maart 2013: te Oostende voor alle stakeholders (op uitnodiging van de Afdeling Landbouw en Visserijbeleid)

- Een eerste stap in de plan-m.e.r.-procedure is de publicatie van een kennisgevingsnota (hierna KG). De KG is door de Dienst Milieueffectrapportagebeheer (hierna Mer) van de Afdeling Algemeen Milieu-, Natuur- en Energiebeleid van het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE) van het Beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie van de Vlaamse overheid volledig verklaard op 1 augustus 2013. Het kennisgevingsdossier geeft aan hoe het milieuonderzoek zal verlopen en geeft aan de bevoegde overheden en het brede publiek de kans commentaar te geven op onder meer het onderzoeksbereik, de onderzoeksmethoden en de in het MER te bestuderen alternatieven. Dit dossier lag ter inzage van 7 augustus 2013 tot en met 6 oktober 2013. Bij de beslissing over de aanpak van het plan-MER houdt de dienst Mer rekening met de opmerkingen. Naast de publieke terinzagelegging is het kennisgevingsdossier ter advies voorgelegd aan de volgende instanties:
  - Provincie Antwerpen
  - Provincie Limburg
  - Provincie Vlaams-Brabant
  - Provincie Oost-Vlaanderen
  - Provincie West-Vlaanderen
  - Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw(VVSG)
  - Vlaamse overheid; Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)
  - Vlaamse overheid; Departement Ruimte Vlaanderen
  - Vlaamse overheid; Departement Mobiliteit en Openbare Werken (MOW)
  - Vlaamse overheid; Departement Landbouw en Visserij (L&V); Afdeling Duurzame Landbouwonwikkeling
  - Vlaamse overheid; Departement Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE); Afdeling Lucht, Hinder, Risicobeheer, Milieu en Gezondheid; Dienst Hinder en Risicobeheer
  - Vlaamse overheid; Departement Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE); Afdeling Lucht, Hinder, Risicobeheer, Milieu en Gezondheid; Dienst Lucht en Klimaat
  - Vlaamse overheid; Agentschap Zorg en Gezondheid
  - Vlaamse Milieumaatschappij (VMM); Afdeling Operationeel Waterbeheer
  - Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM)
  - Vlaamse overheid; Departement Leefmilieu en Energie (LNE); Afdeling Land- en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen (ALBON); Dienst Land en Bodembescherming
  - Fluxys
  - NV De Scheepvaart
  - Port Authority Zeebrugge
  - Haven Oostende
  - Havenbedrijf Gent
  - Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen
  - Maatschappij Linkerscheldeoever
  - Waterwegen en Zeekanaal NV
  - Agentschap voor Maritieme dienstverlening en Kust; Afdeling Kust
  - Agentschap Ondernemen
  - BLOSO
  - INBO
  - Ministère de l'écologie, du développement durable, des transports et du logement ; France
  - Ministry of the Environment Nature Agency; Denmark
  - Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety; Germany
  - Department of Environment, Community and Local Government; Ireland

- Division Department for Communities and Local Government; London
  - Ministerie van Infrastructuur en Milieu; Nederland
  - Leefmilieu Brussel – BIM / Bruxelles Environnement– IBGE; Brussel
  - Ministry of the Brussels Region Direction of the Urbanism/EIA Unit; Brussel
  - Federal Ministry of Environment & Public Health; Brussel
  - Service Public de Wallonie (SPW), Direction Générale OpérationnelleAgriculture, Ressources naturelles et Environnement (DGARNE) Département de l'Environnement et de l'Eau (DEE), DirectionPrévention des Pollutions; Namen
  - Directiongénéraleopérationelle de l'aménagement du Territoire, du Logement et du Patrimoine et de l'Energie (DGATLPE); Namen
  - FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu; Brussel
- Raadpleging van het publiek: de publieke raadpleging kadert in het openbaar onderzoek van het concept van BOP. Het onderzoek loopt over een periode van zestig dagen en dient uiterlijk 14 dagen voordien aangekondigd te worden (lopend). Ook aan de bovenvermelde instanties wordt het concept BOP voor advies voorgelegd. Het goedgekeurde plan-MER vergezelt het BOP maar ligt zelf niet meer voor ter advies.

Conform Art. 15 van de wet van 13 februari 2006, wordt bij het opstellen van de finale versie van het BOP en voordat het aangenomen wordt, rekening gehouden met de geformuleerde opmerkingen, adviezen en het planmilieueffectenrapport (plan-MER).

7. BESCHRIJVING VAN HET BELGISCH OPERATIONEEL PROGRAMMA

7.1 Omgevingsanalyse Vlaamse visserij- en aquacultuursector

De ontwerpversie van het BOP 2014-2020 bevat een omgevingsanalyse waarin de sterktes en zwaktes (SWOT) worden beschreven van de Vlaamse visserij- en aquacultuursector. De omgevingsanalyse zelf is gebaseerd op volgende bronnen: Belgische groepering van de visindustrie (2012), Departement Landbouw en Visserij (2011/1, 2011/2, 2011/3, 2012), Europese Commissie (2009, 2012/1, 2012/2), COM(2011) 417, Trends Top 100.000 (2012), VLAM Visbarometer (2011) en de website van het Directoraat-generaal Maritieme Zaken en Visserij van de Europese Commissie. De analyse van de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen (SWOT-analyse) kwam tot stand aan de hand van diepte-interviews met betrokken stakeholders uit de visserij- en aquacultuursector. Concreet was de aanpak als volgt:

Bron SWOT visserij:

Een tweede consultatie vond plaats op 21 september 2012. Hierbij werden de stakeholders 'visserij' in 4 groepen ingedeeld. Elke groep behandelde een deel van de SWOT-analyse. Nadien werden de verschillende onderdelen met de volledige groep besproken en geprioritiseerd. Daarna werden de 3 belangrijkste sterktes, zwaktes, opportuniteiten en bedreigingen tegenover elkaar gezet en hieruit werden met de volledige groep beleidsopties gedestilleerd.

De SWOT opgesteld tijdens deze vergadering werd volledig opgenomen in het BOP en diende als basis voor het opstellen van een behoeftenanalyse en prioriteiten.

Bron SWOT aquacultuur:

De vijfde consultatie betreffende aquacultuur ging door op 22 mei 2013.

Tijdens deze consultatie werd op verschillende punten gewezen:

- *Het belang de privé-sector mee te krijgen*
- *Hoe groot de kans is op een succesvolle aquacultuursector in Vlaanderen waar energie en arbeid zo duur zijn*
- *Het belang van samenwerken, samen projecten indienen, intern en internationaal*
- *Voorzichtig zijn met subsidies*
- *Ook algen meenemen in het aquacultuurverhaal*
- *De toekomstige aquacultuurondernemer moet ondersteund worden.*

Met deze opmerkingen wordt waar mogelijk in het BOP, maar ook zeker in het toekomstig aquacultuurbeleid rekening gehouden.

Bron SWOT territoriale cohesie en werkgelegenheid:

Een derde consultatie vond plaats op 3 oktober 2012. Op deze bijeenkomst werd een SWOT voor 'territoriale cohesie & werkgelegenheid' opgesteld met alle ingeschreven stakeholders en werd hieruit een aanzet tot beleidsprioriteiten gedestilleerd.

De SWOT opgesteld tijdens deze vergadering werd volledig opgenomen in het BOP en diende als basis voor het opstellen van een behoefteanalyse en prioriteiten.

De analyse van sterktes en zwaktes was niet gebaseerd op een gebiedsgerichte maar wel algemene omgevingsanalyse, met als gevolg dat de vermelde sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen niet per definitie voor alle delen van Vlaanderen gelden.

7.2 Inhoud van het BOP Visserij: prioriteiten en operationele doelstellingen

Het BOP 2014-2020 bevat enerzijds een socio-economische analyse en anderzijds een hoofdstuk over de 5 prioriteiten waarvan het programma wenst uit te gaan. De kennis van de juiste prioriteiten voor het visserijprogramma is belangrijk om die te kunnen kaderen binnen de EU2020 strategie. Het Europees kader wordt reeds geschetst in hoofdstuk 3 hierboven. Alle mogelijke prioriteiten en maatregelen worden door de Europese Commissie vastgelegd; de Europese lidstaten kiezen dan uit deze lijst. Hieronder volgen de door Vlaanderen geselecteerde prioriteiten en operationele doelstellingen. Bij iedere prioriteit hoort een reeks specifieke maatregelen.

7.2.1 Prioriteit 1: Bevorderen van duurzame en efficiënte visserij en aquacultuur

Vlaanderen zet in op de volgende operationele doelstellingen:

1A. Verdere reductie van impact op milieu en mariene omgeving door steun aan innovatie, ontwikkeling en implementatie

1B. Verbeteren van werkomstandigheden en faciliteren van toetreders

1C. Geïntegreerde aquacultuur in gesloten kringlopen en systemen

1D. Versterking competitiviteit in de ganse visserijketen

1A. Het Europees Visserijfonds (EVF) heeft er sterk toe bijgedragen dat de Vlaamse vissers hun activiteiten hebben afgestemd op duurzaamheid, onder meer gebruik makend van innovatieve, duurzamere visserijtechnieken. Gezien de Vlaamse visserij gericht is op platvis blijft de boomkor nog altijd de belangrijkste visserijtechniek die evenwel stelselmatig is verbeterd. Zo werd de originele boomkor vervangen door een merklijk lichter tuig: minder bodemberoering, minder sleepweerstand en dus gunstiger brandstofverbruik. Verdere aanpassingen in de vangsttechniek zoals het gebruik van de “sumwing” hebben het bodemcontact doen verminderen en daardoor spreken we vandaag eerder van de “ecokor”. Anderen gingen aan de slag met lichte bordennetten. De sector nam ook zelf initiatieven om bepaalde vissoorten betere ontsnappingskansen te geven door de selectiviteit te verhogen om hoofdzakelijk de teruggooi in de garnaalvisserij terug te dringen maar ook om de bodemberoering te beperken. Daarom werd de garnalen-schrikpuls ontwikkeld als lichtere vorm van elektrisch vissen.

Het EVF programma onder het motto “Investeren in duurzame visserij” heeft een boosteffect veroorzaakt in gunstige zin. Het is van essentieel belang om dergelijke tendens verder te zetten onder het EFMZV met een meervoudig doel:

- Een verminderde impact van vistuig op het mariene milieu voornamelijk door minder bodemberoering;
- Selectiever vissen zodanig dat de teruggooi wordt teruggedrongen en bijvangsten (o.a. beschermde diersoorten zoals zeevogels en zeezoogdieren) worden verminderd;
- Implementeren van energiebesparende maatregelen en technieken.

Hierbij is het van belang om zowel de innovatie als de implementatie van nieuwe technieken en methoden te ondersteunen.

1B. De geringe rendabiliteit van de zeevisserij lokt weinig nieuwe toetreders. De minder gunstige economische situatie weerspiegelt zich ook in de hoge gemiddelde leeftijd van de vaartuigen en de opvolging is problematisch. Het verzekeren van starters- en installatiesteun moet jongeren, die gekozen hebben voor een specifieke beroepsopleiding voor visser, aanzetten om de stap tot het beroep te nemen. Een aangename en veilige werkomgeving draagt bij tot het behoud van de werkgelegenheid en de aantrekkelijkheid van het beroep.

1C. De Vlaamse aquacultuursector is zeer beperkt. Zowel in België als in Europa wordt het belang van aquacultuur als voedselbron erkend en wordt het EFMZV ingezet om de ontwikkelingen in de aquacultuursector te versnellen. Ook hier is duurzaamheid het sleutelwoord dat van meet af aan wordt ingecalculeerd en tegelijkertijd een conditio sine qua non is. Deze duurzaamheidsvereiste moet vertaald worden in richtingen waarin en principes waarop de aquacultuur zich kan ontwikkelen: economisch rendabel, met een minimale milieu-impact, maatschappelijk gewaardeerd.

1D. Efficiënte en maatschappelijk verantwoorde visserij, gekenmerkt door het aanleveren van hoge kwaliteit en de versheid vormt een draagvlak waarop visveilingen verder bouwen om de inspanningen hiervoor geleverd, te doen vertalen in een rendabele prijszetting.

Maatregelen:

- 1) Innovatie gelinkt aan bescherming van mariene biologische bestanden
- 2) Steun voor investeringen ter vermindering van de impact van vissen op het mariene milieu en aanpassen vistechnieken, ter bescherming van visbestanden
- 3) Steun voor toepassing beschermingsmaatregelen
- 4) Innovatiesteun
- 5) Bescherming en herstel van mariene biodiversiteit en ecosystemen
- 6) Investeren aan boord ter vermindering van emissies en pollutanten en investeringen in vistuig zonder te raken aan de selectiviteit van het vistuig
- 7) Steun voor diergezondheid en dierenwelzijn in aquacultuur
- 8) Steun voor verzekering tegen schade in aquacultuursector
- 9) Partnerschap tussen wetenschappers en vissers
- 10) Steun voor innovatie in aquacultuur
- 11) Productie-investeringen in aquacultuur

7.2.2 Prioriteit 2: Bevorderen van innovatieve, competitieve en kennis-gebaseerde visserij en aquacultuur

Vlaanderen zet in op de volgende operationele doelstellingen:

2A. Innovatieve projecten die helpen de mariene biologische bronnen in stand te houden

2B. Verspreiding van inzicht in technologische en maatschappelijke evolutie en vorming, praktijk en voorlichting

2C. Versterken van producentenorganisatie

2D. Marktkansen voor Noordzeevis en aquacultuur

2E. Aquaparks

2A/B. Innovatie is één van de Europa2020 uitdagingen. Verbeterde technologieën die zowel het rendement, de kwaliteit als de duurzaamheid verhogen, moeten de hoeksteen vormen voor onze kennisgebaseerde activiteiten waartoe de visserij is geëvolueerd en waarin de aquacultuur is beland. Via onderzoeks- en proefprojecten zal de Vlaamse overheid maximale ondersteuning bieden op dit vlak. De rendementsverbetering of de meerwaardecreatie kan zowel in de volledige keten plaatsvinden als in andere maritieme sectoren en industrieën. Zowel vanuit het stakeholderoverleg als vanuit de SWOT analyse kwam duidelijk naar voor dat men oog moet hebben voor praktijkgerichte innovatie en kennisdeling. Er zijn in Vlaanderen diverse kenniscentra aanwezig rond visserij en aquacultuur en die potentieel in zich dragen om verder te ontwikkelen met aandacht voor duidelijke communicatie met de sector en voor een geconcretiseerde doorvertaling van deze kennis naar het bedrijfsniveau.

In de selectiecriteria zal rekening gehouden worden met de bijdrage tot duurzaamheid, het collectieve karakter en in welke mate de maatregelen bijdragen tot een structurele verbetering van de sector.

2C. Samenwerking tussen vissers, tussen aquacultuurproducenten, meewerken aan invoering nieuwe ontwikkelingen, meewerken aan dataverzameling, studies, seminars en verspreiden van beste praktijken worden opgezet binnen een formeel en stevig netwerk. Op dit ogenblik is de Rederscentrale een erkende producentenorganisatie die nagenoeg alle reders vertegenwoordigt en steeds meer taken op zich kan nemen in uitvoering van het GVB zoals de Regionale adviesraden, en in de uitvoering van het EFMZV om gezamenlijke projecten op te zetten en te coördineren. Ook voor de aquacultuursector is een goede vertegenwoordiging wenselijk om de strategie te helpen onderbouwen met initiatieven.

2D. Ondanks de vele inspanningen op weg naar een steeds duurzamere visserij blijven deze zo goed als onbekend bij het brede publiek dat eerder in aanraking komt met negatief geladen berichtgeving. Tijdens deze programmeerperiode is het de betrachting om de valorisatie van de inspanningen te bekomen door middel van hogere transparantie en traceerbaarheid naar de consument toe.

2E. Water en grond zijn essentiële productiefactoren waarvoor andere gebruikers in concurrentie treden met initiatiefnemers in aquacultuur. Door een proactieve ruimtelijke planning kunnen aquacultuurbedrijven samen gezet worden in een “aquapark” waar men kan beschikken over gemeenschappelijke faciliteiten via het cluster (i.e. de sectororganisatie) of via aansluitende of aanvullende activiteiten die water, afvalstoffen en energie kunnen uitwisselen/verwerken in een streven naar synergiën en sluiten of optimaliseren van kringlopen.

Maatregelen:

- 1) Het opzetten van adviesdiensten en leveren van advies voor aquacultuurbedrijven
- 2) Verhogen van potentieel van aquacultuursites
- 3) Innovatie
- 4) Adviesverlening
- 5) Investerings aan boord voor ontwikkeling complementaire activiteiten
- 6) Steun aankoop tweedehands vaartuig
- 7) Investerings ter verbetering van gezondheid en veiligheid aan boord
- 8) Steun voor systemen van transfereerbare visserijconcessies en aanpassen visserijactiviteiten aan visserijmogelijkheden
- 9) Investerings aan boord ter verhoging van toegevoegde waarde visproducten
- 10) Investerings in havens en aanlandingsplaatsen
- 11) Steun voor promoten van uitwisselen van wetenschappelijke en technische kennis, levenslang leren, innovatieve toepassingen en verbeteren van professionele vaardigheden
- 12) Creatie en/of versterken van bestaande producentenorganisatie
- 13) Verbeteren afzet van ongekeerde soorten
- 14) Bevorderen van de kwaliteit en toegevoegde waarde door facilitatie van oorsprongsbenaming, certificering of de korte keten
- 15) Bijdragen aan de transparantie van productie en markten inclusief marktonderzoek
- 16) Steun voor marketingplannen
- 17) Steun voor opslag van visserijproducten
- 18) Verkoopmaatregelen
- 19) Investerings in verwerkende industrie

7.2.3 Prioriteit 3: Bevorderen van de implementatie van het GVB

Vlaanderen zet in op de volgende prioritaire doelstellingen:

3a. Gevolgen van teruggooi

3b. Verhogen van de kennis van bestanden en verbetering van dataverzameling

3c. Ondersteuning van de controle en verhoging van efficiëntie en traceerbaarheid

3d. Adaptatie quotasysteem

3A. De teruggooiproblematiek is complex in gemengde visserijen en alle inspanningen die bijdragen tot het beperken van deze problematiek door een toegenomen selectiviteit zijn positief. Bij de verplichte introductie van een vorm van aanlandingsverplichting wordt een nieuwe uitdaging gecreëerd naar commercialisatie en verwerking teneinde waardevolle grondstoffen optimaal te benutten. Investerings zijn in beide gevallen noodzakelijk.

3B. De ecosysteembenadering vindt verder ingang in het visserijadvies dat sterk afhangt van een betere kennis van de bestanden via betere, gerichte verzameling van data. In het concept voor dataverzameling is het wenselijk dat naar kennis (bottom-up) en naar financiële haalbaarheid gestreefd wordt. De rol van de visserijsector als uitvoerende partner moet binnen een passende omkadering georganiseerd worden.

3C. Het Belgische controleprogramma beantwoordt aan de geldende wetgeving en het controlebeleid wordt continu aangepast volgens de nieuwe noden en doelen waarbij het kon rekenen op de nodige financiële ondersteuning zoals o.a. voor VMS en elektronisch logboek (ERS). Vandaag richt controle zich niet langer alleen naar de vissers maar staat ook ten dienste van de consument door bij te dragen in de transparantie (herkomst van de vis). Dit is een stap die steeds meer bijdraagt tot certificatie van visproducten en het verzekeren van de markttoegang die juist een tracering doorheen de volledige keten, gaande van certificering van visproducten van vangst (zoals o.a. tags van kisten), veiling, distributie tot consument, mogelijk maakt.

3D. De wijze waarop nationale visquota worden verdeeld hebben een effect op de rentabiliteit maar eveneens op de structuur van de visserij. Quotaruil heeft een effect op het type visserij en de aanwezigheid binnen bepaalde visgronden. Dit alles kan een effect hebben op de teruggooiproblematiek. Vandaar de bijzondere aandacht die de Europese Commissie hieraan wou geven in de voorstellen van het nieuwe GVB. Voor de komende 6 jaren willen we ook in Vlaanderen nagaan hoe we de visserij zien na 2020 Indien dit ook implicaties heeft op de quotaverdeling en -beheer, dan kan het EFMZV hiertoe bijdragen.

Maatregelen:

- 1) Dataverzameling
- 2) Controle en handhaving

7.2.4 Prioriteit 4: Verhogen van de werkgelegenheid en territoriale cohesie

Vlaanderen zet in op de volgende operationele doelstellingen:

4A. Visserijactiviteit in de kustregio: *Werkgelegenheid in de keten*

Diversificatie

4B. Maricultuur

4A. De sociale pijler onder het EFMZV wordt hoofdzakelijk gebundeld en uitgevoerd via een lokale actiegroep. In Vlaanderen werd dergelijke lokale visserijgroep opgericht onder het EVF (2007-2013), de zogenaamde as 4, waarbij de groep van betrokkenen en belanghebbenden veel ruimer is dan de visserij. Het betreft dan ook onder meer Ngo's, onderwijs, toerisme, horeca, sociale partners, cultuur en educatie... Een ontwikkelingsstrategie spitst zich toe op de duurzame ontwikkeling van visserijgerelateerde initiatieven in onze kuststreek door initiatieven die bijdragen tot het behoud van werkgelegenheid, welvaart en levenskwaliteit

Hoewel vanuit de beroepsopleiding heel wat potentiële vissersjongeren doorstromen naar overige maritieme activiteiten, voornamelijk de baggersector, wens het OP zich vooral te richten op opleidingsinitiatieven en werkcreatie die verband houdt met de visserijsector in zee en aan land zowel de visvangst, visproductie als de verwerking van vis voor consumptie, directe vermarkting of andere doeleinden. Verdere alternatieve activiteiten kunnen zich aandienen in dataverzameling, bestandopnames, toerisme, korte keten en promotie .... Ook samenwerking tussen alle actoren in de keten is een belangrijk actiepoint.

4B. De mariene aquacultuur in Vlaanderen is zeer beperkt en sterk versnipperd. De Vlaamse kust is beperkt maar de aanwezigheid van zeewater en windmolenparken is een belangrijke opportuniteit. Het samenbrengen van alle kustpartners die werken rond mariene aquacultuur zodat draagvlak en partnerschap gecreëerd worden is een belangrijke opportuniteit voor het kustgebied.

Maatregelen:

- 1) Steun voor implementatie van de lokale ontwikkelingsstrategie
- 2) De voorbereiding en uitvoering van samenwerkingsactiviteiten van de plaatselijke actiegroep
- 3) De lopende kosten en de dynamisering van de strategie voor lokale ontwikkeling

7.2.5 Prioriteit 5: Bevorderen van toepassing van geïntegreerd maritiem beleid (GMB)

Vlaanderen zet in opdracht van en via gedeeld beheer van de EU-Commissie in op de volgende operationele doelstelling:

Ondersteuning bij implementatie "Marine Strategic Framework Directive" (MSFD), Natura 2000 en biodiversiteit

De intenties die Vlaanderen heeft onder het GMB zitten al gedeeltelijk vervat in de vorige prioriteiten. Vlaanderen hecht prioritair belang aan het continu streven naar vistechnieken met een kleinere impact op het marien milieu door het stimuleren van selectiviteit en het verminderen van het contact van vistuig met de bodem van de zee. In het bijzonder zal in de marien beschermde gebieden zoals NATURA 2000 gebieden aandacht geschonken worden aan duurzamere vistechnieken en gepaste maatregelen voor visserij om te komen tot een kleinere impact op het marien milieu. In het algemeen zal het terug aan wal brengen van afval gegenereerd tijdens het vissen worden ondersteund.

7.3 Vergelijking tussen het Belgisch Operationeel Programma 2007-2013 en 2014-2020

Mogelijke prioriteiten en maatregelen werden zowel voor het huidige als voor het toekomstige BOP door de Europese Commissie vastgelegd. De lidstaat maakt hier dan een keuze uit. De prioriteiten/maatregelen uit de huidige en toekomstige programmeerperiode zijn echter niet dezelfde. In de huidige programmeerperiode wordt gewerkt met prioritaire zwaartepunten, in de toekomstige periode zal gewerkt worden rond prioriteiten. Maatregelen zijn soms dezelfde in beide programma's, soms zijn ze licht gewijzigd tov de vorige periode maar er zijn ook maatregelen die niet meer bestaan of die erbij gekomen zijn.

PRIORITEITEN/MAATREGELEN BOP 2007-2013:

- 5.b.1. Prioritair zwaartepunt 1: Maatregelen voor de aanpassing van de communautaire visserijvloot
  - 5.b.1.5. Maatregel 1.1: Definitieve beëindiging van visserijactiviteiten
  - 5.b.1.6. Maatregel 1.2: Tijdelijke stillegging van visserijactiviteiten
  - 5.b.1.7. Maatregel 1.3: Investerings aan boord van vaartuigen en selectiviteit
  - 5.b.1.8. Maatregel 1.4: Kleinschalige kustvisserij
  - 5.b.1.9. Maatregel 1.5: Sociaaleconomische compensaties voor vlootbeheer
- 5.b.2. Prioritair zwaartepunt 2: Aquacultuur, binnenvisserij, verwerking en afzet van visserij- en aquacultuurproducten

- 5.b.2.5. Maatregel 2.1: Productieve investeringen in aquacultuur
- 5.b.2.6. Maatregel 2.2: Maatregelen inzake het aquatisch milieu
- 5.b.2.7. Maatregel 2.3: Maatregelen betreffende de volksgezondheid
- 5.b.2.8. Maatregel 2.4: Maatregelen inzake de diergezondheid
- 5.b.2.9. Maatregel 2.5: Binnenvisserij
- 5.b.2.10. Maatregel 2.6: Investerings in verwerking en afzet
- 5.b.3. Prioritair zwaartepunt 3: Maatregelen van gemeenschappelijk belang
- 5.b.3.5. Maatregel 3.1: Collectieve acties
- 5.b.3.6. Maatregel 3.2: Bescherming en ontwikkeling van de aquatische fauna en flora
- 5.b.3.7. Maatregel 3.3: Vissershavens, aanvoer- en beschuttingsplaatsen
- 5.b.3.8. Maatregel 3.4: Ontwikkeling van nieuwe markten en promotiecampagnes
- 5.b.3.9. Maatregel 3.5: Proefprojecten
- 5.b.3.10. Maatregel 3.6: Aanpassing voor omschakeling van vissersvaartuigen
- 5.b.4. Prioritair zwaartepunt 4: Duurzame ontwikkeling van visserijgebieden
- 5.b.4.6. Maatregel 4.1: Ontwikkeling van visserijgebieden
- 5.b.4.7. Maatregel 4.2: Transnationale samenwerking
- 5.b.5. Prioritair zwaartepunt 5: Technische bijstand

PRIORITEITEN/MAATREGELEN BOP 2014-2020

PRIORITEITEN

1. Bevordering van een duurzame en hulpbronefficiënte visserij en aquacultuur

Vlaanderen zet in op:

- a) verdere reductie van impact op milieu en mariene omgeving door steun aan innovatie, ontwikkeling en implementatie
- b) verbeteren van werkomstandigheden en faciliteren van toetreders
- c) duurzame aquacultuur
- d) versterking competitiviteit in de ganse visserijketen

2. Bevordering van een innovatieve, concurrerende en kennisgebaseerde visserij en aquacultuur

Vlaanderen zet in op:

- a) innovatieve projecten die helpen de mariene biologische bronnen in stand houden
- b) verspreiding van inzicht in technologische en maatschappelijke evolutie en vorming, praktijk en voorlichting
- c) versterken van producentenorganisatie

- d) marktkansen voor Noordzeevis en aquacultuur
- e) slimme aquacultuurclusters

3. Bevordering van de tenuitvoerlegging van het GVB

Vlaanderen zet in op:

- a) gevolgen van teruggooi
- b) verhogen van de kennis van bestanden en verbetering van dataverzameling
- c) ondersteuning van de controle en verhoging efficiëntie en traceerbaarheid
- d) adaptatie quotasysteem

4. Bevordering van de werkgelegenheid en de territoriale cohesie

Vlaanderen zet in op:

- a) visserijactiviteit in de kustregio: werkgelegenheid in de keten en diversificatie
- b) maricultuur

5. Bevorderen van toepassing van geïntegreerd maritiem beleid

MAATREGELEN

Visserij:

- Investerings aan boord voor meer selectief vistuig en minder bodemberoering, opvangen van ongewenste vangsten die aangeland moeten worden, energie-efficiëntie en minder uitstoot broeikasgassen, ontwikkeling complementaire activiteiten aan visserij, verbetering arbeidsomstandigheden, creatie toegevoegde waarde visproducten door verbetering viskwaliteit en valorisatie ongewenste vangsten
- Steun aan jonge vissers voor aankoop tweedehandsschip
- Steun aan havens, visveilingen en aanlandingsplaatsen voor optimale verhandeling vis valorisatie ongewenste vangsten en afvalverwerking (van o.a. marien afval)
- Innovatieprojecten voor nieuwe vistechnieken en vistuigselectiviteit
- Innovatieprojecten in verwerkende industrie
- Steun voor haalbaarheidsstudies
- Steun voor oprichten netwerken vissers, beleids mensen en wetenschappers
- Steun voor opleidingen en seminars, uitwisseling van wetenschappelijke en technische kennis
- Steun voor uitvoer productie en marketingplannen
- Steun voor opslag, versterken PO
- Traceerbaarheid en promotie duurzame visserijproducten
- Verbeteren afzet ongewenste vangsten, ongekende soorten en soorten met overaanbod
- Steun voor verwerking bijproducten, nieuwe producten en verwerkingsprocessen
- Steun voor datacollectie
- Steun voor controle
- Steun voor opzet nieuwe beheersystemen
- Steun voor ophalen van afval of verloren netten op zee

- Steun voor implementatie MSFD en IMP (beschermingsmaatregelen) inclusief studies, monitoring

Aquacultuur:

- Steun voor innovatie, productieve investeringen, diergezondheid en dierenwelzijn, verzekering tegen schade,
- Steun voor introductie nieuwe aquaproducten met goed marktpotentieel en steun uittesten nieuwe aquaproductietechnieken
- Steun voor adviesdiensten aquacultuursector
- Toegevoegde waarde creëren aquacultuurproducten
- Uitvoeren promotieacties
- Steun voor uitvoer productie en marketingplannen
- Steun voor opslag, versterken PO
- Traceerbaarheid aquacultuurproducten
- Certificering en promotie duurzame aquacultuurproducten
- Verhoging potentieel aquacultuur sites
- Steun voor verwerking bijproducten, nieuwe producten en verwerkingsprocessen
- Steun voor datacollectie
- Steun voor controle
- Steun voor opzet nieuwe beheersystemen

Territoriale cohesie:

- Steun voor implementatie lokale ontwikkelingsstrategie en lopende kosten, samenwerking FLAGS

Hernomen maatregelen:

Alle maatregelen behalve deze die hieronder staan opgelijst. De meeste maatregelen zijn wel (licht) gewijzigd qua vorm en benaming.

Welke maatregelen uit het BOP 2007-2013 worden in het ontwerp BOP 2014-2020 niet hernomen en waarom niet?

Definitieve beëindiging van visserijactiviteiten: de Belgische vloot is reeds zeer klein en riskeert bij een verdere reductie haar minimum vitalis niet meer te halen. Bovendien is er in de periode 2007-2013 reeds een grote schrapping gebeurd.

Tijdelijke stillegging van visserijactiviteiten: dit is een zeer dure maatregel die in 2007-2013 niet werd toegepast en geld opslorpt zonder constructief te zijn.

Collectieve acties: maatregel bestaat niet meer onder deze vorm in de nieuwe verordening.

Binnervisserij: is op professioneel niveau zo goed als onbestaand in Vlaanderen.

Welke maatregelen in het ontwerp BOP 2014-2020 zijn nieuw ten opzichte van het BOP 2007-2013?

Visserij:

- Steun voor haalbaarheidsstudies

- Steun voor oprichten netwerken vissers, beleidsmensen en wetenschappers
- Steun voor uitvoer productie en marketingplannen
- Steun voor opslag, versterken PO
- Traceerbaarheid en promotie duurzame visserijproducten
- Verbeteren afzet ongewenste vangsten, ongekeerde soorten en soorten met overaanbod
- Steun voor verwerking bijproducten, nieuwe producten en verwerkingsprocessen
- Steun voor datacollectie
- Steun voor controle
- Steun voor opzet nieuwe beheersystemen
- Steun voor ophalen van afval of verloren netten op zee
- Steun voor implementatie MSFD en IMP (beschermingsmaatregelen) inclusief studies, monitoring

Aquacultuur:

- Steun voor verzekering tegen schade,
- Steun voor adviesdiensten aquacultuursector
- Toegevoegde waarde creëren aquacultuurproducten
- Uitvoeren promotieacties
- Steun voor uitvoer productie en marketingplannen
- Steun voor opslag, versterken PO
- Traceerbaarheid aquacultuurproducten
- Certificering en promotie duurzame aquacultuurproducten
- Verhoging potentieel aquacultuur sites

8. DE JURIDISCHE EN BELEIDSMATIGE RANDVOORWAARDEN

8.1 Overzicht

Onderstaande tabel geeft een (niet-beperkende) opsomming van de relevante wetgeving, eerst op Europees of internationaal en dan op Vlaams en federaal niveau. Vervolgens worden ook de relevante beleidsmatige randvoorwaarden opgelijst (tabel 2). Wat dit laatste betreft, wordt het Belgisch Operationeel Programma vooral getoetst aan het Milieubeleidsplan 2011-2015 (MINA 4) en aan het Globaal Maritiem Ruimtelijk Plan. Sectorale beleidsplannen zijn hier niet relevant aangezien het operationeel programma zich op nationaal niveau situeert, niet sectoraal.

Tabel 2 Juridisch beoordelingskader voor het Belgisch Operationeel Programma

JURIDISCHE RANDVOORWAARDEN – EUROPEES/INTERNATIONAAL		Relevantie
Kaderrichtlijn Water	De Europese Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG) is van kracht sinds 22/12/20002. Ze vormt het raamwerk voor het integraal waterbeleid van de Europese Unie en haar lidstaten. In Vlaanderen gebeurt de omzetting van deze richtlijn via het Decreet Integraal Waterbeleid.	Scheepvaart en aquacultuur kunnen invloed hebben op de waterkwaliteit (inclusief drinkwater) en op de in deze richtlijn voorgeschreven "goede watertoestand" en "goede ecologische toestand".
Europese kaderrichtlijn luchtkwaliteit	Deze Europese Kaderrichtlijn Lucht (2008/50/EG) vormt samen met een aantal dochterrichtlijnen de basis voor het luchtbeleid in Europa (luchtkwaliteit, beoordelingscriteria,...). In de kaderrichtlijn worden o.a. de verontreinigende stoffen omschreven waarvoor in de 'dochterrichtlijnen' grenswaarden of richtwaarden moeten worden vastgelegd.	Emissies van schepen kunnen invloed hebben op de luchtkwaliteit en zijn onderworpen aan de normen en beoordelingscriteria van deze richtlijn.
Vogelrichtlijn	Richtlijn 79/409/EEG beoogt de instandhouding van alle natuurlijke in het wild levende vogelsoorten en hun leefgebieden.	Scheepvaart en visvangst in of in de buurt van maar met impact op mariene SBZ's en aquacultuur in SBZ's zijn onderworpen aan deze richtlijn.
Habitatrichtlijn	Richtlijn 92/43/EEG heeft de	Scheepvaart en visvangst in

		instandhouding van de biologische diversiteit binnen de EU tot doel.	of in de buurt van maar met impact op mariene SBZ's en aquacultuur in SBZ's zijn onderworpen aan deze richtlijn.
Conventie van Ramsar		De Ramsar-conventie (www.ramsar.org) is een internationale overeenkomst inzake watergebieden (draslanden) die van internationale betekenis zijn, in het bijzonder als leefgebied voor watervogels (Engelse titel: 'Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat').	Scheepvaart in mariene Ramsargebieden (in dit geval de Vlaamse Banken) en aquacultuur in Ramsargebieden kunnen invloed hebben op de avifauna, waardoor rekening gehouden moet worden met deze conventie.
OSPAR		Het OSPAR-verdrag of "Verdrag inzake de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan" heeft als doel door internationale samenwerking het maritieme milieu in de Noordoostelijke Atlantische Oceaan (incl. de Noordzee) te beschermen.	Scheepvaart (met als mogelijke gevolgen lozingen en afval) en visvangst (bijvangst, omwoelen van bodem) kunnen invloed hebben op het mariene milieu en het mariene ecosysteem, waardoor rekening gehouden moet worden met dit verdrag.
Kaderrichtlijn Strategie	Mariene	Richtlijn 2008/56/EG voorziet in een kader en gemeenschappelijke doelstellingen ter bescherming en behoud van het mariene milieu van nu tot 2020. Om deze gemeenschappelijke doelstellingen te bereiken, zullen de lidstaten de problemen in de mariene gebieden die tot hun grondgebied behoren, moeten evalueren. Verder zullen ze voor iedere regio samenhangende beheersplannen moeten opstellen en ten uitvoer leggen, en vervolgens toezien op de naleving ervan.	Scheepvaart en visvangst kunnen invloed hebben op de in deze richtlijn voorgeschreven "goede (mariene) milieutoestand", het behoud van de biologische diversiteit en gezonde visbestanden. Ook afvalproblematiek, verontreiniging en geluidshinder worden behandeld in deze richtlijn.
EU biodiversiteitsstrategie voor 2020 [COM (2011) 244]		De EU-2020 biodiversiteitsstrategie heeft als doel het biodiversiteitsverlies en de achteruitgang van ecosysteemdiensten in de EU uiterlijk in 2020 tot staan te	Duurzaamheid van de visserij is van belang in het kader van de EU-2020 strategie.

	brengen en zo veel mogelijk ongedaan te maken, en tevens de bijdrage van de Europese Unie tot het verhoeden van het wereldwijde biodiversiteitsverlies op te voeren.	
Geïntegreerd Maritiem Beleid	Voor het behoud van de mariene hulpbronnen wil de Europese Commissie de invoering van een horizontaal en sectoroverschrijdend geïntegreerd marien beleid gaan invoeren waarin alle aspecten van onze relatie tot zeeën en oceanen tot hun recht komen. Het door de Commissie voorgestelde bestuurskader en de bijbehorende doelstellingen en instrumenten worden in deze mededeling uitgewerkt, die zijn basis vindt in de strategieën van Lissabon en Göteborg.	Het EU-beleid is op vele vlakken relevant voor de visserij: het behoud van de mariene hulpbronnen vereist duurzaamheid van de menselijke activiteiten in het mariene milieu, bescherming van de mariene soortendiversiteit, maatregelen tegen destructieve visserijpraktijken, duurzame economische groei en werkgelegenheid, inspanningen tegen luchtvervuiling, inspanningen om uitstoot van broeikasgassen te verminderen, en inzichtelijke ruimtelijke ordening op zee, bv. bij de inplanting van windmolenparken
ASCOBANS	Overeenkomst inzake de instandhouding van kleine walvisachtigen in de Oostzee en de Noordzee, en Bijlage, gedaan te New York op 17 maart 1992 (Staatsblad van 20 oktober 1993).	Scheepvaart en visvangst kunnen invloed hebben op kleine walvisachtigen door verontreiniging, bijvangst en geluidshinder (Resolution on underwater noise, 6th meeting of the parties to Ascobans, Sep 2009).
Schelde/Maas	Deze verdragen stellen de coördinatieverplichtingen in werking die op het niveau van stroomgebiedsdistrict zijn voorzien door artikel 13 van de Kaderrichtlijn Water van de Europese Unie (2000/60/EG).	Scheepvaart en aquacultuur op Schelde en Maas zijn onderworpen aan deze verdragen, die verontreiniging willen tegengaan en de kwaliteit van het ecosysteem willen waarborgen.
Strategie Duurzame Toekomst voor de Aquacultuur [COM (2009) 162]	Met deze strategie streeft de EU naar een aquacultuursector met meer concurrentiekracht,	Volgens deze EU-strategie moet aquacultuur gericht zijn op duurzaamheid, het

	duurzaamheid en zelfbestuur.	beschermen van schelpdierwateren, het garanderen van de gezondheid van de gekweekte aquatische dieren, het verhogen van het concurrentievermogen van de sector, het garanderen van kwaliteit voor de consument en het verbeteren van ruimtelijke ordening in kust- en stroomgebieden.
Wet betreffende het gebruik van uitheemse en plaatselijk niet-voorkomende soorten	Verordening EC 708/2007 biedt een wettelijk kader voor aquacultuurpraktijken om het aquatisch milieu te beschermen tegen de risico's van het gebruik van uitheemse soorten en soorten die lokaal niet voorkomen.	Deze verordening is van belang bij aquacultuur om de impact van introducties op lokale ecosystemen te beperken
Richtlijn Geschikt Water voor Schelpdieren	Richtlijn 2006/113/EC schrijft maatregelen voor om bepaalde schelpdiersoorten te beschermen tegen de schadelijke effecten van het lozen van afvalstoffen in zee.	Deze richtlijn is relevant voor scheepvaart en maricultuur omdat ze voorschriften bevat om verontreiniging tegen te gaan en de kwaliteit van schelpdieren voor consumptie te waarborgen.
Richtlijn havenontvangstvoorzieningen	Richtlijn 2000/59/EC van het Europees Parlement en de Raad van 27 november 2000 betreffende havenontvangstvoorzieningen voor scheepsafval en ladingresiduen verplicht de Europese havens om een adequate ontvangstvoorziening te faciliteren voor de binnenkomende schepen.	Deze richtlijn is van toepassing op maatregelen zoals "Investerings in havens en aanlandingsplaatsen" in het BOP.
JURIDISCHE RANDVOORWAARDEN - VLAAMS		<i>Relevantie</i>
Gewestelijke reglementen inzake milieuvergunning: VLAREM I & II	Vlarem I is een uitvoeringsbesluit van het milieuvergunningsdecreet. Hierin worden de procedures voor de meldingen en milieuvergunningsaanvragen vastgelegd.	Deze besluiten zijn relevant voor visserij en aquacultuur. Ze leggen milieukwaliteitsnormen vast voor verontreiniging, bodem en geluidshinder.

	<p>Vlarem II is een uitvoeringsbesluit van het milieuvergunningsdecreet. Hierin worden de algemene en sectorale voorwaarden beschreven waaraan vergunningsplichtige activiteiten moeten voldoen. Daarnaast bevat dit besluit ook de milieukwaliteitsnormen voor oppervlaktewater, grondwater, lucht, geluid, bodem.</p>	
Decreet Integraal Waterbeleid	<p>Dit is de gewestelijke vertaling van de Europese Kaderrichtlijn Water.</p> <p>De Vlaamse overheid streeft naar duurzame ontwikkeling van de watersystemen in Vlaanderen. Een van de elementen uit het decreet is de 'watertoets'. De watertoets houdt in dat bij de beslissing over een vergunning, plan of programma, rekening gehouden wordt met de mogelijke nadelige gevolgen ervan voor het watersysteem en voor de functies die het watersysteem vervult.</p>	Zie Kaderrichtlijn Water. De watertoets is relevant voor de Vlaamse scheepvaart en aquacultuur.
Besluit betreffende indeling en kwaliteitsdoelstellingen waterlopen	<p>De wet op bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging legt de basis voor o.a. milieukwaliteitsnormen. Een besluit van de Vlaamse Regering duidt de verschillende bestemmingen van de oppervlaktewateren aan (drinkwater, zwemwater, viswater, schelpdierwater). De milieukwaliteitsnormen voor de verschillende bestemmingen zijn opgenomen in Vlarem II.</p>	De Vlaamse scheepvaart en aquacultuur moeten rekening houden met de in dit besluit bepaalde bestemmingen van oppervlaktewateren en met de milieukwaliteitsnormen voor verontreiniging.
Natuurbehoudsdecreet	<p>Dit decreet heeft als doel de bescherming, de ontwikkeling, het beheer en het herstel van het natuurlijk milieu. Het decreet wenst een gebiedsgericht natuurbeleid, zowel inzake het creëren van</p>	<p>Dit decreet is relevant voor menselijke activiteiten (zoals aquacultuur) die invloed kunnen hebben op een beschermd natuurlijk milieu (natuurreservaten, SBZ's, Ramsargebieden,</p>

	<p>ruimtelijke netwerken (VEN, IVON) als op het vlak van het creëren van natuurreservaten. In het decreet staan ook een aantal belangrijke principes ingeschreven, zoals standstill, compensatiemaatregelen,... In dit decreet worden ook de instandhoudingsdoelstellingen en procedures bepaald betreffende de speciale beschermingszones (SBZ) in het kader van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en in het kader van de waterrijke gebieden van internationale betekenis ("Ramsar").</p> <p>Volgens het Natuurbehoudsdecreet dient een vergunningsplichtige die een betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van een speciale beschermingszone (vb. vogelrichtlijngebied, habitatrichtlijngebied) kan veroorzaken, onderworpen worden aan een passende beoordeling (effectinschatting).</p> <p>Naast dit gebiedsgericht beleid worden ook specifieke maatregelen en beschermingsprocedures beschreven ter bescherming van vegetaties of kleine landschapselementen. De bescherming van beschermde dieren, vogels en planten wordt verder geregeld in diverse koninklijke besluiten. Ook werden beheersgebieden voor weidevogels afgebakend.</p>	<p>verboden te wijzigen vegetaties, beschermde dieren,...). Die invloed kan bestaan uit bv. habitatverlies maar ook uit geluidshinder.</p>
Soortenbesluit	<p>Het Besluit van de Vlaamse regering van 15 mei 2009 met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer is een allesomvattend besluit dat de bescherming van zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, ongewervelde dieren, planten,</p>	<p>Volgens dit besluit geldt een reeks beschermingsmaatregelen voor Gewone Zeehond, Grijze Zeehond, alle walvissoorten en alle zeevogelsoorten. Zo is het verboden om voortplantings- en</p>

	korstmossen en zwammen regelt. Het voorziet in de gedeeltelijke omzetting van zowel de Vogelrichtlijn als de Habitatrichtlijn.	rustplaatsen van walvisachtigen te verstoren (ongeacht of dit met opzet gebeurde of niet).
Materialendecreet (VLAREMA)	Het Decreet betreffende het duurzaam beheer van materiaalkringlopen en afvalstoffen van 1 juni 2012 voorziet in bepalingen inzake afvalbeheer voor vissershavens en kostendekking voor het afgeven van scheepsafval. Het vormt deels een omzetting van de Europese richtlijn Havenontvangstvoorzieningen.	Dit decreet is van toepassing op een maatregel als "Investerings in havens en aanlandingsplaatsen" in het BOP.
JURIDISCHE RANDVOORWAARDEN - FEDERAAL		<i>Relevantie</i>
Wet Marien Milieu	De wet van 20 januari 1999 tot bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België biedt de rechtsbasis om het Belgisch deel van de Noordzee te behoeden tegen zeegebonden verontreiniging en om aan natuurbehoud, -herstel en -ontwikkeling te kunnen doen.	Met deze wet worden beschermde mariene gebieden aangewezen en wordt verontreiniging tegengegaan, waardoor ze relevant is voor de scheepvaart (scheepslozingen, afval), visserij en maricultuur op de Noordzee.
KB mariene strategie	Koninklijk besluit van 23 juni 2010 betreffende de mariene strategie voor de Belgische zeegebieden	Zie Kaderrichtlijn Mariene Strategie

Tabel 3 Beleidsmatig beoordelingskader voor het Belgisch Operationeel Programma

BELEIDSMATIGE RANDVOORWAARDEN		RELEVANTIE
MINA 4	Het Milieubeleidsplan 2011 – 2015 bepaalt de hoofdlijnen van het milieubeleid dat door het Vlaamse Gewest, en ook door de provincies en gemeenten in aangelegenheden van gewestelijk belang, dient te worden gevoerd. Naast een schets van de context, is in het plan een evenwaardige plaats toebedeeld aan de langetermijndoelstellingen, de overheidsinterne engagementen, de plandoelstellingen, de milieuthema's en tenslotte de	Het BOP moet rekening houden met de hoofdlijnen van het Vlaamse Milieubeleidsplan en de maatregelen van het BOP dienen dan ook uitgevoerd te worden binnen dit kader. Tot de hoofdlijnen behoren milieuverantwoorde productie en consumptie, maatregelen voor het klimaat (vooral gericht op het terugdringen van energieverbruik), betere

	maatregelenpakketten	<p>luchtkwaliteit, goede waterkwaliteit, kwaliteitsvolle bodem, en het behoud van de biodiversiteit (vooral d.m.v. de instandhoudingsdoelstellingen).</p> <p>De nadruk ligt sterk op een groene economie. Het doel is een omvorming van de huidige economie naar een duurzame economie die deels gestoeld is op ecologische principes en minder impact heeft op het milieu.</p>
MIRA	Het Milieurapport Vlaanderen beschrijft, analyseert en evalueert de toestand van het Vlaamse leefmilieu, bespreekt het gevoerde milieubeleid en blikkt vooruit op mogelijke milieuontwikkelingen.	Eén van de sectoren waarnaar gekeken wordt bij de evaluatie van het milieubeleid en de toestand van het Vlaamse leefmilieu is de landbouwsector, waaronder de zeevisserij. Het rapport stelt een grote milieudruk vast door o.a. uitstoot van vervuilende stoffen naar lucht en water, het gebruik van schaarse ruimte en het gebruik van water en energie. MIRA bekijkt ook welke maatregelen worden genomen om milieuvriendelijker te werken, zowel door de overheid als door de sector zelf.
Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020	Het Derde Vlaams Klimaatbeleidsplan (VKP) bestaat enerzijds uit het Vlaams Mitigatieplan dat de uitstoot van broeikasgassen wil reduceren en anderzijds uit het Vlaams Adaptatieplan dat tot doel heeft een beeld te krijgen van hoe kwetsbaar Vlaanderen is voor klimaatverandering en vervolgens de weerbaarheid van Vlaanderen tegen klimaatverandering te verhogen en zich zo goed mogelijk aan te passen aan de te verwachten effecten.	Met het Klimaatbeleidsplan wil Vlaanderen onder andere het energieverbruik terugdringen en inzetten op hernieuwbare energie. Maatregelen zoals het financieel steunen van innovatie aan boord van schepen om het brandstofverbruik terug te dringen, kaderen dan ook goed in dit plan.
Globaal maritiem ruimtelijk plan (in opmaak)	Het nieuwe ruimtelijk plan voor de Noordzee zal, naast de uitvoering van recente Europese regels, inspanningen doen voor de goede vooruitgang van een reeks internationale ontwikkelingen inzake	Het Globaal Maritiem Ruimtelijk Plan streeft naar een goede mariene milieutoestand. Scheepvaart en zeevisserij zullen hier rekening mee moeten houden. Anderzijds is

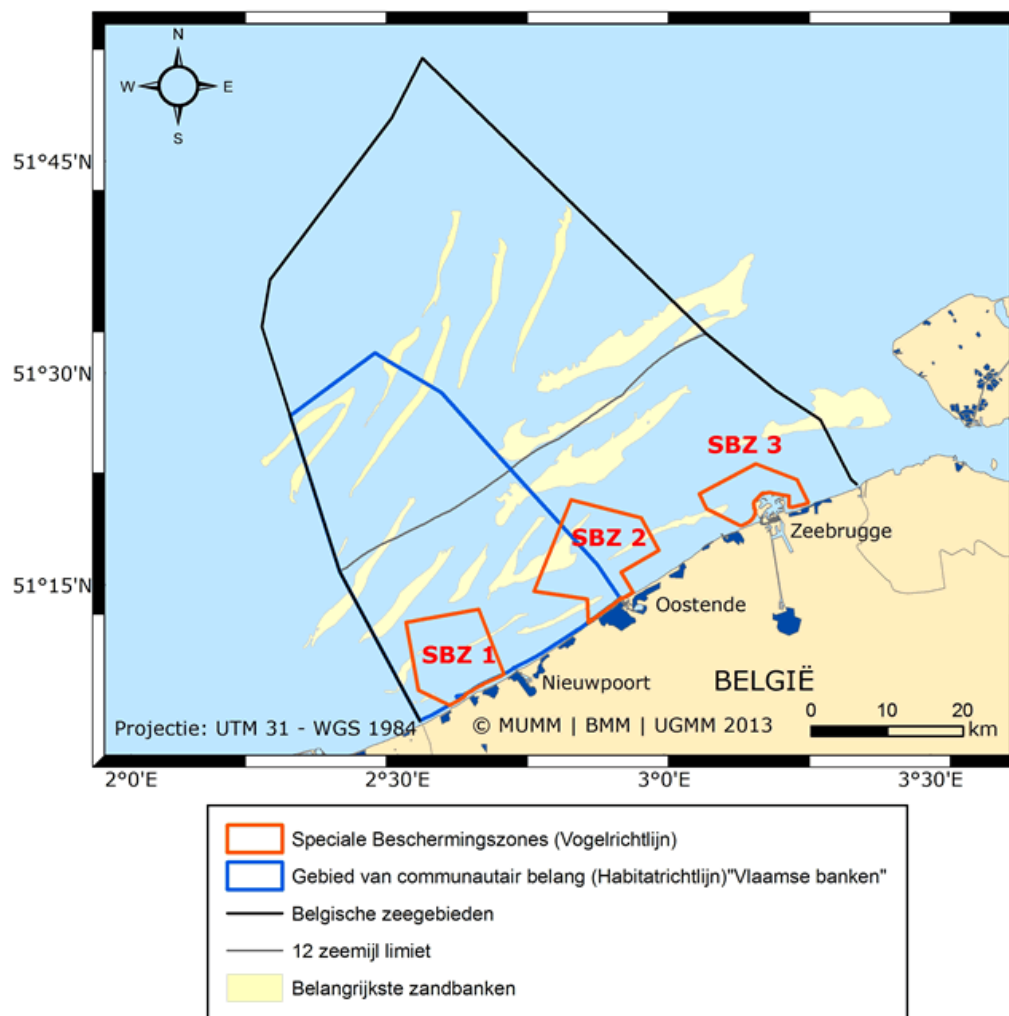
	<p>mariene milieubescherming op hoge zee en inzake de globale evaluatie van het marien milieu. Er zal ook rekening gehouden worden met de mogelijke afbakening van een nieuw gebied voor windmolens, de mogelijkheid grensoverschrijdende mariene gebieden te creëren, de mogelijke aanleg van een logistiek platform in zee en de mogelijke inplanting van andere hernieuwbare energievormen dan windenergie.</p> <p>Het ontwerp van het Globaal Maritiem Ruimtelijk Plan werd in juli-september 2013 voorgelegd ter openbare raadpleging, samen met het bijhorende milieueffectenrapport (plan-MER). Momenteel worden de resultaten van deze raadpleging nog geanalyseerd.</p>	<p>het wel zo dat het plan vooral zal doorwerken op vergunningsniveau: de "goede milieutoestand" zal de toetssteen worden voor de beoordeling en toekenning van milieuvergunningen. Het BOP situeert zich op nationaal niveau en heeft nog geen concrete ruimtelijke invulling. Pas bij het uitvoeren van (al dan niet vergunningsplichtige) projecten die voortkomen uit de maatregelen van het BOP zal het Globaal Maritiem Ruimtelijk Plan concreet van toepassing zijn.</p>
--	--	---

8.2 Passende beoordeling

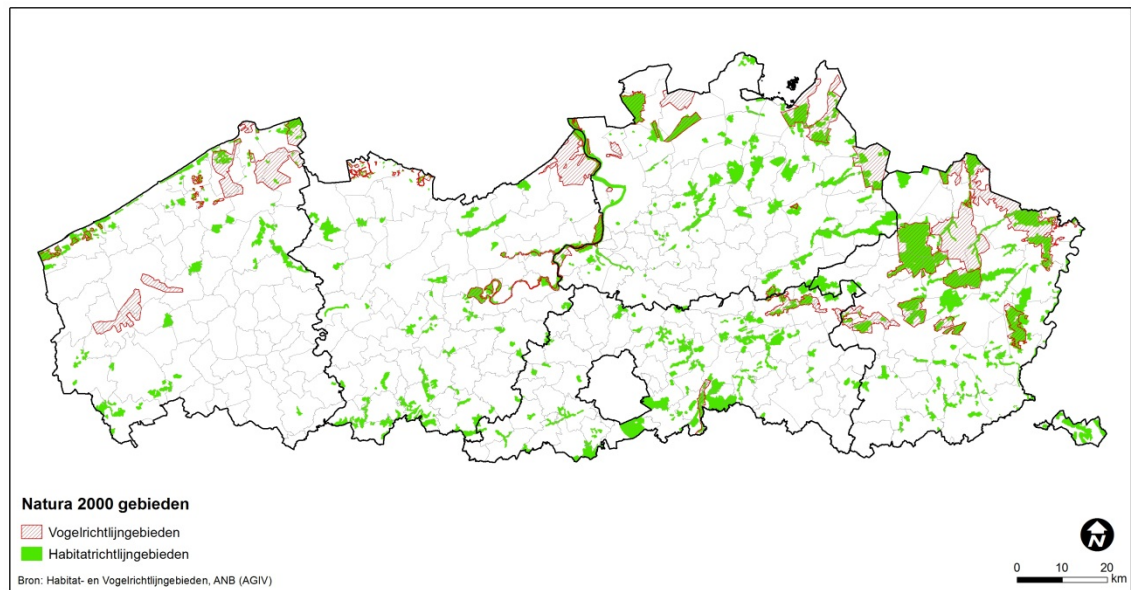
Het Belgisch Operationeel Programma is van toepassing op nationaal niveau en heeft dus nog geen concrete ruimtelijke invulling. Projecten die uit de maatregelen van het BOP voortkomen, kunnen dat echter wel hebben en zullen dan opnieuw getoetst moeten worden aan het juridisch en beleidsmatig kader. Een belangrijk element daarbij is de passende beoordeling zoals vastgelegd in de Habitatrichtlijn en zijn omzettingbepalingen.

Het Natura 2000 netwerk is een Europees ecologisch netwerk van gebieden dat zijn oorsprong vindt in de Vogel- en Habitatrichtlijnen.

Figuur 2 geeft de op federaal niveau (in de Noordzee) afgebakende vogel- en habitatrichtlijngebieden weer. Figuur 3 geeft de zelfde informatie voor Vlaanderen.

Figuur 2 In het Belgisch deel van de Noordzee afgebakende vogel- en habitatrichtlijngebieden

Figuur 3 In Vlaanderen afgebakende vogel- en habitatrichtlijngebieden

In Vlaanderen heeft de decreetgever met het decreet van 19 juli 2002 houdende wijziging van o.a. het Decreet Natuurbehoud in hoofdzaak beoogd om de voornoemde richtlijnen om te zetten. In dit kader voorziet het decreet in speciale beschermingszones in toepassing van voornoemde richtlijnen. De procedure tot afbakening van deze zones is voorzien in artikel 36 bis van het Decreet Natuurbehoud. In artikel 36 ter van voornoemd decreet zijn de gevolgen opgenomen die aan het statuut van speciale beschermingszone gekoppeld zijn. Zo voorziet art. 36 ter in de verplichting in hoofde van de administratieve overheden om instandhoudingsmaatregelen te nemen (§1) en alle nodige maatregelen te nemen om elke verslechtering van de natuurkwaliteit en het natuurlijk milieu in de betrokken gebieden evenals elke betekenisvolle verstoring van een bijlage bij het decreet in een speciale beschermingszone te vermijden (§2). Indien een vergunningsplichtige activiteit (of een plan of programma) een betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van een speciale beschermingszone kan veroorzaken, dient de aanvraag onderworpen te worden aan een passende beoordeling wat de betekenisvolle effecten voor de speciale beschermingszone betreft. Deze verplichting geldt eveneens indien wegens het verstrijken van de lopende vergunning een nieuwe vergunning moet worden aangevraagd. Het is de aanvrager van de vergunning die voor het opstellen van de beoordeling in dient te staan. Indien de aanvraag onderworpen is aan de MERplicht, geschiedt de passende beoordeling in het MER. Indien er geen MERplicht is, wordt steeds het advies gevraagd van de voor het natuurbehoud bevoegde administratie (§3). Indien de overheid een aanvraag beoordeelt, kan ze de vergunning slechts toekennen indien het plan / programma / activiteit geen betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van de betrokken speciale beschermingszone kan veroorzaken. De overheid zal niettemin toch een vergunning kunnen verstrekken indien blijkt dat er voor de natuurlijke kenmerken van de speciale beschermingszone geen minder schadelijke alternatieven zijn en er dwingende redenen van groot openbaar belang in het geding zijn. Deze voorwaarden dienen cumulatief vervuld te zijn. Bovendien dienen de nodige compenserende maatregelen en de nodige actieve instandhoudingsmaatregelen genomen te zijn of worden, die waarborgen dat de gehele samenhang van de speciale beschermingszone en – zones bewaard blijft. Tenslotte dienen de compenserende maatregelen van die aard te zijn dat een evenwaardige habitat of het natuurlijk milieu ervan, van minstens een gelijkaardige oppervlakte in principe actief is ontwikkeld (§5).

Zoals zal blijken uit de in dit rapport uitgevoerde milieubeoordeling (zie hoofdstuk 10) zijn de effecten van het Belgisch Operationeel Programma op natuur en milieu hoofdzakelijk, en voor het plan als geheel, positief. Dit betekent echter niet dat deze gunstige beoordeling ook per definitie geldt voor alle later in het kader van het BOP individueel uit te voeren projecten en maatregelen, waarvan op dit moment de termen en lokalisatie nog niet bekend zijn. Voor een aantal van deze projecten kan het immers a priori niet uitgesloten worden dat ze (afhankelijk van hun locatie) een betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van een speciale beschermingszone zouden kunnen veroorzaken, met name in Vlaanderen. Als dit het geval is dienen deze projecten (voor zover vergunningsplichtig) uiteraard onderworpen te worden aan een passende beoordeling, al dan niet in het kader van een m.e.r. Het verdient overigens aanbeveling dat in het kader van het BOP ook mechanismen worden voorzien (b.v. voorwaarden voor financiering) die kunnen helpen garanderen dat ook niet-vergunningsplichtige projecten geen betekenisvolle impact kunnen hebben op speciale beschermingszones of ingaan tegen de beschermingsmaatregelen voor beschermde soorten.

In hoofdstuk 10 worden voor met name onderstaande maatregelen de mogelijkheid aangegeven dat potentieel negatieve effecten op natuur en milieu (en dus rechtstreeks of onrechtstreeks ook op speciale beschermingszones of beschermde soorten) zich zouden kunnen voordoen (zie ook Tabel 7). Al naargelang de aard van de maatregel kan het gaan om mariene (federale) dan wel Vlaamse gebieden en soorten.

1. Maatregel 1.7: steun voor dierengezondheid en dierenwelzijn in de aquacultuur: indien deze maatregel zich vertaalt in het gebruik van meer antibiotica zou de concentratie hiervan in het oppervlaktewater kunnen toenemen, wat (zeer) onrechtstreeks ook gevolgen zou kunnen hebben voor bepaalde soorten.
2. Maatregelen 1.11: Productie-investeringen in aquacultuur: in verband hiermee kunnen volgende potentiële effecten vermeld worden:
  - a. Ontsnappen van gekweekte uitheemse soorten die zouden kunnen concurreren met inheemse soorten
  - b. Ruimen van slib in bestaande vijvers om ze inte richten voor aquacultuur, met gevolgen voor de voedselbeschikbaarheid voor steltlopers en watervogels
  - c. Negatief effect op onderwaterflora bij kweken van karpers
  - d. Nood aan vismeel (afkomstig van wilde vissen) voor de kweek van carnivore vissen
  - e. Verhoogde uitstoot van nutriënten bij intensieve schelpdierkweek, met negatieve effecten op de hogere trofische niveaus.
3. Maatregel 2.2: Verhogen van potentieel van aquacultuursites: De concentratie aan bedrijven op een aquacultuursite zorgt voor zeer grote waterbehoeften. Als die waterbehoeften ter plaatse gedekt worden door b.v. grondwaterwinningen kan dit (onrechtstreeks) gevolgen hebben voor de kwaliteit van natuurgebieden in de omgeving.
4. Maatregel 2.8: Steun voor systemen van transfereerbare visserijconcessies: het gevaar bestaat erin dat de quota meer en meer in handen komen van kapitaalkrachtige groepen, wat zou leiden tot een intensivering van de visvangst, met niet noodzakelijk duurzame schepen. Deze ontwikkelingen kunnen een negatieve impact hebben op het mariene ecosysteem.
5. Maatregel 2.10: Investeren in havens en aanlandingsplaatsen: Bij de verwerking van vis aan wal kan het waterverbruik (en de er uit voortvloeiende watervervuiling) een knelpunt vormen, wat (onrechtstreeks) een invloed kan hebben op beschermde gebieden of soorten.
6. Maatregel 2.13: Verbeteren afzet van ongekeende soorten: dit zou er in kunnen resulteren dat soorten die nu nog als bijvangst worden beschouwd in de toekomst intensief bevestigd gaan worden.

Meer algemeen kan gesteld worden dat alle maatregelen die een duidelijke ruimtelijke component hebben en/of die te relateren zijn aan de bevordering van aquacultuur of maricultuur potentieel negatieve effecten kunnen hebben op beschermde gebieden of soorten.

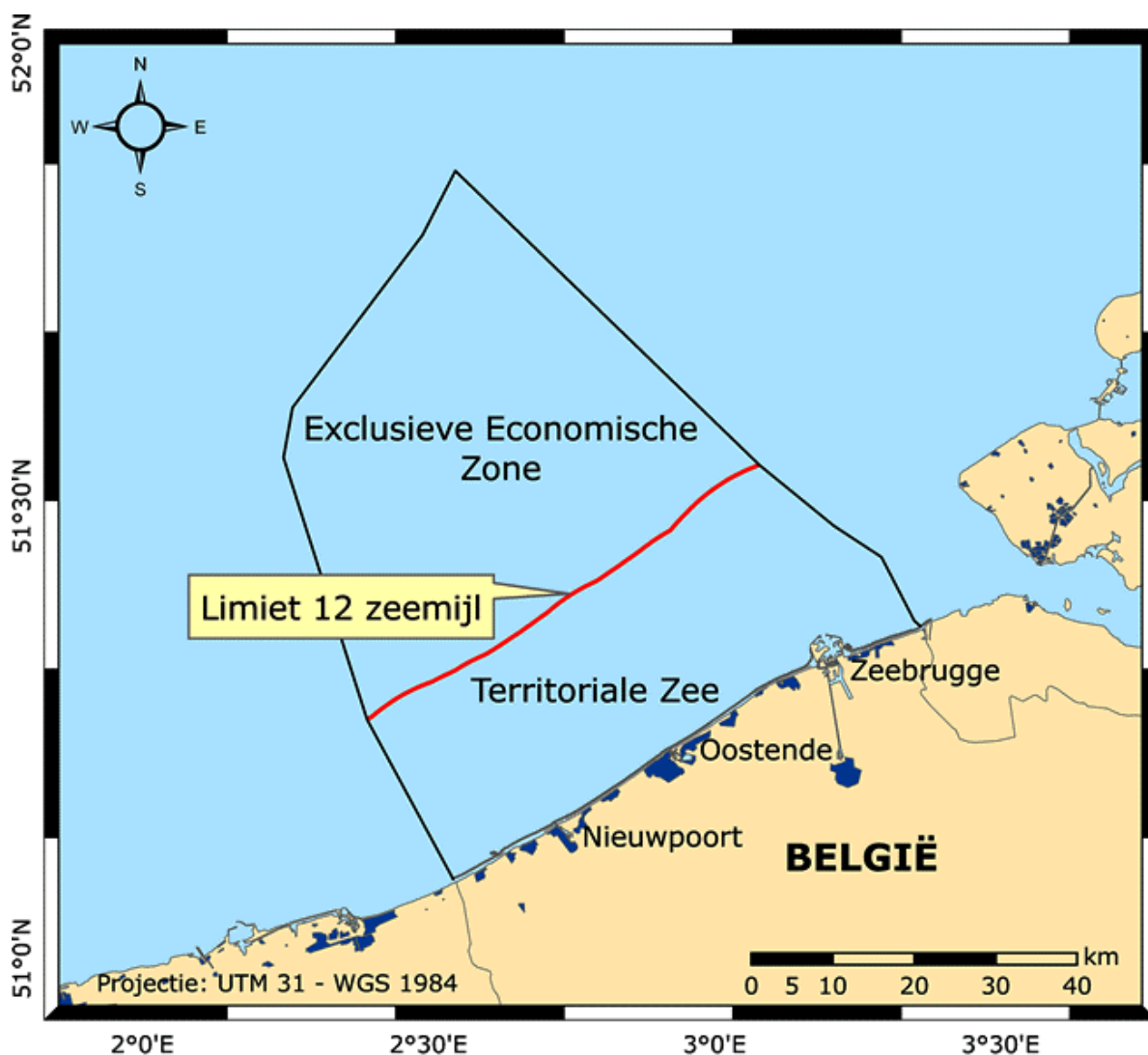

9. BESCHRIJVING VAN DE UITGANGS-CONDITIES

Onderhavig Hoofdstuk 9 geeft een bondig overzicht van de bestaande situatie dd. 2012. Voor meer gedetailleerde informatie wordt verwezen naar de referenties 1, 2, 3, en 4.

Beschrijving van de bestaande situatie (2012) van het milieu en de omgeving.

Het Belgisch Continentaal Plat en de Belgische Zeegebieden

Figuur 4 De Belgische Exclusieve Economische Zone en Territoriale Zee

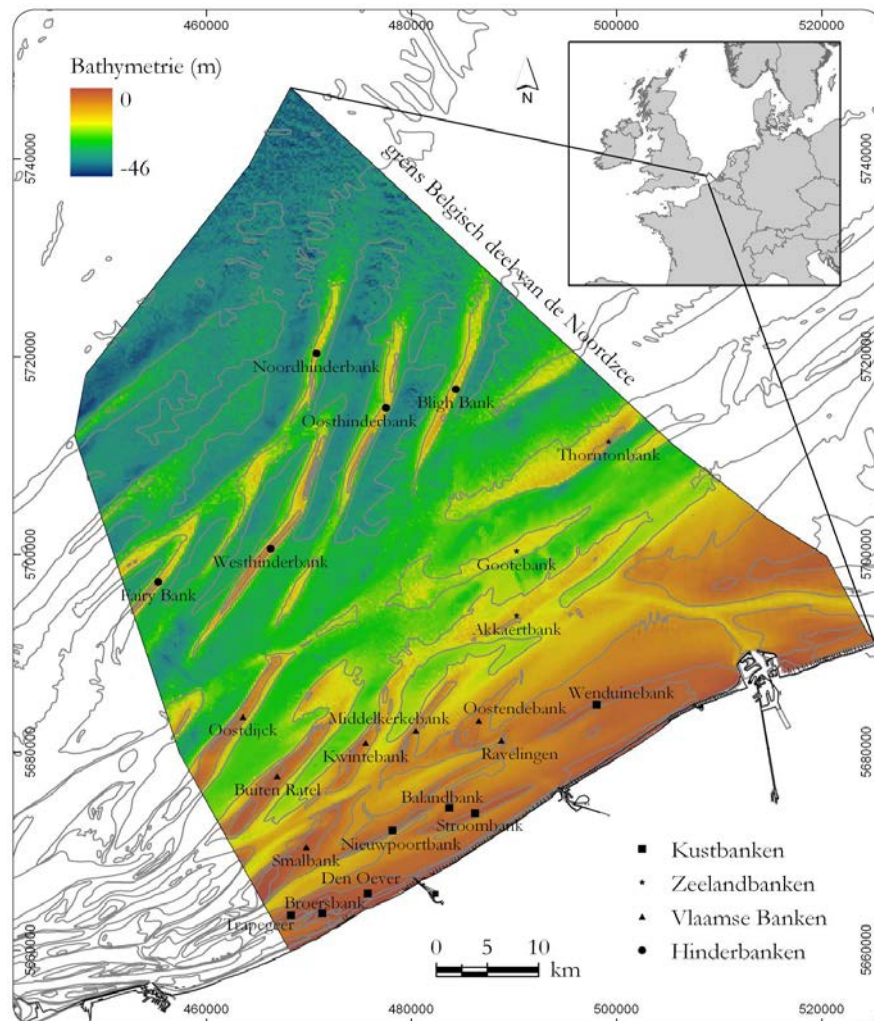
Het Belgisch deel van de Noordzee (BDNZ) heeft een oppervlakte van ca. 3600 km², wat vergelijkbaar is met de oppervlakte van een Belgische provincie. Het BDNZ is in zijn geheel vrij ondiep. De diepte van de zeebodem ligt tussen 0 en -46 m (gemiddelde laagste laagwaterstand bij springtij of GLLWS).

In de kustzone (tot 10-20 km buiten de kust) varieert de diepte tussen 0 en -15 m, verder weg ligt een centrale zone met een diepte tussen -15 m en -35 m en in het noordelijke deel van het BDNZ variëren de dieptes tussen -35 en -46 m.

Morfologie

De zeebodem wordt gekenmerkt door een topografie met enerzijds weliswaar een kleine algemene bodemgradiënt, maar met anderzijds een reeks banken en geulen. Deze worden onderverdeeld in vijf groepen: de Kustbanken, de Vlake van de Raan, de Vlaamse Banken, de Zeelandbanken en de Hinderbanken. De Kust- en de Zeelandbanken liggen nagenoeg evenwijdig met de kustlijn, terwijl de Vlaamse en de Hinderbanken meer noordoost-zuidwest georiënteerd zijn. De Vlake van de Raan, noordelijk van Zeebrugge, ligt voor het grootste deel op het Nederlandse deel van de Noordzee.

Zandbanken spelen een belangrijke rol in de natuurlijke kustverdediging. De dikte, samenstelling en korrelgrootte van de quartaire lagen aan het oppervlak van de zeebodem (Pleistocene & Holocene sedimenten) zijn sterk afhankelijk van hun plaats in het complexe systeem van zandbanken. Het substraat bestaat hoofdzakelijk uit zand met ook klei, slib en grind. Deze oppervlakesedimenten worden lokaal ontgonnen.

Figuur 5 Het Belgisch Continentaal Plat – algemene morfologie

Bron: Ref. 4, Verfaillie, E. et al., 2010

De toestand van de bodemkwaliteit kan het best beschreven worden aan de hand van de verschillende bodembedreigingen. Voor het BDNZ worden de volgende bedreigingen vastgesteld: vernietiging, bodemverontreiniging, bodemafdichting, veranderingen in erosie-sedimentatiepatronen, verdichting, verlies aan bodembiodiversiteit. Het in meerdere of mindere mate aanwezig zijn van deze bedreigingen is een maat voor de bodemkwaliteit in het algemeen.

Verschillende activiteiten in het BDNZ beïnvloeden het natuurlijke milieu van de zeebodem. Het gaat om onder meer de zand- en grindontginningen, baggeren en storten van baggerspecie, de aanleg van windmolenparken en andere harde infrastructuur, havenuitbouw en gerelateerde activiteiten, boomkorvisserij... (ref. 1, Arcadis België, 2013, i.o.v. FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. DG. Leefmilieu – Dienst marien Milieu).

Hydrodynamisch karakter

Dicht bij de Belgische kust is de stroming evenwijdig met het strand georiënteerd. Naarmate men meer naar de open zee toegaat, draait de stroming naar ZW-NO richting.

De richting van de zeestromingen verandert continu in de loop van een getijdencyclus. Alhoewel hun richting plaatselijk gewijzigd kan worden door bathymetrische kenmerken worden de getijdenstroomellipsen meer asymmetrisch naar de kustzone toe, met de hoogste snelheden evenwijdig aan de kust. De gemiddelde getijdenstroming over een geheel aantal getijdencycli wordt de netto-reststroming genoemd. De combinatie van de getijdenreststromen en de door de wind veroorzaakte stromingen en golven is het belangrijkste fysische proces dat aan de grondslag ligt van het transport van watermassa's en andere bestanddelen in oplossing of suspensie in de waterkolom (zout, pollutanten, nutriënten, sedimenten, bepaalde stadia van benthosgemeenschappen...).

Bij zwakke wind verloopt het watertransport in de Belgische kustwateren doorgaans van Frankrijk naar Nederland. Evenwel zorgt de halfdaagse schommeling van de getijdenstromingen voor een beduidende stijging van de horizontale dispersie van de watermassa's. Deze dispersie is het grootst in de richting evenwijdig met de kust en kan oorzaak zijn van een transport van massa's water, zout en andere bestanddelen in de tegengestelde richting van de reststromen.

Menselijke activiteiten in het BDNZ die een impact kunnen hebben op de stromingen zijn bijvoorbeeld havenuitbouw en verdieping van de vaargeulen, de aanleg van windparken en andere harde infrastructuur. Ook de winning van grind, de storting van baggerspecie of elke andere activiteit die de aard van de bodem wijzigt, kan de stroming wijzigen doordat de wrijving verandert (ref. 1, Arcadis België, 2013, i.o.v. FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. DG. Leefmilieu – Dienst marien Milieu).

Flora en Fauna

Algen

Er is geen primaire productie in de zeebodem van de Noordzee (met uitzondering van de zeer ondiepe zandplaten die bij laag tij boven water komen te liggen) aangezien het licht, nodig voor de groei van de algen, niet tot bij de bodem raakt. Daarom is het voedselweb van de Noordzee voor een groot deel afhankelijk van de voedseltoevoer vanuit het water (waar de algen groeien dankzij de aanwezigheid van licht en voedingsstoffen (nitraten en fosfaten) en van het voedsel dat in de bodem, door de tussenkomst van bacteriën en andere, meestal kleine organismen, wordt herwerkt.

Benthos

In het BDNZ zijn de meest diverse en meest voorkomende benthische soorten de borstelwormen en de schaaldieren. De dominantie van borstelwormen stijgt in de richting van de offshore zandbanken.

Vier algemeen voorkomende macrobenthische gemeenschappen kunnen worden onderscheiden in de subtidale mobiele substraten van het BDNZ. Daartussenin worden nog zes overgangsgemeenschappen gedefinieerd. Deze gemeenschappen worden elk gekenmerkt door karakteristieke soorten, diversiteit en dichtheid en worden elk in een specifieke en goed gedefinieerde omgeving waargenomen. Deze biotopen worden bewoond door een specifieke macrobenthische, epibenthische en visfauna (ref. 5, Degraer *et al.*, 2009).

Het BDNZ behoort niet tot de meest rijke benthossystemen van het Noordzeebekken en heeft een regionaal typische lage soortenrijkdom. Binnen het BDNZ is de rijkdom ook niet overal gelijk en wordt de hoogste diversiteit en dichtheid waargenomen ter hoogte van de westelijke kustzone, het oostelijke deel van de Vlaamse Banken en het zuidelijke deel van de Zeelandbanken.

Naast de zachte substraten, bevinden zich op vele plaatsen artificiële harde structuren, waaronder strandhoofden (golfbrekers), scheepswrakken, havenmuren en recent ook offshore windparken. De fauna van deze biotopen is structureel nauw verwant aan deze van de natuurlijke harde substraten, de grindbedden.

Er komen twee bijzondere habitats voor in het BDNZ.

- Permanent met zeewater overspoelde zandbanken (habitattype 1110): dit is het ondeelbaar geheel van zandbanktop en flankerende geulen. Dit komt overeen met een heel groot deel van het BDNZ, enkel het noordelijk deel wordt hier niet toe geklasseerd.
- Riffen (habitattype 1170). In het BDNZ komen van dit type 2 soorten voor: de geogene grindbedden en de biogene *Lanice conchilega* aggregaties (schelpkokerworm). Grindbedden en schelpkokerworm-aggregaties worden algemeen erkend als gebieden met bijzondere ecologische waarde. Grind wordt vooral aangetroffen in de geulen tussen de banken. Vooral de grindbedden ter hoogte van de Hinderbanken zijn belangrijk.

Een deel van deze waardevolle habitats is beschermd als habitatrichtlijngebied.

Voor een gedetailleerde beschrijving van het macrobenthos van het Belgisch deel van de Noordzee wordt verwezen naar ref. 6, Degraer S. et al., 2006.

Vissen

Het BDNZ is door zijn specifieke morfologie van zandbanken een gunstige plaats voor jonge organismen om op te groeien. De ligging van de zandbanken verleent namelijk een beschermende en beschuttende functie aan de kust, waardoor ze als kraamkamer beschouwd wordt voor zowel vissen als ongewervelden (ref. 7).

De verschillende levensstadia - ei, larve, juveniel, subadult en adult (volwassen) - van een vis vertonen niet altijd dezelfde levenswijze. Zo drijven de eieren en de jonge larven van een bodemlevende vis (b.v. tong) mee in de waterkolom (plankton), terwijl juvenielen en volwassenen zich op of in de buurt van de bodem bevinden. Een vis kan m.a.w. gedurende zijn

levensgeschiedenis deel uitmaken van verscheidene ecosystemen. Als hij voorkomt in de waterkolom wordt dit als pelagisch bestempeld en nabij de bodem als demersaal. Vissen kiezen bovendien een bepaald sedimenttype: sommige soorten kiezen voor een zandige bodem, anderen voor een slikbodem.

Als gebied met een kraamkamerfunctie ('nursery zone') is het BDNZ onder meer belangrijk voor soorten als makreel, kabeljauw, sprout, tong of schol. Als paaipplaats is het BDNZ onder meer belangrijk voor tong, schol, sprout, zandspiering, tongschar, haring, kabeljauw en wijting (ref.1). De Belgische kustzone is ook relevant voor de fint, een soort die in bijlage II van de Habitatrichtlijn wordt vermeld en waarvoor in het BDNZ instandhoudingsdoelstellingen werden opgesteld.

Een aantal visbestanden in de Noordzee, zoals schol en tong, zijn als gevolg van het Europese visserijbeheer positief aan het evolueren. Kabeljauw blijft echter nog steeds zwaar onder druk staan.

De meest voorkomende jonge commerciële soorten in het BDNZ zijn schar, schol, wijting en tong. Daarnaast werden ook sprout en haring in relatief hoge densiteit waargenomen. De meest voorkomende niet-commerciële soorten zijn gewone pitvis, schurftvis, grondels en het harnasmannetje.

Algemeen komen in de kustzone hogere dichtheden aan jonge vis voor en deze nemen snel af naarmate de afstand tot de kust groter wordt. De seizoensale verschillen zijn duidelijk: in het najaar komen voor alle vissoorten algemeen hogere dichtheden voor dan in het voorjaar. Daarnaast zien we dat in het voorjaar vooral hogere dichtheden aan rondvis (kabeljauw, zeebaars, wijting...) in de kustzone voorkomen, terwijl we in het najaar hogere dichtheden van jonge platvis (tong, griet, tarbot, schar...) vinden.

Wereldwijd hebben kraakbeenvissen (rog, haai...) het extra moeilijk om zich te handhaven in steeds intensiever beviste zeeën. Ook in het BDNZ zijn deze soorten zeldzamer geworden in vergelijking met een eeuw terug.

Eén soort is volledig uitgestorven op het BDNZ: de stekelrog. Drie geïntroduceerde soorten zijn de grote marene, de bronforel en de regenboogforel.

Tabel 4 Mariene vissoorten binnen het Belgisch Continentaal Plat

Bron: ref. 7, VLIZ

Mariene vissoorten binnen het BCP	Autochtoon (oorspronkelijke bewoners)		Geïntroduceerd	Uitgestorven
141 soorten	138 soorten		Grote marene, bronforel en regenboogforel	Stekelrog
	<i>Bodemlevende vissen</i>	<i>Pelagische vissen</i>		
Commercieel	Platvissen (tong, schol, bot, schar)	Haring, sprout, makreel		
	Kabeljauwachtigen (kabeljauw, schelvis, en wijting)			
Niet commercieel	Grondels, pieterman, slijmvis en zeenaalden			
	Zeewolf, doornhaai en steenbolk	Diklipharder, smelt, int		

Vogels

Het BDNZ heeft ook een functie voor een aantal vogelsoorten.

Zo zijn de kustzone en het westelijk deel van de Vlaamse Banken belangrijk voor verstoringsgevoelige soorten als de *Gavia stellata* (roodkeelduiker) en *Podiceps cristatus* (fuut). Ondanks de beperkte omvang van het BDNZ komen acht soorten zeevogels op basis van de Europese Vogelrichtlijn in aanmerking voor bescherming.

Voor de grote stern, de visdief, de fuut en de dwergmeeuw die voornamelijk voorkomen in zones nabij de kust werd een speciale beschermingszone op zee afgebakend in het kader van de Vogelrichtlijn.

Voor zeevogels zijn vooral de ondiepe westelijke kustbanken van groot belang omdat ze fungeren onder meer als overwinterplaats voor verschillende zeevogels. Het westelijk deel van het BDNZ (Kustbanken, Vlaamse Banken) is beschermd als habitatrictlijngebied en (deels) als vogelrichtlijn- en Ramsargebied.

Voor zeevogels is ook de relatie met het land van groot belang:

- De seizoenstrek verloopt evenwijdig aan en in de nabijheid van de kuststrook, zowel over water als over land, en vormt een onderdeel van de Oost-Atlantische trekvogelroute. Dit is een verzamel- en foerageerplaats op wereldschaal.
- Voor de voedsel- en slaaptrek vliegen de vogels van en naar verschillende gebieden op het land die voor hen belangrijk zijn.

Tabel 5 Overzicht van de belangrijkste vogelsoorten op het Belgisch Continentaal Plat

Soort	Wetenschappelijke naam	Bijlage I Vogelrichtlijn	Overschrijding 1%-norm	Voorkomen
Roodkeelduiker	<i>Gavia stellata</i>	Ja	Nee	Overwintenaar en doortrekker in vrij klein tot vrij groot aantal
Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	Nee	Ja	Overwintenaar in vrij groot tot groot aantal
Grote Mantelmeeuw	<i>Larus marinus</i>	Nee	Ja	Doortrekker en overwintenaar in vrij groot aantal
Kleine Mantelmeeuw	<i>Larus fuscus</i>	Nee	Ja	Broedvogel en doortrekker in vrij groot aantal
Dwergmeeuw	<i>Hydrocoloeus minutus</i>	Ja	Ja	Doortrekker in vrij klein tot vrij groot aantal en overwintenaar in vrij klein aantal
Grote Stern	<i>Sterna sandvicensis</i>	Ja	Ja	Broedvogel in vrij klein tot vrij groot aantal en doortrekker in vrij klein aantal
Visdief	<i>Sterna hirundo</i>	Ja	Ja	Broedvogel in vrij groot aantal en doortrekker in vrij klein tot vrij groot aantal
Dwergstern	<i>Sternula albifrons</i>	Ja	Ja	Broedvogel en doortrekker in klein tot vrij klein aantal

Zeezoogdieren

In het BDZN leven 3 (beschermde) types zoogdieren:

- walvisachtigen,
- dolfijnen,
- zeehonden.

De laatste jaren is een stijging te merken in het aantal zeezoogdieren in de zuidelijke Noordzee, en dus ook in het BDNZ.

Walvissen

- Bruinvis

Bruinvissen zijn kleine walvisachtigen met een stompe snuit, een lage, driehoekige rugvin en (zoals alle walvisachtigen) een platte staartvin. De rug is donkergrijs, de buik helderwit. Ze leven alleen, of in kleine groepen van 2 a 10 dieren. In de jaren '50 verdween het dier nagenoeg volledig uit het zuidelijk deel van de Noordzee, maar het maakte er op het einde van de jaren '90 een spectaculaire comeback. De soort is een algemene verschijning in het BDNZ, vooral tussen februari en april. De gemiddelde dichtheden kunnen in deze perioden oplopen tot meer dan 2 dieren per km². De laatste jaren worden hier ook steeds vaker bruinvissen opgemerkt tijdens de zomermaanden.

Terwijl de oorzaak voor het verdwijnen van de soort in de jaren '50 een mysterie blijft, wordt de terugkeer veroorzaakt door een zuidwaartse verschuiving van een deel van de Noordzeepopulatie, mogelijk als gevolg van verslechterde voedselomstandigheden in de centrale of noordelijke Noordzee.

- Dwergvinvis

De dwergvinvis is één van de kleinere baleinwalvissen. Volwassen dwergvinvissen hebben gemiddeld een lengte van 7 tot 7,5 meter, met een maximum van 9 tot 11 meter voor vrouwtjes en 9 tot 10 meter voor mannetjes.

Dolfijnen

De tuimelaar is een dolfijnensoort die langs de Nederlandse en Belgische kust gevonden wordt. De lengte kan variëren van 110 cm tot 380 cm en bedraagt gemiddeld 270 cm.

Sinds ongeveer een halve eeuw is de tuimelaar echter nagenoeg verdwenen uit de zuidelijke Noordzee, mogelijk door verontreiniging, met effecten op de voortplanting. Kansen tot herstel zijn zo goed als onbestaande op korte termijn. Eén of enkele tuimelaars worden slechts sporadisch opgemerkt in het BDZN.

Kleine groepen witsnuitdolfijnen worden geregeld gezien, vooral relatief ver uit de kust.

Zeehonden

In de Noordzee leven zowel de gewone zeehond als de grijze zeehond. De enige verschillen zijn de kleur en de vorm van hun kop.

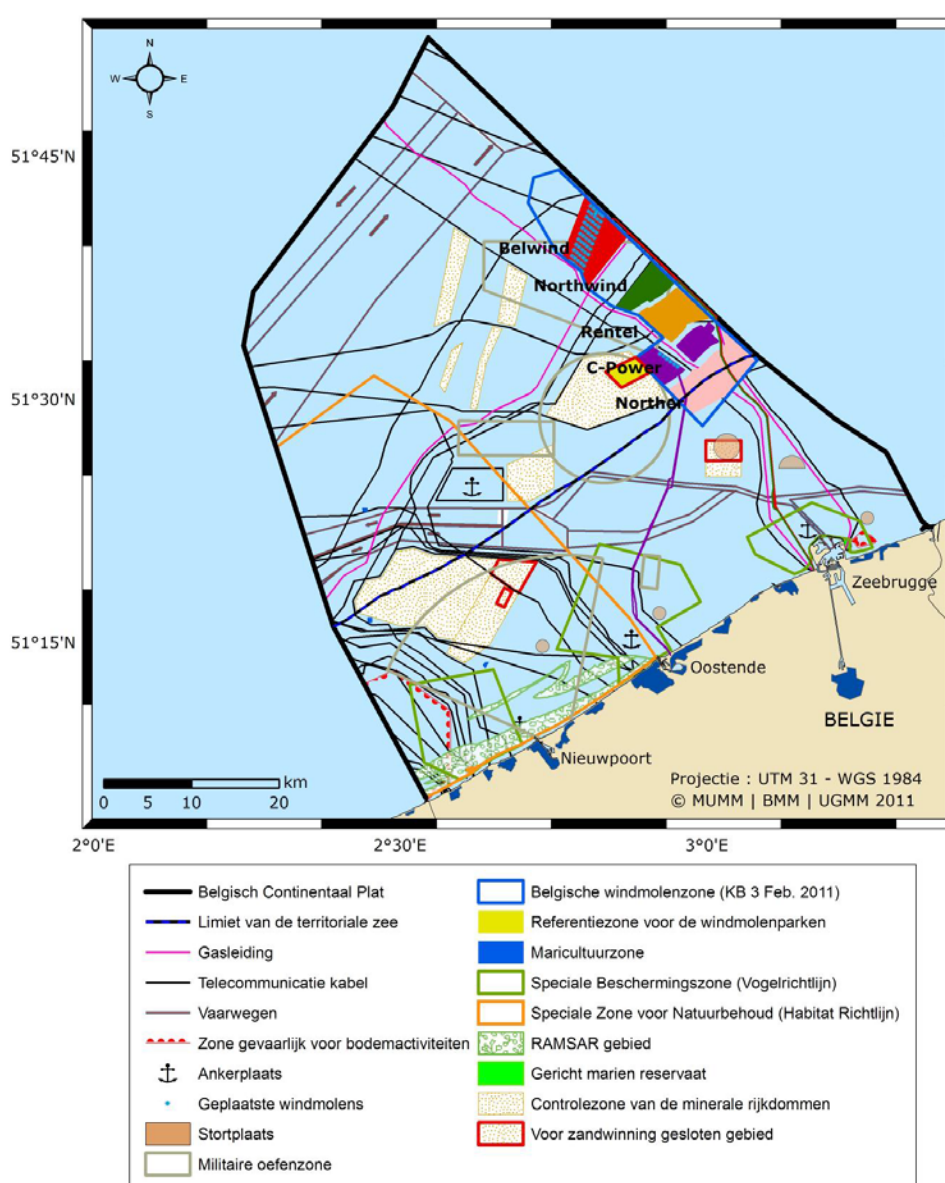
Rustende gewone zeehonden worden frequent gesignaleerd aan onze kust, en in het bijzonder op een strandhoofd in Koksijde, in de haven van Nieuwpoort en op het Sterneneiland te Zeebrugge; het totale aantal blijft echter beperkt tot minder dan 20 dieren. Onze kust is momenteel niet geschikt voor zeehondenkolonies omwille van een gebrek aan onverstoorde locaties.

Grijze zeehonden worden vooral opgemerkt op zee, zelden langs de kust of op het strand.

Enkel voor Bruinvis en Gewone Zeehond werden instandhoudingsdoelstellingen opgesteld (in het BDNZ).

Menselijke activiteiten

De invloed van menselijke activiteiten in het zuidelijk deel van de Belgische Noordzee (visserij uitgezonderd – ref. 1)

Figuur 6 Algemeen overzicht van de menselijke activiteiten in het Belgische Deel van de Zuidelijke Noordzee

Menselijke activiteiten die potentieel kunnen bijdragen aan een vermindering van de waterkwaliteit zijn de historische dumping van oorlogsmunitie (Paardenmarkt) en ander afval, scheepvaart (olie), nutriënteninput, lozing van gevaarlijke stoffen in kustwateren door industrie, landbouw, afvalverbranding, aquacultuur, storten van baggerspecie. Verschillende internationale en EU wetgeving en hieraan gelinkte monitoringsstrategieën (OSPAR) hebben reeds doelstellingen naar voren geschoven rond eutrofiëring en verontreiniging door chemische stoffen.

Significante veranderingen in de benthische gemeenschappen kunnen teweeg gebracht worden door bijvoorbeeld scheepvaart door de introductie van niet-inheemse soorten, bodemberoerende visserijactiviteiten (boomkor), baggeractiviteiten, havenuitbouw en verdieping van de vaargeulen die bijdragen tot aanslibbing van de kustsedimenten, de aanleg van windparken en andere harde infrastructuur.

Het visbestand in het BDNZ wordt beïnvloed door bijvoorbeeld baggeractiviteiten, havenuitbouw en verdieping van de vaargeulen, de aanleg van windparken en andere harde infrastructuur (vnl. bij het heien en installeren van palen). Indirecte effecten op de werking van de trofische keten of de beschikbaarheid van nutriënten zijn eveneens mogelijk, door activiteiten die bv. een wijziging van de turbiditeit in het water of van de stroming veroorzaken.

Menselijke activiteiten in het BDNZ die voor verstoring van zeevogels kunnen zorgen zijn: luchtvaartverkeer, windparken, militaire oefeningen. Andere activiteiten zoals visserij hebben dan weer een bepaalde aantrekkingskracht op bepaalde vogelsoorten.

Visserij

Door de toevoer van water uit de Atlantische oceaan en het uitmonden van een aantal grote rivieren, ontstaat een perfect levensklimaat voor micro-organismen. Deze ideale omstandigheden stimuleren de ontwikkeling van plankton, wat de basis is van een uitgebreid voedselweb: het wordt gegeten door kleinere dieren (wormen, schelpen, kleine vissen), die op hun beurt ten prooi vallen aan grotere vissen, vogels en zeezoogdieren.

De Noordzee is dus een rijk gebied en een zeer belangrijke visgrond: 5% van de totale visvangst wereldwijd wordt hier gevangen. Maar de visserij-activiteit varieert sterk in de landen rond de Noordzee. De Belgische visvangst maakt slechts 1% uit van totale visvangst in de Noordzee die in 1995 iets minder dan 3.5 miljoen ton bedroeg voor vis en schelpdieren. Vooral Denemarken en Noorwegen spannen hier de kroon met respectievelijk 45% en 22%. Haring, schol, schelvis en kabeljauw zijn de belangrijkste soorten die voor menselijke consumptie gevangen worden.

De visserij heeft een groot effect op alle lagen van het ecosysteem. Door het omwoelen van de bodem verdwijnen biotopen, soorten worden weggevisd, ondermaatse teruggespoilde vis wordt opgegeten door aaseters en vogels en zoogdieren raken vast in netten.

Een overzicht van de verschillende visgebieden in de Noordzee en de Noordoost-Atlantische Oceaan wordt weergegeven in tabel 5 en op figuur 5 (Bron: Vlaanderen.be/Landbouw en Visserij).

10. MILIEUBEOORDELING VAN HET BOP 2014-2020

In dit hoofdstuk worden de potentiële milieueffecten van het ontwerp Belgisch operationeel programma voor de Belgische visserijsector 2014-2020 geanalyseerd.

Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd:

Analyse van de vijf prioritaire zwaartepunten waarbij de volgende elementen terug te vinden zijn:

- algemene reflectie over de potentiële effecten op het milieu en de analyse van de potentiële milieueffecten,
- grafische weergave in een tabel van de analyse per milieuthema zoals in bijlage I (f) van de Richtlijn 2001/42/EG en volgens de verschillende procedures in:
  - Federaal: Bijlage II van de wet van 13 februari 2006;
  - Vlaams: art. 4.2.8 van het Vlaams Decreet van 27 april 2007;
  - Waals: boek I van het Milieuwetboek, deel V, hoofdstuk 2, art. D56 §3.

Om te beantwoorden aan bijlage I (b) van de Europese Richtlijn 2001/42/EG, de federale en de gewestelijke procedures, dient ook de reflectie gemaakt te worden wat er eventueel zou gebeuren in de nulsituatie, met andere woorden in de situatie waar het operationeel plan niet zou worden uitgevoerd (zie hoofdstuk11).

10.1 Relevantie van de maatregelen beschreven in het BOP

Voordat per maatregel een onderzoek gedaan wordt naar de mogelijke effecten op het milieu, wordt geëvalueerd welke maatregelen a priori een significante invloed zullen hebben. De onderstaande Tabel 7 stelt een algemene waardering voor van de mogelijke milieueffecten (positief of negatief) voor alle maatregelen binnen het BOP.

Legende Tabel 6:

- +   potentieel positief milieueffect
- potentieel negatief milieueffect
- ?   effect onduidelijk of nog onbekend

Tabel 7 Algemene beoordeling van de maatregelen in het BOP per milieudiscipline.

Maatregel	discipline										
	Biodiversiteit, fauna & flora	Bodem	Socio-economie	Gezondheid (mens)	Water	Lucht	Klimaat	Materiële goederen	Landschap	Cultureel erfgoed	Geluid
Prioriteit 1: bevorderen van duurzame en efficiënte visserij en aquacultuur											
1.1) Innovatie gelinkt aan bescherming van mariene biologische bestanden	+	+				+	+	+			
1.2) Steun voor investeringen ter vermindering van de impact van vissen op het mariene milieu en aanpassen vistechnieken, ter bescherming van visbestanden	+	+				+	+	+			
1.3) Steun voor toepassing beschermingsmaatregelen	+	+			+						
1.4) (milieuvriendelijke) innovatiesteun	+	+				+	+	+			
1.5) Bescherming en herstel van mariene biodiversiteit en ecosystemen	+	+			+						
1.6) Investerings aan boord ter vermindering van emissies en polluenten en investeringen in vistuig zonder te raken aan de selectiviteit van het vistuig					+	+	+	+			
1.7) Steun voor dierengezondheid en dierenwelzijn in aquacultuur	+			+	-?						
1.8) Steun voor verzekering tegen schade in aquacultuursector											

Maatregel	discipline										
	Biodiversiteit, fauna & flora	Bodem	Socio-economie	Gezondheid (mens)	Water	Lucht	Klimaat	Materiële goederen	Landschap	Cultureel erfgoed	Geluid
1.9) Partnerschap tussen wetenschappers en vissers	+		+		+	+	+				
1.10) Steun voor innovatie in aquacultuur	+			+	+			+			
1.11) Productie-investeringen in aquacultuur	-			+	-?			+	+/-		
Prioriteit 2: bevorderen van innovatieve, competitieve en kennis gebaseerde visserij en aquacultuur											
2.1) Het opzetten van adviesdiensten en leveren van advies voor aquacultuurbedrijven			+	+							
2.2) Verhogen van potentieel van aquacultuursites			+		-?				?		
2.3) Innovatie	+	+				+	+	+			
2.4) Adviesverlening			+	+							
2.5) Investerings aan boord voor ontwikkeling complementaire activiteiten			+					+			
2.6) Steun aankoop tweedehands vaartuig			+					+			

Maatregel	discipline										
	Biodiversiteit, fauna & flora	Bodem	Socio-economie	Gezondheid (mens)	Water	Lucht	Klimaat	Materiële goederen	Landschap	Cultureel erfgoed	Geluid
2.7) Investerings ter verbetering van gezondheid en veiligheid aan boord			+	+				+			
2.8) Steun voor systemen van transfereerbare visserijconcessies en aanpassen visserijactiviteiten aan visserijmogelijkheden	-		-	-							
2.9) Investerings aan boord ter verhoging van toegevoegde waarde visproducten			+	+				+			
2.10) Investerings in havens en aanlandingsplaatsen	+				-		+	+/-			
2.11) Steun voor promoten van uitwisselen van wetenschappelijke en technische kennis, levenslang leren, innovatieve toepassingen en verbeteren van professionele vaardigheden	+		+	+	+	+	+	+			
2.12) Creatie en/of versterken van bestaande producentenorganisatie(s)			+					+			
2.13) Verbeteren afzet van ongekende soorten	-?		+								
2.14) Bevorderen van de kwaliteit en toegevoegde waarde door facilitatie van oorsprongsbenaming, certificering of de korte keten			+	+							
2.15) Bijdragen aan de transparantie van productie en markten inclusief marktonderzoek			+	+							
2.16) Steun voor marketingplannen	+	+			+		+				

Maatregel	discipline										
	Biodiversiteit, fauna & flora	Bodem	Socio-economie	Gezondheid (mens)	Water	Lucht	Klimaat	Materiële goederen	Landschap	Cultureel erfgoed	Geluid
2.17) Steun voor opslag van visserijproducten			+								
2.18) Verkoopmaatregelen	-?		+	+							
2.19) Investerings in verwerkende industrie	?				-		+	+/-			
<i>Prioriteit 3: bevorderen van de implementatie van het GVB</i>											
3.1) Dataverzameling	+		?								
3.2) Controle en handhaving	+?		+	+							
<i>Prioriteit 4: verhogen van de werkgelegenheid en territoriale cohesie</i>											
4.1) Steun voor implementatie van de lokale ontwikkelingsstrategie											
4.2) De voorbereiding en uitvoering van samenwerkingsactiviteiten van de plaatselijke actiegroep											

Maatregel	discipline										
	Biodiversiteit, fauna & flora	Bodem	Socio-economie	Gezondheid (mens)	Water	Lucht	Klimaat	Materiële goederen	Landschap	Cultureel erfgoed	Geluid
4.3) De lopende kosten en de dynamisering van de strategie voor lokale ontwikkeling											
Prioriteit 5: bevorderen van de toepassing van het geïntegreerd maritiem beleid											
5.1) ondersteuning bij implementatie “Marine Strategic Framework Directive”, Natura 2000 en biodiversiteit	+	+		?	+						

10.2 Milieubeoordeling per maatregel

Legende tabel van de analyse per milieuthema:

- Waarschijnlijkheid van het effect: inschatting van de kans dat het effect zich werkelijk (in theorie) kan voordoen;

de volgende scores worden hierbij gebruikt:

1 = zeer waarschijnlijk

2 = waarschijnlijk

nvt = onwaarschijnlijk

- Schaal van het effect: inschatting van de effecten die zich zullen voordoen; de volgende scores worden hierbij gebruikt:

-- = Negatief

0 = Neutraal

+ = Positief

- Tijdelijkheid van het effect: inschatting of het effect permanent dan wel tijdelijk is; de volgende scores worden hierbij gebruikt:

T = Tijdelijk

P = Permanent

- Termijn van het effect: termijn waarop het effect zich begint te manifesteren; de volgende scores worden hierbij gebruikt:

K = korte termijn effect

L = lange termijn effect

- Omkeerbaarheid van het effect: inschatting of het effect omkeerbaar is dan wel onomkeerbaar; de volgende scores worden hierbij gebruikt

O = Omkeerbaar

N = Niet omkeerbaar

- Onzekerheden:

Hier worden de onzekerheden weergegeven in geval het effect volledig af hangt van de methode van uitvoering die in acht zal genomen worden of van andere factoren. Het effect kan in die gevallen zowel positief zijn als negatief of neutraal.

- Grensoverschrijdend effect: waar relevant wordt er een inschatting gemaakt of er al dan niet een grensoverschrijdend effect is:

Ja = Grensoverschrijdend effect komt voor.

Nee = Grensoverschrijdend effect komt niet voor.

10.2.1 Bevorderen van duurzame en efficiënte visserij en aquacultuur

Maatregel 1.1 - Innovatie gelinkt aan bescherming van mariene biologische bestanden

Innovatie aan boord en nieuwe vistechnieken zoals een verbeterde, lichtere boomkor of het gebruik van de elektrische vistuigen (zoals de hoovercran of sumwing) zullen bijdragen aan een duurzamere visserij en een positief, permanent effect hebben op:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** minder verstoring van bodemfauna en –flora, minder bijvangst en dus ook minder teruggooi;
- **Bodem:** betere boomkorttechnieken of andere vistechnieken zoals pulstuigen zullen ervoor zorgen dat netten minder over de bodem slepen en de grond minder omwoelen, met een verminderde bodemimpact tot gevolg;
- **Lucht:** minder weerstand bij het slepen van de netten zal leiden tot een verder verminderd verbruik van brandstof en dus een verlaagde uitstoot van verbrandingsgassen;
- **Klimaat:** idem als voor 'lucht';
- **Materiële goederen:** innovatie kan uiteraard leiden tot vernieuwing van het materiaal aan boord en mogelijk een stijging van de waarde van de betrokken vissersschepen. Strikt genomen is dit echter geen milieuaspect.

Een positief grensoverschrijdend effect is te verwachten, aangezien de Belgische vissersvloot ook actief is op visgronden buiten het BDNZ.

Vanuit de milieubeoordeling wordt opgemerkt dat, indien het invoeren van alternatieve visserijtechnieken en/of de modernisering van vissersvaartuigen resulteert in een stijging van de visserijinspanning, negatieve effecten verwacht kunnen worden op 'biodiversiteit, fauna en flora'. Dit kan mogelijk gebeuren indien:

- het efficiënter gebruik van energie leidt tot het sneller bereiken van visgronden en aldus langer actief kan gevist worden;
- nieuwe visbestanden 'ontgonnen' worden, zonder outputbeperking (quota).

Hoewel er kan gediscussieerd worden over de definitie 'visserijinspanning', zal hoe dan ook de modernisering van de vissersvloot leiden tot een verhogen van de efficiëntie door verbetering van de technologie. Het zoeken van alternatieve visserijtechnieken dient zich met name te richten op de selectiviteit en energiebesparing, en niet op de efficiëntie. Hierbij

is het noodzakelijk dat de output van de nieuwe visserijen opgevolgd wordt, zodat eventueel het beheer kan bijgestuurd worden.

Aangezien deze maatregel over de hele lijn als positief beoordeeld wordt, worden hier geen alternatieven voor voorgesteld. Het is echter wel zo dat ook vernieuwde visserijtechnieken nog steeds een duidelijke impact zullen hebben op de mariene biologische bestanden, ook al is die impact minder groot dan voorheen. De Europese Commissie wil daarom duurzame aquacultuur en maricultuur promoten; die kunnen mogelijk een duurzaam, eventueel aanvullend alternatief vormen voor de visserijsector. Hier wordt verder op ingegaan bij maatregelen 1.8 – 1.11.

Maatregel 1.2 - Steun voor investeringen ter vermindering van de impact van vissen op het mariene milieu en aanpassen vistechneken, ter bescherming van visbestanden

De effecten van deze maatregel zijn over het algemeen positief en zeer gelijkaardig aan die van maatregel 1.1:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** minder verstoring van bodemfauna en –flora, minder bijvangst en dus ook minder teruggooi;
- **Bodem:** betere boomkorttechnieken of andere vistechneken zoals pulstechnieken zullen ervoor zorgen dat netten minder over de bodem slepen en de grond minder omwoelen
- **Lucht:** minder weerstand bij het slepen van de netten zal vermoedelijk leiden tot minder verbruik van brandstof en dus minder uitstoot;
- **Klimaat:** idem als voor ‘lucht’;
- **Materiële goederen:** innovatie kan uiteraard leiden tot vernieuwing van het materiaal aan boord en mogelijk een stijging van de waarde van de betrokken vissersschepen.

Een positief grensoverschrijdend effect is te verwachten, aangezien de Belgische vissersvloot ook actief is op visgronden buiten het BDNZ.

Het gebruik van alternatieve, milieuvriendelijke visserijtechnieken kan de schade aan het milieu significant beperken en verminderen en kan resulteren in een verhoogde selectiviteit van de vangst. Dit laatste kan tevens een neveneffect hebben op de lopende uitbatingkosten van de visser en reder. Een verbeterde selectiviteit leidt tot vermindering van de bijvangst waardoor het werk aan boord iets verlicht wordt, de kans op averij en ongevallen kleiner wordt. Modernisering en het vernieuwen van de hoofdmotor kan leiden tot een stijging van de waarde van de verkochte visserijproducten. Deze toename in productwaarde is het resultaat van een gecombineerd effect van enerzijds een verbeterde productkwaliteit en anderzijds een daling in energiekost (minder brandstofverbruik).

De Vlaamse visserijsector is niet enkel overgespecialiseerd in visserijmethode, maar is tevens te zeer afhankelijk van een te klein aantal doelsoorten (tong en schol). Als het slecht gaat met deze bestanden, of met de bestanden die samen met tong en schol gevangen worden (bvb. kabeljauw), dan is het effect op de leefbaarheid van de vloot direct voelbaar. Dit is een sterk argument voor het diversifiëren van de vloot wat visserijmethode betreft. Deze diversificatie is een uitwijkmogelijkheid om de beschikbaarheid van de traditionele doelsoorten op te vangen en deze tijd te geven om te herstellen. Projecten gericht op het invoeren van alternatieve visserijtechnieken hebben naast het positief milieueffect, als secundair effect een positieve invloed op het diversifiëren van de Vlaamse vissersvloot.

Gecombineerd met de juiste marketing, kan dit leiden tot een grotere bedrijfseconomische draagkracht en betere concurrentiepositie voor de sector.

Vanuit de milieubeoordeling wordt opgemerkt dat het toepassen van nieuwe technieken een positieve impact kan hebben op het milieu, doch dat deze technieken vooraleer toegepast te worden in de praktijk een degelijke wetenschappelijke ondersteuning en opvolging vereisen. Indien niet, dan kan het toepassen van nieuwe visserijtechnieken een inefficiënte en dure investering zijn, die niet de gewenste, duurzame resultaten behaalt. Duurzame aquacultuur en maricultuur kunnen ook hier goede alternatieven zijn. De voornaamste andere alternatieven, zoals het instellen van beperkingen in tijd (niet vissen of enkel passief vissen tijdens de paaiperiode) of plaats (bv. enkel passief vissen in mariene beschermde gebieden) komen aan bod in de overige maatregelen (1.3, 1.5, 5.1).

Maatregel 1.3 – Steun voor toepassing beschermingsmaatregelen

Financiële steun voor de toepassing van beschermingsmaatregelen moet helpen om de milieuverplichtingen na te leven volgens de Marine Framework Strategy Directive (Kaderrichtlijn Mariene Strategie), Natura 2000 en het toekomstige Gemeenschappelijk Visserijbeleid. Naar verwachting zal deze maatregel een positief, permanent en lange termijn-effect hebben op:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** De maatregel ondersteunt de bescherming van het aquatisch milieu en de aquatische fauna en flora;
- **Bodem:** Aangezien (het vermijden van) bodemberoering deel uitmaakt van de kaderrichtlijn mariene strategie en aangezien de bodemstructuren in mariene beschermde gebieden (zoals het habitatrichtlijngebied 'Vlaamse Banken') Europees beschermd zijn, kunnen we verwachten dat de visserij hiermee rekening zal houden en dat die maatregelen gesteund zullen worden die leiden tot een beter behoud of herstel van de bodem(structuren);
- **Water:** De kaderrichtlijn mariene strategie wil niet alleen streven naar een gezond ecosysteem tegen 2020, maar ook gezonde (mariene) wateren. Beschermingsmaatregelen in het kader van deze richtlijn zullen daarom naar verwachting ook gericht zijn op het beperken of vermijden van verontreiniging en het opruimen van afval.

In een druk bevaren gebied zoals de Belgische Noordzee moet een duurzame visserij rekening houden met mariene beschermde gebieden en de daar geldende wetgeving en beleid. Financiële steun vanuit het Europees fonds gaat nog een stap verder en wil vissers stimuleren om actief bij te dragen aan de bescherming van het mariene milieu en de mariene beschermde zones. Het BOP noemt geen concrete beschermingsmaatregelen, maar vanuit de milieubeoordeling noemen we hier enkele mogelijke, duurzame voorbeelden:

- Zogenaamde “no take”: het niet toelaten van visserij of andere vormen van exploitatie in de mariene beschermde gebieden;
- Enkel toelaten van alternatieve, passieve visserijtechnieken zoals staand wand of flyshooting in gebieden met belangrijk bodemleven (bv. grindbanken of Lanice-riffen);
- Tijdelijk verbod op of beperking van visvangst in bepaalde gebieden, bv. tijdens de paaiperiode.

Onrechtstreeks zal ook de (vissers)bevolking zelf een positief effect ondervinden van dergelijke financieel gecompenseerde maatregelen, aangezien het visbestand zich op die manier sneller zal herstellen, niet alleen in beschermde gebieden, maar ook daarbuiten ('spill-over' effect), zodat op termijn betere visvangsten te verwachten zijn.

De termijn van de effecten wordt bepaald door het type projecten, de verwachting is wel dat het hier om lange termijn effecten zal gaan. Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht. De beoogde positieve effecten zijn omkeerbaar: een "verbeterd" ecosysteem kan door tal van andere factoren opnieuw achteruitgaan, het milieu wordt immers geëxploiteerd door verschillende gebruikers, waarvan de visserijsector er slechts één is.

Omdat nog geen concrete projecten ingevuld zijn, is het niet goed mogelijk om alternatieven voor te stellen. Wellicht is dit ook niet nodig, omdat redelijkerwijze kan verwacht worden dat de projecten actief zullen bijdragen aan de bescherming van het mariene milieu en de mariene beschermde gebieden en dus een positief effect zullen hebben.

Maatregel 1.4 - Innovatiesteun

Bij deze maatregel gaat het vooral om financiële steun voor innovatie die gericht is op het verminderen van de impact van visserijactiviteiten op het milieu, in het bijzonder de zeebodem. Dit zal dan ook een positief, permanent en langdurig effect zijn op:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** De steun kadert in de huidige wetgeving van de kaderrichtlijn mariene strategie, de vogel- en habitatrichtlijn (Natura 2000) en het toekomstige Gemeenschappelijk Visserijbeleid. Nieuwe, flexibele en selectieve vistechnieken zullen naar verwachting minder schade aan de zeebodem toebrengen. De zeebodem is het leefgebied van een grote variëteit aan zeeorganismen en de paaipplaats voor soorten als haring, platvissen en kraakbeenvissen. Selectieve vistechnieken moeten ook leiden tot minder bijvangsten, niet alleen van niet-commerciële vissoorten maar ook van zeevogels en zeezoogdieren;
- **Bodem:** Zoals hierboven gesteld, moet innovatie in vistechnieken de impact op de zeebodem verminderen;
- **Lucht en klimaat:** Innovatie in de boomkorvisserij of in nieuwe vistechnieken zal er naar verwachting voor zorgen dat netten in mindere mate of helemaal niet meer over de zeebodem gesleept worden, zodat minder brandstof nodig zal zijn en de uitstoot wordt beperkt;
- **Materiële goederen:** Innovatie kan uiteraard leiden tot vernieuwing van het materiaal aan boord en mogelijk een stijging van de waarde van de betrokken vissersschepen.

Een positief grensoverschrijdend effect is te verwachten, aangezien de Belgische vissersvloot ook actief is op visgronden buiten het BDNZ.

Onrechtstreeks is ook een positief effect te verwachten op de (vissers)bevolking. Minder beroering van de zeebodem biedt meer kansen voor geschikte paaipplaatsen voor vissen, wat op termijn zal leiden tot een groter vangstaanbod. Bovendien hebben projecten gericht op het invoeren van nieuwe visserijtechnieken, naast het positief milieueffect, als secundair effect een positieve invloed op het diversifiëren van de Vlaamse vissersvloot. Gecombineerd met de juiste marketing, kan dit leiden tot een grotere bedrijfseconomische draagkracht en betere concurrentiepositie voor de sector.

Vanuit de milieubeoordeling wordt opgemerkt dat het toepassen van nieuwe technieken een positieve impact kan hebben op het milieu, doch dat deze technieken vooraleer toegepast te worden in de praktijk een degelijke wetenschappelijke ondersteuning en opvolging vereisen. Indien niet, dan kan het toepassen van nieuwe visserijtechnieken een inefficiënte en dure investering zijn, die niet de gewenste, duurzame resultaten behaalt. Duurzame aquacultuur en maricultuur kunnen ook hier goede alternatieven zijn. De voornaamste andere alternatieven, zoals het instellen van beperkingen in tijd (niet vissen of enkel passief vissen tijdens de paaiperiode) of plaats (bv. enkel passief vissen in mariene beschermde gebieden) komen aan bod in de overige maatregelen (1.3, 1.5, 5.1)

Maatregel 1.5 – Bescherming en herstel van mariene biodiversiteit en ecosystemen

Net als bij maatregel 1.3 gaat het hier om het naleven van de milieuverplichtingen volgens de Marine Framework Strategy Directive (Kaderrichtlijn Mariene Strategie), Natura 2000 en het toekomstige Gemeenschappelijk Visserijbeleid. Naar verwachting zal deze maatregel een positief, permanent en lange termijn effect hebben op:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** De maatregel ondersteunt de bescherming van het aquatisch milieu en de aquatische fauna en flora;
- **Bodem:** Aangezien (het vermijden van) bodemberoering deel uitmaakt van de kaderrichtlijn mariene strategie en aangezien de bodemstructuren in mariene beschermde gebieden (zoals het habitatrichtlijngebied 'Vlaamse Banken') Europees beschermd zijn, kunnen we verwachten dat de visserij hiermee rekening zal houden en dat die maatregelen gesteund zullen worden die leiden tot een beter behoud of herstel van de bodem(structuren);
- **Water:** De kaderrichtlijn mariene strategie wil niet alleen streven naar een gezond ecosysteem tegen 2020, maar ook gezonde (mariene) wateren. Beschermingsmaatregelen in het kader van deze richtlijn zullen daarom naar verwachting ook gericht zijn op het beperken of vermijden van verontreiniging en het opruimen van afval.

De termijn van de effecten wordt bepaald door het type projecten, de verwachting is wel dat het hier om lange termijn effecten zal gaan. Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht. De beoogde positieve effecten zijn omkeerbaar: een "verbeterd" ecosysteem kan door tal van andere factoren opnieuw achteruitgaan, het milieu wordt immers geëxploiteerd door verschillende gebruikers, waarvan de visserijsector er slechts één is. Anderzijds is de visserij wel de meest kritische factor voor het al dan niet kunnen optekenen van de positieve impact op het milieu van een beschermd marien gebied. Daarom is een sterke koppeling nodig tussen deze sector en het milieubeleid op zee. Visserijbeperkingen moeten afgestemd worden met de mariene beschermde gebieden (bvb. door het verbieden van bodemberoerende visserijtechnieken én het promoten van passieve visserijtechnieken). Maar ook vanuit de visserijadministratie zelf moeten beperkingen ingesteld worden (in tijd – bvb. paaiperiode – alsook in plaats – bvb. in een kustsegment enkel passieve technieken). Beperkingen die uiteraard ook een win-win situatie brengen, aangezien ze op termijn leiden tot een groter vangstaanbod voor de visserij.

Beschermingsmaatregelen kunnen ook bestaan uit projecten voor investeringen in vishavens en aanlandingsplaatsen voor faciliteiten voor marien afval. Vissers kunnen actief meewerken aan het ruimen en aanlanden van marien afval (bv. plastic).

Omdat nog geen concrete projecten ingevuld zijn, is het niet goed mogelijk om alternatieven voor te stellen. Wellicht is dit ook niet nodig, omdat redelijkerwijze kan verwacht worden dat de projecten actief zullen bijdragen aan de bescherming van het mariene milieu en de mariene beschermde gebieden en dus een positief effect zullen hebben.

Maatregel 1.6 - Investerings aan boord ter vermindering van emissies en pollutanten en investeringen in vistuig zonder te raken aan de selectiviteit van het vistuig

De traditionele boomkorvisserij brengt een groot verbruik met zich mee van fossiele brandstoffen en leidt tot veel emissies. De toepassing van andere, milieuvriendelijke en brandstofbesparende vistechnieken met minder beroering zal een positief effect hebben op:

- **Water:** Vistechnieken die minder (of geen) gebruik maken van netten die over de bodem worden gesleept, zullen minder weerstand ondervinden en daardoor minder brandstof vereisen. Er komen dan ook minder pollutanten (brandstofuitstoot) in het zeewater terecht. Dit levert uiteraard een positieve bijdrage op de kwaliteit van het water, hoewel die kwaliteit nog door vele andere factoren beïnvloed wordt: vervuiling aangevoerd door rivieren als de Schelde, atmosferische inbreng (bv. zure regen), olielozingen, e.d.
- **Lucht en klimaat:** Een vermindering van de (brandstof)uitstoot heeft niet alleen betrekking op het zeewater, maar uiteraard ook de lucht, waar ook een positief effect verwacht kan worden.
- **Materiële goederen:** Innovatie kan uiteraard leiden tot vernieuwing van het materiaal aan boord en mogelijk een stijging van de waarde van de betrokken vissersschepen.

Aangezien de vloot ook buiten Belgische wateren gaat vissen, is een (positief) grensoverschrijdend effect mogelijk.

Onrechtstreeks zal er wellicht ook een positief merkbaar zijn voor de (vissers)bevolking, aangezien een kleinere behoefte aan brandstof een daling in energiekost (minder brandstofverbruik) met zich meebrengt.

Het is van groot belang dat de maatregel in zijn geheel wordt uitgevoerd en dat de selectiviteit van het vistuig voorop staat. Het is niet de bedoeling dat energievriendelijke motoren ingezet worden om de visserijinspanning te doen toenemen. Het gevaar is immers dat efficiënter gebruik van energie zou leiden tot het sneller bereiken van de visgronden, waar dan langer gevestigd kan worden. Het is ook niet de bedoeling om nieuwe visbestanden te gaan ontginnen, zonder outputbeperking (quota). Het zoeken naar alternatieve vistechnieken moet gericht zijn op de selectiviteit en energiebesparing, en niet op de efficiëntie.

Ook bij deze maatregel kunnen aquacultuur en maricultuur duurzame alternatieven zijn (zie maatregelen 1.8, 1.9 en 2.17).

Maatregel 1.7 - Steun voor dierengezondheid en dierenwelzijn in aquacultuur

De tabel van de analyse van deze maatregel per milieuthema wijst op:

- **Biodiversiteit, fauna, flora:** een positief effect gezien het doel van deze maatregel duidelijk gericht is op de preventie en de bestrijding van bepaalde ziekten bij aquatische organismen;
- **Water:** mogelijk een negatief secundair effect bij het gebruik van teveel antibiotica in het waterig milieu. Verwacht wordt dat dit effect beperkt blijft omdat de maatregel zich eveneens richt op preventie;
- **Gezondheid (mens):** een positief effect mag verwacht worden; het voorkomen van ziekten bij het kweken van vis resulteert in:
  - een gezondere werkomgeving voor de werknemers en
  - een kwalitatief hoogstaand product voor de consument.

Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht bij deze maatregel.

Het opstellen en uitvoeren van deze maatregel valt onder de veterinaire-rechtelijke voorschriften voor aquacultuurdieren. Het wettelijke en controlerend kader zijn hierbij van die aard dat er geen alternatieven voorgesteld worden voor deze maatregel. Om dezelfde reden worden geen specifieke aanbevelingen geopperd voor het uitvoeren van deze maatregel.

Dierengezondheid is nog steeds een uitdaging voor duurzame aquacultuur, omdat de wetenschappelijke kennis hierover nog onvoldoende is en omdat nog maar weinig antibiotica wettelijk gebruikt mogen worden bij vissoorten (vooral bij dure kweeksoorten en bij de kwetsbare groeistadia in kwekerijen). Een bijkomende moeilijkheid is dat de vis geen overblijfselen van geneesmiddelen mag bevatten die een gezondheidsrisico voor de consument kunnen inhouden. Het streng gereguleerde, beperkte gebruik van geneesmiddelen in aquacultuur en het gebrek aan kennis daarover resulteren in een gebrek aan kennis over mogelijke schadelijke effecten voor het milieu. In elk geval verdient het aanbeveling om producten te gebruiken die bekend staan als milieuvriendelijk. Verder hangt veel af van de uiteindelijke precieze inplanting van het aquacultuurbedrijf: gesloten systemen zullen minder impact hebben op de omgeving en op wilde vissoorten dan open systemen.

Maatregel 1.8 - Steun voor verzekering tegen schade in aquacultuursector

Bij deze maatregel worden geen milieueffecten verwacht.

Maatregel 1.9 - Partnerschap tussen wetenschappers en vissers

Bij deze maatregel kan een positief, permanent en langdurig effect verwacht worden op:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** De uitwisseling van kennis tussen wetenschappers en vissers zal naar verwachting leiden tot duurzamere vistechnieken en daarmee ook wellicht minder bijvangsten, minder beroering van het bodemleven e.d. Daarnaast kan ook een verdere verbetering van het stockbeheer voortvloeien uit een kennisuitwisseling tussen wetenschap en visserij.
- **Socio-economie:** Toegenomen kennis bij vissers kan leiden tot meer energiezuinige technieken, betere prijszetting, betere werktuigen aan boord e.d.
- **Lucht en klimaat:** De uitwisseling van kennis kan leiden tot meer energiezuinige technieken en daarmee gepaard minder uitstoot van brandstof.

- **Water:** De uitwisseling van kennis kan leiden tot meer energiezuinige technieken en daarmee gepaard minder uitstoot van brandstof.

Aangezien de Belgische vloot ook buiten de Belgische wateren gaat vissen, zijn (positieve) grensoverschrijdende effecten mogelijk. De omkeerbaarheid van de effecten kan variëren naargelang de projecten die uit de samenwerking voortkomen.

Vanuit de milieubeoordeling worden geen alternatieven voorgesteld. Er wordt aanbevolen om die projecten te selecteren die primair een positief milieu effect hebben. Hiertoe dient voorrang gegeven te worden aan projecten waarbij een duurzaam beheer van de omgeving centraal staat, het gebruik van alternatieve visserijtechnieken, afvalverwerking, reductie van afvalproductie, ... Het opstellen van een 'score card' om het positief effect van een project in te schatten, is hierbij mogelijk een bruikbare tool.

Maatregel 1.10 - Steun voor innovatie in aquacultuur

Innovatie die gericht is op duurzaamheid in de aquacultuursector zal naar verwachting een positief effect hebben op:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** Nieuwe kweektechnieken en het kweken van nieuwe doelsoorten moeten bijdragen tot het verduurzamen van de aquacultuursector en het verminderen van de impact op lokale fauna en flora. Universiteiten en andere onderzoeksinstituten zetten ook in op het kweken van nieuwe voederorganismen, larvicultuur, een verbeterde kwaliteit van gekweekte aquatische organismen, opbouw van ziekteresistentie en optimalisatie van de kweeksystemen. Er wordt ook geprobeerd om de visteelt te combineren met de teelt van bepaalde gewassen, bv. tomaat. Nog een positieve invloed op fauna en flora is het onderzoek naar de kweek van soorten voor het herbevolken van rivieren en andere waterwegen. Daarnaast is er ook de kweek van algen, om te gebruiken als bioremediator, voor CO₂- en Nox-vastlegging, als grondstof en/of supplement in voeding of als voeder (voor o.a. aquatische organismen) en voor de behandeling van afvalwater.
- **Volksgezondheid:** Innovatie die leidt tot verbeterde kwaliteit van gekweekte aquatische organismen zal leiden tot betere vis- of schelpdierproducten voor de consument;
- **Water:** Het waterverbruik is de voornaamste uitdaging voor de ontwikkeling van een duurzame aquacultuur in Vlaanderen. Innovatie, zoals het gebruik van intensieve recirculatiesystemen (Recirculatory Aquaculture System – RAS) of het gebruik van alternatieve waterbronnen (openputwater, regenwater, ...) kunnen zorgen voor een reductie in het verbruik van water en daardoor niet alleen meer duurzaamheid maar ook een economisch interessant effect.
- Een correcte behandeling van effluentwater is nodig om eventuele negatieve effecten op het oppervlaktewater te vermijden;
- **Materiële goederen:** Aquacultuursystemen die, na uitgebreid onderzoek, de nieuwste technieken gebruiken en zuiniger zijn in het verbruik van water en energie zullen naar verwachting stijgen in waarde en economisch meer rendabel zijn.

De termijn, de omkeerbaarheid en de tijdelijkheid van de effecten is variabel naargelang de bestaansduur van de ondernemingen. Er worden geen significante grensoverschrijdende

effecten verwacht. Eventueel kunnen deze voorkomen indien er maricultuurprojecten uitgevoerd worden op grenszones van de Noordzee (het BDNZ).

Vanuit de milieubeoordeling wordt opgemerkt dat de te verwachten effecten nog onzeker zijn, gezien deze samenhangen met de nog te selecteren projecten.

Maatregel 1.11 - Productie-investeringen in aquacultuur

Vanuit de milieubeoordeling worden volgende effecten verwacht bij deze maatregel:

- **Biodiversiteit, flora en fauna:** Hoewel aquacultuur en maricultuur een duurzaam alternatief kunnen bieden voor de visserij en in die zin dus een positief effect hebben (vermindering van impact op de visbestanden), blijkt in de praktijk dat er toch enkele belangrijke uitdagingen zijn die kunnen leiden tot een negatief effect op het milieu. Zo is er een reëel risico dat de gekweekte, vaak uitheemse soorten ontsnappen en gaan concurreren met inheemse soorten. Een andere negatief effect kan ook optreden wanneer bestaande vijvers worden heringericht voor aquacultuur. Zo kan het ruimen van slib nefast zijn voor doortrekkende steltlopers, die hier hun voedsel uit halen, en op watervogels – die dan op grotere diepte hun voedsel moeten gaan zoeken. Het kweken van karpers heeft vaak een negatief effect op de lokale flora (bodem wordt kaal gevreten). Voor de kweek van carnivore vissen zoals zalm is vismeel nodig van wilde vis, waardoor de visserij juist meer moet aanlanden om aan de vraag naar vismeel te voldoen. Wanneer vissen in te kleine bassins leven, zijn ze ook vatbaarder voor ziekten, waardoor meer antibiotica nodig zijn. Ook bij schelpdierkweek kan een negatief effect optreden: als de kweek intensief is, is er een verhoogde uitstoot van afvalstoffen (nutriënten), wat kan leiden tot een verstoring van de trofische niveaus en een verstoring van fauna en flora. Het positieve effect (vermindering van impact op de wilde visbestanden) wordt in Vlaanderen voorlopig nog sterk beperkt, o.a. doordat de aquacultuursector erg klein is.
- **Volksgezondheid:** De vis- en schelpdierproducten uit aquacultuur zijn van hoge kwaliteit en hebben daarom een positief effect op de gezondheid van de mens.
- **Water:** Dit is de belangrijkste uitdaging voor de sector. Aquacultuur vereist intensief gebruik van water. Zelfs met het gebruik van intensieve recirculatiesystemen (*Recirculatory Aquaculture System* – RAS) blijft het moeilijk om voldoende grote hoeveelheden water van goede kwaliteit ter beschikking te hebben voor waterverversing. Diepe waterwinningen worden maar beperkt hervergund, waarbij ook het vergunde oppompvolume steeds meer verlaagd wordt. Alternatieve waterbronnen zijn openputwater, oppervlaktewater, drainagewater, regenwater e.d., maar die zijn van mindere kwaliteit omdat ze te hoge gehalten bevatten aan niet-gewenste stoffen, zoals ijzer, ammonium, nitraat, roet of bacteriën. Anderzijds is leidingwater veel te duur voor het gebruik in aquacultuur. Mogelijk kan innovatie voor betere technieken en minder waterverbruik zorgen, waarbij het milieueffect onduidelijk is. Zoniet verwachten we hier eerder een negatief effect.
- **Materiële goederen:** Het milieueffect is naar verwachting positief, omdat bestaande vissersvaartuigen een nieuwe bestemming kunnen krijgen (voor maricultuur) en omdat de economie van aanverwante sectoren (bv. verwerkingsindustrie) wellicht zal stijgen.

- **Landschap:** Afhankelijk van hoe en waar aquacultuur wordt ingericht, kan het effect op het landschap positief of negatief zijn. In industriegebieden kan de aanleg van nieuwe, natuurlijk ingerichte waterbekkens een ecologische verbetering zijn, maar als bestaande vijvers in landelijke of natuurgebieden worden gebruikt, zal er eerder sprake zijn van een negatief effect.

De termijn, de omkeerbaarheid en de tijdelijkheid van de effecten is variabel naargelang de bestaansduur van de ondernemingen. Er worden geen significante grensoverschrijdende effecten verwacht. Eventueel kunnen deze voorkomen indien er maricultuur projecten uitgevoerd worden op grenszones van de Noordzee (het BDNZ).

Vanuit de milieubeoordeling wordt opgemerkt dat de te verwachten effecten nog onzeker zijn, gezien deze samenhangen met de nog te selecteren projecten. Als rekening gehouden wordt met de hierboven genoemde knelpunten, kan het globale milieueffect eerder beschouwd worden als positief. Dan moeten de aquacultuurprojecten wel uitgevoerd worden in ofwel gesloten en geïntegreerde intensieve systemen, zodat de kans op uitlekken van ziektes en afvalstoffen miniem is, en met niet-carnivore, ziektebestendige soorten, ofwel in open maar extensieve systemen. De sector moet ook nog gevoelig groeien om echt een alternatief te bieden voor de visvangst en om de impact op de wilde visbestanden zichtbaar te verminderen.

In België is het opzetten van aquacultuur op land en maricultuurprojecten een milieuvergunningsplichtige activiteit. Bij het evalueren van een project moet rekening gehouden worden met zowel een nationaal als een Europees beleidskader: Kaderrichtlijn water, concessies voor andere exploitaties van het mariene milieu (bv. zandwinning, windenergie, baggeractiviteiten, scheepsvaart,...), beperkingen op het gebruik van uitheemse soorten, beschermde mariene gebieden, enz. In het bijzonder moeten nieuwe projecten (installaties) vooraleer ze geïmplementeerd worden een impactstudie doorlopen, advies krijgen van de desbetreffende autoriteiten, en indien nodig een publieke raadpleging ondergaan. Aanvullend moeten de projecten voor aquacultuur op land en maricultuur aantoonbaar bedrijfseconomisch leefbaar zijn en op basis van wetenschappelijk advies technisch realiseerbaar zijn.

Bij het evalueren van aquacultuur- of maricultuurprojecten kunnen criteria opgesteld worden waarbij 'milieuvorwaarden' gedefinieerd worden. Vanuit het oogpunt van de milieubeoordeling wordt voorgesteld om met de volgende overwegingen rekening te houden:

- het voorrang geven van projecten waarbij de draagkracht van het omringende milieu gerespecteerd wordt, bvb: beheer van afvalproductie, afvalwaterbehandeling, ...
- het voorrang geven aan projecten waarbij geen conflicten ontstaan tussen de verschillende gebruikers van het mariene milieu (maricultuur, zandwinning, vissers, bagger storten enz);
- het vooropstellen van objectieve criteria om voorrang te geven aan aquacultuur aan land en maricultuurprojecten die op een innovatieve manier een duurzaam positief effect op het milieu teweeg brengen (bvb. intensievere recirculatietechnieken, polycultuur...).

Vanuit de milieubeoordeling worden voor deze maatregel geen alternatieve maatregelen voorgesteld. Wel moet rekening gehouden worden met de bovengenoemde opmerkingen en aanbevelingen.

Maatregel 1.1 - Innovatie gelinkt aan bescherming van mariene biologische bestanden											
Milieuthema	Subthema		Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend effect	Onzekerheden	Mitigerende maatregelen	Alternatieven
Biodiversiteit/	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	1	+	P	L	N	Ja	De mate van het effect is afhankelijk van het aantal en aard van de innovaties aan boord, het gebruikte type alternatieve visserijtechniek en het visserijbeheer	Resultaten van nieuwe visserijtechnieken opvolgen, zodat beheer kan bijgestuurd worden; Opleggen van strikte quota als innovatie leidt tot het ontginnen van nieuwe visbestanden	Maricultuur aquacultuur
Fauna/		Beschermde soorten	1	+	P	L	N	Ja			
Flora		Gevoelige soorten	1	+	P	L	N	Ja			
		Commerciële en niet-commerciële vissoorten	1	+	P	L	N	ja			
	Natuurlijke sites en habitats		1	+	P	L	N	Ja			
	Beschermde gebieden										
	(vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)		1	+	P	L	N	Ja			
Bodem	Op land		nvt								
	Mariene milieu										
			1	+	P	L	N	Ja	De mate van het effect is afhankelijk van het gebruikte type visserijtechniek		
Socio-economie			2	+	P	L	N	Ja			

Maatregel 1.1 - Innovatie gelinkt aan bescherming van mariene biologische bestanden												
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijke id	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend effect	Onzekerheden	Mitigerende maatregelen	Alternatieven
Gezondheid (mens)				Nvt								
Water	Op land			Nvt								
	Mariene milieu			Nvt								
Lucht				2	+	P	L	N	Ja			
Klimaat				2	+	P	L	N	Ja			
Materiële goederen				1	+	P	L	N	Ja	De mate van het effect is afhankelijk van het gebruikte type visserijtechniek		
Landschap	Op land			Nvt								
	Mariene milieu			Nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		Nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		Nvt								
		Beschermde wrakken		Nvt								
Geluid				Nvt								

	Maatregel 1.2 - Steun voor investeringen ter vermindering van de impact van vissen op het mariene milieu en aanpassen vistechnieken, ter bescherming van visbestanden											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar heid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	Mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	1	+	P	L	N	Ja	Effect zal bepaald worden door manier waarop maatregel uitgevoerd wordt en de ruimtelijke planning. Tevens wordt het effect bepaald door het gebruikte type van nieuwe visserijtechniek en het visserijmanagement, alsook de juiste wetenschappelijke ondersteuning.	Wetenschappelijke ondersteuning en opvolging zijn nodig.	Maricultuur Aquacultuur Visvangst beperken in plaats en/of tijd	
		Beschermde soorten	1	+	P	L	N	Ja				
		Gevoelige soorten	1	+	P	L	N	Ja				
		Commerciële en niet- commerciële vissoorten	1	+	P	L	N	Ja				
	Natuurlijke sites en habitats		1	+	P	L	N	Ja				
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)		1	+	P	L	N	Ja				
Bodem	Op land		Nvt							Het type van gebruikte nieuwe visserijtechniek zal bepalend zijn voor het effect.		
	Mariene milieu		1	+	P	L	N	Ja				
Socio-economie			2	+	P	L	N	Ja				
Gezondheid (mens)			Nvt									
Water	Op land		Nvt									
	Mariene milieu		Nvt									
Lucht			1	+	P	L	N	Ja				
Klimaat			1	+	P	L	N	Ja				

	Maatregel 1.2 - Steun voor investeringen ter vermindering van de impact van vissen op het mariene milieu en aanpassen vistechnieken, ter bescherming van visbestanden											
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend Effect	Onzekerheden	Mitigerende maatregelen	alternatieven
Materiële goederen				1	+	P	L	N	ja			
Landschap	Op land			Nvt								
	Mariene milieu			Nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		Nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		Nvt								
		Beschermde wrakken		Nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 1.3 - Steun voor toepassing beschermingsmaatregelen											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar heid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	Mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	1	+	P	L	O	Nee				
		Beschermde soorten	1	+	P	L	O	Nee				
		Gevoelige soorten	1	+	P	L	O	Nee				
		Commerciële en niet-commerciële vissoorten	1	+	P	L	O	Nee				
	Natuurlijke sites en habitats		1	+	P	L	O	Nee				
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)		1	+	P	L	O	Nee				
Bodem	Op land		Nvt									
	Mariene milieu		Nvt									
Socio-economie			1	+	P	L	O	Nee				
Gezondheid (mens)			2	+	P	L	O	Nee				
			Nvt									
Water	Op land		1	+	P	L	O	Nee				
	Mariene milieu		1	+	P	L	O	Nee				
Lucht			nvt									
Klimaat			Nvt									
Materiële goederen			Nvt									
Landschap	Op land		Nvt									
	Mariene milieu		Nvt									
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen	Nvt									
	Mariene milieu	Beschermde sites	Nvt									
		Beschermde wrakken	Nvt									
Geluid			Nvt									

	Maatregel 1.4 - Innovatiesteun														
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar heid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	Mitigerende maatregelen	Alternatieven			
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	1	+	P	L	O	Ja	Technieken vereisen een degelijke wetenschappelijke ondersteuning en opvolging vooraleer toegepast te worden in de praktijk	Technieken vereisen een degelijke wetenschappelijke ondersteuning en opvolging vooraleer toegepast te worden in de praktijk	- Duurzame aquacultuur - Visbeperkingen in tijd - Visbeperkingen in plaats			
			Beschermde soorten	1	+	P	L	O	Ja						
			Gevoelige soorten	1	+	P	L	O	Ja						
			Commerciële en niet-commerciële vissoorten	1	+	P	L	O	Ja						
	Natuurlijke sites en habitats			1	+	P	L	O	Ja						
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)			1	+	P	L	O	Ja						
Bodem	Op land		nvt												
	Mariene milieu														
socio-economie			1	+	P	L	O	Ja							
Gezondheid (mens)			Nvt												
Water	Op land		Nvt												
	Mariene milieu		Nvt												
Lucht			1	+	P	L	O	Ja							
Klimaat			1	+	P	L	O	Ja							
Materiële goederen			1	+	P	L	O	Ja							
Landschap	Op land		Nvt												
	Mariene milieu		Nvt												
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen	Nvt												
	Mariene milieu	Beschermde sites	Nvt												
		Beschermde wrakken	Nvt												
Geluid			nvt												

	Maatregel 1.5 - Bescherming en herstel van mariene biodiversiteit en ecosystemen											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar heid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	1	+	P	L	O	nee		Sterke koppeling nodig tussen de visserij-sector en het milieubeleid op zee		
		Beschermde soorten	1	+	P	L	O	nee				
		Gevoelige soorten	1	+	P	L	O	nee				
		Commerciële en niet-commerciële vissoorten	1	+	P	L	O	nee				
	Natuurlijke sites en habitats		1	+	P	L	O	nee				
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)		1	+	P	L	O	nee				
Bodem	Op land		nvt	Nvt								
	Mariene milieu			1	+	P	L	O	nee			
socio-economie				Nvt								
Gezondheid (mens)				Nvt								
Water	Op land			1	+	P	L	O	nee			
	Mariene milieu			1	+	P	L	O	nee			
Lucht				Nvt								
Klimaat				Nvt								
Materiële goederen				Nvt								
Landschap	Op land			Nvt								
	Mariene milieu			Nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		Nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		Nvt								
		Beschermde wrakken		Nvt								
Geluid				Nvt								

	Maatregel 1.6 - Investerings aan boord ter vermindering van emissies en polluenten en investeringen in vistuig zonder te raken aan de selectiviteit van het vistuig												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar heid	Grensover- schrijdend	Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	nvt							Resultaten van investeringen opvolgen, zodat beheer kan bijgestuurd worden;	Aquacultuur en maricultuur	
			Beschermd soorten	nvt									
			Gevoelige soorten	nvt									
			Commerciële en niet-commerciële vissoorten	nvt									
	Natuurlijke sites en habitats			nvt									Opleggen van strikte quota als investering zou leiden tot het ontginnen van nieuwe visbestanden
	Beschermd gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)			nvt									
Bodem	Op land			nvt									
	Mariene milieu			nvt									
socio-economie				1	+	P	L	O	ja				
Gezondheid (mens)				nvt									

	Maatregel 1.4 - Innovatiesteun											
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend Effect	Onzekerheden	Mitigerende maatregelen	Alternatieven
Water	Op land			1	+	P	L	O	ja			
	Mariene milieu			1	+	P	L	O	ja			
Lucht				1	+	P	L	O	ja			
Klimaat				1	+	P	L	O	ja			
Materiële goederen				1	+	P	L	O	ja			
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 1.7 - Steun voor diergezondheid en dierenwelzijn in aquacultuur												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar heid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven	
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	1	+	T	K	O	nee			Voorkeur geven aan gesloten systemen (omdat die minder impact hebben op wilde vissoorten)		
		Beschermde soorten	1	+	T	K	O	nee					
		Gevoelige soorten	1	+	T	K	O	nee					
		Commerciële en niet-commerciële vissoorten	1	+	T	K	O	nee					
	Natuurlijke sites en habitats		nvt										
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)		nvt										
Bodem	Op land		nvt										
	Mariene milieu		nvt										
socio-economie			nvt										
Gezondheid (mens)			1	+	T	K	O	nee					
Water	Op land		2	-	T	K	O	nee			beperken van het gebruik van antibiotica in water; voorkeur geven aan milieuvriendelijke geneesmiddelen		
	Mariene milieu		2	-	T	K	O	nee					
Lucht			nvt										

	Maatregel 1.7 - Steun voor diergezondheid en dierenwelzijn in aquacultuur											
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Klimaat				nvt								
Materiële goederen				nvt								
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 1.9 - Partnerschap tussen wetenschappers en vissers												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- -lijkheid	Schaal	Tijdelijkhei d	Termijn	Omkeerba arheid	Effect	Grensover- schrijdend	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	1	+	P	L	O	ja	De omkeerbaarheid van de effecten kan variëren naargelang de projecten die uit de samenwerking voortkomen			
			Beschermde soorten	1	+	P	L	O	ja				
			Gevoelige soorten	1	+	P	L	O	ja				
			Commerciële en niet-commerciële vissoorten	1	+	P	L	O	ja				
	Natuurlijke sites en habitats			1	+	P	L	O	ja				
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)			1	+	P	L	O	ja				
	Bodem	Op land			nvt								
Mariene milieu				nvt									
socio-economie				1	+	P	L	O	ja				
Gezondheid (mens)													
Water	Op land			1	+	P	L	O	ja				

	Maatregel 1.9 - Partnerschap tussen wetenschappers en vissers												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkhei d	Termijn	Omkeerba arheid	Effect	Grensover- schrijdend	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
	Mariene milieu			1	+	P	L	O	ja				
Lucht				nvt									
Klimaat				nvt									
Materiële goederen				nvt									
Landschap	Op land			nvt									
	Mariene milieu			nvt									
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt									
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt									
		Beschermde wrakken		nvt									
Geluid				nvt									

	Maatregel 1.10 - Steun voor innovatie in aquacultuur												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkhei d	Termijn	Omkeerba arheid	Effect	Grensover- schrijdend	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	1	+	T	K	O	nee	te verwachten effecten nog onzeker, gezien deze samenhangen met de nog te selecteren projecten;	De termijn, de omkeerbaarheid en de tijdelijkheid van de effecten is variabel naargelang de bestaansduur van de ondernemingen	een 'score- card' opstellen om zo objectief mogelijk de projecten voor innovatie te beoordelen op hun positieve milieu- effecten (en dan voorrang te geven aan die projecten)	
			Beschermde soorten	1	+	T	K	O	nee				
			Gevoelige soorten	1	+	T	K	O	nee				
			Commerciële en niet- commerciële vissoorten	1	+	T	K	O	nee				
	Natuurlijke sites en habitats			1	+	T	K	O	nee				
	Beschermde gebieden (vogel- /habitatrichtlijn; Ramsar)			1	+	T	K	O	nee				
	Bodem	Op land			nvt								
Mariene milieu				nvt									
socio-economie				Nvt									
Gezondheid (mens)				1	+	T	K	O	nee				
Water	Op land			1	+	T	K	O	nee				

	Maatregel 1.10 - Steun voor innovatie in aquacultuur												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkhei d	Termijn	Omkeerba arheid	Effect	Grensover- schrijdend	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
	Mariene milieu			1	+	T	K	O		nee			
Lucht				Nvt									
Klimaat				Nvt									
Materiële goederen				1	+	T	K	O		nee			
Landschap	Op land			Nvt									
	Mariene milieu			Nvt									
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		Nvt									
	Mariene milieu	Beschermde sites		Nvt									
		Beschermde wrakken		Nvt									
Geluid				nvt									

Maatregel 1.11 - Productie-investeringen in aquacultuur													
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkhei d	Termijn	Omkeerba arheid	Effect	Grensover- schrijdend	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	1	-	T	K	O	nee	De termijn, de omkeerbaarheid en de tijdelijkheid van de effecten is variabel naargelang de bestaansduur van de ondernemingen.	Investeren in gesloten, geïntegreerde aquacultuur-projecten;		
			Beschermde soorten	1	-	T	K	O	nee				
			Gevoelige soorten	1	-	T	K	O	nee				
			Commerciële en niet-commerciële vissoorten	1	-	T	K	O	nee				
	Natuurlijke sites en habitats			1	-	T	K	O	nee				
	Beschermd gebied (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)			1	-	T	K	O	nee				
	Bodem	Op land			nvt								De te verwachten effecten zijn nog onzeker, gezien deze samenhangen met de nog te selecteren projecten.
Mariene milieu				nvt									
socio-economie				nvt									
Gezondheid (mens)				1	+	T	K	O	nee				
Water	Op land			2	-	T	K	O	nee				

	Maatregel 1.11 - Productie-investeringen in aquacultuur												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkhei d	Termijn	Omkeerba artheid	Effect	Grensover- schrijdend	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
	Mariene milieu			2	-	T	K	O		nee			
Lucht				nvt									
Klimaat				nvt									
Materiële goederen				1	+	T	K	O		nee			
Landschap	Op land			1	0	T	K	O		nee			
	Mariene milieu			1	0	T	K	O		nee			
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt									
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt									
		Beschermde wrakken		nvt									
Geluid				nvt									

10.2.2 Bevorderen van innovatieve, competitieve en kennis-gebaseerde visserij en aquacultuur

Maatregel 2.1 - Het opzetten van adviesdiensten en leveren van advies voor aquacultuurbedrijven

Als we ervan uitgaan dat advies gericht is op verduurzaming, zal deze maatregel naar verwachting een positief milieueffect hebben op:

- **Socio-economie:** Aquacultuurproducenten zijn gebaat bij advies dat hen in staat stelt hun kennis uit te breiden en nieuwe, verbeterde technieken te implementeren.
- **Gezondheid (mens):** Advisering kan leiden tot een verbeterde kwaliteit van aquacultuurproducten.

Uit artikel 48 van de verordening EFMZV blijkt dat die adviesdiensten financieel gesteund zullen worden die de globale prestaties en het concurrentievermogen van aquacultuurbedrijven verbeteren. Dit betekent dat adviesverlening in principe kan leiden tot een sterke groei van de sector, wat een negatief milieueffect teweeg kan brengen (bv. naar waterverbruik toe). We willen daarom benadrukken dat de adviesverlening in de eerste plaats gericht moet zijn op duurzaamheid.

Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht. De milieueffecten werken op lange termijn en zijn wellicht omkeerbaar (advies kan herzien worden op basis van voortschrijdend inzicht).

Adviesverlening kan bestaan uit het wetenschappelijk begeleiden van innovatieve, gespecialiseerde of gecommercialiseerde kweek in mono- en polycultuur of uit het aanleveren van advies omtrent interessante kweeksoorten, kweekcondities, waterzuivering, afvalverwerking, constructie van professionele kwekerijen, kosten-baten analyse, etc. In Vlaanderen wordt het aquacultuurbeleid geadviseerd door de strategische stuurgroep aquacultuur van het Vlaamse aquacultuurplatform⁵. Daarin worden volgende onderzoekscentra gebundeld:

- Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
- KaHo Sint-Lieven – Aquaculture education and research facility
- Provinciaal proefcentrum voor de groenteteelt Oost-Vlaanderen
- Inagro
- Instituut voor Landbouw en Visserij
- Katholieke Universiteit Leuven (Biologie - Afdeling Dierenecologie en -systematiek / Diversiteit en Systematiek van Dieren)
- Universiteit Gent - UGent Aquaculture R&D Consortium
- ASEM Aquaculture Platform
- Vlaams Instituut voor de Zee

---

⁵ <http://www.aquacultuurvlaanderen.be>

Maatregel 2.2 - Verhogen van potentieel van aquacultuursites

Deze maatregel wordt als volgt beoordeeld:

- **Socio-economie:** Er zal wellicht een positief effect zijn. Het verhogen van het potentieel van aquacultuursites zal vooral gebeuren door de sites te verzamelen in zogenaamde aquaparken, zodat bedrijven kunnen samenwerken.
- **Water:** Waterverbruik is een belangrijk knelpunt in de aquacultuursector. Er is daarom sprake van een onduidelijk, maar eerder negatief effect. Bij aquacultuur blijft het zelfs met het gebruik van intensieve recirculatiesystemen (*Recirculatory Aquaculture System* – RAS) moeilijk om voldoende grote hoeveelheden water van goede kwaliteit ter beschikking te hebben voor waterversing. Diepe waterwinningen worden maar beperkt hervergund, waarbij ook het vergunde oppompvolume steeds meer verlaagd wordt. Alternatieve waterbronnen zijn openputwater, oppervlaktewater, drainagewater, regenwater e.d., maar die zijn van mindere kwaliteit omdat ze te hoge gehalten bevatten aan niet-gewenste stoffen, zoals ijzer, ammonium, nitraat, roet of bacteriën. Anderzijds is leidingwater te duur voor het gebruik in aquacultuur.
- **Landschap:** Het milieueffect is onduidelijk en hangt af van waar en hoe de aquaparken worden ingeplant. Zie de beoordeling van maatregel 1.9.

De termijn, de omkeerbaarheid en de tijdelijkheid van de effecten zijn variabel naargelang de bestaansduur van de ondernemingen. Er worden geen significante grensoverschrijdende effecten verwacht. Eventueel kunnen deze voorkomen indien er maricultuur projecten uitgevoerd worden op grenszones van de Noordzee (het BDNZ).

Vanuit de milieubeoordeling worden geen alternatieven voor deze maatregel voorgesteld. Wel is het belangrijk dat verder onderzoek wordt verricht naar het hergebruik van afvalwater, vooral naar RAS technologie. Dergelijke recirculatiesystemen moeten helpen om op een economisch haalbare manier de hoeveelheid waterversing en de productie van mest drastisch te verminderen.

Maatregel 2.3 - Innovatie

Naar verwachting zal innovatie in de visserij- en aquacultuursector een positief, permanent en langdurig effect hebben op:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** minder verstoring van bodemfauna en –flora, minder bijvangst en dus ook minder teruggooi;
- **Bodem:** betere boomkortechnieken of andere vistechnieken zoals sumwing zullen ervoor zorgen dat netten minder over de bodem slepen en de grond minder omwoelen
- **lucht:** minder weerstand bij het slepen van de netten zal vermoedelijk leiden tot minder verbruik van brandstof en dus minder uitstoot;
- **klimaat:** idem als voor ‘lucht’;
- **materiële goederen:** innovatie kan uiteraard leiden tot vernieuwing van het materiaal aan boord en mogelijk een stijging van de waarde van de betrokken vissersschepen.

Een positief grensoverschrijdend effect is te verwachten, aangezien de Belgische vissersvloot ook actief is op visgronden buiten het BDNZ.

Nieuwe, verbeterde processen en technieken zullen ook leiden tot meer kwaliteitsvolle visserijproducten en daardoor onrechtstreeks ook een positief effect hebben op de volksgezondheid.

Innovatie wordt op deze plaats in het BOP vooral voorgesteld als maatregel om de visserij competitiever te maken. De Vlaamse visserij heeft een lage rentabiliteit door de hoge uitbatingkosten en lage visprijzen. Vanuit de milieubeoordeling willen we er echter op wijzen dat dit niet ten koste mag gaan van het milieu en dat de samenhang met overige maatregelen, zoals bijvoorbeeld 1.1, van groot belang is. Het gevaar zou kunnen zijn dat nieuwe technieken en een verbeterde concurrentiepositie gaan leiden tot meer of intensiever vissen. We willen daarom benadrukken dat bij innovatie de selectiviteit en duurzaamheid niet uit het oog verloren mogen worden. Zie ook de beoordeling van maatregel 1.1.

Maatregel 2.4 – Adviesverlening

Het gaat om adviesverlening voor haalbaarheidsstudies naar de rendabiliteit van projecten en voor bedrijfs- en afzetstrategieën.

Als de projecten en strategieën in de eerste plaats gericht zijn op duurzaamheid, zal het milieueffect van deze maatregel voornamelijk bestaan uit een positief resultaat voor de **socio-economie** (van vissersorganisaties): kennis van vistechnieken en van het mariene milieu zullen toenemen, waardoor vissers sterker in de markt zullen staan en tegelijk ook beter in staat zullen zijn om duurzaamheid na te streven.

Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht. De milieueffecten werken op lange termijn en zijn wellicht omkeerbaar (advies kan herzien worden op basis van voortschrijdend inzicht).

Maatregel 2.5 - Investerings aan boord voor ontwikkeling complementaire activiteiten

Deze maatregel zal naar verwachting een positief effect hebben op:

- **Socio-economie:** Complementaire activiteiten, zoals de verwerking en afzet van visserij- en aquacultuurproducten, zorgen voor meer werkzekerheid voor vissers;

Er zal ook een permanent, langdurig, positief effect zijn op:

- **Materiële goederen:** Vernieuwing van het materiaal aan boord kan leiden tot een stijging van de waarde van de betrokken vissersschepen.

Er worden geen noemenswaardige grensoverschrijdende effecten verwacht.

Vanuit de milieubeoordeling wordt opgemerkt dat aqua- en maricultuuractiviteiten geïntegreerd dienen te zijn, d.w.z. geen monocultuurprojecten inhouden. De nadruk moet liggen op projecten waarin rekening gehouden wordt met milieudoelstellingen, voedselproductie en de bestaande en toekomstige hernieuwbare energieproductie. Concreet betekent dit dat verschillende schakels van het natuurlijke voedselweb samen worden gekweekt om de impact op de ecosystemen zo veel mogelijk te beperken. Zo kunnen

bijvoorbeeld algen, wier en schelpdieren worden geproduceerd om de overtollige meststoffen die afkomstig zijn van viskweek op te nemen.

Maatregel 2.6 – Steun aankoop tweedehandsvaartuig

Deze maatregel zal naar verwachting een positief effect hebben op:

- **Bevolking:** Toetreders tot de visserij hebben momenteel moeite om een vaartuig aan te kopen. Steun voor dergelijke aankopen zal de investering gemakkelijker maken en mogelijk nieuwe toetreders aantrekken in de sector.
- **Materiële goederen:** Door financiële steun krijgen tweedehandsvaartuigen als het ware een nieuw leven. Ze kunnen opnieuw ingezet worden en – in combinatie met de overige maatregelen van het BOP – vernieuwd (cf. Maatregel 1.4, 1.6 e.d.).

Er worden geen grensoverschrijdende milieueffecten verwacht. De effecten zijn wellicht tijdelijk en omkeerbaar (steun kan worden stopgezet).

De Europese Commissie ziet in de overcapaciteit van de Europese vissersvloot het meest nijpende probleem van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid en één van de voornaamste oorzaken van overbevissing. Ze wil dan ook vermijden dat de vloot zou worden uitgebreid met nieuwe vaartuigen en steunt daarom enkel de aankoop van tweedehandsschepen. Vanuit de milieubeoordeling wordt opgemerkt dat de maatregelen om (jonge) vissers steun te verlenen bij de aankoop van een tweedehands vaartuig, alternatieve visserijtechnieken in te voeren en de vloot te moderniseren zich dienen te richten op een verbetering van de selectiviteit en niet op efficiëntie. Het verminderen van energieverbruik dient hierbij een centraal gegeven te zijn. Bij deze maatregel dient er op gelet dat de aankoop niet leidt tot een stijging van de totale visserijinspanning. Hoewel de maatregel zich richt op het verwerven van tweedehands vaartuigen, kan de capaciteit en/of de visserijinspanning van het vissersvaartuig vergroot worden aangezien

- de aangekochte capaciteit inactief geweest kan zijn en door de aankoop van het vaartuig opnieuw geactiveerd kan worden,
- de verkoop van een tweedehands vaartuig financiële reserves kan creëren voor de verkoper die op zijn beurt een nieuw vaartuig kan verwerven. Dit creëert zowel vanuit milieustandpunt als vanuit bedrijfseconomisch standpunt extra druk.

Het uitvoeren van deze maatregel in se zal geen invloed hebben op de totale vlootcapaciteit (het betreft verwerving van bestaande vaartuigen) maar kan op de langere termijn een motivatie en een verhoogde belangstelling creëren om toe te treden tot de visserijsector. De combinatie met het voorzien van alternatieve visserijtechnieken, aangepaste opleidingen voor de visser en een verbetering van de veiligheid, verzekert een toekomst voor de visser.

Maatregel 2.7 - Investerings ter verbetering van gezondheid en veiligheid aan boord

Hier wordt een positief effect verwacht op:

- **Socio-economie:** Gezondere en veiligere werkomstandigheden aan boord komen de visser ten goede en maken het beroep aantrekkelijker;

- **Gezondheid:** Meer aandacht voor veiligheid en hygiëne aan boord maken de werkomstandigheden gezonder.

Er zal naar verwachting ook een positief, permanent en langdurig effect zijn op:

- **Materiële goederen:** Investerings om de vaartuigen gezonder en veiliger te maken zullen wellicht leiden tot vernieuwing van sommige materialen en kunnen het vaartuig in waarde doen stijgen.

Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht.

Maatregel 2.8 - Steun voor systemen van transfereerbare visserijconcessies en aanpassen visserijactiviteiten aan visserijmogelijkheden

Dit is wellicht een nogal omstreden maatregel in het BOP. Het gaat om het verhandelen van visserijrechten en quota. In het Gemeenschappelijk Visserijbeleid heeft de Europese Commissie het systeem van de overdraagbare visserijconcessies voorgesteld als middel om de overcapaciteit van de vissersvloot af te bouwen. Het systeem is vrijblijvend: visserijconcessies kunnen op vrijwillige basis verhandeld worden.

De verhandeling van concessies en quota kan bepaalde risico's voor het milieu inhouden.

Naar verwachting zal er sprake zijn van een mogelijk negatief milieueffect op:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** Bij verhandeling van visserijconcessies bestaat het risico dat de quota meer en meer in handen komen van kapitaalkrachtige groepen, wat leidt tot een virtuele privatisering van de zee ten nadele van de kleine vissers. Kapitaalkrachtige groepen kunnen intensiever vissen en hebben een grotere impact op het milieu, zodat deze maatregel onrechtstreeks een negatief effect kan hebben op het mariene ecosysteem. Hierbij hoort ook nog de bedenking dat de invoering van individueel overdraagbare quota geen rekening houdt met het type vlootcapaciteit dat afgebouwd wordt. Bij voorkeur dienen de niet-duurzame schepen te verdwijnen en plaats te maken voor schepen die beter scoren op het vlak van duurzaamheid. Het systeem van verhandeling is echter vooral op economische logica gebaseerd en houdt geen rekening met sociale en ecologische argumenten. Een concentratie van quota bij grote visserijbedrijven met niet-duurzame schepen zou negatief zijn voor de mariene biodiversiteit.
- **Gezondheid:** Door het verhandelen van quota bestaat het risico dat bepaalde vissoorten of weekdieren niet meer lokaal worden gevangen maar van ver worden aangevoerd, lang onderweg zijn en daarvoor met bewaarmiddelen worden bewerkt. Dit komt de kwaliteit van de visproducten niet ten goede.

Wat **socio-economie** betreft, lijkt het effect nog onduidelijk. Enerzijds zijn er zeker voordelen verbonden aan een systeem van verhandeling. Zo is het voor de gemengde visserij (zoals in België) een voordeel dat vissers de quota in hun bezit retroactief kunnen aanpassen aan hun vangst, door aankopen of door verkopen. Verder is het ook mogelijk dat minder handhaving en controle door de overheid nodig zijn omdat er minder druk is om een zo groot mogelijke vangst in de kortst mogelijke tijd te realiseren of om visserijmethodes toe te passen die leiden tot veel jonge, ongewenste bijvangsten. Onder die omstandigheden zou overheidscontrole kunnen vervangen worden door zelfcontrole omdat de visser er toch geen voordeel bij heeft te handelen in strijd met zijn toekomstig inkomen. Anderzijds is er ook sprake van mogelijk negatieve effecten. Zoals eerder gesteld, bestaat het risico dat de

verhandeling van visserijconcessies ten nadele gaat van de kleinschalige visserij, omdat kleinere visserijbedrijven dan mogelijk hun quota verkopen en uit de sector stappen. Bovendien kan een kapitalisatie van de rechten leiden tot een verhoging van de exploitatiekosten. Individueel verhandelbare rechten kunnen er ook toe leiden dat de drempel voor nieuwkomers in de sector te hoog wordt. De voorgestelde kapitalisatie van quota kan de financiële positie helemaal ondermijnen en waar toch nog enige ruimte tot investering zou zijn, bestaat het risico dat de middelen eerder worden ingezet op het verwerven van quota dan op verduurzaming van techniek en diversificatie van visserij.

De Belgische vloot heeft visserijrechten in Ierland en Spanje. Er is dus sprake van een grensoverschrijdend, mogelijk negatief effect. De milieueffecten kunnen zich doen voelen op korte termijn, maar zijn wellicht tijdelijk en omkeerbaar (verhandeling van visserijrechten kan worden stopgezet, quota kunnen worden bijgesteld e.d.).

De reden aangehaald door de Europese Commissie om de individueel overdraagbare rechten in hun voorstellen op te nemen is het aanpakken van de overcapaciteit van de vloot. In België kan echter niet echt meer gesproken worden van overcapaciteit, aangezien de vloot de laatste jaren ingekrompen en afgebouwd is, vooral na de slooprunde van 2009 (zie ook hoofdstuk 11 – de nulsituatie). Europa probeert wel de verhandeling van visserijconcessies in goede banen te leiden door de kleinschalige visserij hier niet bij te betrekken, net om te vermijden dat de visserijrechten van kleinschalige vissersgemeenschappen in handen zouden komen van grote bedrijven. In het BOP wordt echter niet gepreciseerd of dit in België ook het geval zal zijn.

Vanuit de milieubeoordeling zijn er meerdere mogelijke alternatieven voor deze maatregel:

- Toegang tot vispopulaties kan in de eerste plaats verleend worden aan diegenen die kunnen bewijzen dat ze vissen op de meest milieuvriendelijke en sociaal verantwoorde manier en kan beperkt worden in tijd.
- In plaats van een quotasysteem kan er gewerkt worden met een beperking van het aantal zeedagen, eventueel gecombineerd met vervangende activiteiten (maricultuur, afval opruimen,...). Hierbij moet wel steeds de maximaal duurzame opbrengst gerespecteerd worden (MSY – Maximum Sustainable Yield).
- Het huidige systeem waarbij de Belgische quota centraal beheerd worden en volgens bepaalde criteria over alle vaartuigen verdeeld worden, kan mogelijk behouden blijven en geoptimaliseerd worden na overleg tussen de verschillende actoren (visserijsector, Vlaamse overheid, milieuorganisaties).

Maatregel 2.9 - Investerings aan boord ter verhoging van toegevoegde waarde visproducten

Deze maatregel zal naar verwachting een positief effect hebben op:

- **Bevolking:** Investerings die leiden tot betere kwaliteit van de gevangen vis kunnen een betere prijszetting opleveren voor de visserijsector;
- **Gezondheid:** Betere kwaliteit van de gevangen vis en grotere toegevoegde waarde van visproducten komen de consument ten goede.

Verder kan er ook een positief, permanent en langdurig effect zijn op:

- **Materiële goederen:** Investerings aan boord zullen wellicht leiden tot vernieuwing van sommige materialen en kunnen het vaartuig in waarde doen stijgen.

Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht. Investerings kunnen worden stopgezet, waardoor de milieueffecten omkeerbaar zijn. De termijn van de effecten hangt af van de concrete projecten die uit deze maatregel zullen voortvloeien.

De toegevoegde waarde kan bestaan uit de zogenaamde nevenstromen van vis: delen van mariene organismen die niet geconsumeerd worden, maar die wel hoge concentraties aan mineralen, vetzuren, aminozuren, polysacchariden en proteïnen bevatten. Zo bevatten viskoppen, organen, huid, staart, slachtafval, bloed en schelpen van schaaldieren diverse componenten met hoge toegevoegde waarde voor humane toepassingen. Het gros van deze nevenstromen wordt vandaag de dag echter verwerkt tot vismeel of visolie. Vismeel, een relatief droog product, wordt gebruikt als diervoeder of plantenmeststof. Visolie wordt gebruikt bij de productie van onder andere zeep, glycerol, vernis en hydraulische oliën. In voeding wordt het bv. gebruikt in margarines. Met een optimalisatie van de extractieprocedures moet het mogelijk zijn om tot economisch rendabele opzuivering van deze hoogwaardige componenten te komen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van componenten met hoge toegevoegde waarde die uit nevenstromen van diverse organismen van mariene oorsprong gewonnen kunnen worden (Ferraro et al 2010).

Component met hoge toegevoegde waarde	Nevenstroom van mariene organismen	Gehalte (% w/w)	Marktwaaarde (Euro/kg)
Poly-onverzadigde vetzuren (w-3 en w-6)	Algen, visolie (van oa.sardine, makreel, kabeljauw), vlees van makreel	Ca. 30%	24 (als opgezuiverd cod liver oil)
Taurine & creatine	Mosselen, residuen van vlees van witte vis, crustacea shells	0,8-2% taurine 2,7% creatine (op droge stof)	Niet beschikbaar
Chitine en chitosan	Schalen van garnalen en krab	15-40%	15-750
Collageen en gelatine	Huid; schaal en graat van diepzeevis,	Tot 80% in huid Tot 50% in schaal	9-14
Hydroxy-apatiet	Schalen en graten van diepzeevis	60-70% in groot tot 50% in schaal	Niet beschikbaar
Proteïnen met anti-vries eigenschappen	Bloed en huid van koud water diepzeevis	5-35 mg/ml in bloed van koudwatervis	5000
Astaxanthine	Algen, schalen van schaaldieren	2,3-33%	3000-12000
Enzymen	Algen, slachtafval van diepzeevis	-	14400 (kabeljauwprotease)

Maatregel 2.10 – Investerings in havens en aanlandingsplaatsen

Uit het EFMZV kan steun verleend worden aan investerings in reeds bestaande havens en aanlandingsplaatsen om de kwaliteit van het aangelande product, het energiezuinig gebruik, de milieubescherming en de veiligheids- en arbeidsomstandigheden te verbeteren en het gebruik van ongewenste bijvangsten te faciliteren.

Naar verwachting zal deze maatregel volgende milieueffecten hebben:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** Er kan een indirect positief effect zijn doordat de bijvangsten wellicht beter verwerkt zullen worden en doordat de kennis van het gebruik van minder populaire vissoorten zal toenemen;
- **Water:** Bij de verwerking van vis aan wal kan het waterverbruik een knelpunt vormen. Investerings met het oog op duurzaam en energiezuinig gebruik zullen wellicht hierbij helpen; er is daarom sprake van een eerder positief effect;
- **Klimaat:** Hier is sprake van een positief effect omdat de maatregel zich naar verwachting zal richten op energiebesparende technieken en op het gebruik van hernieuwbare, natuurlijke energiebronnen;
- **Materiële goederen:** Afhankelijk van de manier waarop de investeringen in de verwerking uitgevoerd worden, kan een negatief of een positief effect ontstaan.

Het effect van deze maatregel zal bepaald worden door het type investeringen en welke projecten geselecteerd worden. De termijn en de omkeerbaarheid van de effecten zal afhankelijk zijn van bvb. het gebruikte materiaal, het blijven bestaan van bedrijven, ... Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht bij het uitvoeren van deze maatregel.

Deze maatregel is gebonden aan de Europese richtlijn 2000/59/EC inzake havenontvangstinstallaties voor scheepsafval en ladingresiduen en aan de Vlaamse omzetting van deze richtlijn (VLAREMA).

Vanuit de milieubeoordeling wordt voor deze maatregel geen alternatief vooropgesteld. Enkele aanbevelingen bij het uitvoeren van deze maatregel om een positief effect op het milieu te realiseren zijn:

- het voorrang geven aan projecten die zich richten op een positief effect op de omgeving en het milieu, bvb: gebruik van alternatieve energiebronnen, afvalverwerking, stimuleren van lokale werkgelegenheid, waardetoevoeging aan lokale producten, ecologische performantie van de onderneming,...;
- de mogelijke negatieve effecten bij het investeren in uitbreidingen dienen extensief onderzocht te worden en een bijhorend monitoring programma dient opgesteld te worden;
- objectieve selectiecriteria opstellen voor het kiezen van de projecten, bvb: bepaalde kwaliteitslabels, ISO 14 000 standaard.

Maatregel 2.11 - Steun voor promoten van uitwisselen van wetenschappelijke en technische kennis, levenslang leren, innovatieve toepassingen en verbeteren van professionele vaardigheden

Deze maatregel zal naar verwachting volgende effecten hebben:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** Er is sprake van een positief, permanent en lange termijn effect. Wetenschappelijke ondersteuning, een toename van technische kennis en innovatie en een verbetering van professionele vaardigheden kunnen aangewend worden voor een duurzamere visserij en op die manier indirect de impact op de visbestanden verminderen.

- **Socio-economie:** Kennis van vistechnieken en van het mariene milieu zullen toenemen, waardoor vissers sterker in de markt zullen staan en tegelijk ook beter in staat zullen zijn om duurzaamheid na te streven.
- **Gezondheid (mens):** Betere technische kennis en professionele vaardigheden kunnen de kwaliteit van de visproducten ten goede komen.
- **Water:** Toegenomen technische kennis en innovatie kunnen leiden tot energiezuinigere technieken en daardoor minder uitstoot, minder vervuiling en hergebruik van afvalwater.
- **Lucht en klimaat:** Toegenomen technische kennis en innovatie kunnen leiden tot energiezuinigere technieken en daardoor minder uitstoot.
- **Materiële goederen:** Innovatie en meer technische kennis kunnen leiden tot nieuw, verbeterd materiaal waardoor vaartuigen en aquacultuursites in waarde kunnen stijgen.

Er kan sprake zijn van een (positief) grensoverschrijdend effect. De effecten werken op lange termijn en zijn wellicht omkeerbaar (kennis kan worden bijgeschaafd op basis van voortschrijdend inzicht).

Aangezien de milieueffecten positief beoordeeld worden en eerder van indirecte aard zijn, worden geen alternatieven voor deze maatregel voorgesteld.

Maatregel 2.12 - Creatie en/of versterken van bestaande producentenorganisatie(s)

Een sterke producentenorganisatie zal naar verwachting een positieve invloed hebben op:

- **Socio-economie:** Een producentenorganisatie zoals de Rederscentrale is een beroepsvereniging die de belangen behartigt van de reders ter zeevisserij. Ze functioneert als schakel tussen de sector en de verschillende overheden. Als producentenorganisatie wordt gefocust op de productie- en marketingplanning voor de visserijactiviteiten van de leden. Als beroepsvereniging vervult de Rederscentrale de rol van enige werkgeversvertegenwoordiger binnen het zeevisserijgebonden sociaal overleg. Een verdere versterking van deze producentenorganisatie zal dan ook een positieve invloed hebben op de vissersbevolking.
- **Materiële goederen:** Een producentenorganisatie zoals de Rederscentrale focust op innovatie en verduurzaming, waarbij milieu-impact en brandstofverbruik dienen geminimaliseerd te worden. Innovatie met het oog op zuiniger energieverbruik zal wellicht leiden tot nieuw en beter materiaal aan boord, wat de waarde van de vaartuigen kan doen stijgen.

Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht. De milieueffecten zijn wellicht omkeerbaar: steun kan worden stopgezet en materiaal aan boord kan worden vervangen.

Aangezien maatschappelijk verantwoord en duurzaam ondernemen centraal staat in de visie van de Rederscentrale en een versterking van deze producentenorganisatie naar verwachting enkel positieve milieueffecten met zich zal meebrengen, worden geen alternatieven voor deze maatregel geformuleerd.

Maatregel 2.13 - Verbeteren afzet van ongekende soorten

Eén van de speerpunten in de huidige hervorming van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid is het verbod op teruggooi van de ongewenste bijvangsten. In mei 2013 werd hierover een politiek akkoord bereikt tussen de Raad van Ministers en het Europese Parlement. Dit moet nu nog formeel worden goedgekeurd. Naar verwachting zal het nieuwe beleid in januari 2014 in werking treden, waarbij het verbod op teruggooi geleidelijk zal worden ingevoerd. Uit het EFMZV kan steun worden verleend voor afzetmaatregelen van ongewenste bijvangsten, van soorten waarvan er een overschot is of die onderbevist zijn, en ook van biologische aquacultuurproducten.

De mogelijke effecten van deze maatregel worden als volgt beoordeeld:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** Wat het element 'afzet van ongewenste bijvangsten' in deze maatregel betreft, is er sprake van een onduidelijk, maar mogelijk negatief effect. Het gebruik van minder populaire vissoorten en schelpdieren en van bepaalde bijvangsten kan de druk op andere, populaire vissoorten doen afnemen, wat uiteraard positief is. Anderzijds lijkt er een reëel risico dat niet langer geprobeerd zal worden bijvangsten te vermijden maar deze juist na te streven voor bepaalde soorten, wat dan weer als een negatief milieueffect beoordeeld zou kunnen worden. Het (geleidelijke) verbod op teruggooi waar Europa naar streeft, maakt dat de overlevingskansen van de bijvangsten worden gereduceerd tot nul. Alles wat opgevisst wordt, zal effectief uit zijn habitat verwijderd worden. In die zin is er dus sprake van een eerder negatieve impact op het mariene milieu en blijkt een maatregel als het verbeteren van de afzet van bijvangsten eerder mitigerend te werken dan echt positief. Het probleem van de "bycatches" is complex en de gevolgen van maatregelen daarrond zijn voorlopig moeilijk in te schatten. Het verbod op teruggooi kan enerzijds een negatief effect hebben op biodiversiteit omdat de bijvangst geen enkele overlevingskans meer heeft en omdat bepaalde opportunistische soorten zoals meeuwen dan minder eenvoudig aan voedsel geraken, maar anderzijds kan het verbod ook leiden tot verbeterde, selectievere vistechnieken om bijvangst te vermijden, wat een positief effect zou zijn.
- **Socio-economie:** Het verbeteren van de afzet van tot nu toe ongekende, commercieel minder interessante soorten biedt nieuwe marktkansen voor vissers en aquacultuurbedrijven en in die zin heeft deze maatregel dan ook een positieve invloed.

Aangezien de vangsten niet alleen in België, maar ook in sommige andere landen kunnen worden aangeland en afgezet, kan er sprake zijn van een grensoverschrijdend effect. Bovendien kan het gaan om bijvangsten van buiten de Belgische wateren. De effecten zijn naar verwachting omkeerbaar (afzet kan worden stopgezet) en tijdelijk.

Als alternatief voor deze maatregel kan meer ingezet worden op selectief vissen, met een vermindering van bijvangst (cf. Maatregel 1.2). Financiële steun kan dan vooral gaan naar onderzoek naar nieuwe, selectieve vistechnieken, innovatie-onderzoek naar een 'vaartuig van de toekomst' met flexibele en selectieve vistechnieken die meervoudige doelen kunnen vervullen (toerisme, bewaking, datacollectie, educatie, ...), de gefaseerde verduurzaming van de vaartuigen naar dit 'vaartuig van de toekomst', een kennisuitwisselingsplatform (met andere landen, Belgische vissers, kruisbestuiving andere sectoren etc), vissers die experimenteren met nieuwe technieken, introductie zeevogelwerend materiaal aan boord en workshop die deze techniek aanleert, onderzoek naar nieuw soort pingers of andere maatregel die zeezoogdierenbijvangst kan verhinderen, ...

Maatregel 2.14 - Bevorderen van de kwaliteit en toegevoegde waarde door facilitatie van oorsprongsbenaming, certificering of de korte keten

Deze maatregel zal naar verwachting een positief effect hebben op:

- **Socio-economie:** Er is meer en meer vraag naar duurzame visproducten op de markt. Kwaliteitslabels en certificering spelen daarop in en vergroten de afzetmarkt voor vissers. Sommige winkels en restaurants bieden immers enkel nog duurzame visproducten aan. Certificering vergroot het maatschappelijk draagvlak en verbetert het imago van de visserij. Bovendien kunnen duurzaamheidslabels een betere prijs verantwoorden.
- **Gezondheid (mens):** Duurzaam gevangen of duurzaam gekweekte vis biedt meer kwaliteit dan van ver aangevoerde visproducten, die mogelijk met bewaarmiddelen of antibiotica zijn bewerkt. Oorsprongsbenamingen bieden meer transparantie naar de consument toe en maken een bewuste keuze voor duurzame vis mogelijk. Door zorgvuldig te vissen wordt de goede kwaliteit van de visproducten gegarandeerd en de korte keten zorgt ervoor dat die vers bij de consument terechtkomen.

Omdat Belgische visproducten ook worden uitgevoerd naar het buitenland, kan er sprake zijn van een (positief) grensoverschrijdend effect. De effecten werken op lange termijn en zijn omkeerbaar.

Kwaliteitslabel en certificering betekenen nog niet automatisch een eenvoudige meerwaarde voor de vissersbevolking. De markt is soms grillig en de prijs staat daardoor nog niet altijd in verhouding tot de gemaakte kosten. De certificering zelf kost geld en wordt om de zoveel jaar herzien, waarbij opnieuw betaald moet worden. Bovendien zijn er jaarlijkse, betalende audits. Vooral kleinschalige vissers zien pas meerwaarde als ze met voldoende regelmaat voldoende grote vangsten kunnen aanvoeren van voldoende kwaliteit en als de interesse van de consument groot genoeg is. Financiële steun vanuit het Europees fonds is in dit kader dan ook een positieve maatregel.

Vanuit de milieubeoordeling worden geen alternatieven voor deze maatregel geformuleerd. Wel wordt ervoor gepleit om steeds objectieve wetenschappers te betrekken bij het proces van certificering, vooral bij het opstellen van de voorwaarden voor certificering, en om de resultaten op te volgen. In principe komen alle vormen van visserij in aanmerking voor certificering, ongeacht hun grootte, schaal, ecologische impact en technologie. Certificering is reeds mogelijk als de gebruikte vistechiek geen onherstelbare schade toebrengt aan het milieu. Indien dit wel het geval is, moet de visserij in het kader van de certificering maatregelen nemen, zoals een andere vistechiek gebruiken (bv. lichtere netten) of gebieden sluiten. Omdat het erg delicaat is te beslissen wanneer schade aan het milieu nog wel herstelbaar is, lijkt het van groot belang dat wetenschappers hier nauw bij betrokken worden en dat hier zeer voorzichtig mee wordt omgesprongen. Op termijn moet ook opgevolgd worden of certificering effectief leidt tot duurzamere visvangst en een herstel van vispopulaties.

Maatregel 2.15 - Bijdragen aan de transparantie van productie en markten inclusief marktonderzoek

Deze maatregel zal naar verwachting een positief effect hebben op:

- **Socio-economie:** Marktonderzoek zal leiden tot betere afzetmogelijkheden voor vissers en aquacultuurbedrijven en mogelijk ook betere prijszetting.
- **Gezondheid (mens):** Meer transparantie over de productie biedt de consument meer mogelijkheden om een bewuste keuze voor bepaalde producten te maken.

Er kan sprake zijn van een (positief) grensoverschrijdend effect. De milieueffecten zullen wellicht op lange termijn werken en omkeerbaar zijn (transparantie kan worden stopgezet).

De maatregel lijkt vooral een grotere bewustwording te stimuleren. De consument kan eenvoudig zien waar de vis vandaan komt en wanneer en hoe die gevangen of gekweekt is. De grotere vraag naar duurzame visproducten zal ook de visser stimuleren om continu te streven naar verbetering van de vismethoden met een zo laag mogelijke impact op het mariene milieu.

Maatregel 2.16 - Steun voor marketingplannen

Deze maatregel zal naar verwachting een positieve invloed hebben op:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** Positieve effecten kunnen ontstaan als gevolg van promotiecampagnes voor het gebruik van vissoorten en schelpdieren die niet onder druk staan, van overschotten die onvoldoende tot niet benut worden en van het gebruik van bepaalde bijvangsten (voor zover toegelaten volgens het Gemeenschappelijk Visserijbeleid). De meerwaarde gecreëerd door het introduceren van officieel erkende 'duurzaamheid' labels, heeft een positief, indirect effect op de gehele keten en het milieu. Een betere prijs voor een visproduct kan het streven naar het vangen van grote volumes vis, ter compensatie van een lage prijs, beperken. In de veronderstelling dat exactere marktgegevens verkregen worden, kan op basis van deze data een beter geïnformeerd en accurater beleid en advies voor de visserijsector uitgesteld worden. Ook dit heeft indirect een positief effect op de visbestanden.
- **Bodem:** Marketingplannen met aandacht voor duurzaamheidslabels en certificering zullen indirect een positieve invloed hebben op de zeebodem, omdat op die manier milieuvriendelijke vistechnieken gepromoot worden.
- **Water:** De promotie van vissoorten gevangen of gekweekt met milieuvriendelijke, energiezuinige en minder vervuilende technieken kan een indirect, positief effect hebben op de waterkwaliteit.
- **Klimaat:** De promotie van vissoorten gevangen of gekweekt met milieuvriendelijke, energiezuinige en minder vervuilende technieken kan een indirect, positief effect hebben op klimaat.

De effecten zijn omkeerbaar, doch qua duur kunnen ze van middellange tot op lange termijn blijvend zijn: dit wordt medebepaald door hoe stabiel de nieuwe markten blijven en of de bewustwording van de consument een blijvend fenomeen is. Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht. Het effect van deze maatregel is onderhevig aan welke projecten uitgevoerd worden.

Maatregel 2.17 - Steun voor opslag van visserijproducten

Deze maatregel zal naar verwachting weinig of geen milieueffecten hebben. Er kan wel sprake zijn van een positief effect op de **socio-economie**, aangezien het verbeteren van opslagruimte kan leiden tot betere werkomstandigheden.

De effecten zijn omkeerbaar, de termijn en de tijdelijkheid van de effecten zullen variabel zijn en bepaald worden door het type investering. Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht.

Maatregel 2.18 – Verkoopmaatregelen

Verkoopmaatregelen zijn vooral gericht op de verbetering van de afzet van overschotten of onderbenutte soorten van vis, verbetering van de afzet van ongewenste bijvangsten, verbetering van de afzet van vissoorten die met milieuvriendelijke methodes gevangen werden, het ondersteunen van certificering, het promoten van duurzame vis en aquacultuurproducten en het verhogen van de transparantie (traceerbaarheid van vis- en aquacultuurproducten). De milieubeoordeling is dan ook zeer gelijkaardig aan die van maatregelen 2.12, 2.13 en 2.14:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** Er is sprake van een onduidelijk, maar mogelijk negatief effect. Het gebruik van minder populaire vissoorten en schelpdieren en van bepaalde bijvangsten kunnen de druk op andere, populaire vissoorten doen afnemen, wat uiteraard positief is. Anderzijds lijkt er een reëel risico dat niet langer geprobeerd zal worden bijvangsten te vermijden maar deze juist na te streven voor bepaalde soorten, wat dan weer als een negatief milieueffect beoordeeld zou kunnen worden. Het (geleidelijke) verbod op teruggooi waar Europa naar streeft, maakt dat de overlevingskansen van de bijvangsten worden gereduceerd tot nul. Alles wat opgevisst wordt, zal effectief uit zijn habitat verwijderd worden. In die zin is er dus sprake van een eerder negatieve impact op het mariene milieu en blijkt een maatregel als het verbeteren van de afzet van bijvangsten eerder mitigerend te werken dan echt positief.
- **Bevolking:** Het verbeteren van de afzet van tot nu toe ongekennde, commercieel minder interessante soorten biedt nieuwe marktkansen voor vissers en in die zin heeft deze maatregel dan ook een positieve invloed. Marktonderzoek zal leiden tot betere afzetmogelijkheden voor vissers en aquacultuurbedrijven en mogelijk ook betere prijszetting.
- **Gezondheid (mens):** Er is sprake van een positief effect omdat duurzaam gevangen of duurzaam gekweekte vis meer kwaliteit biedt dan van ver aangevoerde visproducten, die mogelijk met bewaarmiddelen of antibiotica zijn bewerkt. Oorsprongsbenamingen bieden meer transparantie naar de consument toe en maken een bewuste keuze voor duurzame vis mogelijk. Door zorgvuldig te vissen wordt de goede kwaliteit van de visproducten gegarandeerd en de korte keten zorgt ervoor dat die vers bij de consument terechtkomen.

Aangezien de vangsten niet alleen in België maar ook in sommige andere landen kunnen worden aangeland en afgezet, kan er sprake zijn van een grensoverschrijdend effect. Bovendien kan het gaan om bijvangsten van buiten de Belgische wateren. De effecten zijn naar verwachting omkeerbaar (afzet kan worden stopgezet) en tijdelijk.

Als alternatief voor deze maatregel kan meer ingezet worden op selectief vissen, met een vermindering van bijvangst (cf. Maatregel 1.2). Financiële steun kan dan vooral gaan naar onderzoek naar nieuwe, selectieve vistechnieken, innovatie-onderzoek naar een 'vaartuig van de toekomst' met flexibele en selectieve vistechnieken die meervoudige doelen kunnen vervullen (toerisme, bewaking, datacollectie, educatie, ...), de gefaseerde verduurzaming van de vaartuigen naar dit 'vaartuig van de toekomst', een kennisuitwisselingsplatform (met andere landen, Belgische vissers, kruisbestuiving andere sectoren etc), vissers die experimenteren met nieuwe technieken, introductie zeevogelwerend materiaal aan boord en workshop die deze techniek aanleert, onderzoek naar nieuw soort pingers of andere maatregel die zeezoogdierenbijvangst kan verhinderen, ...

Maatregel 2.19 - Investerings in verwerkende industrie

De inschatting vanuit de milieubeoordeling is dat volgende effecten te verwachten zijn:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** Het milieueffect is hier nog onduidelijk. Er kan een indirect positief effect zijn doordat ook ongewenste bijvangsten worden verwerkt, waardoor de druk op de meer bekende vissoorten kan afnemen. Anderzijds is ook een negatief effect mogelijk, omdat er een reëel risico is dat niet langer geprobeerd zal worden bijvangsten te vermijden maar deze juist na te streven voor bepaalde soorten. Zie ook de beoordeling van maatregel 2.12.
- **Water:** Afhankelijk van de manier waarop de maatregel uitgevoerd wordt is er mogelijk een negatief effect, bv. naar afvalverwerking toe. De inschatting is dat het waterverbruik in de verwerkende industrie groot zal zijn.
- **Klimaat:** Een onduidelijk, mogelijk licht positief effect wordt verwacht bij het uitvoeren van deze maatregel, maar dan dient deze zich wel te richten op energiebesparende technieken en het gebruik van hernieuwbare natuurlijke energiebronnen.
- **Materiële goederen:** Afhankelijk van de manier waarop de investeringen in de verwerking uitgevoerd worden, kan een negatief of een positief effect ontstaan.

Het effect van deze maatregel zal bepaald worden door het type investeringen en welke projecten geselecteerd worden. De termijn en de omkeerbaarheid van de effecten zal afhankelijk zijn van bv. het gebruikte materiaal, het blijven bestaan van bedrijven, ... Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht bij het uitvoeren van deze maatregel.

Vanuit de milieubeoordeling wordt voor deze maatregel geen alternatief vooropgesteld. Een aantal aanbevelingen bij het uitvoeren van deze maatregel om een positief effect op het milieu te realiseren zijn:

- het voorrang geven aan projecten die zich richten op het reduceren van het negatief effect op de omgeving en het milieu, bvb: gebruik van alternatieve energiebronnen, afvalverwerking, stimuleren van lokale werkgelegenheid, waardetoevoeging aan lokale producten, ecologische prestatie van de onderneming,... ;
- de mogelijke negatieve effecten bij het investeren in uitbreidingen dienen extensief onderzocht te worden en een bijhorend monitoringprogramma dient opgesteld te worden;

- objectieve selectiecriteria opstellen voor het kiezen van de projecten, bvb: bepaalde kwaliteitslabels, ISO 14 000 standaard, ...

Maatregel 2.1 - Het opzetten van adviesdiensten en leveren van advies voor aquacultuurbedrijven													
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	Mitigerende maatregelen	Alternatieven	
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit Natuurlijke sites en habitats Beschermd gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)	Bedreigde soorten	nvt										
		Beschermd soorten											
		Gevoelige soorten											
		Commerciële en niet- commerciële vissoorten											
Bodem	Op land		nvt										
	Mariene milieu		nvt										
Socio-economie			1	+	T	L	O	nee					
Gezondheid (mens)			1	+	T	L	O	nee					
Water	Op land		nvt										
	Mariene milieu		nvt										
Lucht			nvt										
Klimaat													

	Maatregel 2.1 - Het opzetten van adviesdiensten en leveren van advies voor aquacultuurbedrijven						
Milieuthema	Subthema					Onzekerheden	Alternatieven
Materiële goederen							
Landschap	Op land			nvt			
	Mariene milieu			nvt			
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt			
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt			
		Beschermde wrakken		nvt			
Geluid				nvt			

	Maatregel 2.2 - Verhogen van potentieel van aquacultuursites												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven	
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten							De termijn, de omkeerbaarheid en de tijdelijkheid van de effecten is variabel naargelang de bestaansduur van de ondernemingen	Hergebruik van afvalwater, vooral met behulp van RAS recirculatie-systemen		
			Beschermde soorten										
			Gevoelige soorten										
			Commerciële en niet-commerciële vissoorten										
	Natuurlijke sites en habitats												
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)												
Bodem	Op land												
	Mariene milieu												
Socio-economie				1	+	T	K	O	nee				
Gezondheid (mens)													
Water	Op land			2	-	T	K	O	Nee				
	Mariene milieu			2	-	T	K	O	Nee				
Lucht													
Klimaat													
Materiële goederen													
Landschap	Op land			2	?	T	K	O	nee				

	Maatregel 2.2 - Verhogen van potentieel van aquacultuursites											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
	Mariene milieu			2	?	T	K	O	nee			
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen										
	Mariene milieu	Beschermd sites										
		Beschermd wrakken										
Geluid												

			Maatregel 2.3 - Innovatie									
Milieuthema	Subthema			Waarschijn-lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover-schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	1	+	P	L	O	ja	De samenhang met overige maatregelen (zoals 1.1) is van belang. Nieuwe technieken en een verbeterde concurrentiepositie zouden kunnen leiden tot meer of intensiever vissen. Bij innovatie moeten selectiviteit en duurzaamheid voorop staan.			
		Beschermde soorten	1	+	P	L	O	ja				
		Gevoelige soorten	1	+	P	L	O	ja				
		Commerciële en niet-commerciële vissoorten	1	+	P	L	O	ja				
		Natuurlijke sites en habitats	1	+	P	L	O	ja				
		Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)	1	+	P	L	O	ja				
Bodem	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								

	Maatregel 2.3 - Innovatie											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn-lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover-schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
socio-economie				nvt								
Gezondheid (mens)				nvt								
Water	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Lucht				1	+	P	L	O	ja			
Klimaat				1	+	P	L	O	ja			
Materiële goederen				1	+	P	L	O	ja			
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 2.4 - Adviesverlening												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar heid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven	
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	nvt									
			Beschermde soorten	nvt									
			Gevoelige soorten	nvt									
			Commerciële en niet- commerciële vissoorten	nvt									
	Natuurlijke sites en habitats		nvt										
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)		nvt										
Bodem	Op land	Nitraatgevoelige zones	nvt										
	Mariene milieu		nvt										
		Verandering structuur	nvt										
Bevolking			1	+	T	K	O	nee					
Gezondheid (mens)			nvt										
Water	Op land		nvt										
	Mariene milieu		nvt										
Lucht			nvt										
Klimaat			nvt										
Materiële goederen			nvt										
Landschap	Op land		nvt										

	Maatregel 2.4 - Adviesverlening											
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 2.5 - Investerings aan boord voor ontwikkeling complementaire activiteiten												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar heid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	Mitigerende maatregelen	Alternatieven	
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	nvt						monocultuur kan wel een negatief effect hebben; Nadruk moet liggen op milieudoelstellingen, voedselproductie en hernieuwbare energie.			
			Beschermde soorten	nvt									
			Gevoelige soorten	nvt									
			Commerciële en niet-commerciële vissoorten	nvt									
	Natuurlijke sites en habitats		nvt										
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)		nvt										
Bodem	Op land		nvt										
	Mariene milieu		nvt										
socio-economie			1	+	T	K	O	nee					
Gezondheid (mens)			nvt										
Water	Op land		nvt										
	Mariene milieu		nvt										
Lucht			nvt										
Klimaat			nvt										
Materiële goederen			1	+	P	L	O	Nee					
Landschap	Op land		nvt										
	Mariene milieu		nvt										

	Maatregel 2.5 - Investerings aan boord voor ontwikkeling complementaire activiteiten											
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend Effect	Onzekerheden	Mitigerende maatregelen	Alternatieven
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 2.6 - Steun aankoop tweedehands vaartuig											
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend Effect	Onzekerheden	Mitigerende maatregelen	Alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	nvt						Nadruk moet liggen op de selectiviteit, niet de efficiëntie.		
			Beschermde soorten	nvt								
			Gevoelige soorten	nvt								
			Commerciële en niet-commerciële vissoorten	nvt								
	Natuurlijke sites en habitats			nvt								
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)			nvt								
Bodem	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
socio-economie				1	+	T	K	O	nee			
Gezondheid (mens)				nvt								
Water	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Lucht				nvt								
Klimaat												

Materiële goederen				1	+	T	K	O	nee			
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 2.7 - Investerings ter verbetering van gezondheid en veiligheid aan boord											
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten		nvt								
		Beschermd soorten										
		Gevoelige soorten										
		Commerciële en niet-commerciële vissoorten										
	Natuurlijke sites en habitats											
	Beschermd gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)											
Bodem	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
socio-economie				1	+	T	K	O	nee			
Gezondheid (mens)				1	+	T	K	O	nee			

	Maatregel 2.7 - Investerings ter verbetering van gezondheid en veiligheid aan boord											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar heid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Water	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Lucht				nvt								
Klimaat												
Materiële goederen				1	+	P	L	O	nee			
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

Maatregel 2.8 - Steun voor systemen van transfereerbare visserijconcessies en aanpassen visserijactiviteiten aan visserijmogelijkheden													
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven	
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten		1	-	T	K	O	ja		kleinschalige visserij niet betrekken in deze maatregel; voorrang geven aan duurzame visserijbedrijven	Toegang tot vispopulaties beperken in plaats en tijd; Beperken van aantal zeedagen; complementaire activiteiten (bv. maricultuur);	
		Beschermden soorten		1	-	T	K	O	ja				
		Gevoelige soorten		1	-	T	K	O	ja				
		Commerciële en niet-commerciële vissoorten		1	-	T	K	O	ja				
	Natuurlijke sites en habitats			1	-	T	K	O	ja				
	Beschermden gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)			1	-	T	K	O	ja				
Bodem	Op land			nvt							centraal beheer van quota		
	Mariene milieu			nvt									
				nvt									
socio-economie				1	0	T	K	O	ja				
Gezondheid (mens)				1	-	T	K	O	ja				
Water	Op land			nvt									

	Maatregel 2.8 - Steun voor systemen van transfereerbare visserijconcessies en aanpassen visserijactiviteiten aan visserijmogelijkheden												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar- heid	Effect	Grensover- schrijdend	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
	Mariene milieu			nvt									
Lucht				nvt									
Klimaat													
Materiële goederen													
Landschap	Op land			nvt									
	Mariene milieu			nvt									
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt									
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt									
		Beschermde wrakken		nvt									
Geluid				nvt									

	Maatregel 2.9 - Investerings aan boord ter verhoging van toegevoegde waarde visproducten											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar heid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	nvt									
		Beschermde soorten										
		Gevoelige soorten										
		Commerciële en niet- commerciële vissoorten										
	Natuurlijke sites en habitats											
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)											
Bodem	Op land		Nvt									
	Mariene milieu		Nvt									
socio-economie			1	+	T	K	O	nee				
Gezondheid (mens)			1	+	T	K	O	nee				

	Maatregel 2.9 - Investerings aan boord ter verhoging van toegevoegde waarde visproducten											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar heid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Water	Op land			Nvt								
	Mariene milieu			Nvt								
Lucht				Nvt								
Klimaat				Nvt								
Materiële goederen				1	+	P	L	O	nee			
Landschap	Op land			Nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		Nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		Nvt								
		Beschermde wrakken		Nvt								
Geluid				Nvt								

Maatregel 2.10 – Investerings in havens en aanlandingsplaatsen												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	1	+	T	K	O	nee	Het effect van deze maatregel zal bepaald worden door het type investeringen en welke projecten geselecteerd worden. De termijn en de omkeerbaarheid van de effecten zal afhankelijk zijn van bvb. het gebruikte materiaal, het blijven bestaan van bedrijven, ...	voorrang geven aan projecten die zich richten op een positief effect op de omgeving en het milieu; onderzoeken van mogelijke negatieve effecten bij het investeren in uitbreidingen;		
		Beschermde soorten	1	+	T	K	O	nee				
		Gevoelige soorten	1	+	T	K	O	nee				
		Commerciële en niet- commerciële vissoorten	1	+	T	K	O	nee				
		Natuurlijke sites en habitats	1	+	T	K	O	nee				
		Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)	1	+	T	K	O	nee				
Bodem	Op land								opstellen van een monitoring- programma;			
	Mariene milieu											
socio-									opstellen van			

	Maatregel 2.10 – Investerings in havens en aanlandingsplaatsen											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
economie											objectieve selectiecriteria voor het kiezen van de projecten	
Gezondheid (mens)												
Water	Op land			1	-	T	K	O	nee			
	Mariene milieu			1	-	T	K	O	nee			
Lucht												
Klimaat				1	+	T	K	O	nee			
Materiële goederen				1	0	T	K	O	nee			
Landschap	Op land											
	Mariene milieu											
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen										
	Mariene milieu	Beschermde sites										
		Beschermde wrakken										
Geluid												

Maatregel 2.11 - Steun voor promoten van uitwisselen van wetenschappelijke en technische kennis, levenslang leren, innovatieve toepassingen en verbeteren van professionele vaardigheden												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn-lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover-schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	1	+	P	L	O	ja				
		Beschermde soorten	1	+	P	L	O	ja				
		Gevoelige soorten	1	+	P	L	O	ja				
		Commerciële en niet-commerciële vissoorten	1	+	P	L	O	ja				
	Natuurlijke sites en habitats		1	+	P	L	O	ja				
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)		1	+	P	L	O	ja				
Bodem	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
				nvt								

Maatregel 2.11 - Steun voor promoten van uitwisselen van wetenschappelijke en technische kennis, levenslang leren, innovatieve toepassingen en verbeteren van professionele vaardigheden												
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover-schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
socio-economie				1	+	T	L	O	ja			
Gezondheid (mens)				1	+	T	L	O	ja			
Water	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Lucht				nvt								
Klimaat				1	+	T	L	O	ja			
Materiële goederen				1	+	T	L	O	ja			
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 2.12 - Creatie en/of versterken van bestaande producentenorganisatie(s)												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven	
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	nvt									
			Beschermden soorten										
			Gevoelige soorten										
			Commerciële en niet- commerciële vissoorten										
	Natuurlijke sites en habitats												
	Beschermden gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)												
	Bodem	Op land											nvt
Mariene milieu				nvt									
				nvt									
socio-economie				1	+	T	K	O	nee				

	Maatregel 2.12 - Creatie en/of versterken van bestaande producentenorganisatie(s)											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Gezondheid (mens)				nvt								
Water	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Lucht				nvt								
Klimaat												
Materiële goederen				1	+	T	K	O	nee			
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 2.13 - Verbeteren afzet van ongekennde soorten											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn-lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover-schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	2	-	T	K	O	ja			selectief vissen, met een vermindering van bijvangst (cf. Maatregel 1.2)	
		Beschermde soorten	2	-	T	K	O	ja				
		Gevoelige soorten	2	-	T	K	O	ja				
		Commerciële en niet-commerciële vissoorten	2	-	T	K	O	ja				
	Natuurlijke sites en habitats		2	-	T	K	O	ja				
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)		2	-	T	K	O	ja				
Bodem	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
				nvt								

	Maatregel 2.13 - Verbeteren afzet van ongekeende soorten											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn-lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover-schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
socio-economie				1	+	T	K	O	ja			
Gezondheid (mens)				nvt								
Water	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Lucht				nvt								
Klimaat												
Materiële goederen												
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 2.14 - Bevorderen van de kwaliteit en toegevoegde waarde door facilitatie van oorsprongsbenaming, certificering of de korte keten											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn-lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover-schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	nvt						objectieve wetenschappers nauw betrekken bij certificering		
			Beschermd soorten									
			Gevoelige soorten									
			Commerciële en niet-commerciële vissoorten									
	Natuurlijke sites en habitats											
	Beschermd gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)											
Bodem	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								

	Maatregel 2.14 - Bevorderen van de kwaliteit en toegevoegde waarde door facilitatie van oorsprongsbenaming, certificering of de korte keten											
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
socio-economie				1	+	T	L	O	ja			
Gezondheid (mens)				1	+	T	L	O	ja			
Water	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Lucht				nvt								
Klimaat												
Materiële goederen												
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 2.15 - Bijdragen aan de transparantie van productie en markten inclusief marktonderzoek												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn-lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover-schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven	
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	nvt									
			Beschermden soorten										
			Gevoelige soorten										
			Commerciële en niet-commerciële vissoorten										
	Natuurlijke sites en habitats												
	Beschermden gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)												
	Bodem	Op land											nvt
Mariene milieu				nvt									

	Maatregel 2.15 - Bijdragen aan de transparantie van productie en markten inclusief marktonderzoek											
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
socio-economie				1	+	T	L	O	ja			
Gezondheid (mens)				1	+	T	L	O	ja			
Water	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Lucht				nvt								
Klimaat												
Materiële goederen												
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

Maatregel 2.16 - Steun voor marketingplannen															
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven			
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	1	+	T	L	O	nee	De duur van de effecten wordt mede bepaald door hoe stabiel de nieuwe markten blijven en of de bewustwording van de consument een blijvend fenomeen is; Het effect van deze maatregel is onderhevig aan welke projecten uitgevoerd worden.					
			Beschermde soorten	1	+	T	L	O	nee						
			Gevoelige soorten	1	+	T	L	O	nee						
			Commerciële en niet-commerciële vissoorten	1	+	T	L	O	nee						
	Natuurlijke sites en habitats			1	+	T	L	O	nee						
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)			1	+	T	L	O	nee						
Bodem	Op land		nvt												
	Mariene milieu														
socio-economie			1	+	T	L	O	nee							
Gezondheid (mens)			nvt												
Water	Op land		1	+	T	L	O	nee							
	Mariene milieu		1	+	T	L	O	nee							
Lucht															
Klimaat			1	+	T	L	O	nee							
Materiële goederen			nvt												

	Maatregel 2.16 - Steun voor marketingplannen											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 2.17 - Steun voor opslag van visserijproducten												
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven	
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	nvt							De termijn en de tijdelijkheid van de effecten zullen variabel zijn en bepaald worden door het type investering			
		Beschermde soorten											
		Gevoelige soorten											
		Commerciële en niet-commerciële vissoorten											
	Natuurlijke sites en habitats												
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)												
Bodem	Op land			nvt									
	Mariene milieu			nvt									
socio-economie				1	+	T	K	O	nee				

	Maatregel 2.17 - Steun voor opslag van visserijproducten											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Gezondheid (mens)				nvt								
Water	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Lucht				nvt								
Klimaat												
Materiële goederen												
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

	Maatregel 2.18 - Verkoopmaatregelen											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn-lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover-schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	2	-	T	K	O	ja			selectief vissen, met vermindering van bijvangst als resultaat	
		Beschermde soorten	2	-	T	K	O	ja				
		Gevoelige soorten	2	-	T	K	O	ja				
		Commerciële en niet-commerciële vissoorten	2	-	T	K	O	ja				
	Natuurlijke sites en habitats		2	-	T	K	O	ja				
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)		2	-	T	K	O	ja				
	Bodem	Op land			nvt							
Mariene milieu				nvt								
socio-economie				1	+	t	k	o	ja			

	Maatregel 2.18 - Verkoopmaatregelen											
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover-schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Gezondheid (mens)				1	+	t	k	o	ja			
Water	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Lucht				nvt								
Klimaat												
Materiële goederen												
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

Maatregel 2.19 - Investerings in verwerkende industrie											
Milieuthema	Subthema		Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	1	+	T	K	O	nee	Het effect van deze maatregel zal bepaald worden door het type investerings en welke projecten geselecteerd worden. De termijn en de omkeerbaarheid van de effecten zal afhankelijk zijn van bv. het gebruikte materiaal, het blijven bestaan van bedrijven, ...	voorrang geven aan projecten die zich richten op een positief effect op de omgeving en het milieu; onderzoeken van mogelijke negatieve effecten bij het investeren in uitbreidingen; opstellen van een monitorings- programma; opstellen van objectieve selectiecriteria voor het kiezen van de projecten	
		Beschermde soorten	1	+	T	K	O	nee			
		Gevoelige soorten	1	+	T	K	O	nee			
		Commerciële en niet- commerciële vissoorten	1	+	T	K	O	nee			
	Natuurlijke sites en habitats		1	+	T	K	O	nee			
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)		1	+	T	K	O	nee			
	Bodem	Op land	Nitraatgevoelige zones								
Mariene milieu											
		Verandering structuur									
Bevolking											
Gezondheid (mens)											

	Maatregel 2.19 - Investerings in verwerkende industrie											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Water	Op land			1	-	T	K	O	nee			
	Mariene milieu			1	-	T	K	O	nee			
Lucht												
Klimaat				1	+	T	K	O	nee			
Materiële goederen				1	0	T	K	O	nee			
Landschap	Op land											
	Mariene milieu											
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen										
	Mariene milieu	Beschermde sites										
		Beschermde wrakken										
Geluid												

10.2.3 Bevorderen van de implementatie van het GVB

Maatregel 3.1 – Dataverzameling

Deze maatregel zal naar verwachting volgende milieueffecten hebben:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** Gegevensverzameling en het beheer en gebruik van gegevens zullen wellicht een positieve, permanente en langdurige invloed hebben op het mariene milieu. Hoe meer er geweten is over de actuele toestand en omvang van de visbestanden, hoe beter de vinger aan de pols kan worden gehouden en kan worden ingespeeld op veranderende omstandigheden. Er kan dan tijdig en efficiënter worden ingegrepen, bv. als een afname van een bepaalde soort wordt vastgesteld.
- **Bevolking:** Het milieueffect is hier nog onduidelijk. Betere kennis kan bijvoorbeeld leiden tot meer kwaliteitsvolle, selectievere visvangst (een positief effect), maar anderzijds ook tot strengere quota (negatief voor de vissersbevolking).

Aangezien de vloot ook buiten de Belgische wateren gaat vissen en daar gegevens kan verzamelen, kan er sprake zijn van een grensoverschrijdend effect. De milieueffecten van dataverzameling werken wellicht door op lange termijn en lijken niet omkeerbaar.

Aangezien gegevensverzameling, monitoren en controle van visbestanden een belangrijk element vormt binnen het EFMZV en aangezien de maatregel als hoofdzakelijk positief beoordeeld wordt, worden geen alternatieven voorgesteld.

Maatregel 3.2 – Controle en handhaving

Deze maatregel zal naar verwachting volgende milieueffecten hebben:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** Een beter controlebeleid kan een onduidelijk, mogelijk positief effect hebben, aangezien overbevissing wordt tegengewerkt.
- **Bevolking:** Er zal naar verwachting een positief, permanent en langdurig effect zijn. Europese steun voor controle kan bv. in de vorm van bijdragen aan de aankoop en installatie van camera's aan boord, waardoor de visser kan bewijzen dat er duurzaam wordt gevestigd. Controle en handhaving kunnen ook illegale visserij tegengaan, die de concurrentie verstoort en eerlijke vissers benadeelt.
- **Gezondheid:** Controle en handhaving moeten ervoor zorgen dat marktdeelnemers die visserijactiviteiten uitoefenen, voldoen aan de specificaties van de nationale wetgeving en dit van de vangst tot de verkoop, vervoer en de verwerking. De kwaliteit van de visproducten wordt zo gegarandeerd en gecontroleerd voor de consument, wat een positief, permanent en langdurig effect is.

Controle is nodig zowel binnen als buiten de Belgische territoriale wateren en er kan dan ook sprake zijn van een mogelijk grensoverschrijdend effect. De milieueffecten zijn langdurig en omkeerbaar (controle kan worden stopgezet).

Controle is een vereiste binnen het Gemeenschappelijk Visserijbeleid en wordt hier als positief voor het milieu beoordeeld. Er worden dan ook geen alternatieven voor deze maatregel gegeven.

	Maatregel 3.1 - Dataverzameling											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn- lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaar heid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	1	+	P	L	N	ja				
		Beschermde soorten	1	+	P	L	N	ja				
		Gevoelige soorten	1	+	P	L	N	ja				
		Commerciële en niet- commerciële vissoorten	1	+	P	L	N	ja				
	Natuurlijke sites en habitats	1	+	P	L	N	ja					
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)	1	+	P	L	N	ja					
Bodem	Op land											
	Mariene milieu											
socio- economie			2	?	P	L	N	ja				
Gezondheid (mens)												
Water	Op land											
	Mariene milieu											
Lucht												
Klimaat												
Materiële goederen												
Landschap	Op land											
	Mariene milieu											

	Maatregel 3.1 - Dataverzameling											
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen										
	Mariene milieu	Beschermde sites										
		Beschermde wrakken										
Geluid												

	Maatregel 3.2 - Controle en handhaving											
Milieuthema	Subthema			Waarschijnlijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensoverschrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit		Bedreigde soorten	2	+	T	L	O	ja			
			Beschermde soorten	2	+	T	L	O	ja			
			Gevoelige soorten	2	+	T	L	O	ja			
			Commerciële en niet-commerciële vissoorten	2	+	T	L	O	ja			
	Natuurlijke sites en habitats			2	+	T	L	O	ja			
	Beschermde gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)			2	+	T	L	O	ja			
Bodem	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
				nvt								
socio-economie				1	+	P	L	O	ja			
Gezondheid (mens)				1	+	P	L	O	ja			
Water	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Lucht				nvt								
Klimaat												

	Maatregel 3.2 - Controle en handhaving											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn-lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover- schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Materiële goederen												
Landschap	Op land			nvt								
	Mariene milieu			nvt								
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen		nvt								
	Mariene milieu	Beschermde sites		nvt								
		Beschermde wrakken		nvt								
Geluid				nvt								

10.2.4 Verhogen van de werkgelegenheid en territoriale cohesie

Bij de maatregelen onder deze prioriteit voorzien we geen noemenswaardige milieueffecten (zie Tabel 1).

10.2.5 Bevorderen van toepassing van geïntegreerd maritiem beleid (GMB)

Maatregel 5.1 - Ondersteuning bij implementatie "Marine Strategic Framework Directive", Natura 2000 en biodiversiteit

Deze maatregel zal naar verwachting volgende milieueffecten hebben:

- **Biodiversiteit, fauna en flora:** Er is sprake van een positief, permanent en lange termijn effect aangezien MSFD, Natura 2000 en de Europese biodiversiteitsdoelstellingen sterk gericht zijn op het behoud en beschermen van biodiversiteit, fauna en flora. De maritieme ruimtelijke ordening maakt het mogelijk om de impact van en de mogelijkheden voor meervoudig gebruik van de ruimte vroeg te bepalen en zo het milieu beter te beschermen.
- **Bodem:** Ook hier wordt een positief, permanent en lange termijn effect verwacht. Aangezien (het vermijden van) bodemberoering deel uitmaakt van de kaderrichtlijn mariene strategie en aangezien de bodemstructuren in mariene beschermde gebieden (zoals het habitatrichtlijngebied 'Vlaamse Banken') Europees beschermd zijn, kunnen we verwachten dat de visserij hiermee rekening zal houden en dat die maatregelen gesteund zullen worden die leiden tot een beter behoud of herstel van de bodem(structuren).
- **Gezondheid (mens):** Het milieueffect is nog onduidelijk. In de kaderrichtlijn mariene strategie gaat ook aandacht naar gezonde mariene wateren, wat tot een gezonder milieu leidt en dus onrechtstreeks positief kan zijn voor de volksgezondheid.
- **Water:** De kaderrichtlijn mariene strategie wil niet alleen streven naar een gezond ecosysteem tegen 2020, maar ook gezonde (mariene) wateren. Beschermingsmaatregelen in het kader van deze richtlijn zullen daarom naar verwachting ook gericht zijn op het beperken of vermijden van verontreiniging en het opruimen van afval. Het effect wordt hier daarom als positief, permanent en langdurig beoordeeld.

In een druk bevaren gebied zoals de Belgische Noordzee moet een duurzame visserij rekening houden met mariene beschermde gebieden en de daar geldende wetgeving en beleid. Financiële steun vanuit het Europees fonds gaat nog een stap verder en wil vissers stimuleren om actief bij te dragen aan de bescherming van het mariene milieu en de mariene beschermde zones. Het BOP noemt geen concrete beschermingsmaatregelen, maar vanuit de milieubeoordeling noemen we hier enkele mogelijke, duurzame voorbeelden:

- Zogenaamde "no take": het niet toelaten van visserij of andere vormen van exploitatie in de mariene beschermde gebieden;
- Enkel toelaten van alternatieve, passieve visserijtechnieken zoals staand wand of flyshooting in gebieden met belangrijk bodemleven (bv. grindbanken of Lanice-riffen);
- Tijdelijk verbod op of beperking van visvangst in bepaalde gebieden, bv. tijdens de paaiperiode.

Onrechtstreeks zal ook de (vissers)bevolking zelf een positief effect ondervinden van dergelijke financieel gecompenseerde maatregelen, aangezien het visbestand zich op die manier sneller zal herstellen, niet alleen in beschermde gebieden maar ook daarbuiten, zodat op termijn betere visvangsten te verwachten zijn.

De termijn van de effecten wordt bepaald door het type projecten, de verwachting is wel dat het hier om lange termijn effecten zal gaan. Er worden geen grensoverschrijdende effecten verwacht. De beoogde positieve effecten zijn omkeerbaar: een “verbeterd” ecosysteem kan door tal van andere factoren opnieuw achteruitgaan, het milieu wordt immers geëxploiteerd door verschillende gebruikers, waarvan de visserijsector er slechts één is.

Omdat nog geen concrete projecten ingevuld zijn, is het niet goed mogelijk om alternatieven voor te stellen. Wellicht is dit ook niet nodig, omdat redelijkerwijze kan verwacht worden dat de projecten actief zullen bijdragen aan de bescherming van het mariene milieu en de mariene beschermde gebieden en dus een positief effect zullen hebben.

	Maatregel 5.1 - Ondersteuning bij implementatie "Marine Strategic Framework Directive" (MSFD), Natura 2000 en biodiversiteit											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn-lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover-schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Biodiversiteit/ Fauna/ flora	Soorten en biodiversiteit	Bedreigde soorten	1	+	P	L	O	nee				
		Beschermd soorten	1	+	P	L	O	nee				
		Gevoelige soorten	1	+	P	L	O	nee				
		Commerciële en niet-commerciële vissoorten	1	+	P	L	O	nee				
	Natuurlijke sites en habitats		1	+	P	L	O	nee				
	Beschermd gebieden (vogel-/habitatrichtlijn; Ramsar)		1	+	P	L	O	nee				
Bodem	Op land											
	Mariene milieu											
socio-economie			2	+	P	L	O	nee				
Gezondheid (mens)			2	?	P	L	O	Nee				
Water	Op land		1	+	P	L	O	nee				
	Mariene milieu		1	+	P	L	O	nee				
Lucht												
Klimaat												

	Maatregel 5.1 - Ondersteuning bij implementatie “Marine Strategic Framework Directive” (MSFD), Natura 2000 en biodiversiteit											
Milieuthema	Subthema			Waarschijn-lijkheid	Schaal	Tijdelijkheid	Termijn	Omkeerbaarheid	Grensover-schrijdend Effect	Onzekerheden	mitigerende maatregelen	alternatieven
Materiële goederen												
Landschap	Op land											
	Mariene milieu											
Cultureel erfgoed	Op land	Gebouwen										
	Mariene milieu	Beschermde sites										
		Beschermde wrakken										
Geluid												

11. DE NULSITUATIE

Beschrijving Belgische visserij- en aquacultuursector

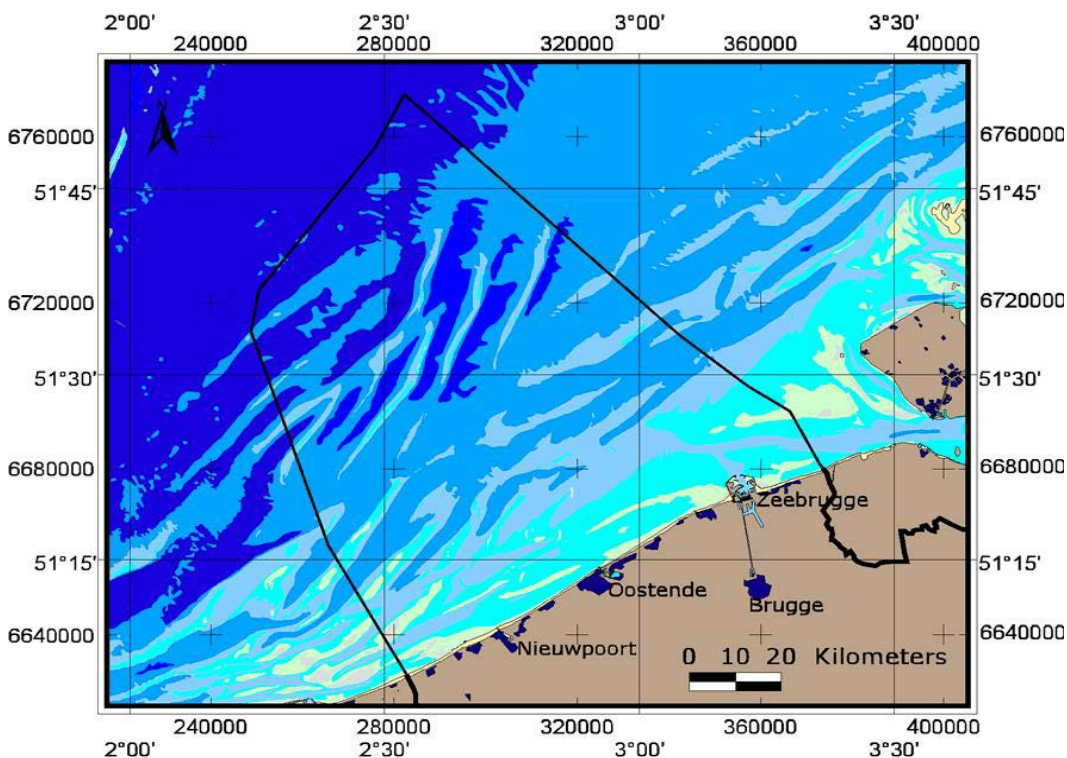
Hoewel het relatief belang van de huidige Belgische visserij- en aquacultuursector in vergelijking met andere economische sectoren of in vergelijking met andere Europese regio's eerder gering te noemen is, is de zeevisserijsector van lokaal en regionaal belang in Vlaanderen.

De Belgische aquacultuurproductie is zeer beperkt. Er worden voornamelijk forellen, karpers en siervissen gekweekt. In Vlaanderen zijn de laatste jaren een aantal veelbelovende proefprojecten opgestart die op termijn tot commerciële productie kunnen leiden.

Zeevisserij

Ruimtelijke spreiding

De Vlaamse vissersvloot is zowel actief in de eigen zeegebieden als in de EU-wateren en niet EU wateren. Met een kustlijn van 67 km beslaan de Belgische zeegebieden (Figuur 8) een totale oppervlakte van 3.478 km², waarvan 1.430 km² behoort tot de territoriale zee (de twaalfmijlszone). De afbakeningen van de territoriale zee en de Exclusief Economische Zone (= Belgisch Continentaal Plat) met de buurlanden zijn vastgelegd bij onderling verdrag en bevestigd door Belgische wetten. De territoriale zee wordt in hoofdzaak bevist door de kustvissers en enkele eurokotters.

Figuur 8 De Belgische zeegebieden

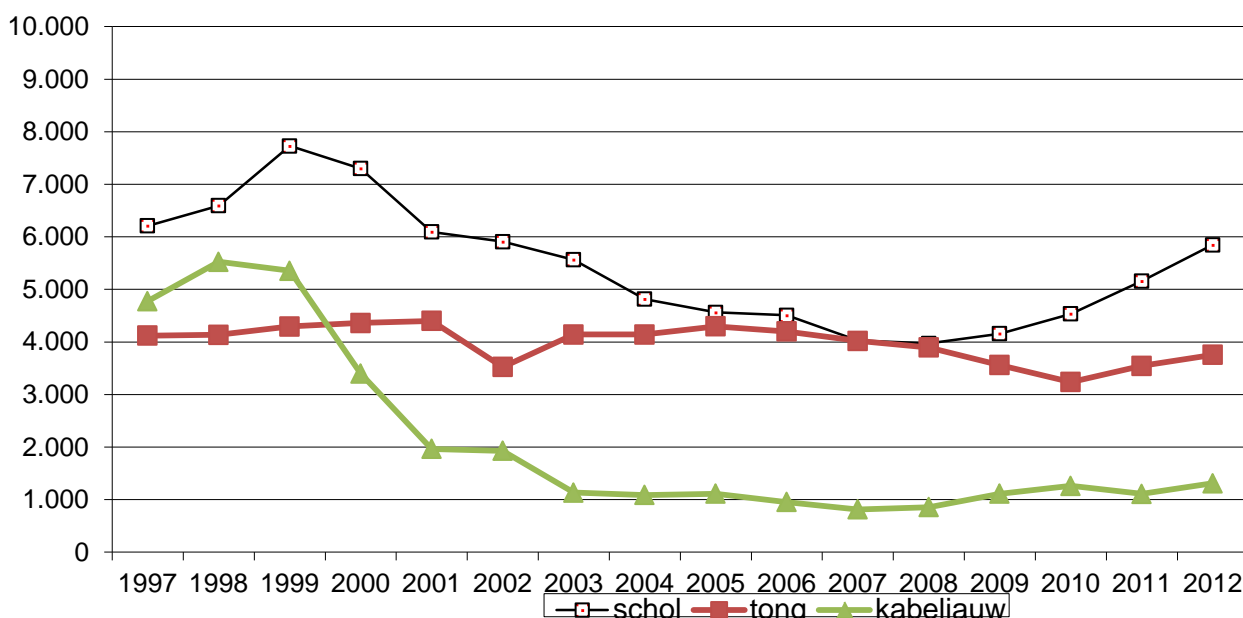
Bron: Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee en het Schelde-estuarium (BMM)

Buiten de Belgische zeegebieden is de vloot actief in de zuidelijke en centrale Noordzee, maar ook in de westelijke wateren. Ook wordt jaarlijks gedurende een aantal weken op tong gevestigd in de Golf van Biskaje. De Vlaamse vloot heeft ook toegang tot de kustwateren van andere lidstaten (Figuur 7). In geografisch afgebakende gebieden van de kustwateren van het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Denemarken en Frankrijk heeft de Vlaamse vloot toegang tot de zone van 6 tot 12 zeemijl. Over de hele kust van Nederland heeft de Vlaamse vloot toegang tot de zone van 3 tot 12 zeemijl. Conform het Benelux-akkoord heeft de vloot bovendien toegang tot de zone van 0 tot 3 zeemijl. Omgekeerd kunnen ook Nederlandse vaartuigen in deze zones vissen. Naast de toegangsregels dienen de vaartuigen die vissen in de kustwateren, ook te voldoen aan de voorgeschreven technische specificaties voor maximaal motorvermogen, vistuig en minimaal te respecteren maaswijdte. België beschikt ook over de mogelijkheid om ten hoogste en tegelijkertijd twee vaartuigen te laten vissen in de 'Shetlandbox'. Buiten de Europese Unie beschikken Vlaamse vissersvaartuigen over beperkte quota in de Noorse wateren.

Toestand van de visbestanden

De belangrijkste visvangst onder de gequoteerde soorten vertegenwoordigen een recht op visvangst van minder dan 19000 ton/ jaar. De belangrijkste gequoteerde soorten zijn (cijfers 2012): schol in de Noordzee (4874 t), Noordzee sprong (1631 t), Noordzeetong (1346 t), Noordzee Nephrops (1147 t), kabeljauw van de Noordzee en het Oostelijke Kanaal (848 t). Voor meer details zie: "Annual Fleet Report".

De onderstaande Figuur 9 geeft een evolutie weer van de Belgische quota voor enkele vissoorten in tonnage vanaf 1997 tot 2012. De laatste jaren is er een gestage groei merkbaar. Vooral de quota voor schol stijgen sterk door de goede biologische toestand van dat bestand. Tong kende vooral een knik in 2010, maar evolueert in de positieve zin. Kabeljauw echter blijft op een laag niveau staan.

Figuur 9 Evolutie van de quota van kabeljauw, schol en tong, ton, 1997-2012

Bron: Departement Landbouw en Visserij

België heeft in totaal een zestigtal quota ter beschikking. De overheid overlegt voor het quotabeleid in Vlaanderen intensief met de enige producentenorganisatie – de Rederscentrale – in de Quotacommissie. De quota worden beheerd door middel van een collectief

benuttingsysteem. Een belangrijk criterium dat de Quotacommissie hanteert bij de toewijzing van de maximale vangsthoeveelheden voor enkele visbestanden is het vermogen van de vissersvaartuigen. Dit wordt onder meer gebruikt in de Noordzee voor tong en schol en in de westelijke wateren voor kabeljauw. Daarnaast bestaat er een toewijzing op zeereisbasis, waarbij eventueel vaardagen voor vangstmogelijkheden kunnen worden ingeruild. De toewijzing van de maximale vangsthoeveelheden geschiedt slechts voor een deelperiode van het jaar en houdt rekening met het motorvermogen (kW) van de vaartuigen. Onbenutte vangsthoeveelheden zijn op vaartuigniveau verloren, ze zijn helemaal niet overdraagbaar en komen terug in de pool voor herverdeling in de volgende deelperiode. Op lidstaatsniveau kunnen quota's worden uitgewisseld. België ruilt quota met een zevental lidstaten, waarbij vooral tong, schol, kabeljauw en rog worden verworven in ruil voor haring, makreel, zeeduivel, heek en langoustines.

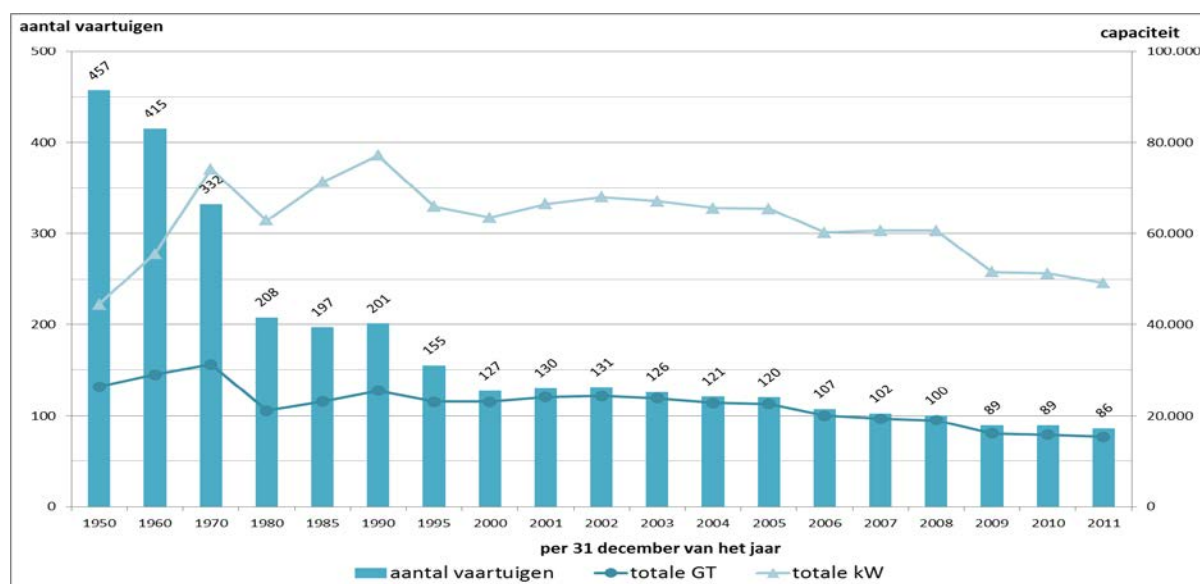
In België worden de rechten om te vissen (vergunning, inspanning en vangstvolumes) beschouwd als niet-overdraagbaar en niet-verhandelbaar tussen de verschillende reders. Momenteel is de belangrijkste vorm van rechtengebaseerd beheersysteem de volgende: beperkte, niet-overdraagbare visvergunningen en specifieke vismachtigingen (toelating om visvergunning toe te passen). Het Vlaamse vergunningensysteem laat wel toe dat het motorvermogen van een vaartuig, dat zonder steun aan de vloot wordt onttrokken samengevoegd kan worden bij het motorvermogen van een of meerdere bestaande vaartuigen met visvergunning binnen bepaalde maximumgrenzen. Daarnaast bestaat er eveneens de mogelijkheid om een visvergunning van een vaartuig dat aan de vloot wordt onttrokken op te splitsen in twee of meer visvergunningen. Tevens werd een systeem van de vangstrechtfactor opgestart. Op voorwaarde dat de reders capaciteit aan de vloot onttrekken via schrapping van een vaartuig kunnen de gekochte kW's ingeleverd worden bij de overheid die in ruil de vangsthoeveelheden per kW tot 25% gespreid over vijf jaar laat toenemen. In aanvulling hierop werden de individuele niet-overdraagbare inspanningsquota ingevoerd in de kabeljauwherstelgebieden (Noordzee, oostelijk deel Engels Kanaal en de Ierse Zee.) Deze inspanningsquota worden op vaartuigniveau zeer transparant beschikbaar gesteld als een activiteitenbeperking uitgedrukt in een uniform aantal dagen aanwezigheid op zee. Het beheer van de vangstmogelijkheden (quota en visserij-inspanningslimieten) beoogt een maximale spreiding van de vangstactiviteiten over het hele visseizoen.

De Belgische vissersvloot

Binnen de Europese vloot mag dan al sprake zijn van overcapaciteit, uit de onderstaande figuur blijkt duidelijk hoe Vlaanderen de voorbije jaren zijn vissersvloot al zeer zwaar heeft afgebouwd. Een verdere inkrimping van de Vlaamse vloot zou kunnen leiden tot het volledig verdwijnen van de visserijsector. Men spreekt daarom wel vaker over het kritisch minimum (of 'minimum vitale'), dat de vloot heeft bereikt.

De belangrijke reductie van de laatste jaren is vooral het gevolg van de slooprondte die de overheid in 2009 organiseerde. In vergelijking met 2003 is de capaciteit van de Belgische vloot drastisch afgenomen, 28 % in kW en 37 % in GT.

In 2012 bestaat de Belgische vissersvloot uit 83 geregistreerde schepen, met een gezamenlijke bruto tonnage van 15 053 BT en een totaal vermogen van 47 554 kW (minder dan 1% van de EU-capaciteit). De meeste schepen zijn boomkorschepen, geen enkel vaartuig is langer dan 38 m en de gemiddelde leeftijd van de schepen is 24 jaar. 41 vaartuigen behoren tot het groot vlootsegment (vaartuigen met een motorvermogen van meer dan 221 kW) en 45 vaartuigen tot het klein vlootsegment (vaartuigen met een motorvermogen van maximaal 221 kW). Van de totale capaciteit van de Vlaamse vissersvloot behoort ongeveer 80% van het motorvermogen en 77% van de tonnage tot het grote vlootsegment.

Figuur 10 De evolutie van de Belgische vissersvloot, 1950-2011

Bron: Departement Landbouw en Visserij

Aanvoer en besomming

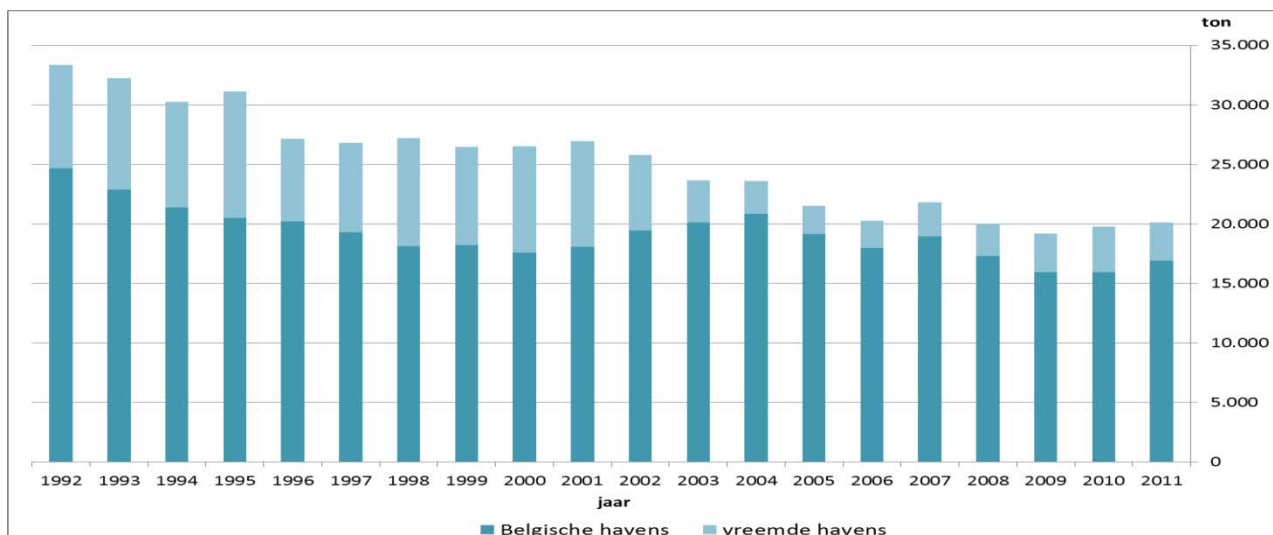
Onderstaande Figuur 11 toont aan dat de jaarlijkse aanvoer de laatste 10 jaar gedaald is met een extra daling van de aanvoer na de brandstofcrisis van 2008 en met als dieptepunt het jaar 2009. Vanaf 2010 is er weer een licht herstel merkbaar met een lichte stijging van 3% tot 19.764 ton. In 2012 steeg de aanvoer verder tot 21.894 ton (+11%).

Als de aanvoer van de Belgische visserij daalt, is er logischerwijze ook een neerwaartse trend in de opbrengsten (bij vergelijkbare prijzen). In 2009 wordt een absoluut dieptepunt bereikt. In 2010 is er opnieuw een herstel (+12%) tot op het niveau van 2008. In 2011 en 2012 zien we nog een sterkere stijging van de besomming. Ook in reële waarden is er een vooruitgang, maar de periode 2008-2011 blijft het laagst in de tijdsreeks en is tekenend voor de moeilijkheden in de visserijsector.

De aanvoer in Belgische havens bedroeg in 2012 17.558 ton, terwijl de buitenlandse havens goed waren voor 4.335 ton. Daaruit blijkt duidelijk dat de Belgische vissersvaartuigen een voorkeur hebben om aan te landen in Belgische havens. Hier krijgen ze dan ook vaak de beste prijs voor hun aanvoer. Ook wanneer producten aangeland worden in buitenlandse havens is de aanvoer (40 %) vaak bestemd om in een Belgische veiling te worden verhandeld. De visproducten worden dan met een gekoelde vrachtwagen naar België gebracht. Zo worden de visreizen korter, wat de kwaliteit van de vis ten goede komt.

In de drie Vlaamse vissershavens Zeebrugge, Oostende en Nieuwpoort beschikt de vloot over aanlegplaatsen, allerhande haveninfrastructuur en visafslag. De Vlaamse Visveiling (VLV), verenigt 2 visveilingen: Oostende en Zeebrugge. De fusiegroep gebruikt slechts één enkele klok waaraan de stedelijke vismijn van Nieuwpoort is aangesloten.

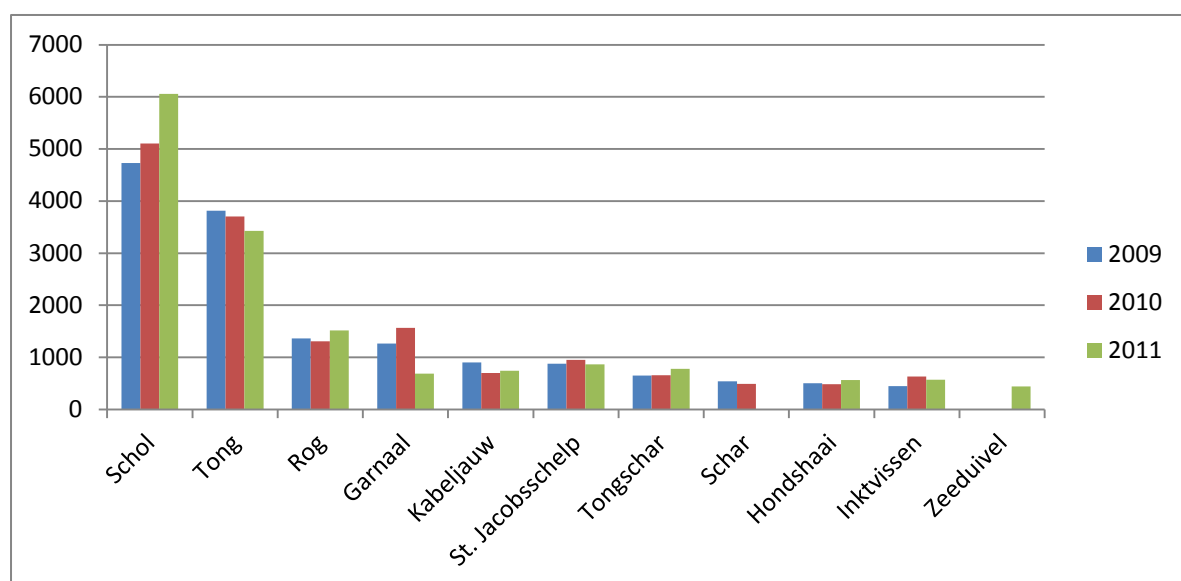

Figuur 11 Jaarlijkse aanvoer door Belgische vissersvaartuigen

Bron: Departement Landbouw en Visserij

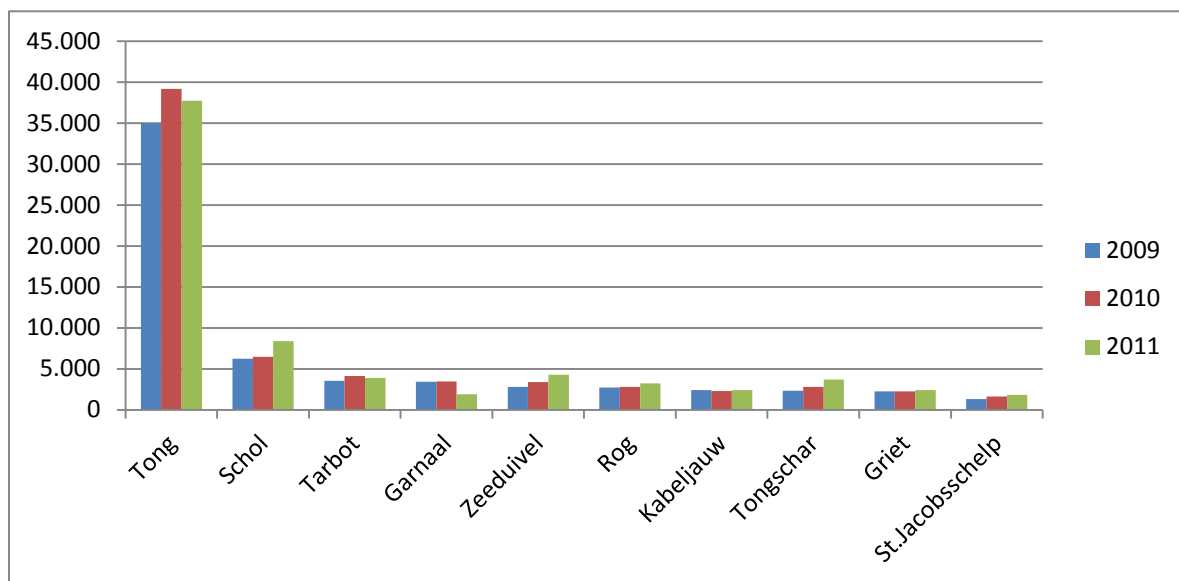
De aanvoer is vooral geconcentreerd in het najaar. De maandelijkse aanvoer in de periode 2009-2011 schommelt in de meeste maanden rond de 1.500 ton. Enkel in het najaar wordt nog meer dan 2.000 ton aangevoerd. Oktober is een piekmaand.

De belangrijkste aangevoerde soorten in de Belgische visserij blijven schol en tong (zie Figuur 12 en Figuur 13).

Figuur 12 Aanvoer voornaamste soorten gedurende 2009-2011 (Belgische voertuigen in ton)

Bron: Departement Landbouw en Visserij

Figuur 13 Aanvoer voornaamste soorten gedurende 2009-2011 (Belgische vaartuigen in 1000 EUR)

Bron: Departement Landbouw en Visserij

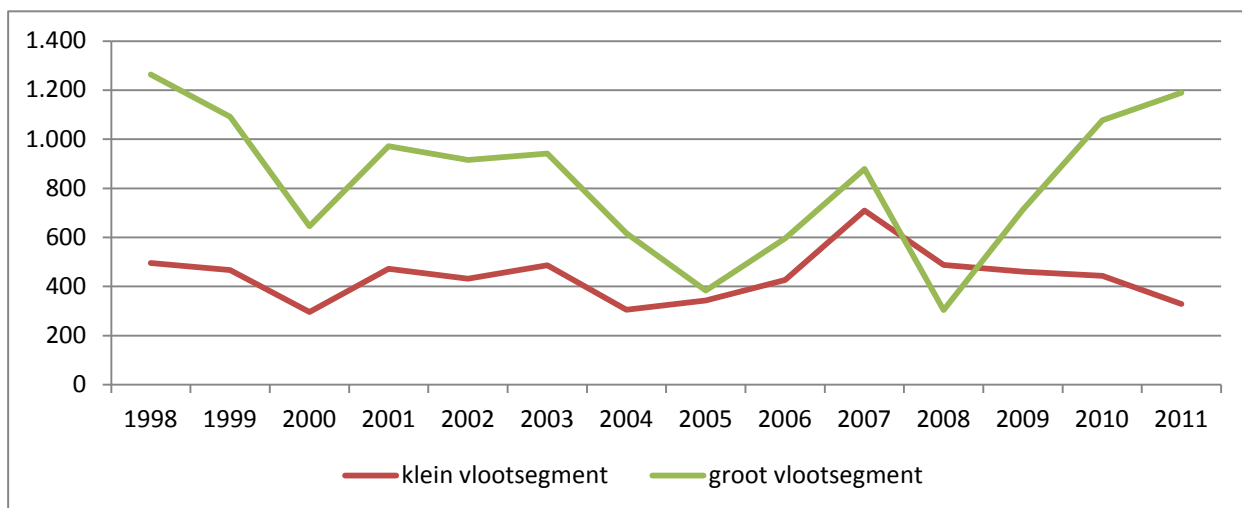
Tewerkstelling

De totale tewerkstelling wordt geraamd op 352 voltijdse banen in 2009. De totale tewerkstelling in de Belgische visserijvloot is 33 % gedaald tussen 2002 en 2010.

Een van de belangrijkste problemen van de sector blijft de lage aantrekkelijkheid als werkgever. Vooral de jongere generatie voelt zich weinig aangetrokken tot de visserij. In België kiezen jongere werknemers vooral voor alternatieven zoals bij baggeraars, toerisme enz. Daardoor is het gevaar reëel dat de sector binnenkort moeilijkheden ondervindt om goed opgeleide jongeren of starters te vinden. In andere lidstaten van de EU moeten reders al veel meer een beroep doen op werknemers uit niet-EU-landen. Dat is in Vlaanderen nog niet het geval. De Vlaamse overheid, de provincie West-Vlaanderen en de Rederscentrale zorgen dan ook voor heel wat ondersteuning door het Fonds voor Scheepsjongens.

Rentabiliteit

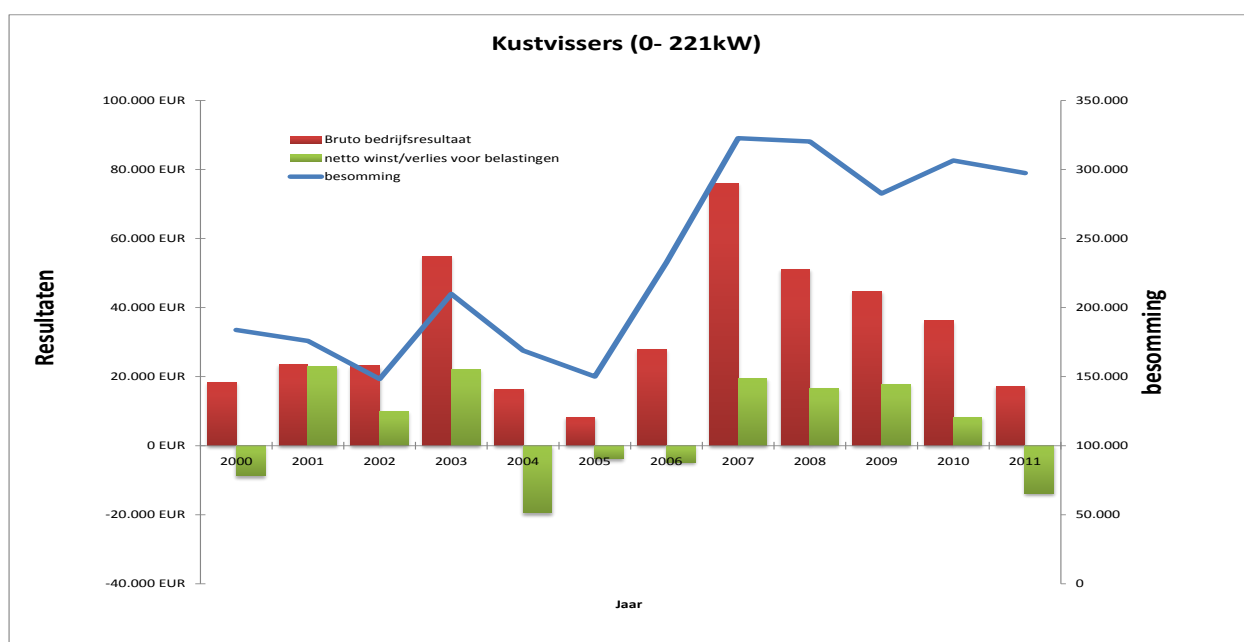
Uit onderstaande Figuur 14 blijkt nog dat het gemiddelde brutobedrijfsresultaat voor het Klein Vloot Segment (KVS) sinds 2008 daalt, na een piek in 2007. Opvallend is de tegenovergestelde beweging voor de groep van de grotere vaartuigen, die sinds het crisisjaar 2008 juist een zeer sterke stijging kent. Daarmee zit het Groot Vloot Segment (GVS) qua brutobedrijfsresultaten bijna weer even hoog als in 1999.

Figuur 14 Gemiddeld brutobedrijfsresultaat per zeedag, euro, 1998-2011

Bron: Departement Landbouw en Visserij

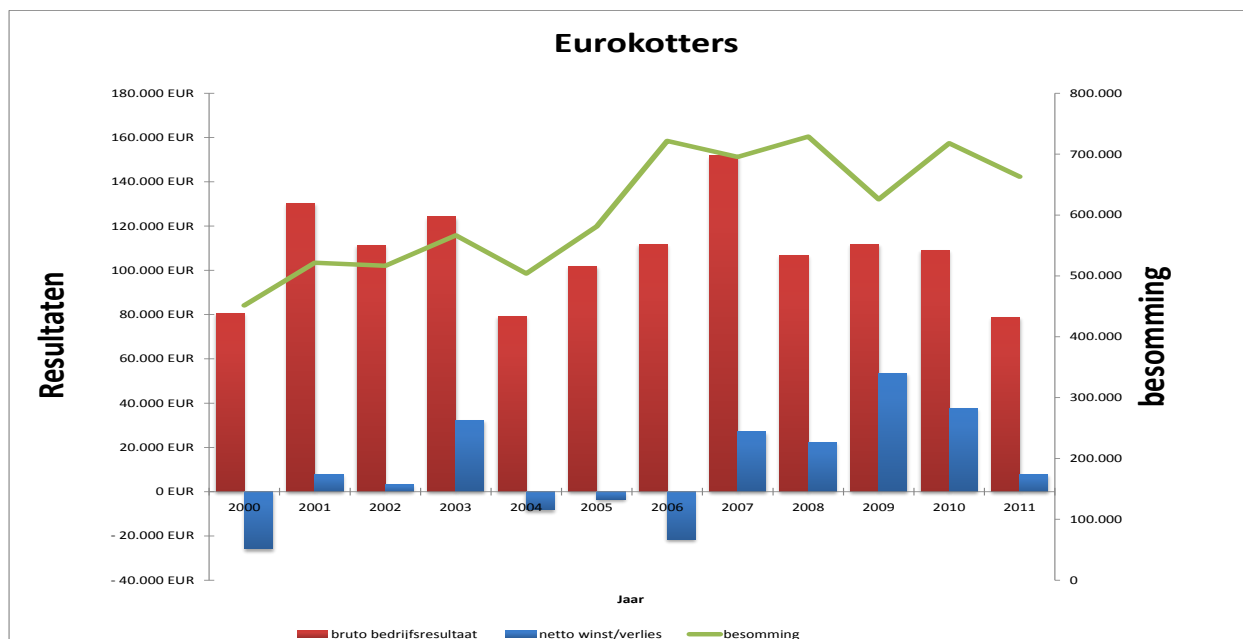
Het KVS bestaat voornamelijk uit kustvisseren en eurokotters. Figuur 15 toont de bedrijfsresultaten van de kustvisseren. Kustvisseren zijn vaartuigen met een vermogen van maximum 221 kW die meestal minder dan/maximaal 24 uur aaneensluitend op zee zijn. Ze kunnen vissen binnen de twaalfmijlszone.

Figuur 15 Besomming en bedrijfsresultaten kustvisseren, in EUR, 2000-2011

Bron: Departement Landbouw en Visserij

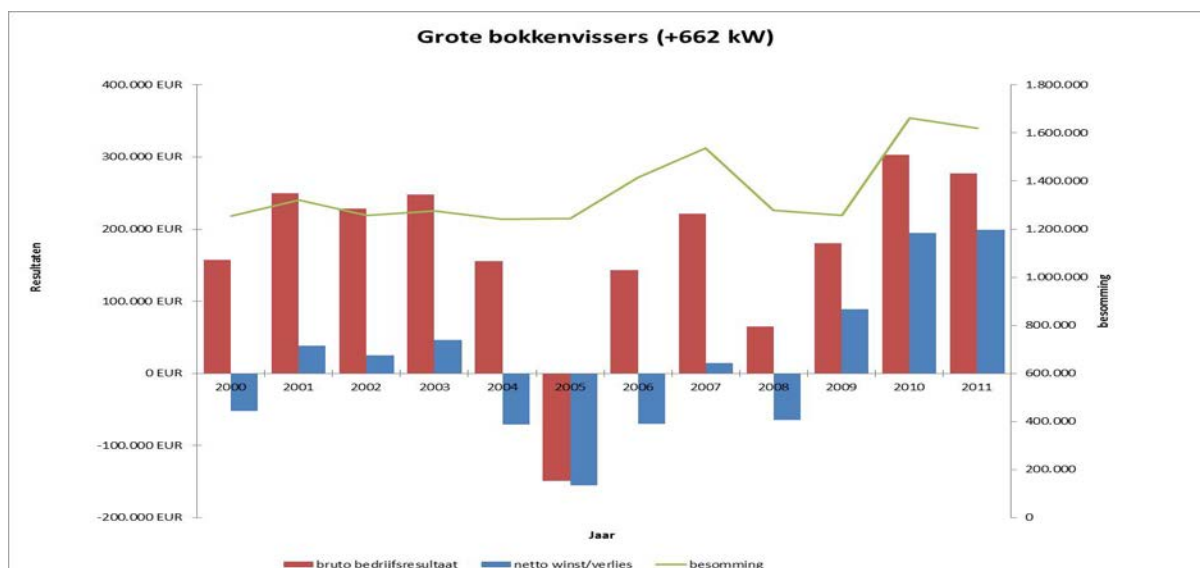
Figuur 16 brengt de bedrijfsresultaten in 2010 van alle 20 eurokotters in kaart. Dat zijn polyvalente boomkorvaartuigen die gebouwd werden/worden sinds 1981, met maximaal 221 kW geregistreerd vermogen en een tonnenmaat van meer dan 70 BT. Vooral de visprijzen en zeker de brandstofkosten zijn bepalend voor de bedrijfsresultaten. Doordat de eurokotters gedurende een deel van het jaar gericht konden vissen op niet-quoteerde soorten en zo hun besomming konden vergroten, bracht dat enig soelaas in de bedrijfsresultaten.

Figuur 16 Besomming en bedrijfsresultaten eurokotters, uitgedrukt in EUR, 2000-2011

Bron: Departement Landbouw en Visserij

Het GVS bestaat dan weer grotendeels uit grote boomkorvaartuigen met een motorvermogen tussen de 662 en 1.200 kW en is gespecialiseerd in de vangst van platvissen (voornamelijk tong en schol). In Figuur 17 worden boekhoudingen in kaart gebracht. Het is de belangrijkste groep vaartuigen in de Vlaamse vloot met het grootste aandeel in de besomming. De gemiddelde besomming bereikte in 2010 1,66 miljoen euro (+32%), wat een gemiddelde winst opleverde van 194.000 euro. Het is opmerkelijk dat vooral de brandstofkosten bij die vaartuigen de winsten drukken en ongeveer 28% van de totale kosten bedragen.

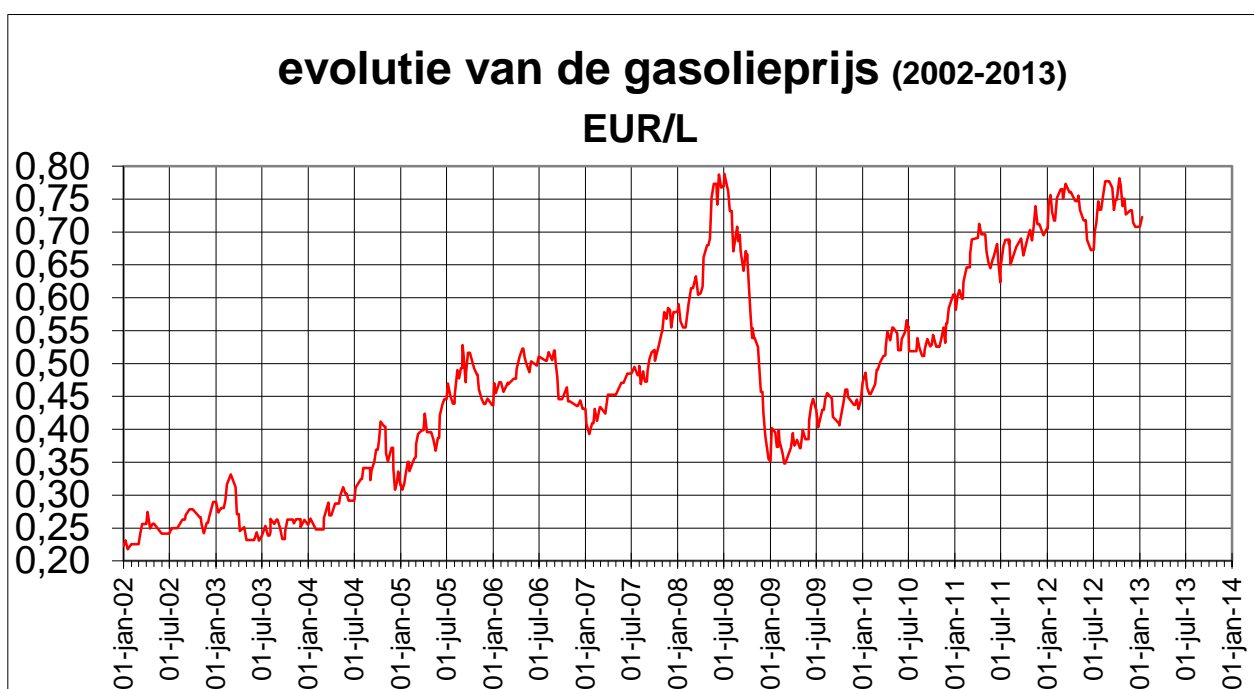
Figuur 17 Besomming en bedrijfsresultaten grote boomkorvaartuigen (meer dan 662 kW), uitgedrukt in EUR voor de periode 2000-2011

Bron: Departement Landbouw en Visserij

In de bovenstaande grafieken is het opmerkelijk dat de omzetcijfers van de Vlaamse vloot vaak hoog liggen, maar dat de nettowinsten gedrukt worden door hoge kosten. De belangrijkste

kosten bestaan uit de lonen, brandstof en afschrijvingen. De eerste twee uitgavenposten nemen bijna elk een derde van de kosten in, terwijl afschrijvingen rond de 10% blijven. Wanneer de loonkosten meer in detail worden bekeken, is het opmerkelijk dat, net zoals in andere sectoren, ook in de visserij de lonen een belangrijk onderdeel vormen van de bedrijfskosten.

Daarnaast is de rentabiliteit van de sector ook in hoge mate afhankelijk van de brandstofprijzen. Figuur 18 schetst de evolutie van 2002-2012. Het is opmerkelijk dat de prijzen tussen 2002 en 2008 een sterke stijging doormaakten. Door de enorme piek in 2008 beleefde de Vlaamse visserij een van haar moeilijkste periodes in de recente geschiedenis. Dat was meteen het signaal voor de sector voor een verbruikbeperkend beheer waaronder de omschakeling naar minder brandstofintensieve motoren en visserijtechnieken. De sector werd daarbij ondersteund door de Europese crisisverordening, waardoor de Vlaamse overheid haar Vloot Aanpassingsregeling (VAR) kon uitwerken. De jaren 2010-2011 waren betere jaren voor de sector, maar ondertussen zijn de brandstofprijzen opnieuw aan een steile opgang begonnen.

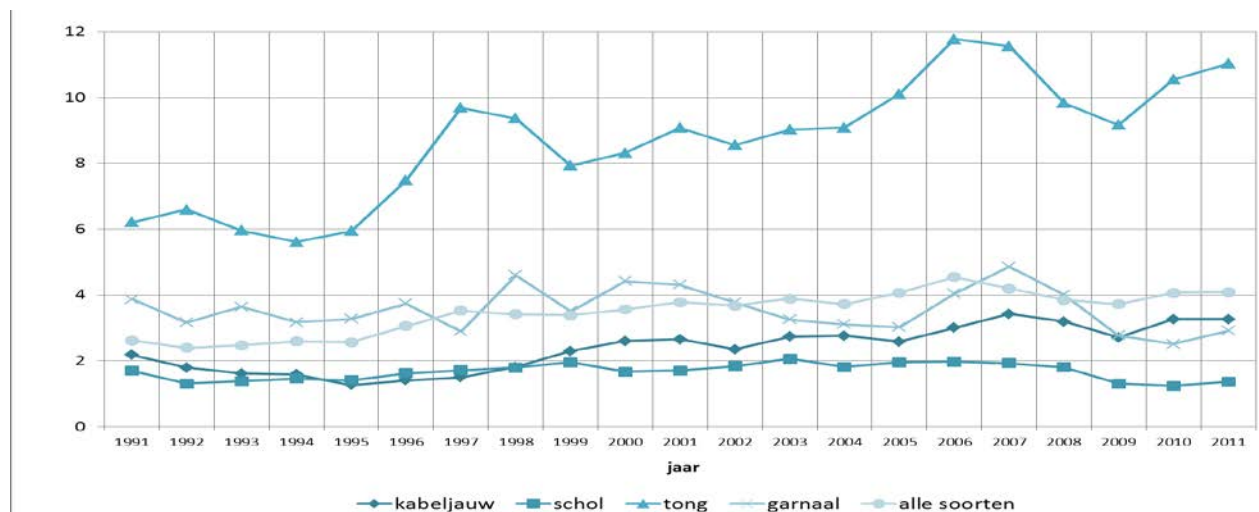

Figuur 18 Evolutie van de gasolieprijzen, 2002-2013

Bron: Departement Landbouw en Visserij

Tegenover de hoge brandstofkosten die doorwegen op de bedrijfsresultaten van de Vlaamse visserij evolueren de prijzen niet met dezelfde stijgende trend. Ondanks de zeer hoge aanvoervolumes van schol, blijkt duidelijk in Figuur 19 dat de prijszetting slecht is. De import van goedkope ingevoerde soorten zoals pangasius en tilapia, die vaak gebruikt worden in bereide gerechten, heeft de plaats van schol ingenomen. De daling van de scholprijzen is in 2011 eindelijk gestopt (+10%), maar de gemiddelde prijs ligt nog wel ver onder die van begin jaren 2000.

Binnen de courant aangevoerde soorten zijn tarbot, tong, zeebaars, zeeduivel, griet en langoustines het duurst. De betere prijsvorming was zeker een van de positieve elementen in de rentabiliteit van de zeevisserij.

Figuur 19 Jaarlijkse gemiddelde prijzen in Belgische havens, uitgedrukt in EUR per kg, 1991-2011

Bron: Departement Landbouw en Visserij

Duurzame visserijtechnieken

Gedurende het laatste decennium is zowel de activiteit als de mentaliteit van de visser afgestemd op duurzaamheid en is er een merkbare evolutie naar innovatieve, duurzamere visserijtechnieken.

De boomkor, nog altijd de belangrijkste visserijtechniek van onze vissersvloot, werd de voorbije jaren stelselmatig verbeterd. Zo hebben de meeste reders het tuig merkkelijk lichter gemaakt zodat de bodemberoering afneemt en ook de sleepweerstand en dus het brandstofverbruik afneemt. Veel vaartuigen hebben de korrestok (metalen buis die het net openhoudt) vervangen door een hydrodynamische zwevende vleugel met nauwelijks bodemcontact ('sumwing'). De sector nam ook zelf het initiatief om de kleine mazen in de rug van het net te vervangen door mazen van minimum 30 cm waardoor bepaalde vissoorten betere ontsnappingskansen hebben. Bovendien vermindert de sleepweerstand. Een aantal boomkorvaartuigen schakelde ook over op 'lichtere' visserijmethodes waarbij ze hetzelfde vaartuig inzetten om met bijvoorbeeld lichte bordennetten aan de slag te gaan. Een alternatieve visserijmethode, waar ook een alternatief type vaartuig voor nodig is, is de staand want visserij. Slechts twee vaartuigen beoefenen die visserij met succes terwijl andere, nieuwkomers, ontmoedigende vangsten en besommingen kenden, wellicht te wijten aan onvoldoende ervaring met de volstrekt andere visserijmethode, waardoor ze al na korte tijd uit de staand want visserij stapten. Daarnaast werden 3 vaartuigen omgebouwd tot de zogenaamde 'flyshoot' visserij. De voornaamste voordelen van die methode zijn het lagere brandstofverbruik en de lagere bodemberoering.

Om de teruggooi in de garnaalvisserij terug te dringen en vooral om de bodemschade te beperken, werd de garnalenschrikpuls ontwikkeld. Met dit vistuig heeft België de eerste voorzichtige stap gezet om ook dit vistuig op te volgen naar duurzaamheid.

Met EVF middelen werden ook heel wat onderzoeksprojecten gefinancierd rond alternatieven en verbeteringen aan de boomkor, staand want, sumwing en werd meegewerkt aan ontwikkelingen zoals de garnalenschrikpuls en het zoeken naar methoden om duurzaam gevangen vis ook te valoriseren in de keten via traceerbaarheid en duurzaamheidstoets.

Ontwikkelingsstrategie voor het Belgische kustvisserijgebied

De Vlaamse overheid zet met haar ontwikkelingsstrategie voor het Belgische kustvisserijgebied sinds mei 2011 volop in op een versterking van de sociale pijler.

De ontwikkelingsstrategie kadert in zwaartepunt 4 van het Operationeel Programma voor de Belgische visserijsector, dat gefinancierd wordt door het Europese Visserijfonds (EVF) en het Financieringsinstrument voor de Vlaamse Visserij- en Aquacultuursector (FIVA) en, afhankelijk van het project, nog andere financiers zoals de provincie West-Vlaanderen. Zwaartepunt 4 spitst zich vooral toe op de duurzame ontwikkeling van visserijgebieden en gemeenschappen met socio-economische moeilijkheden en streeft naar het behoud van werkgelegenheid, welvaart en levenskwaliteit op initiatief van plaatselijke visserijgroepen. Met het oog hierop worden plaatselijke ontwikkelingsstrategieën ontwikkeld als stimulering van de diversificatie van activiteiten, de ontwikkeling van toerisme, in het bijzonder ecotoerisme, de verhoging van de toegevoegde waarde van visserijproducten, de verspreiding van innovatie en de opleiding van werknemers in de visserijsector.

De strategie werd opgesteld door een Plaatselijke Groep (PG) waarin lokale socio-economische actoren uit de tien kustgemeenten vertegenwoordigd zijn en die gecoördineerd wordt door de provincie West-Vlaanderen. De PG zorgt ook voor de uitvoering van de strategie. Die heeft als doelstelling het behoud en de opwaardering van de visserij als onderdeel van het kustpatrimonium in al zijn aspecten.

Het secretariaat van de PG deed een eerste oproep om projecten in te dienen van 16 juni 2011 tot en met 15 september 2011. Dat leidde tot de goedkeuring van 3 projecten door de PG op 26 oktober 2011. De tweede oproep liep van 15 november 2011 tot en met 15 maart 2012 en leidde tot de goedkeuring van 4 projecten door de PG op 19 april 2012. Een derde oproep werd afgesloten op 20 juli 2012. Op 3 september 2012 keurde de PG 5 nieuwe projecten goed.

Overzicht van de aquacultuursector

Het kweken van vis, zowel op zee (maricultuur) als aan land (aquacultuur), zal in de toekomst een steeds grotere rol innemen om de druk op visbestanden te verlagen en om de zelfvoorzieningsgraad te verhogen.

De Belgische aquacultuurproductie is echter beperkt en vooral geconcentreerd op forel, karper en de kweek van enkele soorten in warm water zoals meerval. Momenteel werken ongeveer 50 mensen in de Belgische aquacultuursector.

De Federale Overheidsdienst Economie die in opdracht van de FAO de Belgische aquacultuurproductie bijhoudt, noteerde voor 2006, 2007, 2008 en 2009 respectievelijk 127,9 ton, 127,9 ton, 125,9 ton en 575,9 ton aan Belgische aquacultuurproductie. De sterke stijging in 2009 is toe te schrijven aan één bijkomend aquacultuurbedrijf. In 2010 sloot het bedrijf zijn deuren. Hoewel er nog geen officiële gegevens bekend zijn, is de productie wellicht teruggevallen tot de situatie van voor 2009.

De meeste aquacultuurbedrijven zijn familiebedrijven, en dan voornamelijk nog éénmansbedrijven. Daardoor zijn die bedrijven in staat om met een zeer lage rentabiliteit te werken. Vaak produceren ze zelfs onder omstandigheden die niet winstgevend zijn. Dat is mogelijk omdat de visteelt in België meestal een nevenactiviteit is. Bovendien laat de kleinschaligheid toe om zeer flexibel te kunnen opereren en kunnen de familiebedrijven tijdens ongunstige economische perioden de kweek stopzetten om ze na enkele jaren terug op te starten. Zo gebeurt de karperteelt bijvoorbeeld voornamelijk op een extensieve wijze in grote

vijvers. Daardoor kan de productie gemakkelijk stopgezet worden en wanneer het economische klimaat verbetert, kan de productie zonder al te veel kosten opnieuw opgestart worden.

De sector is in Vlaanderen momenteel nog erg versnipperd. Daarom werd in 2011 een eerste aanzet gegeven tot het voeren van een Vlaams aquacultuurbeleid. De bestaande initiatieven werden in kaart gebracht en de Vlaamse overheid deed een voorzet om de sector beter af te bakenen en aan te sturen. In september 2012 werd een platform voor aquacultuur (zie bijlage) opgericht dat de bedoeling heeft de Vlaamse aquacultuursector te organiseren rond een ruim netwerk dat alle belanghebbenden informeert en met elkaar in contact brengt. Een stuurgroep waarin alle betrokken actoren vertegenwoordigd zijn moet richting geven aan de sector. Er wordt ook een aanspreekpunt aangeduid dat alle specifieke vragen en bezorgdheden in goede banen zal leiden. In eerste instantie zal een stuurgroep opgericht worden die het verdere verhaal mee zal bepalen.

Er bestaat in België een lange traditie in aquacultuuronderzoek en -innovatie. Momenteel zijn er 11 kennisinstellingen in Vlaanderen die direct of indirect onderzoek verrichten naar dierlijke productie in aquacultuur.

In verschillende kennisinstellingen lopen momenteel proefprojecten voor het kweken van een aantal nieuwe soorten. In de toekomst kunnen deze leiden tot een commerciële productie. Op dit moment zijn er 16 aquacultuurbedrijven in Vlaanderen.

Verwerkende industrie

De Belgische verwerkende industrie bevindt zich hoofdzakelijk in de provincie West Vlaanderen in de nabijheid van de vissershavens en veilingen wat een voordeel oplevert door de korte afstand of transport van aangelande vis.

De Belgische visverwerkende industrie realiseerde in 2011 een omzet van € 1.1 miljard, en een tewerkstelling van 1900 personen. Het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) houdt gegevens bij over 324 bedrijven die visserij- en aquacultuurproducten verwerken of vermarkten, waarvan er 260 effectief actief zijn in de sector. Het betreft voornamelijk micro- en kleine bedrijfjes (235), plus 20 middelgrote en 5 grote ondernemingen, waarvan de helft van de verwerkende bedrijven geconcentreerd is in de provincie West-Vlaanderen.

Niettegenstaande dit voordeel wordt een groot deel toch aangevoerd per vrachtwagen vanuit andere havens en is de verwerkende industrie vooral afhankelijk van geïmporteerde en reeds gefileerde vis (primaire verwerking reeds uitgevoerd) gezien de volumes vers aangelande vis afkomstig van de Vlaamse visserij (20.000 ton) niet constant zijn. Meer dan 90% van de verse vis en schaaldieren wordt ingevoerd. Voor diepgevroren soorten is dit meer dan 95%. De meest verhandelde visproducten zijn aquacultuurproducten (zalm, tilapia en pangasius).

Handel en consumptie

Uit een berekening van de VLAM blijkt dat de zelfvoorzieningsgraad voor vis, week- en schaaldieren in België en Luxemburg afkomstig uit zowel de visserij als de aquacultuur in 2008 amper 14,6% bedroeg. Ook cijfers van EUROSTAT bevestigen dat België een netto-importeur is van visserijproducten. De invoerwaarde in 2011 bedraagt 1,67 miljard euro. Daarvan komt 45% van buiten de Europese Unie. De uitvoer van visserijproducten klokt af op 928 miljoen euro, die haast uitsluitend (98%) gericht is op lidstaten van de Europese Unie. Het handelstekort bedraagt een kleine 740 miljoen euro. België voert in waarde uitgedrukt net iets meer vis (824 miljoen) in dan schaal- en weekdieren (808 miljoen euro). Bij de uitvoer is het net omgekeerd,

want België voert meer schaal- en weekdieren (507 miljoen EUR) uit dan vis (392 miljoen euro) waarvan de meeste primaire productie van buiten België komt. Zowel bij de invoer als bij de uitvoer is het aandeel van de ingevroren producten het grootst. Vismeel, visvetten en andere visserijproducten vervolledigen het plaatje.

Naast de uitvoer van gevangen vis en zeevruchten zoals garnaal, tong en kabeljauw, vindt er via de havens ook heel wat heruitvoer plaats van al dan niet verwerkte buitenlandse visserijproducten zoals zalm, Victoriabaars, tonijn en pangasius.

Frankrijk en Nederland zijn de belangrijkste afzetmarkten voor visserijproducten. België exporteert naar Frankrijk vooral schaal- en weekdieren (247 miljoen euro) en naar Nederland voornamelijk vis (166 miljoen euro). Ook Duitsland, Spanje, Luxemburg, het Verenigd Koninkrijk en Italië importeren vis en schaal- en weekdieren uit België.

Binnen de EU zijn Nederland (411 miljoen EUR) en Frankrijk (170 miljoen EUR), in waarde uitgedrukt, de twee voornaamste leveranciers van visserijproducten. Uit Nederland komen zowel schaal- en weekdieren (272 miljoen EUR) als vis (128 miljoen EUR), uit Frankrijk hoofdzakelijk vis (125 miljoen EUR).

De visconsumptie per capita van de bevolking steeg in de afgelopen jaren tot 24 kg vis in 2010. In deze productieketen heeft de visser een dalend deel van de uiteindelijke consumptieprijs van het finale visproduct vanwege de zeer gefragmenteerde visserijsector in tegenstelling tot de zeer geconcentreerde distributieketen die 90% van alle productie neemt. Bovendien is het verbruik verplaatst naar meer verwerkte en bevroren producten met een afnemend relatieve aandeel van de vis in de globale prijs. De prijs van de vis wordt sterk bepaald door de enorme invoer van geïmporteerde vis uit derde landen. Daarom is het van belang dat de reders zich organiseren in de producentenorganisaties en met meer etikettering van visproducten en traceerbaarheid voor een betere prijsvorming voor verse kwaliteitsproducten.

Drijvende krachten en ontwikkelingstendensen

Er zijn verschillende factoren (drijvende krachten) die van invloed zijn op de Belgische zeevisserijsector:

Klimaatverandering

Een eerste kracht is de klimaatverandering. De klimaatverandering heeft onmiskenbaar een invloed op de visbestanden door wijzigingen in de zuurtegraad, watertemperatuur, zoutgehalte en turbiditeit of troebelheid van de zeeën en oceanen, wat meteen zijn weerslag heeft op de primaire productie onderaan in de voedselketen. Door de stijgende watertemperatuur, kunnen bepaalde versturende soorten - zoals de ribkwal - zich in onze wateren perfect thuis voelen, en inheemse soorten en populaties schade toebrengen of zelfs volledig verdringen. De toename van microbiële en andere ziekteverwerkers, schadelijke algenbloei en impact van invasieve soorten leidt in sommige gevallen ook tot problemen in voedselveiligheid en publieke gezondheid. Een ander gevolg van de stijgende watertemperatuur is dat andere soorten meer naar het noorden opschuiven. Een bekend voorbeeld daarvan is de makreel, die vroeger vooral in EU-wateren terug te vinden was, maar sinds 2008 ook meer in IJslandse en Faeröerse wateren. Dat heeft meteen gevolgen voor de verdeling van vangstrechten onder de verschillende partijen, en heeft in dat specifieke geval al geleid tot de zogenaamde 'makreelloorlog'. Daarvoor zijn wellicht meerdere redenen aan te wijzen, maar de sterke achteruitgang kan ook voor een deel te wijten zijn aan de opwarming van het water, waardoor de kabeljauw het nu vooral in de koudere wateren van Noorwegen meer dan uitstekend doet. Momenteel is de precieze omvang van de klimaatverandering nog niet in al haar aspecten

bekend, maar ze kan verreikende gevolgen hebben voor het ecosysteem. Anderzijds zou de opmars van nieuwe soorten in de toekomst ook nieuwe mogelijkheden kunnen bieden en kan de visserij geleidelijk en/of seizoensgebonden overschakelen naar andere doelsoorten en visserijtechnieken, waarmee de vangstbeperkingen of quota optimaal benut kunnen worden. De Belgische visserij kan die kansen benutten en uitbreiden naar soorten die niet onderhevig zijn aan quota en/of in hogere concentraties beschikbaar worden (bv. zonnevis, pijlintkvis, zeekat, steenbolk, rode poon, zeebaars, e.a.) in de zuidelijke Noordzee en andere traditionele visgebieden.

Energie

Een tweede belangrijke kracht die inspeelt op de sector is het gewicht van de hoge energiefactuur. De olieprijsen op de internationale markten zijn de laatste jaren gestegen. Het gebruik van de boomkor vraagt veel energie en is bepalend voor de rendabiliteit. Daarom zijn er de laatste jaren heel wat initiatieven ontwikkeld in de Belgische zeevisserij die gericht zijn op een verminderd brandstofverbruik. Dat gaat van kleine aanpassingen aan het vistuig zoals een kortere boom, een dichtgelaste boom, lichtere kettingen tot grotere aanpassingen zoals rolslaffen en grote mazen in de rug van het net of het toepassen van dun netwerk. Daarnaast kunnen boomkorvisserij ook overschakelen op alternatieve visserijmethodes die met hetzelfde vaartuig toegepast kunnen worden. De meest toegepaste techniek is de zogenaamde outriggervisserij, die een sterke brandstofbesparing oplevert. Die visserij wordt meestal seizoensgebonden toegepast. Een meer drastische aanpassing, die ook al in de praktijk gebeurt, is de overschakeling van gesleept vistuig zoals de boomkor naar passief vistuig (bv. het staand want). Daarbij moet het bestaande vaartuig doorgaans vervangen worden, maar de brandstofbesparing is dan ook zeer significant.

De installatie van een econometer kan de bemanning rechtstreeks confronteren met het verbruik en stelt de reder ook in staat om dit verbruik op te volgen.

Ten slotte, hebben gedurende de laatste twee jaar heel wat vaartuigen van het groot segment een nieuwe motor laten installeren, meestal in combinatie met een nieuwe schroef en straalbuis.

Afzet

De situatie op de Belgische markt wordt steeds meer concurrentieel waardoor men steeds op zoek moet gaan naar nieuwe afzetmarkten of naar een hogere toegevoegde waarde van het lokale product. Aangezien de invoer van vis veel goedkoper is, is de sector volop op zoek naar mogelijkheden voor het verhogen van de toegevoegde waarde zodat de afzet gewaarborgd kan blijven.

In de productieketen krijgt de reder een dalend deel van de uiteindelijke consumptieprijs van het finale visproduct vanwege de zeer gefragmenteerde visserijsector in tegenstelling tot de zeer geconcentreerde distributieketen die 90% van alle productie neemt. Bovendien is het verbruik verplaatst naar meer verwerkte en bevroren producten met een afnemend relatief aandeel van de vis in de globale prijs. De prijs van de vis wordt sterk bepaald door de enorme invoer van geïmporteerde vis uit derde landen. Daarom is het van belang dat de reders zich organiseren in producenten- en beroepsorganisaties en door de etikettering van visproducten zorgen voor de traceerbaarheid van verse kwaliteitsproducten waarvoor een hogere prijs gevraagd kan worden.

Rentabiliteit

Ondanks de toenemende besomming is de rentabiliteit van de Belgische Zeevisserij laag. De hoge loonkosten, toenemende brandstofprijzen en lage visprijzen resulteren in lage netto winsten. Daarenboven zijn de visserijmogelijkheden gelimiteerd door de dalende quota's. Dit heeft als gevolg dat het aantal faillissementen groot is en vele reders niet de financiële reserves hebben om te investeren in hun vloot. Dit wordt onder meer weerspiegeld in de hoge, toenemende gemiddelde leeftijd van de Belgische vloot.

Er wordt gevreesd dat de daling van het aantal Belgische vissersschepen zich zal doorzetten door de onzekere toekomst, de economische crisis, de toenemende gemiddelde leeftijd van de vissers en de afnemende interesse van jongeren om in het vissersberoep te stappen.

Geïntegreerd maritiem beleid

De enorme complexiteit van zeeën en oceanen wordt beïnvloed door tal van activiteiten, belangen en beleidslijnen. Het mag dan ook niet verbazen dat de expertise en de bevoegdheden om de talrijke facetten van de maritieme problematiek te behandelen, verspreid zijn over een groot aantal zowel openbare als particuliere actoren op verschillende bestuursniveaus, gaande van de Verenigde Naties tot kleine kustgemeenschappen. Geen zee of oceaan ter wereld staat echter op zich. Ingrepen in één zee of in één aan de zee gerelateerd beleidsgebied kunnen positieve, negatieve, bedoelde of onbedoelde gevolgen hebben voor andere zeeën en beleidsgebieden. Bovendien is het mariene milieu nog verder onder druk komen te staan als gevolg van het samenspel tussen het intensere gebruik dat de scheepvaart-, energie-, toerisme- en visserijsectoren van zeeën en oceanen maken, en de klimaatverandering. Een beleidsgebied als maritieme aangelegenheden, waar al deze factoren onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden, vergt een holistische aanpak. Steeds meer regeringen, in Europa en daarbuiten, kiezen tegenwoordig resoluut voor een nieuwe, horizontale en geïntegreerde benadering van het bestuur op het gebied van maritieme aangelegenheden.

Eind december 2007 keurde de Raad van ministers de voorstellen van de Commissie rond een geïntegreerd maritiem beleid goed.

De mariene strategie is het voorlopige sluitstuk van het geïntegreerd maritiem beleid en doet een beroep op de lidstaten die een bepaalde maritieme regio delen, om gezamenlijk hun normen voor een goede milieustatus vast te leggen en een routekaart op te stellen waarin staat hoe ze dat willen bereiken tegen 2020. Zo moet de bodemberoering tegen 2020 nog verder verlagen en zal de visserijsector daardoor verder moeten verduurzamen. De Europese mariene strategie en het Gemeenschappelijke Visserijbeleid geraken zo steeds meer op elkaar afgestemd.

Maritieme ruimtelijke ordening (MRO)

De toegenomen activiteit op de Europese zeeën leidt enerzijds tot concurrentie tussen de belangen van verschillende sectoren, zoals scheepvaart en maritiem vervoer, offshore-energie, havenontwikkeling, visserij en aquacultuur en baart anderzijds zorgen wat de milieueffecten betreft. Door de klimaatverandering, vooral de stijging van de zeespiegel, de verzuring, de stijgende watertemperatuur en de frequentie van extreme weersomstandigheden, is het waarschijnlijk dat een verschuiving zal optreden in de economische activiteiten op zee en dat mariene ecosystemen wijzigingen zullen ondergaan. MRO kan sterk bijdragen aan het verzachten van milieueffecten doordat zij een efficiënte benutting van de maritieme ruimte en het gebruik van hernieuwbare energie kan bevorderen. Ook bij de kostenefficiënte aanpassing

aan de effecten van de klimaatverandering in maritieme gebieden en kustwateren kan MRO een belangrijke rol spelen.

België heeft een Marien Ruimtelijk plan in de maak, waarin het gebruikmaakt van zonering om mariene ruimte aan specifieke maritieme gebruiksdoeleinden toe te wijzen. De impuls daartoe kwam van de sectoren zand- en grindontginning en de offshore windenergie. Het plan schrijft voor dat vergunningen en machtigingen voor een bepaalde activiteit alleen binnen de daartoe aangewezen zones kunnen worden verleend. Dit heeft zijn gevolgen voor de Belgische kustvisserij m.b.t. het beperken van deze activiteit tot bepaalde visgronden en de verplichting in mariene gebieden om nog meer duurzame vistechnieken te gaan toepassen.

12. ALTERNATIEVEN EN MITIGERENDE MAAT-REGELEN

Mogelijke negatieve effecten van de maatregelen in het Belgisch Operationeel Programma kunnen voorkomen of gereduceerd worden door mitigatie. Soms zijn ook alternatieven voorhanden bij sommige maatregelen. Hoewel het nieuwe BOP sterk gericht is op meer duurzaamheid en innovatie, heeft een aantal maatregelen toch een duidelijk economische inslag en kan het nodig zijn om daarvoor mitigerende acties of alternatieven te overwegen. Het is echter zo dat de Verordening Comm (2011)804 het kader vormt waarbinnen het EFVMZ de prioritaire zwaartepunten en de maatregelen beschrijft en daarmee ook het bereik vastlegt waarbinnen de alternatieven gedefinieerd kunnen worden. Hierdoor wordt het formuleren van alternatieven redelijk beperkt. Dit brengt met zich mee dat bij het overwegen van alternatieve maatregelen, het BOP geen prioriteiten in overweging kan nemen die niet voldoen aan de EU financieringscriteria. Het is evenmin toegestaan om binnen het BOP overlappende financiering te hebben met andere EU programma's noch met parallel lopende nationale programma's.

Bij het opstellen van de details en de kenmerken van de maatregelen van het BOP werden significante pogingen ondernomen om te verzekeren dat, waar mogelijk, de milieuoverwegingen op de besluitvorming invloed hadden.

Mogelijke alternatieven voor de maatregelen van het BOP in ontwerp zullen er daarom wellicht eerder zijn bij de concrete invulling, zoals bijvoorbeeld bij het bepalen van geschikte locaties voor aquacultuur of bij de inrichting van gebieden voor aquacultuur. Algemene uitsluitingscriteria of specifieke gebieden bijvoorbeeld kunnen op dit moment nog niet worden afgebakend voor de maatregelen, omdat elke subsidieaanvraag zal moeten voldoen aan specifieke instap- en verbintenisvoorwaarden en omdat heel wat projecten met potentieel negatieve impact vergunningsplichtig zijn (bv. aquaparken) en dus ook pas op vergunningsniveau zullen beoordeeld en, indien nodig, bijgestuurd worden. Financiële steun uit het BOP 2014-2020 zal enkel worden toegekend aan vergunde projecten en aan projecten die niet vergunningsplichtig zijn.

Ook eventuele mitigatie zal wellicht maar mogelijk zijn bij de concrete invulling, bijvoorbeeld in de vergunningsvoorschriften van nog aan te vragen vergunningen of via een flankerend beleid.

Onderstaande lijst van mitigerende en alternatieve maatregelen is indicatief en niet-limitatief.

12.1 Mitigerende maatregelen

- Wetenschappelijke ondersteuning bij de maatregelen voorgesteld in het BOP en bij de projecten die daaruit voortvloeien
- Opvolging/monitoring van de maatregelen en projecten
- Opvolgen van de resultaten van investeringen
- Een sterke koppeling maken tussen de visserijsector en het milieubeleid op zee
- Opleggen van strikte quota (wanneer investeringen dreigen te leiden tot het ontginnen van nieuwe visbestanden)
- Beperken van het gebruik van antibiotica in water

- Objectieve criteria opstellen om projecten te beoordelen op duurzaamheid en andere positieve milieueffecten
- Objectieve criteria opstellen om projecten te selecteren
- Bij aquacultuur, investeren in gesloten, geïntegreerde watersystemen
- Bij aquacultuur, investeren in projecten met niet-carnivore, ziektebestendige vissoorten
- Hergebruiken van afvalwater (bv. in RAS recirculatiesystemen in aquacultuur)
- Kleinschalige visserij niet betrekken (bv. bij een systeem van verhandelbare visserijconcessies en quota)
- Voorrang geven aan duurzame visserijbedrijven
- Voorrang geven aan projecten die zich richten op positieve milieueffecten
- Onderzoeken van mogelijk negatieve effecten bij investeringen

12.2 Alternatieven

- Voor de visvangst zelf kunnen (duurzame) maricultuur en aquacultuur een alternatief bieden.
- Om de impact van visvangst te verminderen, kan deze beperkt worden in plaats en/of tijd.
- Centraal beheer van visquota kan een alternatief vormen voor een systeem van verhandelbare quota.
- Voor de problematiek van ongewenste bijvangsten en teruggooi kan selectief vissen (met verbeterde technieken, vernieuwd materiaal e.d.) mogelijk een uitkomst bieden.

13. MONITORING

Aan de verschillende maatregelen van het Belgisch Operationeel Programma 2014-2020 worden doelstellingen verbonden (zoals aantal dossiers, streefbudget, ...) alsook indicatoren naar output, resultaat en impact toe. Om financiële steun te verkrijgen, worden er uitvoeringsvoorwaarden opgelegd en gedurende de volledige programmaperiode (dus tot 2020) zal een permanente monitoring gebeuren waarover jaarlijks wordt gerapporteerd. De ex ante evaluatie zal worden gevolgd door een systeem van permanente evaluatie, dat na de programmaperiode overgaat in een ex post evaluatie.

De monitoring van de milieueffecten bij de uitvoering van het Operationeel Programma voor de Belgische visserijsector is een specifieke vereiste volgens de procedure van de SMB (zowel federaal, Vlaams als Waals) en vormt een essentieel onderdeel bij de uitvoering van het BOP om te verzekeren dat het beoogde resultaat van de aanbevelingen en de invloedsbeperkende maatregelen bereikt wordt. Dergelijk monitoringsprogramma is niet enkel een indicatie van hoe de impact op het milieu verloopt, doch is tevens te gebruiken als basis voor mogelijk bijsturen van de uitvoering van het BOP.

De opstellers van het Operationeel Programma voor de Belgische visserijsector zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van de monitoring, doch kunnen deze laten uitvoeren door relevante experts. Om de monitoring correct en relevant te laten verlopen, is het aan te bevelen om voor die acties en projecten die mogelijks onder een hoger risico vallen (betreffende een negatief effect op het milieu) een 'op maat gemaakt' monitoringsprogramma op te stellen. Dit zal tot betere resultaten leiden dan een 'breed' monitoringsprogramma van een maatregel in zijn totaliteit.

Vanuit de milieubeoordeling wordt voorgesteld om de vereisten tot monitoring in het aangevraagde project te integreren en zodoende te linken aan het toekennen van de fondsen. Op die manier zou het toekennen van fondsen voor bepaalde projecten een mogelijkheid bieden om een optimale kostenefficiënte monitoring op te stellen. Tezelfdertijd kan deze manier van benaderen een stimulans zijn om de monitoring daadwerkelijk uit te voeren, zeker voor die projecten waar het identificeren van mogelijke risico's voor het milieu een belastende financiering zou vormen.

Zowel nationaal als regionaal zijn er autoriteiten en instituten die zowel over data als over een brede kennis en expertise beschikken om betrokken te worden bij de monitoring van projecten, bvb.:

- voor aqua- en maricultuur: BMM-MUMM, DG Leefmilieu, ILVO
- voor vlootstatistieken: dienst Zeevisserij, Oostende
- gezondheid (biotoxine en microbiologische monitoring): BMM-MUMM, ILVO
- aanlandingen (link naar biodiversiteit): Dienst Zeevisserij.
- samenstelling van de vloot (materiële goederen): Dienst Zeevisserij, Rederscentrale.

14. LEEMTEN IN DE KENNIS

Deze strategische milieubeoordeling is gebaseerd op de beschikbare informatie op het moment van opmaak. Er zijn nog verschillende leemten in kennis:

- Leemten in de kennis zijn inherent bij de beoordeling van algemene beleids- en financieringsprogramma's (of ontwerpversies) zoals het BOP.
- De verdeling van de beschikbare middelen over de verschillende maatregelen en acties is nog onbekend (of wordt niet vastgelegd op voorhand).
- Op dit ogenblik is het nog niet duidelijk welke maatregelen succesvol zullen zijn en in hoeverre ze op een goede manier zullen uitgevoerd worden.
- Heel wat potentiële effecten op het milieu zijn nog onbekend of onzeker aangezien het BOP zich situeert op nationaal, overkoepelend niveau en geen concrete ruimtelijke invulling geeft aan de maatregelen. Daarom zullen projecten en acties die voortvloeien uit de maatregelen van het BOP en die wel duidelijk aan een bepaalde plaats worden verbonden, opnieuw moeten getoetst worden aan de wetgeving. In veel gevallen zullen dit trouwens vergunningsplichtige projecten zijn, of projecten die onderworpen zijn aan een passende beoordeling in het kader van de Europese vogel- en habitatrichtlijn.
- De mate van impact van de milieueffecten is ook soms onzeker omdat ze afhangt van de concrete invulling van de maatregel. Zo worden de effecten van een maatregel rond innovatie bepaald door het materiaal en de technieken waarvoor uiteindelijk gekozen wordt, door het visserijbeheer en door de mate van wetenschappelijke ondersteuning.
- Ook de termijn, omkeerbaarheid en/of tijdelijkheid van de effecten is soms onzeker, omdat die elementen ook weer afhangen van de concrete invulling van de maatregel.
- Vanuit het oogpunt van de milieubeoordeling hangt het succes van de maatregelen in grote mate af van de principes die voorop zullen staan bij de concrete vertaling naar projecten en acties. Zal men voorrang geven aan duurzaamheid en dus ecologische principes, of zullen eerst economische overwegingen spelen en dan pas duurzame technieken?

De onzekerheden en leemten in de kennis worden vermeld in de milieubeoordeling en de bijhorende tabellen. Ze kunnen opgevangen worden bij de vertaling van de maatregelen in concrete projecten en acties.

15. BESLUIT

15.1 Beschrijving milieusituatie

De zeevisserij.

De effecten van de visserijactiviteiten op het mariene milieu hebben een impact op de mariene biodiversiteit in ruimere zin, hetzij direct, hetzij indirect. Directe effecten omvatten de visserijsterfte veroorzaakt ten gevolge het toepassen van bepaalde visserijtechnieken en de mechanische schade aan de zeebodem. Indirecte effecten worden geassocieerd met energieverbruik en met langetermijnveranderingen aan de structuur van het ecosysteem.

De belangrijkste invloeden van de zeevisserij op het milieu zijn als volgt samen te vatten:

Bijvangst

De Belgische vloot wordt gedomineerd door de boomkorvisserij. Marginaal worden ook andere methodes beoefend; een klein aantal schepen is overgeschakeld op staand wantvisserij en drie vaartuigen werden omgebouwd tot de zogeheten 'flyshoot' visserij.

De boomkorvisserij is een typische gemengde visserij. Initieel is ze gericht op het vangen van pladijs, tong, schar, tarbot en griet. Daarnaast levert deze methode een grote bijvangst van o.a. kabeljauw, rog, wijting, poon, mul, zeeduivel, tongschar, Noorse kreeft, krab, etc. Het totale aantal commerciële soorten gevangen door de boomkorvloot loopt op tot 40 soorten. Naar de effecten van de boomkorvisserij op het ecosysteem is veel onderzoek gedaan. Zo is vastgesteld dat de sterfte ten gevolge van het vangen van ondermaatse en niet commerciële soorten door het gebruik van de boomkor en andere bodemuigen, heel hoog is. Ongewenste bijvangsten in de visserij kunnen onderscheiden worden in:

- ondermaatse commerciële vissoorten;
- commerciële vis die niet mag worden aangeland i.v.m. quota;
- niet-commerciële vissoorten;
- zeezoogdieren;
- zeevogels;
- ongewervelden;
- afval.

Bijvangsten vormen voor de visser uitsluitend een last. De verwerking van de vangst duurt langer en door bijvangsten zoals zeesterren of stenen, wordt de vangst vaak beschadigd. Belangrijker nog is dat de vangst van ondermaatse vis bijdraagt aan de overbevissing en dat de vangst en sterfte van demersale soorten het bodemleven negatief beïnvloeden. De sector nam echter wel al zelf het initiatief om de kleine mazen in de rug van het net te vervangen door mazen van minimum 30 cm waardoor bepaalde vissoorten betere ontsnappingskansen hebben.

Zeebodem

Voor de boomkorvisserij heeft de reputatie een significant negatieve impact te hebben op de zeebodem en al wat er leeft. De fysische verstoring teweeggebracht door de boomkorvisserij en de bodemvistechieken in het algemeen, beïnvloedt de habitat en de bijhorende fauna en flora. De invloed is vooral terug te vinden in een verstoring van het sedimentsubstraat, het vernietigen van grote fysische kenmerken en structuren, afname van structurele biota en afname van de complexiteit van de habitatstructuren. Deze gevolgen kunnen variëren van niet detecteerbaar tot lange termijn en permanent. De gevolgen zullen minder permanent zijn in die gebieden waar de habitateigenschappen constant worden vernieuwd. Echter, hoe stabiel de omgeving en hoe dieper men gaat, hoe langer het duurt voor een ecosysteem zich herstelt.

Hierbij moet opgemerkt dat de boomkor de voorbije jaren stelselmatig werd verbeterd. Zo hebben de meeste reders het tuig duidelijk lichter gemaakt zodat de bodemberoering afneemt en ook de sleepweerstand en dus het brandstofverbruik afneemt. Veel vaartuigen hebben de korrestok (metalen buis die het net openhoudt) vervangen door een hydrodynamische zwevende vleugel met nauwelijks bodemcontact ('sumwing'). Een aantal boomkorvaartuigen schakelde ook over op 'lichtere' visserijmethodes waarbij ze hetzelfde vaartuig inzetten om met bijvoorbeeld lichte bordennetten aan de slag te gaan. Met EVF middelen werden ook heel wat onderzoeksprojecten gefinancierd rond alternatieven en verbeteringen aan de boomkor, staand want, sumwing en werd meegewerkt aan ontwikkelingen zoals de garnaalschrikpuls en het zoeken naar methoden om duurzaam gevangen vis ook te valoriseren in de keten via traceerbaarheid en duurzaamheidstoets.

De overbevissing

De sector kampt met een structureel gebrek aan evenwicht tussen de vangstcapaciteit en het biologisch potentieel van de visbestanden met als gevolg de overbevissing van heel wat visbestanden die van belang zijn voor de Belgische visserijsector (o.m. kabeljauw, schol, tong). Grotere oudere dieren worden gevangen en jonge dieren worden sneller geslachtsrijp. Jongere generaties zijn echter niet zo vruchtbaar als de oudere, waardoor de visbestanden sneller onder druk komen te staan. Overbevissing leidt tot een grote druk op de mariene ecosystemen en de mariene biodiversiteit. De daarmee gepaard gaande achteruitgang van de visbestanden tast de rentabiliteit van de ondernemingen aan.

Voor een aantal visbestanden is het paaibestand in meer dan één geval als onvoldoende beschouwd om een biologische ineenstorting van het bestand te kunnen uitsluiten: kabeljauw in de Noordzee is zwaar overbevist. Door forse vangstreducties is het bestand geleidelijk aan het herstellen, maar 93% van alle kabeljauw wordt gevangen voordat ze zich kan voortplanten.

Tegelijk zijn er wetenschappelijke aanwijzingen dat de temperatuur van het Noordzeewater stijgt, zodat op de lange termijn koudwatersoorten (o.m. kabeljauw en garnaal) minder talrijk worden en warmwatersoorten zich meer manifesteren. De overbevissing in het algemeen zet het herstel van het mariene ecosysteem additioneel onder druk bij het verwerken van de gevolgen van dergelijke temperatuurswijzigingen.

Algemeen wordt gesteld dat de officiële aanlandingen van vis een onderschatting zijn van de effectieve vangsten, onder meer door bijvangst, het teruggooien in zee van niet bruikbare soorten (teruggooi) en het meer vangen dan nodig is om de beste exemplaren aan te land (highgrading).

Energieverbruik

Brandstofverbruik en de hieraan gerelateerde emissie van gassen zoals CO₂, spelen een centrale rol in de impact van de visserijsector op het milieu. Brandstofverbruik wordt sterk bepaald door de grootte en het type van het vaartuig en de visserijtechniek. Het brandstofverbruik is een significante kost voor de Belgische reders. De olieprijs op de internationale markten zijn de laatste jaren gestegen. Het gebruik van de boomkor vraagt veel energie en is bepalend voor de rendabiliteit. Daarom zijn er de laatste jaren heel wat initiatieven ontwikkeld in de Belgische zeevisserij die gericht zijn op een verminderd brandstofverbruik. Dat gaat van kleine aanpassingen aan het vistuig zoals een kortere boom, een dichtgelaste boom, lichtere kettingen tot grotere aanpassingen zoals rolsloffen en grote mazen in de rug van het net of het toepassen van dun netwerk. Daarnaast kunnen boomkorvisserij ook overschakelen op alternatieve visserijmethodes die met hetzelfde vaartuig toegepast kunnen worden. De meest toegepaste techniek is de zogenaamde outriggervisserij, die een sterke brandstofbesparing oplevert. Die visserij wordt meestal seizoensgebonden toegepast. Een meer drastische aanpassing, die ook al in de praktijk gebeurt, is de overschakeling van gesleept vistuig zoals de boomkor naar passief vistuig (bv. het staand want). Daarbij moet het bestaande vaartuig doorgaans vervangen worden, maar de brandstofbesparing is dan ook zeer significant.

De aquacultuur op land en de maricultuur

In zee: de maricultuur

De interesse in de kweek van schelpdieren in het BDNZ neemt toe. Reders die genoodzaakt zijn om uit de traditionele visserij te stappen, zien in de offshore productie van tweekleppige schelpdieren een alternatieve broodwinning. De kweek van schelpdieren is een vergunningsplichtige activiteit. Schelpdieren (bvb mosselen (*Mytilus edulis*)) voeden zich voornamelijk met fytoplankton, maar ook met bacteriën, zoöplankton en detritus. Dit betekent dat ze in competitie kunnen treden met andere grazende organismen in de waterkolom, die op hun beurt voedsel zijn voor hogere trofische niveaus zoals vissen. Hieruit volgt dat een zeer lokale en intensieve schelpdierkweek de hogere trofische niveaus nadelig kan beïnvloeden. De impact van de offshore schelpdierkweek door middel van hangstructuren uit zich hoofdzakelijk door predatie op fyto- en zoöplankton en de depositie van faeces en pseudofaeces, die rijk zijn aan organisch materiaal. Faeces zijn de resten van het verteerde voedsel. Pseudofaeces is de materie die op de kieuwen van de mossel achterblijft en die als kleine pakketjes wordt uitgescheiden. De neerslag van particulier organisch materiaal (biodepositie) kan een verandering in de fysico-chemische samenstelling van de bodem teweeg brengen, voornamelijk onder en stroomafwaarts van de schelpdierproductiegebieden. De aanrijking van de bodem met organisch materiaal stimuleert de bacteriële groei, waardoor het zuurstofverbruik stijgt. Hierdoor daalt de zuurstofconcentratie van het interstitiële water (hypoxische omstandigheden) waardoor de sulfaatreductie en denitrificatie verhoogt, wat zijn invloed heeft op de ganse bodemgemeenschap. Als gevolg daarvan kan onder de hangculturen het macrobenthos goeddeels verdwijnen, met uitzondering van enkele opportunisten en predatoren zoals de gewone zeester, *Asterias rubens*, die zich te goed doen aan de afgevalen mosselen (ongeveer 5 % van de gekweekte hoeveelheden). Rond de productiegebieden gedijen eutrofisch tolerante opportunisten, zoals krabben. Anderzijds zorgen de mosselculturen voor een verhoogde uitstoot van anorganische meststoffen, zoals nitraat, nitriet, ammonium, fosfaat en silicaat, die opnieuw dienst kunnen doen voor de primaire productie. Voederresten vormen een bijkomend probleem.

Artificiële harde substraten, zoals de hangstructuren waarop de schelpdieren gekweekt worden, herbergen na verloop van tijd een eigen typische fouling-gemeenschap. Vaak worden nieuw geïntroduceerde soorten voor het eerst in de Noordzee opgemerkt op drijvende of vaste structuren in zee, vóór ze de harde substraten aan de kust koloniseren. Dergelijke hangstructuren kunnen op die manier fungeren als “stepping stones” voor de verdere verspreiding van niet-inheemse soorten. Tevens kunnen de mosselculturen gastheerspecifieke parasieten aantrekken, die na verloop van tijd natuurlijke schelpdierpopulaties kunnen infecteren. Voor de aanmaak van voer voor de kweek van mariene vissoorten is men sterk afhankelijk van vismeel en visolie. Door de stijgende vismeel- en visolieprijzen wordt het voer de laatste jaren duurder en dient men alternatieven te vinden (soyameel, soyaolie).

Aan land: de aquacultuur

Algemeen kan men stellen dat de aquacultuur in België tot op heden gekenmerkt wordt door kleinschaligheid, extensieve productie en tewerkstelling in bijberoep. De Belgische aquacultuurproductie is beperkt en vooral geconcentreerd op forel, karper en de kweek van enkele soorten in warm water zoals meerval. Momenteel stelt ze ongeveer 50 mensen tewerk, in 16 bedrijven.

Een beperkt aantal bedrijven heeft een klein doch mogelijks significant effect op het milieu. De technologische ontwikkelingen in deze sector leiden eveneens tot een hogere productiviteit met als gevolg een impact op de omgeving. In het kader van Natura 2000 zijn bepaalde aspecten van de commerciële visteelt voor veel beschermde habitats niet compatibel met de Europese Richtlijnen. Omdat de vervuilingsgraad van een aquacultuurbedrijf sterk afhankelijk is enerzijds van de soort die wordt gekweekt en anderzijds van het systeem dat wordt gebruikt, o.a. vijvercultuur, open doorvloeisystemen, gesloten recirculatiesystemen of een systeem ergens tussen beide laatste in, en van de nabewerking van het effluent water, is het moeilijk hiervan de impact in te schatten.

Natura 2000

België heeft significante verplichtingen na te komen in het kader van natuur- en milieubescherming volgens een aantal EU Richtlijnen, zoals de Habitatrichtlijn, de Vogelrichtlijn, de Wet Marien Milieu (MMM-wet) en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze verplichtingen spelen een cruciale rol in de toekomstige inspanningen van België gericht op natuur- en milieubescherming.

Alhoewel Natura 2000 geen beleidsinstrument is om de visserij te beheren, is het aan te bevelen om bij de uitvoering van visserijplannen, rekening te houden met de Natura 2000 Richtlijnen (Habitat- en Vogelrichtlijn). Het aanduiden van mariene beschermde gebieden (MPA) kan een ondersteuning zijn voor de visserijsector: correct aangeduide en beheerde gebieden kunnen een significante bijdrage leveren aan de afname van de vissterfte, de overbevissing en bijvangsten.

Europa heeft in België, Vlaanderen en Wallonië samen, ongeveer 450 Natura 2000 sites aangeduid. Op basis van het KB van 14 oktober 2005 werden vier gebieden afgebakend op het Belgisch deel van de Noordzee (BDNZ): drie Vogelrichtlijngebieden en één Habitatrichtlijngebied (zie Figuur 2 op p.54).

Havens en verwerking

De Belgische visverwerkende sector situeert zich vooral in Vlaanderen, in de directe nabijheid van de aanvoerhavens en visveilingen. Dit brengt mee dat er een verminderde behoefte is aan energie voor transport eens dat de primaire producten aangeland zijn. De impact op het milieu vanuit de verwerking is kleiner in verhouding met de impact vanuit de productie (zeevervisserij, aquacultuur en maricultuur). Binnen de sector van havens en verwerking moet de aandacht in het kader van de impact op het milieu zich vooral richten op een daling van het energieverbruik, de hoeveelheid verpakking en soorten verpakking, het waterverbruik en het creëren van een duurzame werkomgeving.

15.2 Analyse van de effecten

Hier dient opgemerkt te worden dat tijdens het opstellen van de strategische milieubeoordeling, het BOP nog in ontwerp was en dat bepaalde maatregelen of nog niet volledig uitgewerkt waren of teveel projectmatig eerder dan planmatig ingevuld waren.

Prioriteit 1: bevorderen van duurzame en efficiënte visserij en aquacultuur

Innovatie zal naar verwachting bijdragen aan een duurzamere visserij, maar anderzijds kan een modernisering van de vloot ook weer het risico inhouden op een stijging van de visserijinspanning, bijvoorbeeld doordat het efficiënter gebruik van energie toelaat om visgronden sneller te bereiken en er dus langer kan gevist worden. Bij een efficiëntere visserij moeten daarom selectiviteit en energiebesparing voorop staan. Ook de jaarlijks opgelegde quota moeten gerespecteerd worden. Nieuwe vistechnieken kunnen een positieve impact hebben op het milieu, maar vereisen degelijke wetenschappelijke ondersteuning en opvolging, anders kunnen ze een inefficiënte en dure investering zijn zonder de gewenste, duurzame resultaten. Vissers kunnen actief bijdragen aan de bescherming van het mariene milieu en de mariene beschermde zones en kunnen daar financiële steun voor krijgen. Dit zal naar verwachting een positieve milieu-impact hebben en kan ook op socio-economisch vlak positief doorwerken: het visbestand kan zich sneller herstellen, niet alleen in beschermde gebieden maar ook daarbuiten. In een druk bevaren gebied zoals de Belgische Noordzee moet een duurzame visserij rekening houden met mariene beschermde gebieden en de daar geldende wetgeving en beleid. Daarom is een sterke koppeling nodig tussen deze sector en het milieubeleid op zee.

Innovatie in aquacultuurtechnieken zal naar verwachting positieve effecten hebben voor het milieu, maar daar zijn nog onzekerheden rond aangezien veel afhangt van de nog te selecteren concrete projecten en van de plaats waar die zullen uitgevoerd worden. Een belangrijk knelpunt is het waterverbruik. Aquacultuurprojecten kunnen het best uitgevoerd worden in ofwel gesloten en geïntegreerde intensieve systemen, zodat de kans op uitlekken van ziektes en afvalstoffen miniem is, en met niet-carnivore, ziektebestendige soorten, ofwel in open maar extensieve systemen. De sector moet ook nog gevoelig groeien om echt een alternatief te bieden voor de visvangst en om de impact op de wilde visbestanden zichtbaar te verminderen. Het opzetten van aquacultuur op land en van maricultuurprojecten is een milieuvergunningsplichtige activiteit.

Prioriteit 2: bevorderen van innovatieve, competitieve en kennis gebaseerde visserij en aquacultuur

Er komt financiële steun voor adviesdiensten die de globale prestaties en het concurrentievermogen van aquacultuurbedrijven verbeteren. Dit betekent dat adviesverlening in principe kan leiden tot een sterke groei van de sector, wat een negatief milieueffect teweeg kan brengen (bv. naar waterverbruik toe). Het is daarom belangrijk dat

de adviesverlening in de eerste plaats gericht moet zijn op duurzaamheid. Bij het verhogen van het potentieel van aquacultuursites moet aandacht besteed worden aan het hergebruiken van afvalwater, bijvoorbeeld d.m.v. gesloten recirculatiesystemen. Bovendien moet bij aquacultuur de nadruk liggen op projecten waarin rekening gehouden wordt met milieudoelstellingen, voedselproductie en de bestaande en toekomstige hernieuwbare energieproductie. Bij het verbeteren van de concurrentiepositie van de visserij mogen selectiviteit en duurzaamheid niet uit het oog verloren worden. Er komt ook financiële steun voor de aankoop van tweedehandsvaartuigen. Op die manier wil de Europese Commissie verdere aangroei van de vloot vermijden. Vanuit de milieubeoordeling wordt opgemerkt dat de maatregelen om (jonge) vissers steun te verlenen bij de aankoop van een tweedehands vaartuig, alternatieve visserijtechnieken in te voeren en de vloot te moderniseren zich dienen te richten op een verbetering van de selectiviteit en niet op efficiëntie. Het verminderen van energieverbruik dient hierbij een centraal gegeven te zijn. Bij deze maatregel dient er op gelet dat de aankoop niet leidt tot een stijging van de totale visserijinspanning.

De steun voor systemen van verhandelbare visserijrechten en quota is wellicht een nogal omstreden maatregel in het BOP. Het risico bestaat dat de quota meer en meer in handen komen van kapitaalkrachtige groepen, wat leidt tot een virtuele privatisering van de zee ten nadele van de kleine vissers. Een concentratie van quota bij grote visserijbedrijven met niet-duurzame schepen zou negatief zijn voor de mariene biodiversiteit. De maatregel wordt echter niet verplicht opgelegd door Europa en er zijn meerdere alternatieven mogelijk.

Een andere problematiek is die van de ongewenste bijvangsten en het verbod op teruggooi. Een maatregel als 'het verbeteren afzet van ongekennde soorten', bijvoorbeeld soorten die tot ongewenste bijvangst behoren, kan dan ook zowel positieve als negatieve effecten hebben. Het gebruik van minder populaire vissoorten en schelpdieren en van bepaalde bijvangsten kan de druk op andere, populaire vissoorten doen afnemen, wat uiteraard positief is. Anderzijds lijkt er een reëel risico dat niet langer geprobeerd zal worden bijvangsten te vermijden maar deze juist na te streven voor bepaalde soorten, wat dan weer als een negatief milieueffect beoordeeld zou kunnen worden. Het (geleidelijke) verbod op teruggooi waar Europa naar streeft, maakt dat de overlevingskansen van de bijvangsten worden gereduceerd tot nul. Alles wat opgevisst wordt, zal effectief uit zijn habitat verwijderd worden. In die zin is er dus sprake van een eerder negatieve impact op het mariene milieu en blijkt een maatregel als het verbeteren van de afzet van bijvangsten eerder matigend of mitigerend te werken dan echt positief. Het probleem van de "bycatches" is complex en de gevolgen van maatregelen daarrond zijn voorlopig moeilijk in te schatten.

Prioriteit 3: bevorderen van de implementatie van het GVB

Het gaat om steun voor maatregelen als dataverzameling en een beter controlebeleid. De milieueffecten daarvan worden globaal als positief beoordeeld.

Prioriteit 4: verhogen van de werkgelegenheid en territoriale cohesie

Bij de maatregelen onder deze prioriteit worden geen noemenswaardige milieueffecten voorzien.

Prioriteit 5: bevorderen van de toepassing van het geïntegreerd maritiem beleid

Het gaat om financiële steun voor de implementatie van de kaderrichtlijn mariene strategie en de Natura 2000 richtlijnen. De effecten op het milieu worden als positief ingeschat. In een druk bevaren gebied zoals de Belgische Noordzee moet een duurzame visserij rekening houden met mariene beschermde gebieden en de daar geldende wetgeving en beleid.

Financiële steun vanuit het Europees fonds gaat nog een stap verder en wil vissers stimuleren om actief bij te dragen aan de bescherming van het mariene milieu en de mariene beschermde zones.

16. REFERENTIES

Belgische groepering van de visindustrie (2012) De Belgische sector van visverwerkers – Food industry – maart 2012

Bio-MENS vzw. (2011). Overbevissing - Op het scherp van de snee tussen economie en ecologie. MENS 81: 3-15

Coppens E. & Stoop W. (2003). Aquacultuur in België: stand van zaken en juridische hinderpalen. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Land- en Tuinbouw, Brussel.

Departement Landbouw en Visserij (2011) De Belgische zeevisserij. Aanvoer en besomming: vloot, quota, vangsten, visserijmethoden en activiteit, Oostende.

Departement Landbouw en Visserij (2011) Jaarlijks Vlootrapport 2012, Oostende

Departement Landbouw en Visserij (2011) Uitkomsten Belgische zeevisserij, Oostende.

EG 2371/2002 - Verordening (EG) nr. 2371/2002 van de Raad van 20 december 2002 inzake de instandhouding en de duurzame exploitatie van de visbestanden in het kader van het gemeenschappelijk visserijbeleid. Publicatieblad Nr. L 358 van 31/12/2002 blz. 0059 - 0080

Europese Commissie (2008). Het gemeenschappelijk visserijbeleid - een handleiding. Luxemburg; Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen.

Europese Commissie (2009) Het Gemeenschappelijk Visserijbeleid, een handleiding, http://ec.eu-ropa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp2008_nl.pdf.

Europese Commissie (2012) Facts and Figures, http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/documentation/facts_and_figures/index_en.htm.

Europese Commissie (2012) Fleet Register on the NeT, <http://ec.europa.eu/fisheries/fleet/index.cfm?lg-EN>

Europese Commissie, Directoraat-generaal Maritieme Zaken en Visserij. http://ec.europa.eu/dgs/maritimeaffairs_fisheries/index_en.htm

Ferraro V., Cruz I. B., Ferreira Jorge F., Xavier Malcata F., Pintado M.E. & Castro P.M.L (2010). Valorisation of natural extracts from marine source focused on marine by-products: A review. Food Research International, Vol 43(9), Pages 2221-2233.

Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (2008). Strategische Milieubeoordeling van het Nationaal Operationeel Programma voor de Belgische visserijsector, 2007-2013. Rapport in opdracht van Departement Landbouw en Visserij, Afdeling Landbouw en Visserijbeleid en Departement Leefmilieu, Marien Milieu

Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. Hervorming van het gemeenschappelijk visserijbeleid, COM(2011) 417 definitief.

Natuurpunt vzw. (2008). Natuurgebieden in de Noordzee - voor natuur én mensen.
Kustwerkgroep van Natuurpunt, Oostende - D/2008/11.786/1

Natuurpunt vzw. (2008). Visserij in de Noordzee - samen sterk voor een zee vol vis(sers).
Kustwerkgroep van Natuurpunt, Oostende - D/2008/11.786/1

Natuurpunt vzw. (2013). Input nieuwe Operationele Programma. [Http://www.natuurpunt.be](http://www.natuurpunt.be)

Policy Research Corporation (2011). Tussentijdse evaluatie voor het Belgisch Operationeel
Programma van het Europees Visserijfonds - periode 2007-2013. Vlaamse Overheid,
Departement Landbouw en Visserij, Afdeling landbouw- en visserijbeleid.

Rederscentrale CV (2013). Visplan 2013 - Afzetstrategie met het vereenvoudigd visplan.
Producentenorganisatie der Reders ter Zeevisserij

Roegiers B., Platteau J. & Van Bogaert T. (reds.) (2012). Visserijrapport 2012, Departement
Landbouw en Visserij, Brussel.

Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij (2012). Advies EFMZV 2014-2020. SALV
nr. 2012-8

Trends Top 100.000 (2012)

Uyttendaele D. & Van Guyze D. (2012). De hervorming van het Gemeenschappelijk
Visserijbeleid. Gezamenlijk advies Minaraad en SALV - 2012/45

Verhaeghe D., Delbare D. & Polet H. (2011). Haalbaarheidsstudie - Passieve visserij en
maricultuur binnen de Vlaamse windmolenparken? ILVO mededeling nr. 99, Oostende

Vlaamse Overheid, Departement Landbouw en Visserij Visserijrapport 2012 (VIRA)

VLAM visbarometer (2011)

17. BIJLAGEN

17.1 OSPAR List of threatened species and habitats

OSPAR CONVENTION FOR THE PROTECTION OF THE MARINE ENVIRONMENT OF THE NORTH-EAST ATLANTIC

OSPAR List of Threatened and/or Declining Species and Habitats

(Reference Number: 2008-6)⁶

Introduction

1. The OSPAR Biological Diversity and Ecosystems Strategy sets out that the OSPAR Commission will assess which species and habitats need to be protected. This work is to guide the setting of priorities by the OSPAR Commission for its activities in implementing Annex V to the Convention ("On the Protection and Conservation of the Ecosystems and Biological Diversity of the Maritime Area").
2. This OSPAR List of Threatened and/or Declining Species and Habitats has been developed to fulfil this commitment. It is based upon nominations by Contracting Parties and observers to the Commission of species and habitats that they consider to be priorities for protection. The evidence in support of those nominations has been collectively examined by the OSPAR Commission and its subordinate bodies on the basis of the relevant Texel/Faial criteria for the identification of species in need of protection (*Reference number 2003-13*). The data used has been reviewed by the International Council for the Exploration of the Sea (ICES), in order to give assurance that its quality is suitable for the purpose for which it has been used⁷. The information used has been compiled into a justification report, which is being published separately (Case reports for the OSPAR List of Threatened and/or Declining Species and Habitats (OSPAR publication 2008/358).

---

⁶ Replaces agreement 2004-6. See OSPAR 08/24/1, §7.12

⁷ The assessments of that data by the OSPAR Commission and by ICES differ in respect of *Polysticta stelleri*, *Puffinus assimilis baroli*, *Thunnus thynnus* and Oceanic ridges with hydrothermal vents/fields. The justification for the OSPAR assessment of these species and habitats is set out in the justification report.

3. The purpose of the list is to guide the OSPAR Commission in setting priorities for its further work on the conservation and protection of marine biodiversity. The inclusion of a species or of a type of habitat on this list has no other significance.
4. Fish species affected by fishing in this list are marked with an asterisk (*). These species are subject to management by an international or national fisheries authority or body. The OSPAR Commission has no competence to adopt programmes or measures on questions relating to the management of fisheries. Where the OSPAR Commission considers that action is desirable in relation to such a question, it is to draw that question to the attention of the authority or international body competent for that question. The inclusion of species affected by fishing in this list must be read in this context.
5. In order to avoid duplication of work, other international agreements (in particular, EC Directives (including the Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and wild flora and fauna and the Council Directive 79/409/EEC on the conservation of birds) and measures under the Berne Convention, the Bonn Convention (including its regional agreements) and the Ramsar Convention, amongst other relevant instruments) should also be taken into account by Contracting Parties to the extent that they are bound by them or committed to them.
6. The OSPAR Biodiversity and Ecosystems Strategy makes clear that it may be necessary to consider separate populations of species for the purposes of the strategy on the same basis as whole species. This list therefore specifies certain populations of species where separate treatment is justified, because the different populations are subject to differing pressures. Where this is done, there is no implication that other populations of the same species may be threatened and/or declining.
7. The OSPAR Commission wishes to consider any information that could improve the basis for the judgements that have been made in drawing up this list.
8. This OSPAR List of Threatened and/or Declining Species and Habitats will be subject to further development. Species and habitats will be added to or removed from the list, in the light of changes to their conservation status and to the threats they face and in the light of the latest scientific assessments, according to the Texel/Faial criteria.
9. The footnotes form an integral part of the list.

PART I : SPECIES

SCIENTIFIC NAME	Common name		OSPAR Regions ⁸ where the species occurs	OSPAR Regions ³ where the species is under threat and/or in decline
	English	French		
INVERTEBRATES				
<i>Arctica islandica</i>	Ocean quahog	<i>Cyprine d'Islande</i> (<i>Praire d'Islande</i>) (<i>Clam d'Islande</i>)	I, II, III, IV	II
<i>Megabalanus azoricus</i>	Azorean barnacle	<i>Balane des Azores</i>	V	All where it occurs
<i>Nucella lapillus</i>	Dog whelk	<i>Pourpre petite pierre</i>	All	II, III, IV
<i>Ostrea edulis</i>	Flat oyster	<i>Huître plate</i>	I, II, III, IV	II
<i>Patella ulyssiponensis aspera</i>	Azorean limpet	<i>Patelle des Azores</i>	V	All where it occurs
BIRDS				
<i>Larus fuscus fuscus</i>	Lesser black-backed gull	<i>Goéland brun</i>	I	All where it occurs
<i>Pagophila eburnea</i>	Ivory gull	<i>Mouette blanche</i>	I	All where it occurs
<i>Polysticta stelleri</i>	Steller's eider	<i>Eider de Steller</i>	I	All where it occurs
<i>Puffinus assimilis baroli</i> (auct.incert.)	Little shearwater	<i>Puffin de Macaronésie</i>	V	All where it occurs
<i>Puffinus mauretanicus</i>	Balearic shearwater	<i>Puffin des Baléares</i>	II, III, IV, V	All where it occurs
<i>Rissa tridactyla</i>	Black-legged kittiwake	<i>Mouette tridactyle</i>	I, II, III, IV, V	I, II
<i>Sterna dougallii</i>	Roseate tern	<i>Sterne de dougall</i>	II, III, IV, V	All where it occurs
<i>Uria aalge</i> – Iberian population (synonyms: <i>Uria aalge albionis</i> , <i>Uria aalge ibericus</i>)	Iberian guillemot	<i>Guillemot de Troil</i>	IV	All where it occurs
<i>Uria lomvia</i>	Thick-billed murre	<i>Guillemot de Brûnich</i>	I	All where it occurs

⁸ The OSPAR Regions are:

- I - the Arctic:** the OSPAR maritime area north of latitude 62°N, but also including Iceland and the Færoes;
- II - the Greater North Sea:** the North Sea, the English Channel, the Skagerrak and the Kattegat to the limits of the OSPAR maritime area, bounded on the north by latitude 62°N, on the west by longitude 5°W and the east coast of Great Britain, and on the south by latitude 48°N;
- III - the Celtic Seas:** the area bounded by, on the east, longitude 5°W and the west coast of Great Britain and on the west by the 200 metre isobath (depth contour) to the west of 6°W along the west coasts of Scotland and Ireland;
- IV - the Bay of Biscay/Golfe de Gascogne and Iberian coasts:** the area south of latitude 48°N, east of 11°W and north of latitude 36°N (the southern boundary of the OSPAR maritime area);
- V - the Wider Atlantic:** the remainder of the OSPAR maritime area.

SCIENTIFIC NAME	Common name		OSPAR Regions where the species occurs	OSPAR Regions where the species is under threat and/or in decline
FISH				
* <i>Acipenser sturio</i>	Sturgeon	<i>Esturgeon d'Europe</i>	II, IV	All where it occurs
* <i>Alosa alosa</i>	Allis shad	<i>Alose vraie ou Grande Alose</i>	II, III, IV	All where it occurs
* <i>Anguilla anguilla</i>	European eel	<i>Anguille européenne</i>	I, II, III, IV	All where it occurs
* <i>Centroscyrnus coelolepis</i>	Portuguese dogfish	<i>Pailona commun</i>	All	All where it occurs
* <i>Centrophorus granulosus</i>	Gulper shark	<i>Squale-chagrin commun</i>	IV, V	All where it occurs
* <i>Centrophorus squamosus</i>	Leafscale gulper shark	<i>Petit squale</i>	All	All where it occurs
* <i>Cetorhinus maximus</i>	Basking shark	<i>Requin pèlerin</i>	All	All where it occurs
<i>Coregonus lavaretus oxyrinchus</i> (Linnæus, 1758)	Houting	<i>Corégone oxyrinque</i>	A.2 II	All where it occurs
* <i>Dipturus batis</i> (synonym: <i>Raja batis</i>)	Common Skate	<i>Pocheteau gris</i>	.1.1.2 All	All where it occurs
* <i>Raja montagui</i> (synonym: <i>Dipturus montagui</i>)	Spotted Ray	<i>Raie douce</i>	3 II, III, IV, V	All where it occurs
* <i>Gadus morhua</i> – populations in the OSPAR regions II and III ⁹	Cod	<i>Cabillaud (morue)</i>	All	II, III
<i>Hippocampus guttulatus</i> (synonym: <i>Hippocampus ramulosus</i>)	Long-snouted seahorse	<i>Cheval de mer (hippocampe) à long bec</i>	II, III, IV, V	All where it occurs
<i>Hippocampus hippocampus</i>	Short-snouted seahorse	<i>Cheval de mer (hippocampe) à museau court</i>	II, III, IV, V	All where it occurs
* <i>Hoplostethus atlanticus</i>	Orange roughy	<i>Hoplostète orange</i>	I, V	All where it occurs
* <i>Lamna nasus</i>	Porbeagle	<i>Requin taupe</i>	All	All where it occurs
<i>Petromyzon marinus</i>	Sea lamprey	<i>Lamproie marine</i>	I, II, III, IV	All where it occurs
* <i>Raja clavata</i>	Thornback skate / ray	<i>Raie bouclée</i>	I, II, III, IV, V	II
* <i>Rostroraja alba</i>	White skate	<i>Raie à bec pointu</i>	II, III, IV	All where it occurs
* <i>Salmo salar</i>	Salmon	<i>Saumon de l'Atlantique</i>	I, II, III, IV	All where it occurs ¹⁰
* <i>Squalus acanthias</i>	[Northeast Atlantic] spurdog	<i>Aiguillat commun</i>	All	All where it occurs
* <i>Squatina squatina</i>	Angel shark	<i>Ange de mer</i>	II, III, IV	All where it occurs
* <i>Thunnus thynnus</i>	Bluefin tuna	<i>Thon rouge</i>	V	All where it occurs ¹¹

⁹ That is, the populations/stocks referred to in ICES advice as the North Sea and Skagerrak cod stock, Kattegat cod stock, Cod west of Scotland, Cod in the Irish Sea, Cod in the Irish Channel and Celtic Sea.

¹⁰ In accordance with the comments of ICES in its review, the varying states of the numerous different stocks have to be taken into account.

¹¹ The main threat is the high rate of catch of juvenile fish of the species (SCRS Report, page 59).

SCIENTIFIC NAME	Common name		OSPAR Regions where the species occurs	OSPAR Regions where the species is under threat and/or in decline
	English	French		
REPTILES				
<i>Caretta caretta</i>	Loggerhead turtle	<i>Tortue caouanne</i>	IV, V	All where it occurs
<i>Dermochelys coriacea</i>	Leatherback turtle	<i>Tortue luth</i>	All	All where it occurs
MAMMALS				
<i>Balaena mysticetus</i>	Bowhead whale	<i>Baleine franche boréale</i>	I	All where it occurs
<i>Balaenoptera musculus</i>	Blue whale	<i>Baleine bleue</i>	All	All where it occurs
<i>Eubalaena glacialis</i>	Northern right whale	<i>Baleine franche noire</i>	All	All where it occurs
<i>Phocoena phocoena</i>	Harbour porpoise	<i>Marsouin commun</i>	All	.1.1.5 II, III

PART II - HABITATS

DESCRIPTION	OSPAR Regions where the habitat occurs	OSPAR Regions where such habitats are under threat and/or in decline
HABITATS		
Carbonate mounds	I, V	V ¹²
Coral Gardens	I, II, III, IV, V	All where they occur
<i>Cymodocea</i> meadows	IV	All where they occur
Deep-sea sponge aggregations	I, III, IV, V	All where they occur
Intertidal <i>Mytilus edulis</i> beds on mixed and sandy sediments	II, III	All where they occur
Intertidal mudflats	I, II, III, IV	All where they occur
Littoral chalk communities	II	All where they occur
<i>Lophelia pertusa</i> reefs	All	All where they occur
Maerl beds	All	III
<i>Modiolus modiolus</i> beds	All	All where they occur
Oceanic ridges with hydrothermal vents/fields	I, V	V
<i>Ostrea edulis</i> beds	II, III, IV	All where they occur
<i>Sabellaria spinulosa</i> reefs	All	II, III
Seamounts	I, IV, V	All where they occur
Sea-pen and burrowing megafauna communities	I, II, III, IV	II, III
<i>Zostera</i> beds	I, II, III, IV	All where they occur

¹² To be confirmed in the light of further survey work being undertaken by Ireland

17.2 Soorten van Bijlage I van de Europese Vogelrichtlijn

NEDERLANDSE NAAM	WETENSCHAPPELIJKE NAAM
IJsduiker	<i>Gavia immer</i>
Kuhls pijlstormvogel	<i>Calonectris diomedea</i>
Stormvogeltje	<i>Hydrobates pelagicus</i>
Vaal stormvogeltje	<i>Oceanodroma leucorhoa</i>
Roerdomp	<i>Botaurus stellaris</i>
Kwak	<i>Nycticorax nycticorax</i>
Ralreiger	<i>Ardeola ralloides</i>
Kleine zilverreiger	<i>Egretta garzetta</i>
Grote zilverreiger	<i>Ardea alba</i>
Purperreiger	<i>Ardea purpurea</i>
Zwarte ooievaar	<i>Ciconia nigra</i>
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>
Zwarte ibis	<i>Plegadis falcinellus</i>
Lepelaar	<i>Platalea leucorodia</i>
Europese Flamingo	<i>Phoenicopterus roseus</i>
Kleine zwaan	<i>Cygnus columbianus</i>
Wilde zwaan	<i>Cygnus cygnus</i>
Groenlandse Kolgans	<i>Anser albifrons</i>
Brandgans	<i>flavirostris</i>
Witoogeend	<i>Branta leucopsis</i>
Witkopeend	<i>Aythya nyroca</i>
Wespendief	<i>Oxyura leucocephala</i>
Zwarte wouw	<i>Pernis apivorus</i>
Rode wouw	<i>Milvus migrans</i>
Zeearend	<i>Milvus milvus</i>
Lammergier	<i>Haliaeetus albicilla</i>
Aasgier	<i>Gypaetus barbatus</i>
Vale gier	<i>Neophron percnopterus</i>
Monniksgier	<i>Gyps fulvus</i>
Slangenarend	<i>Aegypius monachus</i>
Bruine kiekendief	<i>Circus gallicus</i>
Blauwe kiekendief	<i>Circus aeruginosus</i>
Grauwe kiekendief	<i>Circus cyaneus</i>
Steenarend	<i>Circus pygargus</i>
Dwergarend	<i>Aquila chrysaetos</i>
Havikarend	<i>Aquila pennatus</i>
Visarend	<i>Aquila fasciatus</i>
Eleonora's valk	<i>Pandion haliaetus</i>
Lannervalk	<i>Falco eleonora</i>
Slechtvalk	<i>Falco biarmicus</i>
Purperkoet	<i>Falco peregrinus</i>
Kraanvogel	<i>Porphyrio porphyrio</i>
Kleine trap	<i>Grus grus</i>
Grote trap	<i>Tetrax tetrax</i>
Steltkluut	<i>Otis tarda</i>
Kluut	<i>Himantopus himantopus</i>
	<i>Recurvirostra avosetta</i>

Griel	Burhinus oedicnemus
Vorkstaartplevier	Glareola pratincola
Morinelplevier	Charadrius morinellus
Goudplevier	Pluvialis apricaria
Strandplevier	Charadrius alexandrinus
Poelsnip	Gallinago media
Bosruiter	Tringa glareola
Grauwe franjepoot	Phalaropus lobatus
Dunbekmeeuw	Larus genei
Audouins meeuw	Larus audouinii
Lachstern	Sterna nilotica
Grote stern	Sterna sandvicensis
Dougalls stern	Sterna dougallii
Visdief	Sterna hirundo
Noordse stern	Sterna paradisaea
Dwergstern	Sterna albifrons
Zwarte stern	Chlidonias niger
Witbuikzandhoen	Pterocles alchata
Oehoe	Bubo bubo
Sneeuwuil	Bubo scandiacus
Velduil	Asio flammeus
IJsvogel	Alcedo atthis
Zwarte specht	Dryocopus martius
Witrugspecht	Dendrocopos leucotos
Blauwborst	Luscinia svecica
Provençaalse grasmus	Sylvia undata
Sperwergrasmus	Sylvia nisoria
Corsicaanse Boomklever	Sitta whiteheadi

17.3 Soorten van Bijlage II van de Europese Habitatrichtlijn

Code Zoogdieren

	Rhinolophus	
1304	ferrumequinum	Grote hoefijzerneus
1308	Barbastella barbastellus	Dwarsoor of Mopsvleermuis
1323	Myotis bechsteini	Langoor of Bechsteins vleermuis
1318	Myotis dasycneme	Meervleermuis
1321	Myotis emarginatus	Ingekorven vleermuis
1324	Myotis myotis	Vale vleermuis
1355	Lutra lutra	Otter

Amfibieën

1166	Triturus cristatus	Kamsalamander
------	--------------------	---------------

Vissen

1099	Lampetra fluviatilis	Rivierprik
1096	Lampetra planeri	Beekprik
1134	Rhodeus sericeus amarus	Bittervoorn
1149	Cobitis taenia	Kleine modderkruiper
1145	Misgurnis fossilis	Grote modderkruiper
1163	Cottus gobio	Rivierdonderpad

Insecten

1042	Leucorrhinia pectoralis	Gevlekte witsnuitlibel
1083	Lucanus cervus	Vliegend hert

Mollusken

1016	Vertigo moulinsiana	zeggekorfslak
1014	Vertigo angustior	Nauwe korfslak

Planten

1393	Drepanocladus vernicosus	Geel schorpioenmos
1614	Apium repens	Kruipend moerasscherm
1831	Luronium natans	Drijvende waterweegbree
1903	Liparis loeselii	Groenknolorchis

17.4 Soorten van Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn

MICROCHIROPTEREN

Rhinolophus ferrumequinum	Grote hoefijzervleermuis
Myotis mystacinus	Baardvleermuis
Myotis brandtii	Brandt's vleermuis
Myotis daubentonii	Watervleermuis
Myotis nattereri	Franjestaart
Myotis emarginatus	Ingekorven vleermuis
Myotis dasycneme	Meervleermuis
Myotis bechsteinii	Bechstein's vleermuis
Myotis myotis	Vale vleermuis
Plecotus auritus	Gewone grootoorvleermuis
Plecotus austriacus	Grijze grootoorvleermuis
Pipistrellus pipistrellus	Dwergvleermuis
Pipistrellus nathusii	Ruige dwergvleermuis
Eptesicus serotinus	Laatvlieger
Vespertilio murinus	Tweekleurige vleermuis
Nyctalus noctula	Rosse vleermuis
Nyctalus leisleri	Bosvleermuis
Barbastella barbastellus	Mopsvleermuis

RODENTIA

Muscardinus avellanarius	Hazelmuis
Cricetus cricetus	Hamster

CARNIVORA

Lutra lutra	Otter
-------------	-------

AMPHIBIEEN

Triturus cristatus	Kamsalamander
Alytes obstetricans	Vroedmeesterpad
Rana arvalis	Heidkikker
Pelobates fuscus	Knoflookpad
Bufo calamita	Rugstreeppad
Hyla arborea	Boomkikker
Coronella autriaca	Gladde slang

GELEEDPOTIGEN

Odonata	
Leucorrhinia pectoralis	Gevlekte witsnuitlibel

PLANTENSOORTEN

Drepanocladus vernicosus	Geel Schorpioenmos
Apium repens	Kruipend moerasscherm
Luronium natans	Drijvende Waterweegbree
Liparis loeselii	groenknolorchis

17.5 Habitats van Bijlage I van de Europese Habitatrichtlijn

Code

Habitatype

- 1133 Estuaria
- 1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
- 1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia*-soorten en andere zoutminnende planten
- 1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
- 1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
- 2110 Embryonale wandelende duinen
- 2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* (witte duinen)
- 2130 * Vastgelegde duinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
- 2150 * Eu-atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
- 2160 Duinen met *Hyppophae rhamnoides*
- 2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *Argentea* (*Salicion arenariae*)
- 2180 Beboste duinen van het Atlantische, Continentale and Boreale kustgebied
- 2190 Vochtige duinvalleien
- 2310 Psammofiele heide met *Calluna*- en *Genista*-soorten
- 2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
- 3110 Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten (*Littorelletalia uniflora*)
- 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletea uniflora* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*
- 3140 Kalkhoudende oligo-mesptrofe wateren met bentische *Chara* spp. Vegetaties
- 3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
- 3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het *Ranunculion fluitans* en het *Callitricho-Batrachion*
- 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
- 4030 Droge Europese heide
- 5130 *Juniperus communis*-formaties in heidevelden of op kalkgrasland
- 6210 Droge halfnatuurlijke graslanden en struikvormende facies op kalkhoudende bodems (*Festuco-Brometalia*) (*gebieden waar zeldzame orchideeën groeien)
- 6230 * Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems

- 6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Eu-Molinion)
- 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
- 6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
- 7110 * Actief hoogveen
- 7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is
- 7140 Overgangs- en trilveen
- 7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosprion
- 7210 * Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en *Carex davalliana*
- 7220 * Kalktufbronnen met tufsteenformatie (Cratoneurion)
- 7230 Alkalisch laagveen
- 8310 Niet voor het publiek opengestelde grotten
- 9110 Beukenbossen van het type Luzulo-Fagetum
- 9120 Zuurminnende Atlantische beukenbossen met ondergroei van *Ilex* of soms *Taxus* (Quercion robori-petraeae if Ilici-Fagion)
- 9130 Beukenbossen van het type Asperulo-Fagetu
- 9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Carpinion-betuli
- 9190 Oude zuurminnende eikenbossen met *Quercus robur* op zandvlakten
- 91D0 * Veenbossen
- 91E0 * Alluviale bossen met *Alnion glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
Gemengde eiken-iepen-essenbossen langs de oevers van grote rivieren met *Quercus robur*, *Ulmus laevis*, *Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia*
- 91F0 (Ulmenion minoris)

* betekent dat dit een prioritair habitat is. Dit houdt in deze habitats op wereldvlak bijna uitsluitend op Europees grondgebied voorkomen en dat Europa dus voor het duurzaam overleven ervan een grote verantwoordelijkheid draagt.